اُنھین شخص کو جو اس خط کا عادی نہو دشوار معلوم ہوتا ہی۔ اور سچ پوچھئے تو یہی امر میری دانست مین اُسکی قدر اور منزلت کو بڑہا کر پایۂ اعتبار تک پہنچاتا اور ہمین اس امر کا یقین دلاتا ہے کہ اسمین کسی افراط اور تفریط کی قلم کا اسقدر تک لگاؤ نہین ہوا۔

وہ تغیرات جو اس کتاب مین مصنف کی وفات تک بعد ہوئے ہین خود ایک مجسم تاریخی صورت رکھتے ہین مگر اُنکا اثر ہم تک کچھ چندان بہت نہین ہوا۔ سوا اسکے کہ ہم افسوس سے یہ کہین کہ اسمین سے چند اوراق جاتے رہے خصوصاً وہ جو سکھون و انگریزونکی لڑائی بابت لکھے ہوئے تھے اور جنہین سر ہربرٹ اڈورڈس صاحب نے عاریتاً مانگ کر پھر واپس نہ کئے ۔

وہ اسناد جو اب مصنف کے خاندان کے قبضہ مین موجود ہین ہمین اسبات کا یقین دلاتے ہین کہ خود مہاراجہ رنجیت سنگھ صاحب اس تصنیف کی بڑی قدر کرتے تھے جسکے لئے مصنف کو کئی بار خلعت اور انعام عطا ہوئے۔ بلکہ انگریزون کے استعمال کیلئے ۱۸۳۲ء اور ۱۸۳۳ء مین مہاراجہ صاحب نے اسکی نقل دئے جانیکا حکم بھی دیا تھا۔ جیسا کہ تیسری جلد (قلمی) کے ۵۹ صفحہ سے ثابت ہوتا ہے ۔

کپتان مرے۔ پرنسیپ اور دیگر صاحبان جنہون نے اس کتاب سے بہت کچھ فائدہ اُٹھایا ہے اسکے ثنا گو پائے جاتے ہین اور جوزف ڈیوی کننگھم صاحب بھی اپنے سکھون کی تاریخ کے ۱۳۹ صفحہ کے فٹ نوٹ مین جو ۱۸۴۹ء لنڈن مین شایع ہوئی ہے اسکی بہت ہی تعریف کرتے ہین۔ اور اسکے استعمال کے لئے مصنف کا شکریہ ایک خط مین جو ۲۰ اگست ۱۸۴۶ء کا لکھا ہوا ہے ادا کرتے ہین ۔

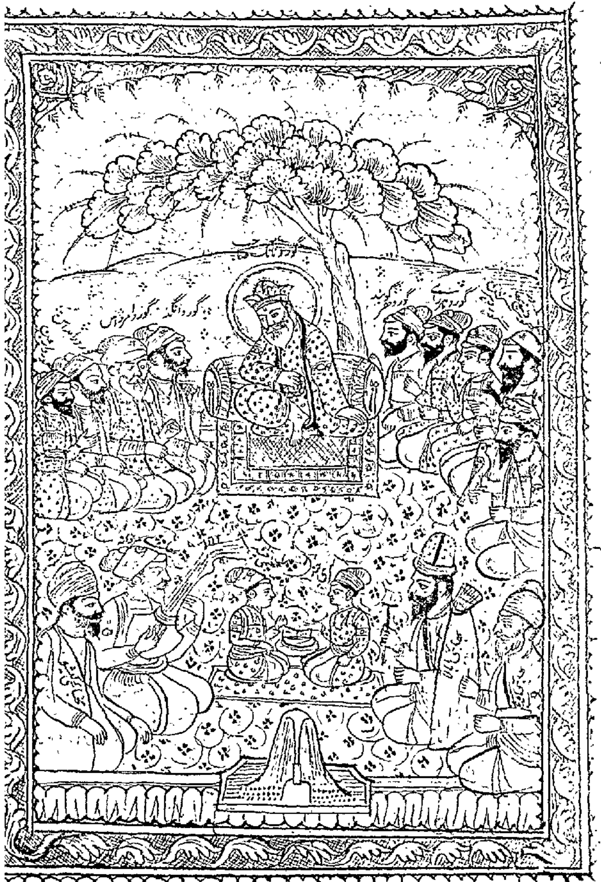
۱۸۸۲ء مین شہر فلارنس کے پانچوین جلسہ علماء مشرقیہ مین جب یہ تصنیفات پیش ہوئین تو پروفیسر ڈی گوبرنیٹس صاحب نے اسپر یہ رائے لکھی ہے کہ "یہ تاریخ ضرور چھاپنے کے لائق ہے" پھر پنجاب یونیورسٹی کالج کے سینٹ نے اس کتاب پر غور کرنے کے لئے جو ایک سب کمیٹی اُسوقت مقرر کی تھی اُنکی رائے بھی ناظرین کے ملاحظہ کے لئے ذیل مین درج کیجاتی ہے۔ سکھون کے حالات مین یہ کتاب ایک عمدہ سند رکھتی ہے۔ کیونکہ اسمین مہاراجہ رنجیت سنگھ کے پرائیوٹ (خانگی) اور پبلک (ملکی) معاملات بہت ہی صحت اور تشریح کے ساتھ لکھے ہوئے ہین جو اور سب حالات پر جو اس حکمران کی نسبت اور کتابون مین پائے جاتے ہین فضیلت رکھتے ہین اور نہایت ہی قابل اعتبار ہین ۔

مالکان کتاب نے کسی اور قابل آدمی کے نہ ملنے کے باعث یہ نسخہ اب مجھکو دیا ہے تاکہ مین اسکی تالیف اردو اور انگریزی مین کرکے شائقین تاریخ کی نذر کرون۔ پس مینے اپنی محنت اور جانفشانی مین اپنی طرف سے کوئی دقیقہ باقی نہ چھوڑا۔ جس سے ایسے قابل آدمی کی تصنیفات کی قدر و منزلت مین کچھ فرق آئے یا اس تاریخ کی خوبی کسی نوع سے کم ہوجاوے ۔

مقام انبالہ } مورخہ ۳ مئی ۱۸۸۵ء

دستخط

آر سی ٹمپل صاحب

گورو انگد
گورو امرداس

فہرست اسمائے ردیف وار دفتر اول عمدۃ التواریخ

نام	صفحہ	نام	صفحہ	نام	صفحہ
الف		امیر اللہ خان	۹۳	امان ملا	۱۳۶
		احمد شاہ ولایتی	۱۱۴ سے ۱۶۱	امیر سنگھ	۱۶۲
آدم صفی اللہ علیہ السلام	۳	اتریس خان	۹۹	امیر سنگھ سیدھ سنگھ سہو ساتھ	۱۶۳
اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ	۴ سے ۴۷	اعتبار خان	۹۹	مولک رام	۲۳
انگد گورو دوم	۴۷ سے ۶۹	استداد خان	۹۹	ب	
امر داس عرف بہلہ گورو سوم	۷-۱۹-۴	الیارس خان	۱۰۳		
ارجن گورو پنجم	۷-۱۸-۶۹	ادینہ بیگ خان	۹ اسے ۱۲۹	بہادر شاہ شاہزادہ دہلی	۱۴ ۱۱ سے ۸۹
ابراہیم لودی بادشاہ دہلی ہری رائے گورو ہرکشن گورو ہرگوبند اجیت سنگھ ولد گورو گوبند سنگھ	۱۳-۱۴ ۴ ۵۹	امام قلی میرداد	۱۱۷	بہلول لودہی سلطان	۶
		ابراہیم بیگ	۱۱۷	بیر و نعیمن	۱۳
امیر سنگھ گورو دلگورو اجیت سنگھ گورو دیا رجہیا	۷۵	اسد اللہ خان	۱۱۸	بہادر شاہ	۱۴
اسلم خان سید صوبہ دار لاہور	۷۹	ادکھیان خان	۱۱۸	بہادل حق	۱۴
اکبر محمد جلال الدین بادشاہ	۷۹	اعور خان	۱۱۸	بندہ گورو	۷۸ ۸۶-۷۶
اعظم خان	۹۵	ابراہیم سلطان	۱۱۸ سے ۱۲۰	بار سنگھ سکھ بیت پور بیٹے	۷۸
آنند سنگھ لالہ	۸۵	ابراہیم خان کاردی	۱۱۸-۱۱۹ ۱۵۱ ۱۵۲	باقر خان	۸۳
احمد بیگ	۸۷	الیاس خان	۱۱۸	بسی تاتا	۳۶
اعزاز الدین	۸۶-۸۸	امیر علم خان	۱۲	بھاگ سنگھ سوڈھی گرمیتہ بھگوت راتھی بوگوئی	۶۳
اکبر آباد	۹۸	احمد شاہ ہندی	۱۴۴ سے ۱۵۱	بھیم سنگھ راجہ قنوج	۹
اسمعیل سید	۷۹	ابوالمنصور خان صفدر جنگ	۱۴۴ سے ۱۳۷	باگھ سنگھ اہلوالیہ	۱۲۹ سے ۱۲۶-۱۲۷
اسد خان	۸۹	ایسری سنگھ راجہ جے پور	۱۴۴ سے ۱۴۸	بارو خان	۱۳۲-۱۳۳
احمد خان	۹ تا ۱۵۲	اعظم خواجہ	۸۷	بھکاری خان	۱۳۶ سے ۱۳۹
ارادت مند	۹۰	ابوالمنور خان	۱۴۸ سے ۱۴۱	بیگم صاحبہ معین الملک	۱۳۸ سے ۱۴۲

نام	صفحہ	نام	صفحہ	نام	صفحہ
بہادر خان بلوچ	۱۴۰	ج		ح	
بابو پنڈت	۱۴۶				
بشمبر داس دیوان	۱۴۹	جنک راجہ	۱۳	حمید اللہ خان	۸۳
بہاگو رائے	۱۵۲-۱۵۱	جہانگیر بادشاہ	۶۷-۲۲-۲۱	حفیظ خان	۹۰-۸۵
بسواس رائے	۱۵۳-۱۵۱	جگجیون گورد	۷۵	حسن علی خان سید	۸۷ سے ۹۳
بھیکھن خان	۱۶۰-۱۵۳	جہاندار شاہ میرزا	۱۵۱-۸۵-۸۴ ۱۵۳	حقیقت رائے	۱۰۴
برج راجدیو	۱۶۰-۱۵۹	جدہشتر پانڈو	۳	حسن قلی بیگ	۱۱۸
بالک رام	۱۶۰-۱۵۹	جاسنگہ سردار اہلووالیہ	۱۰۹ سے ۱۵۸	حسن علی بیگ	۱۱۹
		جہد اللہ	۱۱۸	حسن خان	۱۲۰
پ		جعفر خان	۱۲۱-۱۲۰	حسین خان خواجہ	۸۸-۸۲
پرتھی راج المشہور راجہ پتھورا	۳	جاسنگہ رام گڑھیہ	۱۴۷	حقیقت سنگہ	۱۵۰
بھولا رائے حاکم	۸	جہانخان سردار	۱۳۴ سے ۱۶۱	حیدر خان انتار	۱۱۶
بھاگو حاکم امین آباد	۱۱	جمیل الدین خان سید	۱۳۹ سے ۱۴۱	خ	
پرتھی مل خلف گورو رام داس	۷۳-۴۵-۲۸	جیکو جے	۱۴۵		
پائندہ خان ساکن تلونڈی	۳۸	جہانخان	۱۴۴-۱۴۳-۱۴۲	خضر خان حاکم مالیر کوٹلہ	۵۹
پولا در خان	۱۱۸	جیون ناظم	۱۵۸	خلیل اللہ خان	۸۳
پرتھی مل گورد	۷۳			خانخانان عبدالرحیم	۸۳
ت		چ		خداوردی بیگ عزخانی	۷۹
تیغ بہادر گورو نہم	۷-۴۸ سے ۴۹	چھجہار سنگہ خلف گورو گوبند سنگہ	۱۵۸	خان بہادر نواب	۹۳ سے ۱۱۳
تیا جوگی ساکن کہنڈور	۳۱	چند و لعل دیوان دہلی	۵۹	خوشحال سنگہ	۱۱۱
تاراچند ساکن کابل	۳۹	چتر سنگہ	۶۳		
تارو سنگہ	۱۰۷	چنگیز خان شہزادہ	۱۱۷	د	
تیمور خان	۱۱۸	چہڑت سنگہ سردار	۱۲۳-۱۲۷	دولت خان نواب حاکم سلطانپور	۹
تیمور شاہ	۱۴۱ سے ۱۴۳			دبر مل خلف گورو ہر رائی	۴۳-۴۴

نام	صفحہ	نام	صفحہ	نام	صفحہ
دیاسنگھ سونیتی ساکن ڈور	۵۷	روح اللہ خان ۱	۸۳	سری چند خلف گورو نانک	۱۲-۱۷-۶۶-۶۹
دہرم سنگھ ٹہیلیہ	۵۷	رائے صورت سنگھ	۸۵	سہم لنج	۲۵
دُنی چند	۶۲-۶۳	رستم دل	۸۶-۸۹	سخانند بھائی چندو لال دلیان	۳۳
دہرم چند گورو	۶۱-۶۹	رنجیت سنگھ مہاراجہ	۳	سدانند بیکہ رسرہند	۷۷
دبی چند	۳۹	رفیع الدرجات شاہزادہ	۹۳-۹۴	سلیمان خان	۸۳
دہرم دیوجسروٹیہ	۹۰	رفیع الدولہ شاہزادہ	۹۴	سید خان	۸۳
داؤد خان	۹۲	روشن اختر شاہزادہ	۹۴	سیف الدین علی خان سید	۸۸-۱۴۰
دوست محمد جیجہ	۱۱۷	رنجیت دیو راجہ جموں	۱۰۶-۱۲۴	سکندر خان	۸۸
دتا پتیل	۱۴۵-۱۴۸	رضا قلی میرزا	۱۱۴-۱۱۸	سعد اللہ شاہ	۷۹
دوندی خان	۱۴۵ سے ۱۵۵	رحیم بیگ	۱۳۰	سلیم شاہ افغان	۷
دادن خان	۱۴۹	راگھو رائے دکھنی	۱۴۴ سے ۱۴۶	سہراب خان	۹۰
ذ		رحمت خان حافظ	۱۴۵ سے ۱۵۵	سعادت خان	۹۸
		رگناتھ	۱۴۶	سہراب غلام	۱۱۸-۱۱۹
ذوالفقار خان	۸۳ سے ۸۹	**ز**		سلیم خان	۱۱۹
زکریا خان	۹۱			سوائے سنگھ مہاراجہ	۱۲۴
		زورآور سنگھ خلف گورو گوبند سنگھ	۵۹	سورجمل جاٹ	۱۳۷ سے ۱۵۹
ر		زبردست خان	۸۵-۸۶	سعید خان خوجہ	۱۴۴ سے ۱۴۸
رامداس گورو عرف سوڈہی گورو چہارم	۱۲ سے ۲۴-۶۲	زید خان افغان قصوریہ	۸۱	سنہار پنڈت	۱۴۶
راجچندجی راجہ	۱۳	زین خان	۱۴۹ سے ۱۶۱	سربلند خان	۱۴۷ سے ۱۵۹
بلاون راجہ	۱۳			سوکھ جیون ناظم کشمیر	۱۵۸-۱۵۹
رنجیت سنگھ کے راجہ کہکور بلاسپور	۵۳ ۶۲	**س**		سعادت یار خان	۱۵۹-۱۶۰
راجہ جیون	۶۲ سے ۶۴	سجان رائے ساکن بٹالہ ۱	۲	سوبھا سنگھ	۱۶۳
رام رائے جی گورو	۷۰-۷۱	سوہن لال سوری وکیل دربار +	۳	سیف الدین خان	۱۴۰
رستم خان	۸۱	سلطان ابراہیم لودہی	۱۳-۱۴	سعد اللہ خان	۱۴۵-۱۴۸

۱ مصنف خلاصۃ التواریخ + مصنف عمدۃ التواریخ

نام	صفحہ	نام	صفحہ	نام	صفحہ
ش		صاحبا پٹیل	۱۴۴	علی خان کوہہ	۱۱۶
شاہجہان بادشاہ دہلی	۳۷	صفدر جنگ	۱۲۴-۱۲۵	عطا خان	۱۱۹
شمبھو ناتھ راجہ سنگدیپ	۱۲	ط		علی تقی خان	۱۱۹
شاہ میر	۱۸-۴۳ و ۴۵			عبداللہ خواجہ	۷۷
شیر محمد ملا	۷۷	طاہر بیگ	۱۴۶	عطاءاللہ میر	۷۹
شمس خان	۸۱	ع		عبدالرحیم میر	۸۷
شکر خان	۵۵			عزیزالدین محمد عرف	۱۳۸-۱۴۷
شریف اللہ قاضی	۸۹	علی بیگ ساکن قندھار	۱۳	عالمگیر ثانی	
شاہنواز خان	۱۱۳ و ۱۳۲	عثمان خان داماد یابندہ خان	۳۹	عفت خان	۱۵۰
شاہرخ میرزا	۱۱۶ و ۱۲۱	عیسیٰ خان مین منداروالہ	۸۱-۸۲	عالی گوہر	۱۵۱-۱۵۲
شجاع الدولہ	۱۴۵ و ۱۵۹	عبدالقدیر خان	۸۴	عاقل داس گورو	۱۵۶-۱۵۷
شاہجہان ثانی	۱۵۱-۱۴۶	علی مردان خان	۸۵ و ۱۲۹	علی محمد خان و عبید خان	۱۵۳-۱۵۴
شاہو لیخان	–	عبداللہ خان	۸۷ و ۱۱۹	غ	
شجاع خان نواب		عبدالرحمن شاہ	۱۴		
شیر محمد واعظ	۷۹	عمادالدین	۸۸	غیاث الدین سلطان بلبن	۲
شاہ عالم ملا	۱۵۱-۱۵۹	علی ناصر سید	۸۸-۹۲ و ۹۳	غنی خان ساکن پُردل	۵۹
ص		عنایت سید	۷۹-۸۹	غازی الدین خان	۱۲۵ و ۱۵۱
		عبدالصمد خان	۸۹-۹۰	عزت بخش شاہزادہ	۳
				ف	
صاحب سنگھ ساکن بریدوا	۵۷	عارف بیگ خان	۹۰		
صورت سنگھ دیوان	۱۰۳	علی شاہ	۱۱۸	فقیر بخش باواگورو	۶۸
صاحب سنگھ پٹیالیہ	۱۱۴	عبداللہ مولوی	۱۴۹	فیروز خان	۸۰
صابر شاہ وکیل	۱۱۴-۱۲۲	علی عابد خان	۹۹	فرخ سیر بادشاہ	۷۴-۷۶ و ۱۰۲
صدیق خان	۱۳۵-۱۳۶	عاقل بیگ خان	۹۹	فتح سنگھ صاحبزادہ گورو صاحب گوبند سنگھ	۵۸-۷۷
صمد خان	۱۴۲-۱۴۳	علی قلی خان	۱۱۶-۱۱۷	فخرالدولہ	۹۷

نام	صفحہ
فتح سنگھ اہلووالیہ	۱۱۲
فیض اللہ خان	۱۴۵
فتح علی خان	۱۲
ق	
قمرالدین خان	۱۲۸سے۹
قطب الملک	۹۲-۹۳
قاسم علی خان	۵۲-۵۹
قطب شاہ	۱۵۲
ک	
کالو کہتری بیدی	۸
کوہ کیلاس	۱۳
کولان کینزک قاضی گوالیار	۴۷
کلیا بھائی	۸۲
کانھ درویش ساکن لاہور	۳۰
کوکلتاش میرزا	۸۹
کبور سنگھ	۱۰۸
کاظم بیگ	۱۱۷
کروڑا سنگھ	۱۲۷
کوڑا مل	۱۲۸سے۱۳۳
کریم داد خان	۱۵۰
کابلی مل	۱۱۳سے۱۵۵
کلب علی خان	۱۱۶

نام	صفحہ
گ	۲
گورو دتہ گورو	۷
گوبند سنگھ گورو دہم	۱-۵۱
گورکھ دوب	۱۳
گورکھ ناتھ بابا	۱۵
گورداس بھائی	۳۰
گورکش سنگھ ساکن کابل	۳۹
گوردتہ بابا خلف گورو ہرگوبند	۳۱سے۳۴، ۷۰سے۷۵
گوبند داس برگی یعنی گورو بندہ	۶۴
گورسال بھائی	۷۲
گنج بخش علی حضرت ہجویری	۸۴
گوجر سنگھ	۱۲۳
گل محمد خان	۱۵۰
ل	
لکھمی داس خلف گورو نانک	۲۲-۷سے۲۳
لہنہ گورو عرف تھن	۷-۱۸
لالو سنار ساکن ایمن آباد	۱۱
لکھمی چند	۱۷
لطف اللہ خان	۸۵سے۸۸
لکھپت رائے دیوان	۱۰۷-۱۲۷ سے ۱۲۹
لجا سنگھ	۱۴۲
م	
میر قاسم لاہوری مصنف عبرت نامہ	۳

نام	صفحہ
معظم شاہ شاہزادہ	۳
مردانہ مطرب	۱۲، ۷۵
مجہند حیرب	۱۳
مشہیہ نام فقیر ساکن کٹھالہ	۱۷
مہادیو جی گورو خلف رام داس	۲۸-۳۵
مکھن شاہ	۴۷
محکم سنگھ چھنیا ساکن دوارکا	۵۷
مہر چند تیو گورو	۶۸
مولک راج باوا گورو	۶۹
مہرشان گورو	۷۳-۷۵
محمد شفیع	۷۹-۸
موسیٰ بیگ پسر خداوردی بیگ	۷۹
محبت خان ککھیرہ	۷۹
محمد زمان راجپوت گکھڑ	۹
محمد کام بخش	۸
محمد معز الدین شاہزادہ	۸۱سے۹۹
محمد عظیم الدین شاہزادہ	۸۱سے۸۴
محمد رفیع الشان	۸۱سے۸۵
محمد جہاں شاہ	۸۱سے۸۵
مولوی مراد اللہ	۸۳
مخلص خان نواب	۸۲، ۸۵، ۸۶
محفوظ خان	۸۲
محمد سلطان کریم	۸۲سے۸۴
مہابت خان پسر خانخاناں	۸۳
مقیم خان	۸۳
محمد فاضل میر	۸۵

نام	صفحہ	نام	صفحہ	نام	صفحہ
محمد نسیم خواہر زادہ فتح اللہ خان	۸۵	محمد حسین خان علی	۱۲۱	نجابت خان	۱۵۳
محمد نسیم پسر میر عبداللہ متقی	۸۵	میر معین الملک المشہور میر منو	۱۴۳ تا ۱۴۴	نجیب الدولہ	۱۴۸
محمد عظیم الشان	۸۷	محمود خان	۱۴۰	نور الدین خان	۱۵۹
محمد امین خان	۸۸-۹۰-۱۰۱	میرزا جان	۱۴۱-۱۴۲	**و**	
محمد اعظم	۸۸	ملہار راؤ	۱۴۴ تا ۱۴۵	وزیر خان ناظم سرہند	۵۸-۱۱۴
محمد دایم	۹۰	محمد خان امیر	۱۵۰	واجد علی میرزا	۱۱۹
محمد نیکو سیر	۹۳	مشیر الدولہ	۱۵۹	وجیہ اللہ	۱۱۹
محمد شاہ	۹۴ تا ۱۲۶	مومن خان	۱۶۰	**ہ**	
محمد خان ترکمان	۹۵ تا ۹۶			ہرگوبند گورو ششم	۳۵-۴۷
مظفر خان	۹۹	**ن**		ہر رائے گورو ہفتم	۴۷-۴۸-۴۹
منی سنگھ	۱۰۷	نانک سنگھ جی گورو اول سکھاں	۵	ہرکشن گورو ہشتم	۴۷-۴۸
موسیٰ بیگ افشار	۱۱۴-۱۲۰	نانکی ہمشیرہ گورو نانک جی	۹	ہمت سنگھ جہیو ساکن جگن ناتھ	۵۷
محمد خان قاجار	۱۱۶	نیتا دیوی جی	۵۵	ہرجیو گورو	۷۵
محمد صالح خان	۱۱۶	نبی خان ساکن ویروال،	۵۹	ہرسہائے گورو	۷۵
محمد علی خان افشار	۱۱۶	ناصر علی خان سید	۸۷-۹۲	ہارون خان	۱۱۸
محمد خان ابدالی	۱۱۷	نجم الدین سید	۸۷-۹۲	ہیرو سنگھ	۱۲۷
محمود خان	۱۱۸	نور محمد خان	۹۰	ہری سنگھ	۱۲۷-۱۵۰
مصطفیٰ خان	۱۱۸	نظام الملک	۹۹-۱۰۰	**ی**	
محمد حسین کرد	۱۱۸	نادر شاہ	۹۵ تا ۱۱۸	یار بیگ حاجی	۷۹
سہراب خان	۱۱۸	نصر اللہ میرزا	۹۷ تا ۱۱۸	یوسف الدین علی	۸۷
مرتضیٰ خان	۱۱۸	ناصر خان	۹۶-۹۷ ۱۲۳	یادگار خان	۹۹
محمد رضا خان	۱۱۹	نصر اللہ قلی	۱۱۸	یحییٰ خان	۱۱۳
محمد بیگ قاجار	۱۲۰	نظام الدولہ	۱۲۷-۱۲۸	یوسف علی خان	۱۲۱
محمد سید	۱۲۰-۱۲۱	نجیب خان	[illegible]	یاقوت خان	۱۳۴
موسیٰ خان	۱۲۰	ناگر مل مہاراجہ	۱۴۰	یعقوب علی خان	۱۵۰-۱۵۱ ۱۵۹
محمد خان قراجور	۱۲۰	نانا راو	۱۵۱		

دیباچه

بنام آنکه نامش راد وام است
بنام آنکه وصفش لایزال است
بنام آنکه زان کس نیست آگاه
بنام آنکه ز دستش شیرین دهان است
بنام آنکه بی نام و نشان است

بنام آنکه نامش زانبیام است
بنام آنکه او جان جهان است
بنام آنکه روشن گشت زد ماه
بنام آنکه نامش را ثبات است
بنام آنکه افزون از بیان است

بنام آنکه ذاتش لایزال است
بنام آنکه از وی این و آن است
بنام آنکه نامش بر زبان است
بنام آنکه از وی کاینات است

رنگین کلامی و بهارین مرامی کار نسیم عنبر شمیم در روایح نوایح معانی و الفاظ آن دماغ فصاحت بلیغ خرد و دبستان را نکهتی تر و افزا و فرحتی شگفته دست بهم دهد حمد خداوند یگانه مدبر این کارخانه ایجاد و تکوین است که از ذره تا خورشید آلای بیحد و نعمای بیعد او کل فرد من الافراد را موافق قوت استعداد او حصل و میسر است و صانعی که از صنعت بدای خویش صنع بوقلمون و نقش گوناگون انسانی نگاشته قلم فصاحت رقم اوست کریمی که از کرم و عنایت خویش بنی نوع انسان را بر جمیع انواع و اجناس حیوانی تفوق داده خلعت مرحمت طلعت لقد کرمنا بنی آدم معزز و مفتخر فرمود و رحیمی که انجاح و نجات پابستگان هواجس انسانی و مقید آن تعلقات جسمانی بدون نوازش او ممکن و متصور نیست و صمدی که آیه الله الصمد در شان او وارد و نازل است مد خلیفه

صانعی کز کمال عز و جلال | در ثنایش زبان ناطقه لال
آنکه کنه حقیقتش برتر | از قیاس و گمان و وهم خیال

انسب و اولی آئین بشری آنست که عدم دریافت و نارسائی عقل ناقص خود را وسیله ادراک و ذریعه دریافت نموده طریق انیق خیر الکلام ما قل و دل بیهوده باظهار ما وجب پرداخته آید

رنگین طرازی شهب صبا رفتار قلم بیضا آثار در ساحت بنائے تاریخ

در زمان سلف و حال رسمیست مستمره و آیینی است مستقره که هرگاه صاحب دولتی و صولتی بر سریر سلطنت و کامرانی جلوس
میمنت مانوس میفرماید و دبیران والا تدبیر و منشیان روشن ضمیر و مورخان صاحب دانش که علم علوم خود را بر افلاک
برین و چرخ هفتمین می افرازند همگی حقایق کاینات و دقایق موجودات که از ابتدا تا انتها بقدر طاقت بشری بر آیینه اصابت
نظاییر این طایفه علیه روشن و منطبع میباشد بعبارات شایسته و استعارات بایسته احوال خجسته خصال آن برگزیده حضرت لطف
ربانی را حواله قلم فصاحت رقم نموده یادگاری تازه بر روی روزگار خجسته آثار میگذارند چنانچه کارنامه های تنگرف و تواریخ
عجایب و غرایب بقدر لاتحصی عدده از ابتدای آدم صفی علیه السلام تا برارنده دیهیم جهانداری فرازنده اورنگ نامداری
شمس معدلت حشمت حضرت اورنگزیب عالمگیر بادشاه بترتیب شایان مرتب و مهیا شده اند شاهی که از ماه تا ماهی از تیغ بیدریغ
او مسخر گشته و از سمک تا سماک در رتبه رعیت عدل و احسانش بصدف گوش انام رسیده گوشوار گوش جمیع الناس گردید
در اثبات و استقرار و بنای این صنع خویش خوش شایسته که اگر او را فاعل حقیقی گفته آید درست فروع و اصول را از مراد اتکا خود
نفی و نهی لاحق مخالفانش در تمع بنیان اعتصامات و قلع اساس اگر فعل تفضیل نامیده شود سزاست و دانشمندی که استیصال
و انهدام مذاهب مختلفه و استقرار آیین و ملت خویش از دلیلی است قاطع و حجتی است ساطع از ابتدای سن صبی سن الخط
و شیخوخت لمحه و لحظه از تذکار و تعداد اسما و آلهی غافل و ذاهل نمانده و چرا نباشد که این بزرگ منش والا نژاد شمع اقبال و
چراغ جاه و جلال و مصباح دولت ندلی و مشکوة صناتلی در کاشانه رعیت پروری فانوس عدالت گستری افروخته و
روشن میباشد تا بملاحظه و مشاهده انجمن شیر را از آب و نی را از شکر تمایز و جدا ساخته برنا سهیت حال عالم و عالمیان
و آسودگی احوال جهان و جهانیان سعی بلیغ از قوه بفعل بعرصه شهود آرد و این معنی منتج حسنات و مثمر برکات و موجب
رفاه اخروی میگردد قلم بلاغت رقم اگر تا تمام عمر مرکز دار محیط دایره ترقیم گردد برخی از آن اوانتواند ساخت و از
یکی تا هزار قیاس باید نمود پس بفحوای اصل کلام و مدعا که باعث بر تحریر این کتاب غریب و نسخه عجیب گردیده اشهب
خوشخرام را در مضمار تحریر جولان باید داد که در عهد سلاطین خجسته و غیره که صاحب قدرشناس و رتبه دان و قف العلم
بوده تمایز بین الجاهل و العالم مینمودند هر کسی فراخور استعداد قابلیت خویش گوی فصاحت و بلاغت از میدان فراست
در ربوده باعث بر تحریر و ترقیم تواریخ میشدند و بنظر خورشید اثر مستفیضان از محفل ثریا منزل و باریافتگان بزم
خورشید نظم گذرانیده مورد عنایات متوافره و التفات متکاثره گردیده و مهبط نوازشات کبری و مورد الطاف عظمی
خسروانی گردیده مفتخر بین الاقران و الامثال شدند و همین موجب سمو نام و علو هم و استقرار کوالیف و استمرار حقایق میشد
چنانچه در هنگام میمنت ارتسام حضرت اورنگزیب بادشاه زینج دبیران فصاحت انتما فراست آما بلاغت آرای لاله سبحان رای
متوطن قصبه بٹاله کتابی لطیف و نسخه غریب مسمی به خلاصه التواریخ متضمن احوال راجهائی کبار از ابتدای راجه جدشٹر
پاندو تا راجه پتهی راج المشهور راجه پتهورا احوال هنود مسطور و بعد از ابتدای سلطان غیاث الدین تا اورنگزیب سنه یکهزار و یکصد هفت هجری و شانزده

آیین بهاین وطرز دلگزین وعبارات خوشترین واستعارات رنگین وعبارات نمکین مضامین دلکش ومعانی خوش برنگاشته
تحفهٔ محفل ثریا منزل جناب فیضمآب حضرت بادشاه نموده مقرون بآلاف عنایات واصناف تفقدات گردید عمر عزیز خود را
که بی‌بدل وبی‌عوض است در انصرام وسرانجام این کار شگرف بنحو شایسته صرف نموده صحیح آنست که مثال در تمام
اطراف وممالک گردیده ودیگر اغره اهل قلم که سر نخوت وتکبر باوج عرش برین می افراختند از ظهور تضاعف درجات
در برادر ناقص واجوف گردیده مقرون به حسد وبغض ومغروق از لوازم یکتایی ویکجهتی گردیدند وکتاب مذکور چون
ریاح عطریه وآهوی لطیف منتشر باطراف واکناف گردید احد الناس بمجبه ومیمنه مشاهده عرایس معانی
ابکار الفاظ که در پردهٔ حسن بیان وحجاب لطافت ترقیم جلوه‌گری وتماشانمایی مینمودند دست را بقلم آشناساخته دست
از دستبوی گلشن عبارات وگلدستهٔ حدیقهٔ استعارات گلچین مراد گردیده بهی دست تحریر آن دست را بانگار بستند واز
مطالعهٔ عبارات شریفش التذاذی وافی واحتظاظ کافی فرا اندوختند بعد از آن عبرت‌نامه من تصنیف میر [illegible]
که عمر عزیز خود را در اشتغال وتدریس علوم عربیه ومطالعهٔ تواریخ صرف مینمود اقتضای طبیعت به آن گردید که متضمن حرب
شاهزادهای عالی تبار والانژاد معظم شاه وبهادر شاه عزت‌بخش دیده عزت گزین گردیده واز آن بعد که زیاده از یکصد سال
گردید از دبیران دانش آیین ومنشیان خرد آگین نفسی من الانفاس راه فرود وادی تحریر وترقیم احوال خجسته‌خصال
آن برگزیدهٔ انفس وآفاق با وجود متانت تحریر وحصانت تقریر نه گردید لهذا عرایس حقایق وابکار سوانح در پردهٔ کتمان
وحجاب استتار ماندند وبر احوال میمنت اشتمال آنها کسی واقف ومطلع نه گردید وبهمان طرز ومرتبه سوانحات آنها در نقاب
خفا پوشیده‌گی تمکن ومستقر ماندند واز آنها نام ونشانی نماند چرا که استقرار واثبات وقیام نام بغیر از تدوین وترقیم تاریخ متعذر
ومحال میباشد بنا علیه نیاز اشتمال بنده سوهن لعل سدی لد گنپت رای لاهوری وکیل که عمر عزیز خود را در مطالعهٔ کتب فارسی و
عربی صرف نموده وهم در علوم عربیه نجوم وهیئت وهندسه وحساب بهره از مهارت واستعدادی حاصل ساخته اقتضای
طبیعت بر آن گردید که احوال خجسته مآل آن طایفهٔ عالیه از ابتدای سنه یکهزار وهفتاد هجری نگاشتهٔ کلک نگارین
سلک نماید امید که بقبول نظر اصحاب دانش وبینش گردد ودر جاکه اگر اشتباه رود به حکم اختلاف از مینه عفو فرمایند ع
بپوش گر خطائی رسی وطعنه مزن * که هیچ نفس بشر خالی از خطائی نبود * واین از ترنگ معانی نگار ونقش بهزاد آثار رو
نما طور وعبارات شایسته وعروس استعارات بالیده در سال یکهزار وهشت صد وهفتاد وکره باحیثیت زیب ابدی وزینت کلی
حاصل نموده

بدایع طرازی قلم عجایب نگار وصنایع پردازی کلک غرایب آثار به تنسیق وتنظیم مملکت دلپذیر سخن مدح خدیو گیهان بادشاهان جهان مهاراجه رنجیت سنگه صاحب بهادر والی ملک پنجاب

بدایع طرازی قلم عجایب نگار و صنایع پردازی کلک غرایب آثار به تنسیق و تنظیم مملکت دلپذیر سخن مدحت خدیو گیهان ضابطه ایست مستقیم و طریقه ایست قدیم که در هر دوری از ادوار چرخ دوار صاحب السیف و القلم از بدو تکوین و ایجاد خلعت ابدی بر دوش افگنده باعث حراست و حفاظت ممالک و اطراف و موجب نگاهبانی مسالک و اکناف گردیده در ترفیه و آسودگی رعایا و برایا که بدایع و دایع حضرت صمدیت اند سعی بسیار و کوشش بیشمار بظهور می آرد چنانچه تواریخ نظم و نثر در باب کوالیف رعیت پروری و حقایق کرم گستری و داد دهی مظلومان و فریادرسی مهجوران این فیه عالیه حتی شب و روز دمبدم و در هر قرنی از اقران و الآنی و عالی سمعی از زکان عدم کسوت وجود پوشیده ذیال آمال خلایق را از لآلی متلالی تفقدات و دُرر غُرر عنایات مالامال مینماید و بعزم جزم سفر و بذل و صرف ساکنین و مسافرین و مترددین لغوی تمنا و متمنای این عالم مصروف و مبذول میدارد و درین زمان که سنه یکهزار و دوصد و یک است عروس زمانه بحلیه ذات شاهی و زیور کشورستانی محلی و مجلی گردیده که شمس اقبال از جبین تفنیش میدرخشد و شاهنشاهی که کوکب بزناصیه فیض طرازش می تابد گیتی ستانی که ربع مسکون را در نگین سطوت فرا گرفته جهانبانی که از رشحات سحاب عنایات مزرع امید خلایق سیراب ساخته محیطی است که امواج افضالش از کوه تا قاف متموج بنوازشات تازه گردیده معدنی است که از جواهر تفقدات و زر و داهر اذیال جمیع متوسلان مالامال گردانیده بارقه ایست که از مشرق تا مغرب سایه کرم و نوال گسترده لمعه ایست که چشمان روزگار را به کحل الجواهر فیض عام منور فرموده صمصام ظفر التیامش خون معاندان شقاوت نشان ریخته قوی طالع که جمیع مخالفان و معاندان این در دولت ابد مدت در گو خسران و ضلالت منهدم و منهمک گردیده و خیر اندیشان صمیمی و نیازمندان قدیمی که ربقه نیازمندی در رقبه جان میدارند به مستلزمات روحانی و نفسانی مقرون شده صاحب اقبالیکه از حلقه بگوشان این جناب فیضمآب بوده حلقه بندگی بگوش هر جنس جی کرده صاحب بخششی که در انعام نعمای متوافره و آلای متکاثره حاتم طائی را طی نموده صاحب حشمتی که جمیع قلاع مستحصنه در طرفة العین از تیغ بید ریغش متسخر شده معمای بطرز توشیح والا اسم خدیو گیهان که رقمزده کلک اعجاز سلک نگار گردیده اینست ٭ **ابیات**

رعیت نواز است و دشمن گداز
یکی هست در دادن مملکت ٭
نبود است کس مثل تو در جهان
شود در جهان از همه سرفراز

ندیمش بود در جهان سرفراز ٭
ترا ملک و اقبال دایم بود ٭
گنه بخش بسیار نعمت رسان

جهاندار رونق ده سلطنت ٭
سر خصم در خاک قایم بود
هر آنکس که آمد براه نیاز

غنچه قلوب خلایق که از صرصر حوادث در گرد انقباض بود از روایح نوایح عنایات این گیهان خدیو انبساط تازه و اتسام بی اندازه پذیرفت و جمهور انام چه از خواص و عام مقرون بآلاف نشاط و اضعاف انبساط گردیده عیش و کرگ و میش در یکمکان بدون خصومت و عناد آب نوشیدند این چند ابیات دعائیه در مدحت خدیو گیهان مناسب اختتام است یکی بهروزی دولت ٭ دوم فیروزی لشکر ٭ سوم زینت همه دنیا ٭ چهارم

فتح در دوران بیان اوست و بخشش شان اوست در کوشش تعالی اوست در مجلس تواضع اوست در میدان زهی خسرو گیتی پناه که از معدلت افشانی جهان روزگار روشنایی ابدی و ضیای سرمدی یافته دار آثار اقبال و انوار اجلال این برگزیده دوران حدیقه قلوب نیاز اسلوب جمیع طوایف انام شگفتگی تازه و ابتسام بی اندازه پذیرفته غنچه دلها که از حوادث دهر گرد انقباض بود از روایح نوایح انصاف پروری و نسیم عنبر شمیم عدالت گستری این خدیو گیهان انبساط تازه یافته

حال و مال و سال و فال و اصل و نسل و بخت و تخت	بر مرادت باد هر چیزیست ای امان روزگار
مال نیکو مال وافر سال خرم فال سعد	اصل ثابت نسل باقی تخت عالی بخت یار

صاحب سطوتی که جمیع طوایف ملوک جبین نیاز بر آستان فیض نشانش میسایند. صاحب دولتی که تمام سرداران روی زمین از جبهه سایی این جناب فیض مآب مستبین الجبهه و مغفی الناصیه شده اند در هر طرفی از صیت کرم گستری و سخاوت او شهرتی و در هر جانبی از طنطنه کوس اقبال او رفعت و رونقی بیت

بزیر لوایش زمین سایه ایست	نگهبان بر قصر او قیصری	شهی کاساتش کهن نامه ایست
زخورشید رخشان جهانگیر تر	ز تیر فلک راست تدبیر تر	کمین بنده دارا و اسکندری
خرد رهبر و بخت همراه او		زمانه زمین بوس درگاه او

احاد الناس از اطراف ممالک و مسالک بعیده از صیت و رد غزر کرم گستری فیض گنج این خدیو گیهان که رونق بخش عالمیان شده اند سامع افروز گردیده و بقطع مراحل و طی منازل پرداخته بحصول مقاصدات ظاهری و باطنی و مرادات صوری و معنوی کامیاب و بهره مند شده اند از شرق تا غرب شمس اقبالش درخشنده و تابنده و از سماک تا سمک قمر جاه و جلالش از افق امال طالع و لامع و بهیمنت ذات مجمع الحسنات این برگزیده آفاق را از نا بالیست زمان محفوظ داشت جهان محفوظ داشته تا یوم القیامت پیرایه جاه و جلال و چار بالش آرایی اقبال و ارادو ظل ظلیل یدی بتقبیل و تطلیل این زینت افزای مسند اقبال بر مفارق فدویان عبودیت بمش ممتد و مبسوط دارادو از جمیع مرام و تمامی مهام ملکی و مالی مستلذ و خورسند و بهره مند گرداناد همیشه تا که نور ماه شب افروز چراغ دولت این خاندان منور باد همیشه تا که بود آفتاب عالمگیر شود جهان مسخر بدان بدینسر

باب سوم

رنگین نگارشی قلم فصاحت رقم بدستیاری ضمیمه فرحت نظیر در مضمار فرحت آثار تحریر بلاغت تصویر واقف اسرار احوال خجسته مآل باباگورو نانک شاه جی

خردمندان دانش آیین و مبصران بینش آگین که بحلیه کیاست و زیور فراست محلی اند نیکو شناسند که دار دنیا بمدار قیام و اثبات او ممکن نیست خوشا بیدار دلیکه چراغ هدایت در دل او روشن و افروخته باشد تا بر عیش و طرب و

عمی وشادی واندوه وحزن او غمناک نگردیده اوقات شبانروزی را بتعداد و تذکار ایزد حق بسر برد واین جهان فانی واسباب انرا مثل نقش برآب قصور ساخته مانند حباب ثبات و قیام آنرا ملاحظه نماید که این جهان فانی گذشتنی وگذاشتنی وازین دار بیدار رحلت کردنی ونهضت نمودنی متقین است وکارنامه های عجایب و تواریخ غرایب متضمن احوال سلاطین تبصره ایست برای دید عبرت گزین وتذکره ایست بنا بر دل حیرت آمیز بمطالعه ودریافت حقایق اوشان پی برده در خاطر خود قیاس نماید که هرگاه اینچنین برگزیده های انفس وآفاق باوجود دولت بیشمار وافواج بسیار وخزاین بیحد ومبالغ بیعد وباوصف عقل ودوربینی ازین سپنجی سرای رحلت نمودند وازانها نام ونشانی نماند پس قیام وثبات دیگر اغره لبیار چکل ومتعذر است وکسی را که حشم بیکران ولشکر بی پایان وبهادران موفور ومبارزان نامحصور که کحل الجواهر تحقیق وسرمه عرفان در دیده روشنی افزای روی وتشنائی بیرای میباشد نیکو میداند که این دار بیدار دنیای فانی است واستقرار ومداران ممکن نیست بیت

دنیا دار سست بنوا منی نیادار	بر دار کجا مدار و کو صبر و قرار	در دار فنا چو چند روز آمده	باید گذرانید بهر دار و مدار

خوشا حجسته روشنضمیرے که اوقات شبانروزی باوراد وتذکار او تعالی جلشانه نموده در هر لحظه ولمحه غافل وذاهل نباشد که بهین متاع این دنیا ودون بجز عبادت وریاضت ایزد بیچون هیچ نیست ومال ودولت را بقائے نیست وازعبادت او تعالی کشود مقاصد مقصود وموجب نجات اخروی ووسیله شرف آگهی میشود چنانچه بار یافتگان این محفل خورشید منزل واصحاب دانش وارباب بینش ودبیران والاتدبیر ومنشیان روشنضمیر ووزرای عالی تبار وامرای بلند اقتدار وحکمای فراست آیین وفصاحت آگین از جمیع تعلقات دنیا ومافیها رستگاری وخلاصی جسته منفتح القلب ومنشرح الصدر میباشند واز ورود رطب بیانش عذب اللسان بوده زبان نیاز ترجمان را بحرف چرا نمیکشایند ودر هر جا ظهور صفات ذات برحق دید در همه دیده ها دیدار فیض بار او را مشاهده نموده چشم روشن میشوند ومصدر هر فعل از فاعل حقیقی دانسته از امر والکار وانی بظهور نمی آرند ودر لبنای ثبات آن در هر بابی از ابواب کوشش بلیغ مینمایند چنانچه در سمت هزار وپانصد وبست وشش بکرماجیت مطابق هشتصد ونود وچهار در زمان سلطنت سلطان بهلول لودهی طارق مطارق حقیقت سالک مسالک طریقت مظهر تجلیات انوار الهی مصدر اشراقات نامتناهی بابا نانک جی در مکان تلونڈی عز ولادت یافته کلبهٔ احزان خلایق را از قدم میمنت لزوم خود رشک فلک برین گردانید چون این مورد کمالات از روز اول مهبط فیوضات ایزدی بود در عمر دوازده سالگی علامات کشف وکرامات وآیات خوارق عادات ودیگر افعال عجیبه وغریبه از وشان بظهور آمدند هرچه از زبان مبارک ارشاد میفرمودند موافق آن از قوه بطون بعرصه شهود آمده حیرت افزای دیده دور ونزدیک میگردید اکثری بجناب فیضمآبش مشرف شده ربقهٔ اطاعت در رقبهٔ جان انداخته معتقد باصفا گردیدند در اکثر

اطراف و ممالک تملغله خداشناسی و طنطنه ایزدپرستی اوشان بلند آوازه گردید مردمان هر ولایت و هر دیار بمجرد
استماع اینخبر سعادت اثر عالی درجت اوشان مستفیض شده دیده مدرسیده را از کحل الجواهر دیدار عنایت
آثار روشنائی تازه و ضیای بی اندازه حصول ساختند تمام ممالک اطراف را گلگشت فرموده و همراه بزرگان و
دانایان روزگار که در هر مکان قیام مینمودند بشمار لطیفه و اذکار غریبه فرموده مقلد تقلاوه اتقیا گردانیدند چنانچه
کتاب جنم ساکهی در زبان گورمکهی در باب احوال آن خجسته مآل بشرح تمام و توضیح مالاکلام صورت انصرام و زیب
انجام یافته که خوانندگان و شنوندگان از حظ وافی و لذتی کافی فرامی آمدند و از باریافتگان اینجناب عالی
مرواتنام مطرب بود که در هر وقت و هر حال بمضراب وحدانیت آن طنبور وجود را مینواخت و مورد اشعه تفضلات و
مهبط لمعه تفقدات این وارسته جهان میگردید اشعار هندی و کتاب شاستری سوکهمنی از تصانیف آن ایزد
شناس بآئین بهین طرز دلگزین انصرام یافته که مردم شنونده را بمجرد استماع در دام عقیدت می آرد و از جمیع
تعلقات هواجس نفسانی نجات کلی دست بهم میدهد آن قافله سالار خداشناسان در عهد سلطنت سلیم شاه افغان
در عمر هفتاد سال ازین جهان بیدار رحلت فرمود اگرچه لکهمیداس نام خلف رشید میداشتند اما چون دولت
معنوی و گنجینه باطنی تفویض حال اوشان نبود لهذا لهنه نام کهتری عرف انگد را که از نیازمندان با صدق و خادمان
بیریا و خیراندیشان و مساز خیرطلبان همراز بوده گورو انگد از زبان مبارک خود خطاب فرموده در وقت نزع
قائم مقام خود فرمودند تا سیزده مدت سیزده سال چار بالش آرای جلال بوده رخت هستی بربست اگرچه قائم مقام
میداشت وحدانیت اساس امرداس عرف بهله که در خدمت گاران خاص بود برمسند نشاند مشارالیه بست
و دو سال بر رهنمائی خلایق سعی بلیغ نموده ازینجهان فانی و دار بی بنیاد بجهان جاودانی شتافت اگرچه او را اولاد نبود لیکن
در حالت دم آخرین عمر ارباب حقیقت رامداس عرف سودهی را بجای خود متمکن و مستقر گردانید او هفت سال
سجاده نشین عزت گردید بعد ازان مظهر انظار همین گورو ارجن خلف او بر مسند بزرگی اجلاس نموده بعد از نسبت بجها
این قالب عنصری راتهی نمود بعداو وحدانیت پیوند گورو هرگوبند خلف رشید اوشان سی و هشت سال سجاده
آرای گردیده بعد ازان رهنمای ایزدشناسان حقیقت آشنای گورو هررای که گورو دته نام پدرش در ایام زندگی
هرگوبند بیپنه جانشینی بسر برده بود بجای اوشان قیام نموده بهدایت معتقدان مظهر انوار ایزدی قادر تا مدت
هفده سال پرداخت بعد ازان قافله سالار حق شناسان گورو هرکشن پسر خورد سه سال سریرآرای نموده
مرغ روحش از قفس تن پرید پس او تیغ بهادر خلف خورد گورو هرگوبند پانزده سال برهنمای خادمان پرداخت
آخرالامر بحکم ایزد بیچون که خس و خاشاک امکان را در ارادت او دخلی نیست آخرالامر در قید بادشاهی در آمده
سنه [illegible] هجری مطابق سنه [illegible] عالمگیری حسب الحکم عالمگیر بادشاه در شاهجهان آباد بقتل در آمد

بعد از آن برگزیدن اصحاب خداشناسان معرفت آگین و عمده ارباب ایزدپرستان عرفان آیین وارسته از تعلقات دنیا رودن پیوسته بیاد داشت بیچون رہنمائی معتقدان عبودیت آهنگ گورو گوبند سنگه از کارخانه ایجاد کسوت ابداع بر دوش پوشیده در سنه هشتصد و هشتاد و چهار هجری مطابق عیسوی یکهزار و چهارصد و شصت و نه در ملک پنجاب در موضع تلونڈی رای بهولا علاقه پرگنه مضاف صوبه لاهور سر آمده -

بیان از ابتدای

احوال خاندان گورو صاحبان

معه تفصیل

ارباب طریقت گورو نانک جی نام پسرے در خانه کالو کهتری بیدی باختر لمعانی و شگفته پیشانی پیدا شده پدرش متصدی بود بعمر پنج سالگی نزد اوستاد بزرگوار بنابر تعلیم علم فرستاد آن تربیت یافته ازل واموخته درگاه لم یزل سوای از یک حرف الف که دلالت بر وحدانیت ذات ایزدی میکند دیگر حرفی از حروف نخوانده بود

از بد اسپتی است جائی الف درمیان جان		واد از کجی نپذیرد در میان خون	

و آنچه اوستاد گفت بر هر یک حرفی از آن حرف یک یک بیت متضمن معرفت خواند و فرمود که من خواهش آموختن علمی دارم که وسیله رستگاری و ذریعه نجات و خلاصی از تعلقات نفسانی و هواجس جسمانی بوده باشد و آنچه ذات سامی اوستاد بزرگوار میفرمایند واسطه گرفتاری ست که در سلاسل و ثقه و اغلال ستوثقه علایق می اندازد پدر بزرگوار ذات عالی که از علو درجه و سمو مرتبه این طایفه علیه واقف و مطلع نبود بنا علیه خدمت گاؤچرانی بذات عالی تفویض فرمود بندگان عالی تن برضا و تسلیم داده چندگاه بظاهر به آن شغل مهوده بباطن بریاضت و عبادت ایزد بیچون که خس و خاشاک امکان را در ارادت او دخلی نیست توجه مصروف میفرمودند - **حکایت** روزی گاوان در کشت کلام زمینداران آن نواحی رفته چنان بخوردند که یک برگ و هم در آنجا نماند زمیندار مسطور نزد رای بهولا حاکم آنجا رفته داستغاثه نموده بندگان عالی را طلبیده از نیمعنی استفسار فرمودند ذات مصدر حسنات بر زبان مبارک آوردند که زمیندار محض کاذب و دروغی است که راستی و صدق را در وی شاید نبود آوان حاکم در روستا رفته کشت زار را بهتر از سابق و بیشتر از بیشتر تر و تازه معائنه و مشاهده نمودند قدرت الٰهی باعث خوارق عادات گردیده آن کشت زار را سرسبز گردانید تمامی مردمان از ظهور اینچنین کشف و کرامات متفکر و متحیر شده در گرداب تعجب فرو رفتند ॰

حکایت روزی من الاوقات بندگان عالی در سایه درختی خواب استراحت فرموده بودند حاکم تفنج کناز ازان راه بگذشت و هنگام شام که صبح ظهور لمعات کشف آن برگزیده آفاق بود اصلا سایه درخت مشاهده و معاینه ننمود و در هنگامی ذات عالی در چنین موسم گرما که ظهور شدت حرارت آفتاب و تابش اجسام داعیه بازی بزرگ از جناح خود بر فرق ذات عالی سایه داشته موجب برودت و انفراج و سبب رطوبت قوی میشد حاکم آنجا به معاینه دیده این عجائبات بر یقین تصور نمود که این شخص خالی از معرفت نیست و یکی از زمره یزدان شناسان و قافله سالار خداپرستان میباشد بلکه از بزرگترین اولیاء الله و فقیران خداست و مبرا از شوائب و تکلفات رسمیه و تصنعات عرفیه این دنیای دون میباشد پدر بزرگوار ذات عالی را حاکم آنجا ظاهر نمود که این چنین برگزیده انفس و آفاق را به نظر حقارت نبینی که از منظوران حسنات الهی است و بعد ازین طنطنه ریاضت کیشی و عبادت اندیشی گوشواره گوش خلایق گردید و بمرور ایام مخمور بادهٔ شوق الهی و مست شراب دریافت ربانی شده تا سه چهار ماه هیچ تناول ننمود پدر بزرگوار بسبب واهمه بیماری حکیمی را بنا بر مداوا و معالجه طلبیده بندگان عالی نبض را به نباض حواله نفرموده بمضمون این بیت بیان طراز گردیدند نظم **فرد** آگاه نه‌ئی درون راه نشتر چه زنی رگ برون را، بعد ازان بر زبان تلطف ترجمان آوردند که در اندک زمانی این مرض بصحت مبدل خواهد شد و دولے این عارضه از قانون شفای حکیمان کامل الصناعت که رافع اعلال و دافع امراض اند خارج است تا آنکه بدرجه شباب واصل شدند پدر بزرگوار بتقاضای بسیار و خواهش بیشمار ازدواج و کتخدائی و شان کنانید گورو نانک جی از صحبت زنان تارک و در کنج خمول زاویه نشین بود لهذا اصلاً با زن خود مصاحبت ننمود لیکن گرو نے تفضل حواله فرمود که از تناول این دو درّ عزیز المعانی بر درج صدف عنایات ابر نیسانی از جناب ایزد صمدانی واصل و حاصل خواهد شد چنانچه در ایام معهوده هر دو فرزند ارجمند ولادت یافتند و عمده ارباب طریقت سریچند و لکهمی چند نام نهادند من بعد بندگان عالی بسیر و گلگشت اطراف پرداخته اولاً بسلطان پور نزد همشیره نانکی ذات عالی خویش رسیدند همشیره مسطوره ذات عالی را بی شغل و بیکار دیده مودیخانه نواب دولت خان حاکم آنجا تعلق اوشان نمودند اگرچه ذات عالی را هیچ غرضی و مطلبی بوجهی من الوجوه و سببی من الاسباب در سرانجام و انصرام این کار نبود لیکن بنا بر خاطر و حفظ مراتب بعضی امورات این محسنی را اختیار فرمودند و بندگان عالی خدمت فقرا و غربا و مساکین و محتاجین از جا در و واردان و پارچه بخوبترین وجه بظهور می آوردند و بعضی مردمان که واقف و مطلع ازین امورات نبودند غیبت ذات عالی مینمودند که مبالغ نواب بی حرفه بدرجهٔ اسراف میرسانند باغوای بعضی کسان چون محاسبه میگرفتند باقی بندگان عالی در سرکار نواب می برآمد و چون بندگان عالی را دل بمعبود حقیقی واصل بود لهذا صرف اوقات بعبادت و اسباب بیچون باجتماع حواس میگردند. روزی بر لب رود که بهبین نام دارد و اتفاق

درود و عنایات آمود ذات عالی دست بهم داد و تیمم و مسواک فرموده سر چوب مسواک را بر لب دریا نهادند از انجا درخت کنار نمودار گشت و خود بندگان عالی بنفس نفیس درون رود در آمده غواص بحر محیط مبدا فیاض شدند و از الهام ربانی و القای یزدانی و سروش غیبی بروح سیار بحیات اقدس تشریف بردند و قالب ذات عالی همانجا رخت استقامت میداشت هرگاه بتقبیل آستان قدسی نشان و تلثیم عتبه فلک رتبه سعادت کونین و مفاخرت دارین حاصل ساختند بدرگاه خداوند حقیقی سجدات نیاز آیات و سپاس بیقیاس از زبان فدویت نشان نمودند از حضور سراسر نور ارشاد واجب الانقیاد و شرف ایراد یافت که ذات سامی را بنا بر هدایت خلایق و رهنمائی عالم و عالمیان فرستاده ام چرا بکار و بار دنیای دنی دون آئین تعلق داشته در اغلال تعلقات پابند شده از اینجا رخصت انصراف یافته هادی طوایف انام و رهنمای گروه خلایق باش و دل را بیار و دست را بکار داشته لحه و لحظه از ریاضت ایزد بیهمال غافل و ذاهل نباید شد بعد از سه روز از درون رود بحالت مستان بر آمده و مخمور باده رویت معبود حقیقی گردیده در گورستان استقامت گرفت و بدرجه خاموشی و سکوت بوده با حدی سخن الله گویا نبودند مردم او را دیوانه یا افسون‌ها بر ذات عالی دمیدند و اصناف اصناف بخورات عود و سپند در مجمر سوختند که بحالت اصلی باز عاید گردد بعضی ملامت کنان را که آئینه دل زنگ آلود بوده بنا علیه بندگان عالی بر احوال هر یک مطلع و واقف میشدند با هزاران هزار مبالغه و آلاف الالاف تکرار از ذات مستغنی الصفات استفسار فرمودند که هندو هستی یا مسلمان ذات مصدر حسنات بر زبان آوردند که از قید ذات مذاهب مبرا و منزه ام و عبدالله و بنده خدا هستم تمامی مذاهب و همگی دلایل و براهین علیا لسان طوایف از نفس نفیس من از قوه بطون بعرصه شهود جلوه گر گشته اند در اثنای اینمعنی مسلمانان با بندگان عالی نعمت واستبداد نمودند که اگر شما از وجود سراسر جود بعرصه ظهور نمایان شده اند پس نماز در مسجد همراه مایان باید خواند بندگان عالی را بزور بازو و قوت دست در مسجد در آوردند نواب دولتخان هم باتفاق حسن در آنجا بود ذات مجمع الصفات بر نواب و قاضی و دیگر مسلمانان لفظ سلام از زبان مبارک نفرمودند نواب از اینمعنی آزرده خاطر شده ظاهر ساخت که چرا موافق قانون و قاعده اهل سنت و جماعت الله رسم خدمت بجا نیاوردی و بندگان عالی بر زبان عنایات نشان آوردند که سلام کردن بسبب طمع دنیای دون میباشد مصرعه گردن بی طمع بلند بود + القصه تمامی مسلمانان بتعصب تمام بهر نماز برخاستند بندگان عالی هم برابر استاده و قایم شدند مسلمانان بقاعده خود بسجود و رکوع و قیام سپری ساختند بندگان ملطف نشان پیش محراب ابروی معشوق حقیقی خم میکرد ند و در مسجد اصلا نجنبیدند توجه مصروف نفرمودند و موافق آئین و طرز این فیه عالیه بضمیر اجادالناس مسلمانان غایر گشته بر تمامی سرایر ضمایر آگاه و واقف شدند بعد از فراغ نماز تمامی مسلمانان بذات عالی ظاهر ساختند که چرا همراه مایان نماز نخواندی بندگان عالی فرمودند که اولا شاهد این مقال این ابیات است + نظم

نماز زاهدان سجده سجود ے

نماز عاشقان ترکِ وجود است	نماز ے میگذارم در خرابات	رکوعی نے سجودے نے قیامے

ثانیاً نماز خواندن تعلق بدل دارد که همیشه در هر لحظه و هر دم دل را با یار دوست را با کار داشته باشد دل نواب مسطور بطرف قندهار بنابر خریدن اسپان صبا رفتار بادیه پیما شده بود و قلب قاضی بجانب کره اسپ بود که در روز چاه نیفتد بچنین ضمیرهاے دیگران بطرفی من الاطراف بودند نماز شمایان درست نبود لهذا همراه شمایان نخواندم آن تمامی مسلمانان را چون جایزه صحیح بر پراگندگی و انتشار دلهای خود حاصل گشت از مزاحمت و تعرض دست بردار شدند که این شخص عالی نژاد از کاملترین و بندگان الهی است بهر جا که تشریف شریف داشته باشند مختارند بعد از ان بندگان عالی ترک سلسله علایق کرده و لباس فقر پوشیده و دل بر رخ سفرها و متوجه سیر اطراف گیتی و اقطار جهان شدند پدر بزرگوار ذات رضیة الشمایل مردانه تمام مضطرب بنابر آوردن پسرش فرستادند و آن از معتقدان با صفا و مریدان بیریای آنجناب عالی بود او هم رفیق سفر گردید چون آوازه ریاضت کیشی عبادت اندیشی و معرفت طرازی و حقیقت پردازی ذات ریاضت آئین در اطراف و امصار بلند آوازه گشت از نام اسم مبارک آنجناب نانک شاه در تمامی جهات جلوه نمایش یافت و آن درخت کنار که بسبب نهادن مسواک برکت رو در روییده شگفته و تازه شده بود و الی هذا یومنا قایم است و ثمر آن بطریق تبرک نزد سرداران سنگهان میرسند و تناول آن را بنهایت وجد و اقصی غایت مینمایند بندگان عالی در ابتدای ایام سیر در امین آباد بخانه لالو نجار تشریف شریف ارزانی فرموده کلبه احزان او را از قدوم عنایت لزوم خود رشک فردوس برین و خلد عالی فرمودند یها گو حاکم امین آباد تمامی مردمان را دعوت و ضیافت طعام کرده بود بندگان عالی بنابر طعام در خانه حاکم مسطور رونق بخش نشدند حاکم مشار الیه از عدم تشریف آوری ذات فجسته آیات تعجب بسیار و تفکر بیشمار نمایند و تا بحالت آیات گردید تباکید و قدغن بلیغ و سعی و تردد موفور بندگان عالی را نزد خود طلبید گفت که بسبب کدام وجه طعام غلام معبودیت ارتسام را تناول نمیفرمایند بندگان عالی طعامی از نجار و دیگر از خانه آن حاکم علیحده علیحده طلبیدند و هر دو را جدا جدا در دست گرفته افشردند از نان حاکم مسطور خون ظاهر و نمودار گشت و از طعام نجار شیر نمایان و آشکار شد۔ بندگان عالی بر زبان مبارک آوردند که بچشم خود معاینه باید نمود که طعام تو از مال حرام و قابل غذاے فقرای خدا دوست و اولیای الله بوجهی من الوجوه و سببی من الاسباب نیست از ینجهت ترک طعام حاکم مسطور از ذات عالی تسعت ظهور بخشیده بندگان عالی بعد از آن از انجا در وطن خود ورود عنایات آمود فرموده مادر و پدر را از دیدار تقدسات آثار خویش دلشاد و مسرور الصمد نمودند و چندی بنابر اطمینان خاطر و تسکین دل والدین در آنجا و دمعه و تشریف شریف ارزانی فرمودند و بعد از آن طرف بنگاله متوجه شدند و در اثنای راه بهر جا که فرود میشدند مردمان را به هدایت و اصل نمودند هادی مریدان و رهنمائی معتقدان میگشتند و تمامی احاد الناس گورو نانک شاه از زبان فدویت نشان ظاهر میکردند

بعد از طی مراحل و قطع منازل در بنگاله که مرو ولیس که تمامی زنان و مردان آنجا ساحر و جادوگر اند تشریف آوردند مردانه اندرون شهر رفته انگشت زنان ساحران مردانه مسطور را از روی سحر و جادو میش کرده در خانه خود بستند گورو نانک شاه از کشف و کرامات و خوارق عادات خویش بار دیگر مردانه مسطور را آدمی گردانیدند و تمامی زنان را میش از کشف و ظهور خوارق عادات خویش نمودند و شوهران زنها بعجز و زاری و تضرع و انکسار در اقدام عنایات ارتسام افتادند و از تفقدات متکاثره و تفضلات متوافره و موهبات عظمی و عطیات کبری ذات فرخنده آیات زنان آنها بحالت اصلی باز داخل شدند از ظهور این معنی اکثر ساکنان آن ملک ربقهٔ اطاعت و انقیاد در رقبهٔ جان عبودیت نشان انداختند و مطیع و منقاد ذات عالی صفات گردیدند بعد بندگان تفضل نشان به بنگدیپ نزول اجلال فرمودند شیونات مهراجه آنجا توصیف و تعریف ذات خجسته آیات شنیده متمنی لقای عنایات آمای بوده نرگس وار چشم براه انتظار دیدار تفقدات آثار نگران و باز میداشت و در دل خود عهد مستوثق و پیمان مستحکم نموده بود که اگر این باغ خشک من از قدوم عنایات لزوم سرسبز و شگفته گردد دلیل قاطع و حجت لامع بر آمدن ذات ملکی آیات خواهد شد موافق عهد معهوده راجه مسطور باغ مذکور از یمن ورود عنایات آمود از رشحات سحاب افضال ایزد متعال و انهمار قطار امطار عنایات قادر ذو الجلال سیرابی ابدی و تازگی سرمدی پذیرفت راجه را هنوز در این معنی شایبهٔ ظن و شک بود که زن راجه دختری از بطن زائید و زن راجه مسطور در خدمت راجه مشار الیه ولادت پسر ظاهر کرده بود و بخدمت بندگان عالی مستفیض بهره یاب گردید بعد تضرع و الحاج عرض نمود که این دختر اگر از عنایات روز افزون و نوازشات گوناگون بندگان عالی بصورت پسر مبدل گردد اثر راجه مسطور جان ناتوان این عبودیت نشان رهائی و رستگاری باحسن وجوه حاصل میسازد بندگان عالی از زبان مبارک ارشاد فرمودند که بهتر همین است که مرضی تو خواهد بود و همان طور از کارخانهٔ ابداع کسوت ایجاد بر دوش خواهد کشید چنانچه فی الحال صورت دختر بشکل پسر تغیر یافت و رانی و راجه هر دو بیشتر از بیشتر مطیع و منقاد شدند و ذات عالی بعد از دو سال از انجا بطی مراحل و قطع منازل پرداخته و سیر دریای شور که محیط ربع مسکون عالم است نموده در مکه معظمه تشریف شریف آوردند از زیارت آن مکان ملطف نشان انواع انواع انبساط و اصناف اصناف نشاط و گوناگون فرحت و آلاف آلاف مسرت حاصل ساختند با ساکنان آنجا مباحثه و مناظره در باب معرفت و وحدانیت به دلایل و براهین منفصله و مشکله موافق قانون این فرقهٔ عالیه علمایان بظهور آوردند و بعد از حصول این معنی در مدینه منوره نزول اجلال فرمودند و بوقت ظهور ظلمانیت شب در حالت نوم پای خود را به آن طرف دراز فرموده میخوابیدند که در بین اثنا مسلمانی در آنجا وارد گردید بهر کم و کیف پای مبارک ذات عالی را بطرف دیگر کشیده انداخت از آنجا که این واقعه سالار ایزد شناسان را هدایت ابدی و توفیقات ربانی و تائیدات صمدانی از ابتدا تا انتها روز افزون بود از کشف و کرامات و خوارق عادات این برگزیدهٔ النفس و آفاق روی سبزه منظره بطرف پای ذات عالی

گردید پس از مرور ساعتی که باز اتفاق رسید نقش صورت بست همان قسم پای مبارک را سمت مزار معظم معاینه ساخت بطرز سابقه قدم مبارک را بطرف دیگر انداخت روئے مقبره مطابق آیین ماضی باز بآن طرف گشت از معنی مذکور مسلمانان را تعجب بسیار و تفکر بشیار حاصل شد و سجدات متواتره مستغفی الجبه و متیمن السیما گردید و دیگر مسلمانان ساکنان تذکار و تکرار باستکشاف رموز معرفت با دله و براهین کروند بندگان عالی بر تمامی طایفه علمایان و فقرایان در بحث و مناظره غالب آمدند و چندی در انسرزمین عشرت آیین ورود عنایات آمود فرموده بعد از آن بطرف کوه سمیر تشریف آورده همراه مچهندر و چرپت و گورکهه دت و بیرد لچهمن وغیره جوگیان تارکان دنیا و واصلان حسنات صمدیت گفتگوی معرفت آگین و قیل و قال حقانیت آیین از زبان مبارک فرمودند و من بعد بجانب کوه کیلاس رفته بزیارت فرحت استطاعت ستاره قطب نشاط ابدی و انبساط سرمدی حاصل ساختند و با راجه جنک که در کوهی زاویه نشین خمول است و بجناب ایزد بیچون مقبول و در عبادت و ریاضت مشغول است ملاقات جسمانی نموده از انجا بدل سیت بند رامیشور که در حین مباهات ترین خیم سرادقات اقبال و مضرب خیام جاه و جلال بندگان راجه چندر جیو در ساحل بحر محیط بنا بر قطع بنیان جور و جفا و قمع آساس اعتساف راون جسری از سنگ کوه ها بر روی آب بحر محیط مرتب فرموده بودند نزول قدسیت شمول آوردند و با فقرائے کامل اکمل و با اولیا صاحب ولایت و مرتاضان ریاضت کیش و عابدان عبادت اندیش و زاهدان زهد آیین مجالست و مصاحبت فرموده اند تمامی فقرا از انجا بنا بر ریاضت و تماشا و مکان اچل جیو که متصل قصبه بٹاله و کلانور شهره کروه از آن سر بطرف شمال باشد قطع مراحل پرداخته در مکان فیض نشان موصوف وارد شدند و بندگان عالی از راه کشف و کرامات و خوارق عادات در یک روز در مکان موصوف نزول اجلال آوردند و در ظهور بعضی انخراق عادت و اعجاز موافق تفصیل مذکوره فی الادراق التحت بوده توجه فرمودند و من بعد بطرف قندهار بادیه پیمائی و مرحله فرسائی کرده با چندی از ریاضت کیشان آنجا باظهار سرایر ضمایر معرفت پرداختند علی بیگ و دیگر مغلان و هم هنود معتقد با صفا و نیازمند بے ریا شدند و میان آن طایفه از ان یوم تا الی هذه الآن از مریدان قدسیت کیش احدی من الناس و متنفسی من الانفاس اگر کسے حلوا بطریق نذر بندگان عالی تیار مینماید حلوای موصوف مزین بعلامت پنجه بندگان عالی گردیده و قبولیت ابدی میباید تا که حلوای موصوف متحلی به نشانی صدر نه گردد تقسیم آنصورت تمهید و بعد از ان بکل چتر رونق افروز گردیدند در انوقت سلطان ابراهیم لودهی بادشاه دهلی بود از رتبه معرفت آن برگزیده انفس و آفاق اطلاع یافته باستدعای معجزه باحضار ذات مصدر فیوضات سعی بلیغ نمایان نمود بندگان عالی با بسیاری از عبادت اندیشان در انجا تشریف آوردند بادشاه بنا بر معاینه خوارق عبادات بیک یک آسیا یکیک من گندم پیش تمامی فقرا نگاهداشته ظاهر کرد که گندم را در آسیا بسایند تا آرد گردد دیگر فقرا از دست خود بسائیدن آرد می پرداختند و آسیا بندگان عالی

خود بخود متحرک گردید و در آن حین فیل که بیکر سواری خاص بادشاه بعالم جاودانی رحلت نمود. فیلبانان
از صادقان جناب بندگان عالی بود در خدمت فیضدرجت آمده تضرع و ابتهال کرد که قوت لایموت من فوت شده
بندگان عالی را بر مسکینی و محتاجی فیلبان رحم بسیار آمد فیل را از درجه ممات بحیات فایز گردانیدند بادشاه
از تعیینی متفکر و متعجب گشته ظاهر نمود که باز این را باید کشت و بندگان عنایت نشان بر زبان عنایت ترجمان
آوردند که مقبولان جناب احدیت و واصلان درگاه صمدیت کردهٔ خدا را تغییر نمیدهند و ایزد داور متعال که
غریب نواز و محتاج پرور میباشد کردهٔ فدویان عبودیت آیین خویش را گاهی نمیگرداند بادشاه معتقد تمام
بندگان عالی گردید و ظاهر ساخت که در هر جا که مرضی شریف بوده باشد تشریف باید برد بندگان تلطف نشان
فرمودند که جان و مسکینان و فقیران خدا و دست آزار بسیار داده استیصال بنیاد شما کرده خواهم رفت
بعد از هفت ماه بابر بادشاه در هندوستان نزول اجلال آورد و سلطان ابراهیم در مقام پانی پت جان
بجان آفرین سپرد و بابر بادشاه بر سریر جهانبانی و اورنگ سلطنت هندوستان جلوس میمنت مانوس نمود
منقول این فرقه سنگهان چنین است که در ابتدای ایام بابر بادشاه بتقدیم خدمات بندگان فیض نشان سعادت
جاودانی حاصل ساخت بنا علیه ذات مستغنی الصفات دعای نیک باستطراز زبان مبارک فرمودند که بادشاهی
ده پشت هندوستان تو بخشیدم و ده کس از خاندان عالی شان ذات مصدر حسنات قافله سالار خداشناسان
و پیشوای آگاه دلان خواهند شد و بابر بادشاه باسترضای بندگان عالی بعزت تمام و تعظیم مالاکلام رخصت
و قدوهٔ همت و منتهی نهمت در انجاح لوازم عبودیت و التزام مراسم خدمت مصروف مینمود و بندگان
عنایت نشان قریب هفتاد سال و پنجاه و هفت روز هادی نیازمندان برایا گردیدند و درین مدت
چار رکن گیتی که ربع مسکون عبارت از آنست سیاحت فرموده در هر منزل از منازل از مستولیات خلفاء
و بهر اقلیمی از اقالیم از کلمات معرفت آیات ذات ملکی آیات زمرهٔ از زیارت مآب بهنود و مسلمین بهرهٔ
وافی و فایدهٔ کافی حصول ساختند و در هر مکان بدون تقاضا مذاهب و تخالف مشارب اوقات میمنت
آیات بسر میبردند با اولیای خدا رسیده چون زبدهٔ معرفت شناسان حقانیت آیین و عمدهٔ طریقت
دانان وحدانیت آگین پیوسته بریاضت ایزد متعال وارسته از تعلقات دنیای سراسر وبال سالک
مسالک عبادات شاقه از هواجس نفسانی و جسمانی در پنج فرید شکر گنج و سرآمد اولیای خداشناس برگزیدهٔ
فقرای حق آساس بتذکار و تعداد اسمای الهی در هر دم و هر آن شاه عبدالرحمن مصدر استغراقات ایزد
برحق حضرت بهاء الحق و غیره عارفان هر زمین و دیار مصاحبت و مکالمه از هر باب بظهور آورده و باهمی
اصحاب تحقیق و ارباب تدقیق خلوتها فرمودند نقش نفیس ذات مصدر حسنات بدرر غرر حسنی و لآلی متلالی

نظم

معرفت محلی و مجلی دانسته با صوری و دنیاوی که محض خواب و نقش بر آب است منزه و متبرا

دنیا که تو بی تاب به بینی او را	نقشی است که بر آب به بینی او را
دنیا خوابی ست زندگانی در وی	خوابی ست که در خواب به بینی او را

با فضلای اسلام و علمای مسلمین و واقفان اهل هنود در تمامی اقوال افعال یکرنگ با وجود اجتماع اضداد و تخالف مذاهب وارسته از صلح و جنگ بعد از سیاحت و سیر جهان بر لب دریای راوی که آن مکان را ڈیره بابا صاحب جیو مینامند تشریف شریف ارزانی فرمودند و منتظر وقت و مترصد ظهور لمعات الٰهی گردیده از علایق جسمانی و تعلقات نفسانی فارغ البال و آسوده حال گشتند و شب و روز در عبادت و ریاضت بسر بردند بسبب اتفاق اتحاد ورود میمنت آمود ذات والاصفات در مکان فیض نشان دهمدو مسعود نواحی گورکهه متّه گردید و مکان مذکور از قدوم عنایت لزوم ذات بابرکات رشک فردوس برین گشت و نام آن مکان نانک متّه گردید تفصیل این اجمال آنکه اکثری مرتاضان و عبادت کیشان از زمره بابا گورکهه ناته جیو در مکان مذکور قیام میداشتند از اصغای خبر تشریف آوری ذات مستغنی الصفات بنابر بحث و تذکار علم خود ها بوده توجه مصروف نمودند چنانچه اکثری بخدمت عالی مستفیض شده بعد از ظهور کشف و کرامات بروز خوارق عادات ربقهٔ اطاعت در رقبهٔ جان انداختند و مرتاضان مسطور روح خود را ازین قالب عنصری بدر آورده در هر جایی و مکانی که مرضی اوشان میشد پریده میرسیدند و نیز هر چیز را موافق علم خود میپرانیدند زیر درخت پیپل که ذات والا صفات جلوس میمنت مانوس فرموده بودند بنابر پرانیدن درخت مذکور شعبده انگیختند چنانچه درخت مذکور فی الحال بحرکت در آمد بندگان عالی پنجهٔ دست مبارک را بر درخت مذکور نهادند در طرفة العین درخت متحرک ساکن گردید و از جایی خود هیچ نجنبید و علامت پنجهٔ ذات والاصفات به هر برگی از آن درخت نمودار گردید و بعد از آن الی هذا الیوم هر برگی که سر از درخت مذکور میروید بعلامت مسطوره مزین میباشد و مردانه مسطور که اکثری بخدمت عالی در جهت مشرف و مستعد بود بنابر تناول و قوت لایموت خود عرض نمود و بندگان عالی ارشاد فرمودند که میوه چند از شاخ درخت ریٹه که در مکان مذکور میباشد بباید خورد و مردانه مسطور بمجرد استماع اینمعنی میوه چند از آن درخت تناول نمود و تا الی هذا الآن میوه ریٹه آن شاخ که بحکم ذات عالی برای تناول آن شده بود شیرین و خوشگوار میباشد و باقی درخت مانند درختان دیگر ریٹه تلخ و بدمزه اند و اینمعنی دلیلی است قاطع و حجتی است ساطع بر علامات کشف و کرامات این بزرگ عالی نژاد از یوم اول تا یوم واپسین بعد از آن از ظهور این مقدمات تمام جوگیان و سدهان مطیع و منقاد گردیدند و گورکهه ناته وغیره ظاهر ساختند که اولاً مایان خود را از جهان مخفی و پوشیده ساخته در جایی محفوظ طرح سکونت میداریم از مکان مسعود بابا از

راگرفته باز درینجا باید آورد که ازین معنی راز نهان آشکارا خواهد شد و زیاده از سابق مقید بقلاده انقیاد خواهیم شد چنانچه همه‌ها علیحده علیحده مخفی و پوشیده شدند ذات عالی هر یک را معادم نموده باز در آنجا آوردند باز بندگان عالی ارشاد فرمودند که الحال ذات عالی ازینجهان مخفی و پنهان میشود باید که به تفحص و تفتیش آن مقدمه پرداخته لوازم سعی درین معنی بظهور آرند هر گاه بعد از جست و جوی بسیار ذات عالی دریافت نشود پس لحداس باین معنی باید نمود که گناهان بنده‌ها را بخشیده از لقای فیض آمای خود چشمان فدویان را نورانی تازه و روشنی بی اندازه حاصل باید فرمود بندگان عالی بعد از ارشاد این معنی آتش را در آتش و آب را در آب و خاک را در خاک و هوا را در هوا حواله فرموده نور را به نور سپرده دانه وجود فیض آمود نام و نشانی در طرفی من الاطراف و جهتی من الجهات نماند گورکهناته جوگی وغیره هر کدام که تلاش و تفحص فرمودند از ذات عالی چیزی نه دریافته و برنارسائی خود حمل نموده لحداس صدر را نمودند و همان دم بندگان عالی نمودار شدند و بیشتر از پیشتر همه‌ها متفق شده عرض نمودند که ما همه‌ها در خانه ذات عالی آمده و در قالب عنصری حلول نموده خدمات لائقه و بندگیات فائقه بظهور خواهیم آورد چنانچه بندگان عالی یک مندرا بلور از گوش گورکهناته بدر آورده از نزد خود نگاه داشته و در هنگامیکه صاحبزاده بلند اقبال عنایت پیوند سرچند تولد شدند قبل از نوشیدن شیر مندرا خود را طلب فرموده در گوش خود انداختند و من بعد طنطنه و آوازه علو همتی و سمو نهمتی و تشاعت اقبال صاحبزاده موصوف بلند آوازه گردید و بسیاری از اطراف و اکناف بحضور بندگان عالی مستعد گشته معتقد با صفا گردیدند و هر روز حلوای وغیره شیرینی‌ها که در حضور انور خادمان بیرپا از دور و نزدیک می آوردند. بها نوت معرفت و مبذول باحاد الناس میفرمودند مریدان کثیر و معتقدان خطیر در حضور سراسر نور بهره یاب میانجی و هر روز قوت لایموت بهر یک از جناب آن عطا و مرحمت میگشت بندگان عالی بملاحظه این معنی که هر کس را بر محک امتحان زده احوال آنها کما ینبغی معلوم نموده آید در دل خود خیالی اندیشیده از زبان مبارک ارشاد فرمودند که از مریدان حضور انور هر کسی از دست خود کاشته و سائیده و پخته بخورد و طعام وغیره خوردنی که از خانه مریدان خاص بیاید صرف محتاجان و مسکینان شود درین اثنا می اکثری روتی خانه خود رفتند و برخی که معتقدان بیرپا بودند مطابق امر جناب عالی می آوردند.

حکایت

روزی بندگان عالی بطریق سیر درمیان بیدائی ناپیداکنار بادیه دشوار تشریف بردند و از معتقدان خاص مدون گورو انگد همراه ذات عالی بود هر گاه مسافت بعیده در نوردیدند غلبه جوع و عطش بر گورو انگد مذکور زیاده از حد گردید و بسبب اتفاق یک مرده کفن پوشیده برهنه‌ها درمیان بادیه نمودار شد اظهار گرسنگی خود بخدمت ذات عالی نمود

واز زبان مبارک ارشاد فرمودند که این مرده را باید خورد گورو انگد در دل خود اندیشه نمود و عرض ساخت که از سر تا بپا یا از پا تا بسر خورم ارشاد فرمودند که از
سر باید خورد و چنانچه گورو انگد فی الحال دست را بر سر آن مرده زده مشاهده و معاینه نمود که تمام حلوا ریخته افتاده است
خود شکم سیر شده بقیه را موافق حکم ذات عالی برای دیگر معتقدان خاص آورده و بندگان عالی از شیمه گورو انگد
خوشنود شده او را بعنایات خاص سرافراز و ممتاز فرموده و خود را مستعد وصال حقیقی گردیده و بر چارپائی خوابیدند
و درین اثنا صاحبزاده‌های عالی تبار سری چند و لکهمی چند بحضور عالی تشریف آورده عرض ساختند که سلطنت دو جهان
به پیر و صبیان بخشیده بنده‌های موروثی را محروم و خالی گذاشتند و قریب دو سه گهری هم در گفتگوی
زبانی خویش مسرور و محظوظ بفرمودند خیریت هر چه در دل عنایت منزل ذات عالی منقش گردیده موجب رفاه
حال و آسودگی مال خواهد بود بندگان عالی از اصغای این سخن از چارپائی برخاسته و بیدار گشته فرمودند که قریب سه
چهار گهری گفتگوی لسانی باید نمود و دولت بیزوال و اقبال بافضال ستگورو دیال شما را بخشیده باشد که از اولاد
و احفاد شما هر کس رو بسوی آسودگی و بهبودی خواهند دید و تمامی مردمان ربقهٔ اطاعت شما در رقبه جان خواهند
انداخت و گاهی غبار انکدار بر اقبال بی‌زوال شما نخواهد رسید بهر وجه مطمئن القلب و منشرح الصدر بوده روز و شب
را در تعداد و تذکار ایزد حق بسر باید برد و لمحه و لحظه ازین معنی غافل و ذاهل نباید شد و الحال وقت سواری
بندگان عالی بطرف آنجهان باقی از ینجهان فانی نزدیک رسیده همه وقت خیال تمثال فیض اشتمال بندگان
ما در دل نیاز منزل خود تصور نموده دوری و نزدیکی و عدم و وجود را یکسان تخیل و تصور باید نمود و دیگر
حقیقت را از متهه نامی فقیر سید که در کتهاله شکر ده از دیهره گورو نانک بر لب نهر کرن میباشد استفسار نموده
مطابق آن عمل نمایند و بعد از این سخن روح بندگان عالی ازین خاکدان ظلمانی بعالم جاودانی پرواز نموده پس مردم
مسلمین و هنود وغیره بسیار جمع و فراهم آمده مردمان مسلمین میگفتند که این مرد فقیر اکثری در صحبت دیندارا
و فقیران شما صرف نموده از قوانین و براهین اینفرقه و اشارات کنایات علم عربی و فارسی نیکو مطلع و بر وحدانیت ذات
حق قایل هست اینچنین کس را دفن باید نمود و مردمان هنود و سنگهه وغیره ظاهر مینمودند که اکثر دلایل مذهب هنود
مثل تشقه نمودن و زنار پوشیدن وغیره علامات این گروه برین چنین عالم علم غیب راست و یقین است۔
اینچنین مولانا مثل رتی الله درمان را در آتش باید سوخت هر کسی موافق عقل خود گوی ذراست از میدان کیاست
میر بود و مطابق این مصرع مصرع نکرد هر کس بقدر همت اوست و تدبیرے می‌انگیخت قضارا متهه فقیر بعد بیق الهام
و القای دردنی ذات عالی در آنجا حاضر گردیده و بر کیفیت حال مطلع گردیده و از راز درونی واقف شده ظاهر
نمود که پارچه از چارپائی دور ساخته مشاهده باید نمود هرگاه پارچه را از چارپائی دور نمودند تمام چارپائی پر از
گل‌ها بنظر در آمد تمام عالم و همگی آدم برینچنین کشف و کرامات آن ذات عالی متعجب گردیدند و در تمام روی زمین

لالی شاهوار اذکار روشنان ذات عالی گوشوارهٔ گوش خلایق گردید و تاریخ وفات ذات عالی مطابق این جزا امیت

مصرع نانک زجهان رفت گل از باغ بیرون شد | عدد لفظ باغ یکهزار و سه میباشد هرگاه از لفظ

باغ اعداد گل که چهل باشد دور کردیم نهصد و شصت سه تاریخ وصال ذات عالی است و تعداد مکارم اخلاق و مجز

اشفاق آن بزرگ منش عالی نژاد خارج از دایرهٔ بیان متصور است لهذا برخی از همین رقمزدهٔ کلک نیاز سلک نمود

تا بر مورخان دانش آیین و دبیران گیاست آگین واضح و لایح بوده باشد و چادر سفید که از بندگان عالی بطریق

یادگار باقیمانده بود نصف را مسلمانان بدست آوردند و در خاک دفن نمودند و این بزرگ منش عالی نژاد

در سنه ۱۵۲۶ تولد فیض مولد و ولادت سراسر افاضت یافته کلبهٔ اندوه احزان خلایق را از قدوم میمنت لزوم خویش

رشک فردوس برین گردانید و قریب هفتاد سال و پنجاه و هفت روز در زمره زاهدان سه وسی ۱۵۹۶ ازین خاکدان

ظلمانی بعالم روحانی متوجه گردیدند و لهنا نام کهتری عرف تیهن را گورو انگد از زبان مبارک خطاب فرموده بمقام

خود متمکن نمودند تفصیل این اجمال آنکه عمدهٔ حق شناسان ایزد آگاه در ابتدای ایام شباب گورو لهنا

نام بنا بر زیارت مکان فیض نشان سری کانگره جیو از محل سکونت روانه گردید از انجا که این عالی نژاد از ابتدای

تا انتهای پرورده نعمای متواتره ربانی و نزله بردار خوان آلای متکاثرهٔ سبحانی بود و موافق قسمت ازلی که ستارهٔ

اقبالش در صعود و کوکب اجلالش در اوج بود در دوش درمکان مسعود کرتارپور برلب دریای بیاس متصل بهکه چک

که در آنجا صمدیان از وطاله آمده بودند جلوه افروز گردید و حسب اتفاق که تاییدات ایزدی بهمتا و توفیقات قادر بیچون

در باشامل حال نیاز اشتمال آن خجسته خصال مستوده افعال بود از دیدار عنایت آثار ذات معدن حسنات چشمان

عقیدت نشان او نوری تازه و بینائی بی اندازه حصول نمودند از بسکه شوق زیارت مکان عنایت نشان سری

دیوی جیو در دل نیاز منزل آن برگزیدهٔ اوصاف بود و هر وقت دل او در بحر اشتیاق رؤیت و معاینه متموج

و متلاطم میشد ذات عالی را این طرز پسندیده و این طریقهٔ حمیده آن فرخنده منش بسیار پسند آمد و از زبان

مبارک ارشاد فرمودند که اگر سری دیوی جیو را در ینجا بذات سعادت آیات ملاحظه و معاینه فرمایم و دیده را نوری

وافی و سینه را سروری کافی حاصل نمایم ربقهٔ اطاعت و انقیاد در رقبهٔ جان خواهم انداخت آن بزرگ نژاد را

که کوکب مجد و علا بر سمای نامداری درخشنده و تابنده بود از اصغای فحوای عنایت انتمای مراسم تسلیمات و

لوازم کورنشات بتقدیم رسانیده متربص اشعات عنایات و مترصد التفات و نوازشات گردید و مطابق مضمون

نیاز مشحون این بیت التماس ساخت **نظم**

نمیتر دیهر کرا جانش تو باشی	خوشا جانی که جانانش تو باشی

بندگان عالی از زبان الطاف بیان ارشاد را حسب الانقیاد فرمودند که او لاچشمان قدوریت نشان را منقبض نموده

بعد از آن منبسط نمودند و رؤیت معبود حقیقی و مسجود تحقیقی باید پرداخت **بیت**

همه عالم بنور اوست پیدا	کجا او گردد از عالم هویدا

و نعش ایشان را هندوان گرفته آتش سوختند

آن برگزین خصال مطابق حکم عنایت شیم بعمل آورده از زیارت سراپا سعادت و دیدار فیض آثار آن سید ابرار بهره وافی و فواید کافی که منتج حسنات و مثمر برکات بوده باشد حاصل نموده طوطی زبان عجز بیان را بر شاخسار نوای این ابیات نیاز آیات مترنم نمود که شعر گر دست دهد هزار جانم • در پای مبارکت فشانم • قطعه

در هر چه نظر کنم بتحقیق • جز نور رخ تو نیست منظور

احول که دو دید هست معذور • در چشم یقین بجز یکی نیست

در چهار طرف چهار ده طبق • ذکر تو بود همیشه مذکور

در داد و دهی و فیض بخشی • اسم تو بود تمام مشهور

ترقیم اوصاف بی اکناف و تحریر آلای بی منتها و نعمای بی متنها افزون از دایره و بیرون از احاطه ترجمان است. بیت

برفراز قدر عالی منظرش • من نه گویم آسمانرا کنگره

چون کم از یک نقطه موهوم شد • در محیط ذکر او نه دایره •

آن خجسته خصال از توجه موجه ذات عالی در شاهراه مقصود و مسالک مراد بهره یاب و متمنگ گردیده جبین عقیدت آگین بدرگاه معبود حقیقی و مجازی سائیده و مقتضی الحبه و متبین ایسای گشته ربقه اطاعت در رقبه جان عبودیت نشان انداخت ذات مصدر برکات آن محمود الخصایل را مورد عنایات تازه و مهبط تفضلات بی اندازه فرموده از راه عطیات کبری و موهبات عظمی بشرف تعلق معزز و مفخر گردانیدند و از زبان مبارک ارشاد واجب الانقیاد بغرایرا دیافت که الحال خطاب مستطاب گور دانگد از مطالع نوازشات متوافره و مشارق تفقدات متکاثره عطا فرموده شد معنی گوردانگد در زبان اهل هند چنین است که انگ یعنی اعضا و مراد انتا بعنایت آب انیست که بوقت تعلق اعضای ذات عالی و آن ستوده شیم متحد گشته و از انزو زخطه عبادت کیشی و زمرسه ریاضت اندیشی آن برگزیده شمایل گوشواره گوش خلایق گردید اکثری بخدمت سرا پا افاضت مستفیض گردیده رشته انقیاد و اطاعت در گردن جان نیاز نشان انداختند و از اطراف و اکناف طوایف انسان بجناب فیضمآب بهره یاب شده مطیع و منقاد گردیدند و آن مصدر محاسن قریب دوازده سال و هفت ماه و نه یوم بر مسند رهنمائی عالمیان و هدایت جهانیان توجه موجه مرعی و مسلوک فرموده در حیثیت سدی چوتهه سمت ۱۶۰۹ از تعلقات جسمانی و هواجس نفسانی مبرا و منزه گردیده از خاکدان ظلمانی بعالم روحانی توجه فرموده عنایات اساس گور وامرداس را بخلعت سراپا سعادت گوریائی معزز و مفخر بین الاقران والامثال گردانیدند • حکایت روزی مریدان خاص و معتقدان با اخلاص در خدمت فیضدرجت ذات مصدر حسنات بهره یاب و مستفید گردیده معروض نمودند که کدام خدمات لایقه و بندگیات فایقه از ذات مصدر برکات بتقدیم رسانیده که بازای اینچنین ترددات و کوشش ذات مجمع الحسنات آن مصدر شمایل حسنه را مورد الطاف تازه و مهبط اعطا فرمودند بی اندازه فرموده به خلاع آفتاب شعاع عزو جاه سرمدی و دولت و اقبال ابدی مفخر و مباهی کرده اند ذات مصدر برکات با صناف فرحت انتمای

مضمون انواع انواع انبساط واصناف اصناف نشاط حصول ساخته نتیجه التماس نیازمندان صمیم القلب و
غلامان راسخ الایقان راجناحی اجابت رنگین فرمودند که سه خدمات شایسته از ذات فرخنده آیات شان سنه
بطون بوجه شهود آمده که عوض آن عنایات گوناگون ونوازشات روز افزون وعطیات متوافره وموهبات
متکاثره درحق این اضعف العباد بظهور رسیده یکی آنکه وقت نصف شب بود که صاحبزاده های عالی تبار در
این عبودیت کیش درخدمت سراپا سعادت بهره پذیرای بودند بندگان فیض نشان از زبان مبارک
ارشاد فرمودند که از ثوب ذات مستغنی الصفات بوی چرکین وعفن می آید باید که درینوقت در کنار بحر رفته
پارچه ها را شست وشو نموده واز حرارت آفتاب خشک گردانیده باز درینجا باید آورد صاحبزاده ها عرض نمتند
مصرع شب تاریک بیم موج گرداب چنین هایل، بوقت طلوع آفتاب وظهور نورانیت مفرح وپاکیزه خواهد شد
این عبودیت انجام راکه ردیف وی نشسته بود باستماع نظر مشاهده ومعاینه فرموده امر جلیل القدر شرف ایراد
فرمودند که الحال بر ساحل رود فایز شده باغتسال ثوب باید پرداخت زیرا که رفع چرک باز در حضور انور فایز
گردید این خدمت ارتسام باوجود شب تار بحکم فیض شیم را بر سر داشته در انجاح وانصرام آن سعادت
اخروی ومفاخرت کونین ومباهات نشاتین تصور ساخته روانه گردید ابواب سعود ومضمون مفتوح گردید
وهرگاه این غلام نیاز انجام در نواحی بحر وارد شده معاینه وملاحظه نمود که وقت نصف النهار است در گرداب بحر
مستغرق گشت که ای پادشاه حقیقی در آنجا نصف اللیل درینجا نصف النهار آن شستوده خطاب ثوب را پاکیزه و
صاف نموده در حضور فایض النور مستفیض شده صوب موصوف از نظر خورشید اثر گذرانید از زبان مبارک ارشاد
فرمودند که درینجا شب ملاحظه نمودی یا روز مشاهده کردی بنده عرض ساخت که ذات عالی از چنین مقدمات
نیکو مطلع اند از ظهور نیازمندی های صمیمی وعبودیت کیشی های قدیمی مفخر ومعزز بین الاماثال گردانیده اند **بیت**

آنکه خدمت کرد او مخدوم شد
هر که راخود دید او محروم شد
بی ادب تنها نه خود را داشت بد
بلکه آتش در همه آفاق زد
از خدا جوییم توفیق ادب
بی ادب محروم ماند از لطف رب

دوم آنکه حسب اتفاق در روز عنایت آمود بندگان فیض نشان برکدام منزله گردید موافق مضمون این مصرع
مصرع راز کس مخفی نماند بر دل دانای آدم، راز نهان بر ذات عالی آشکار است بنا علیه سمرنی ذات مبارک
را از دست شریف در آن حضرت عفونه انداخته ارشاد عنایت مواد بصاحبزاده های شعشعه ظهور یافت که سمرنی ما از
درون منزله بیرون باید آورد صاحبزاده های عالی نژاد عروس التماس بزیور لطایف الحیل ساخته وپیراسته بر
کرسی عدم پذیرایی نشانیدند که درینچنین مکان نجس انداختن دست مبارک مقرون صلاح خدمت اخراج نیست
ذات مستغنی الصفات از مجاهده ومشاهده این طرز غریب صاحبزاده های عالی تبار در بحر تامل وتعمق مغوص شده تدابیر

خداشناسی وطنطنهٔ ایزدپرستی آن خداآگاه روشن‌ضمیر بلند آوازه گشت ارقام نیازارتسام احوال بهجت
اشتمال آن قافله‌سالار خداشناسان وپیشوای آگاه‌دلان خارج از احصار وبیرون از شمار است لهذا برخی از آن
محرره کلک عبودیت سلک نموده شد تا بر مورخان بلاغت کیش ودبیران فصاحت اندیش پوشیده ومخفی
نماند وذات مصدر حسنات وحدانیت اساس گوروامرداس را متمکن بر وساده اقبال ومتقر بر جای والشر
اجلال فرمودند تفصیل این اجمال آنکه درطوایف انام عمده ایزدپرستان حق‌شناس
گوروامرداس بطریق خدمتگاری در تقدیم امورات آبکشی در خدمت فیضدرجت مستفیض ومستفید بود در روز وشب
در انجاح لوازم خیراندیشی وانصرام مهام بهی‌طلبی وتقدیم بندگیات شایسته خدمات بالیته سعی بلیغ وکوشش مبید بلیغ بر
روی کار می‌آورد ودر هر وقت وهر لحظه از ظهور نیازمندی‌ها وبندگی‌ها غافل وذاهل نمی‌شد قضارا بوقت
نصف اللیل اتفاق رسیدن ذات مصدر حسنات بر چاه بنا بر آوردن آب صورت بست ودر آن وقت آنچنان
بارش بشدت با رعد هولناک با وجود ظلمانیت شب جلوه‌نمایش یافت که بیننده وشنونده را مرغ روح از قفس تن
پرید آن عقیدت اساس با وصف اینچنین صواعب شوایع سبوی آب را بر سر برداشته روی بسوی
کعبه مقصود نهاد در اثنای راه که حفره بافندگان مملو از آب بود آن حقانیت اساس بسبب تاریکی شب در آن
قعر افتاد از ظهور آواز دخول ذات عالی درون قعر بافنده از زن خود پرسید که درین چنین وقت متوحش
ومتوهم کدام کس درینچنین مکان افتاده است آن زن بیجابانه بر زبان آورد که ذات والاصفات لامکانی
خواهد بود که جائی ومکان او هیچ نیست که درین چنین اوقات درینجا وارد شده القصه ذات والاصفات
سبوی آب را گرفته بحضور انور فایض شد بندگان عالی از زبان مبارک ارشاد فرمودند که در اثنای راه
کدام قیل وقال زنکه بافنده همراه آن عبودیت اندیش صورت بسته ذات حقانیت اساس از زبان عجزبیان
عرض ساختند که بندگان فیض‌نشان از راز دلها نیکو واقف ومطلع اند بیت

	بریک دگر اند پرتو انداز		دلها همه در نشیمن راز ،،	

وتمامی اسرار نهانی وهمگی ضمایر درونی بر سجنجل ضمیر منیر آفتاب نظیر ذات مستغنی الصفات روشن وهویدا
است از آنجا که در صدد هر کلفتی راحتی ودر پی هر رنجی فرحتی متصور ومتقین است ارشاد واجب الانقیاد
شرف صدور یافت که آن عمده ایزدپرستان مکان لامکانان وجای مردم بیجاها وماوای ستمندان
وملجای غریبان وامیدگاه بیکسان بوده باشد مطابق امر جلیل القدر تمام عالم وهمگی آدم ربقهٔ اطاعت و
انقیاد در رقبه جان ناتوان انداختند واز اقطار وامصار طوایف الناس در خدمت سراسر موهبت آن
خجسته خصایل بهره‌یاب گردیده جبین نیازآگین را بسجدات عقیدت منور وروشن نمودند وآن زبده ایزدپرستان

قریب بست و دو سال پنجاه یازده یوم برهنمائی معتقدان بیرپا توجه موجه مرعی و مصروف فرموده در سمت ۱۲۱۶ بهالی سودی پورنماشی ازین دار بیدار بعالم بقا شتافتند و وصایت اساس گورو رامداس را بخلعت سراپا سعادت هدایت طالبان معزز و مباهی فرمودند **تفصیل این اجمال آنکه** گورو امرداس درابتدای ایام جوانی که عنفوان عشرت و کامرانی است ذات عالی در تعمیر منیف تاثیر مکان عنایت نشان باولی متصل گوندوال برلب دریای بیاس بست کرده از امرتسر توجه موجه مرعی و مصروف میفرمودند و در باب انجاح و انصرام امورات ترمیم کوشش بسیار و سعی بیشمار برروی کار می آوردند هر روز طوایف معتقدان با اخلاص و مریدان با اختصاص از اطراف و جوانب در خدمت فیضدرجت متعهد بوده موافق قدر و استطاعت خود چیزی بطریق نذر بنظر فیض اثر میگذرانیدند و سوای این خیراندیشان بیرپا و به طلبان باصفا از اکناف و اقطار مطابق حوصله بشری الهام تحت محفل آفتاب منزل میفرمودند و آنچه ازین نحو شایسته در خزانه معموره جمع میگردید صرف محتاجان و مسکینان میشد بعد از مرور مدت کثیر و ایام خطیر عمارت عالیشان صورت آرایش پذیرفت و مکان عجیب و جای غریب تیار و مرتب گشت آبش مانند آبحیات در ظلمات حیات بخش ابدی متصور متیقن است و در خوشگواری و لطافت عدیم المثال **مصرع** آبش بیان کوثر و تسنیم خوشگوار رحمتی آبی که باین آب و تاب اگر در حق او آئینه کل شی حی من الما گفته آید سزاست بسیاری نیازمندان عبودیت کیش و اکثری فدویان عقیدت اندیش در اغتسال آن سعادت ابدی و مفاخرت سرمدی می انگارند و الحال هم عالم عالم طوایف معتقدان در هر ایام بهار از آشیان فیض نشان آن مکان سرافراز و ممتاز گردیده از تعلقات هواجس نفسانی و تشویشات جسمانی منزه و مبرا میشوند چنانچه مصنف این نسخه شریف و کتاب لطیف معه تمامی متعلقان برای العین درآن مکان عنایت نشان مستسعد و بهره یاب گردید از اشنان آنجا مباهات نشاتین و مفاخرت دارین حاصل نمود القصه صبیه سعیده ذات مستغنی الصفات بحد بلوغ و درجه شباب فایز گردید و بنابر نمودن سلسله نسبت او توجه موجه مصروف و مبذول فرموده به یکی از مریدان خاص ارشاد واجب الانقیاد فرمودند که در محل شایسته رشته آن دُرّ غُرر سعادت را دراز و دواج منتظم و منسلک نموده باز در حضور سراسر نور بهره یاب و مستسعد گردد حسب قسمت ازلی زبده حق شناسان بمعارف آگاه خداشناس گورو رامداس سردر سرانجام کار تعمیر و ترمیم سرگرم بودند متوسل خاص ذات مصدر حسنات آن خجسته شمایل را روبرو بالمشافه آن برگزیده انفس آفاق کرده عرض نمود که شخص صحابه هم بهمین قد و قامت و عمر هم تلاش و تفحص ساخته و وجه رسمیات حواله نموده در حضور سراسر نور بهره یاب و مستسعد خواهد شد بندگان عالی که از تمامی ساعات روزگار و حقایق اعصار واقف و مطلع بودند و همگی اسرار کوائف

بر ضمیر منیر آفتاب نظیر روشن و پرتو انداز است چون شاهزاده معاینه او را در گرداب حیرت فرو رفته دید بعد از آن ظاهر
فرمودند که شایسته سریر سلطنت همین خواهد بود بشارت عنایت ایزدی از سیمای نیاز انتمای او خواهد تافت لیکن
استفسار عرض مقدم ضروریست آن قافله سالار ریاضت کیشان از هبوب نسیم عنبر شمیم عنایت ایزدی جیب و
دامان آرزو را نگهبانی مراد مالامال ساخته ظاهر نمود که در زبان اهل اینملک سودهی عرف این بنده بشهور
و معروف است آن مصدر مکارم از نحوای فرحت آما هزاران هزار نشاط و الاف الاف انبساط حصول ساخت
اشهب صبا رفتار زبان عنایت نشان را در مضمار اظهار این بیت بجولان آورد **بیت**

بدین مژده گر جان فشانم رواست	–	که این مژده آسایش جان ماست	

بعد از تحقیق و تنقیح مقدمات صدر آن گوهر درج ناداری را در سلک ازدواج آن جهت مزاج تلطف ابتهاج
منسلک فرمود و بعد از آن بطلوع آفتاب شعاع دولت و اقبال ابدی و ابهت و اجلال سرمدی معزز و ممتاز
فرمودند و من بعد طنطنه ریاضت کیشی و زمزمه عبادت اندیشی آن برگزیده الفس و آفاق در چهار اطراف
عالم بلند آوازه گشت از اقطار و امصار مریدان عبودیت آما و خیر اندیشان عقیدت انتما بقطع مراحل و
طی منازل پرداخته و بحضور ساطع النور بهره یاب کونین و کامیاب نشاتین گردیده و از سجدات جناب برکات
جبین نیاز آگین را مستضی و مستبین نموده ربقه اطاعت و انقیاد در گردن جان نیاز نشان می انداختند
و از میامن افضال سرمدی ستگور دیال تمامی اسباب سلطنت همگی کارخانه خلافت در درگاه فیض اشتباه
از قسم اسپان صبا رفتار و فیلان قوی هیکل و شمشیرهای خاراشگاف و سپرهای خاص و انواع امتعه نفیسه
اصناف اجناس غریبه حاضر و موجود گردید و هر روز و هر دم از عنایات متکاثره و تفقدات متواتره سرمدی
اکال پورکه افزایش دولت و اقبال و افزونی جاه و جلال از مکمن بطون بمنصه شهود جلوه نمایش می یافت
شخصی از معتقدان خاص در خدمت سراپا برکت حضرت بادشاه جهانگیر عرض نمود که هر کدام صاحب
خاندان را از نعمای متواتره و آلای متکاثره حضور اقدس و خلیفه مقرر جاگیر معین است که از آن مکان
قوت لایموت خود نموده باقی را صرف محتاجان و بذل مسکینان گردانیده و اوقات مستطاب روزی را
در عبادت واهب منعم و ریاضت ایزد متعال بسر برده با دعیه الملوین ازدیاد عمر و دولت و ترقی
اقبال و حشمت این برگزیده طوایف انسانی از جناب برازنده حاجات درخواست مسالت می نمایند
و از هبوب ریاح همم ماثوره و اهتزاز اهویه دعوات موفوره کشود معاقد مقصود در دنیا و آخرت میگردد و عمده
ریاضت کیشان حق اساس گورو رامداس که بحلیه فراست کامله و زیور بلاغت شامله مجلی و مزین است
والحال از خاندان فیض نشان ذات عالی مقام سوم است بنابر ذات شریف اوشان کدام جاگیر

مکان مقرر و معین نیست که از انجا قوت لایموت خود ها نموده به وعبه ارتفاعی اعلام حشمت و جاه ایزد
برگزیده الفس و آفاق مواظبت و اقتدام نمایند آخرالامر موجب رقم جهان مطاع حضرت بادشاه مکان
ارتبه بهین بنام عنایت ارتسام صورت انتظام پذیرفت بعضی کسان که از راه قساوت قلبی فاسد و فاجر
بودند مکان اسفل را که از همگی جهات محل ورود آب بود حواله بندگان عالی نمودند و در آن مکان حصه
یکے از سادات کرام و دویمی سهم پنج سومی در تصرف رنگهران بود چنانچه الی یومنا هذا علامت این حصه
ظاهر و باهر است مزار شیخ شاه بیر دن سری امرتسر جی متصل گوبندگده دلیلی هست بر حصه سادات
و تالاب پنج مسطور اندرون شهر متصل قلعه بهنگیان قدیمی باهر و ظاهر است و باقی مشهور آخرالامر ذات
مصدر فیوضات از مشاهده و ملاحظه مکان فیض نشان از زبان مبارک ارشاد واجب الانقیاد فرمود که
تمام آب های بلندی درین نشیب خواهند آمد و از عالی باسفل تمام اشیا و اجناس و انواع داخل تواند
گشت و در اندک زمانی از بس پختگی عمارات و زیب و آرایش مسالک و طرق دل از دل هم عوام رشک فردوس
برین خواهد گردید و بعد از ظهور این قیل و قال بندگان عالی آن مکان فیض نشان را به چک گورو موسوم
نامزد فرمودند و عنقریب عالم عالم اناث و ذکور چه از دور و نزدیک در آن مکان عنایت نشان مستفیض
بهره یاب شده از امتثال عنایات اشتمال سعادت ابدی و مفاخرت سرمدی حصول میساختند بتذکار برکت
کشف و کرامات و تعداد ظهور خوارق عادات اینمکان تعقدات توامان خارج از بیان و بیرون از ترجمان
است لیکن برخی و انموذجی از ان موله خامه نیاز شمامه مینماید تا بر مورخان فصاحت آگین و دبیران بلاغت آئین
مخفی و محتجب نگردد در ایام سابق لب یا رلبیار طوالیف انسانی در هر موسم و بهار بنا بر زیارت فیض اشاعت و
اشنان مباکات توامان بهره یاب میشدند و بحسب اتفاق یک عورت شوهر خود را که تنگ و لنج بود در مکان
بهر برداشته میبرد بوقت احتیاج و ضرورت با زیر زمین میگذاشت موافق قسمت ازلی که قاعده اقبال بهر کسے
نمود و ایام عسر به یسر مبدل گردید اتفاق رسید نش در مکان میمنت نشان گشت شوهر خود را بر لب آن چشمه
آبحیات گذاشته خود بنا بر انجاح حوایج ضروریه در شهر وارد شد مطابق تائیدات یزدانی و توفیقات ربانی شب دیگر
مرضش بروز روشن صحت مبدل گردید ایام کلفت و ملالت به فرحت و انبساط منقضی شدند از سر نو باز زندگانی
حاصل و مرغ روح از قفس تن پریده باز در قالب عنصری حلول نمود آب رفته باز در جو آمد بنای زلال جوانی از
سر نو گرفت و اوقات خزان به ایام بهار مبدل گشت اشجار کامرانی اثمار شادمانی آوردند. **تفصیل این
اجمال** آنکه وقتیکه آن سقیم ابدی بر ساحل مکان لطف نشان انتظار مراجعت اهلیه خود مینمود در اثنای
این حسنی که در ساعت مثنوی که کوکب اقبالش در صعود بود یک زاغ بنا بر نوشیدن آب که بمنزله آبحیات

درعین ظلمات است در آن مکان عنایات توامان وار دگردیده منقار خود در آن سرچشمهٔ حیات ابدی و زندگانی
سرمدی انداخت بمجرد رسیدن رطوبت آب از عین عنایات ایزدی لون اسود ش با بیض گرائید و
از سیاهی به سپیدی فایز گردید از حالی بحالی دیگر متغیر شده صحیح الاعضا و بمثال از اقران و امثال گردید و از آن روز
بدرجه تضاعف بلکه اضعاف اضعاعیف مرتبه و رتبه و عزت و فخر مکان فیض نشان در تمام عالم جلوه نمائی یافت
ناقص فطرتان واجوف طینتان که هنوز ازلی تفضیت القلوب ابدی بودند در منزل الکمال فایز و واصل گردیدند
آخرالامر آن مسکین بجز آگین از مشاهده و معاینه حالت زلغ سطوتر ترین الاف راحت و اضعاف مسرت
گردیده و شکر موهبات متواتره و سپاس عطیات متکاثره واهب بیچون بعد نیاز و تضرع بجا آورده جبین عقیدت
آگین را بنقوش سجدات عبودیت آیات مزین و مستغنی گردانیده انچنین عنایات روزافزون و نوازشات
گوناگون را محض از تائیدات ایزدی دانسته چون تصور ساخته بقول این بیت **بیت** سکندر را نمی بخشند آبی
بزور و زر میسر نیست این کار * بی تامل و تردد چشم را با نموده غریق بحر عنایات ایزدی بر کمال گردید از سیر لو باز حیات
ابدی و صحت سرمدی از عین تفضلات واهب بیمنت بدنش لاحق گشت و اعضاء سقیمه بدرجه صحیح واصل
شدند و اختلاف الشکل و اعضا بمرتبه تساوی معاینه نموده در توصیف و تحمید تا دربی منتها زبان نیاز نشان را
برگشاد **قطعه** این همکه زمیت احمر آمده است * اندر دلش بجز اخضر آمده است * بعد از چند ساعت که اهلیه آن
از شهر مراجعت کرده مشاهده ساخت که شوهر او به کمال خوبی و زیبائی و حسن و جمال بی قیاس صحیح الاعضا
بر آن سرچشمهٔ زندگانی ابدی بامید معاودت او نشسته است از ظهور رفع مرض و کلفت خلقی او جهان جهان
شکر و سپاس تلطفات بیحد و تعلقات بیعد برآرنده حاجات بجا آوردند و بعد از ان مکان فیض نشان معبد
خواص و عوام در تمامی جهات و اطراف و همگی جوانب و اکناف گشت هنگام دم آخرین و نفس واپسین
ذات مستغنی الصفات از زبان عنایات ترجمان ارشاد واجب الانقیاد فرمودند که نعش نفیس و جسم لطیف
بندگان عالی را در زورق نشانیده در سمری امرتسر باید رسانید چنانچه مریدان باصفا و معتقدان با وفا
موافق فرموده ذات والاصفات بعمل آوردند تا روز روشن زورق موصوف بمشاهده و معاینه می آمد
و هرگاه زورق آفتاب در بحر مغرب فرو رفته نهنگ شب حجاب ظلمانیت انگیخت زورق مسطور غریق
لجهٔ مبدا فیاض گردیده از نظر پابندان هواجس نفسانی و رغشاوهٔ نقاب جلوه افروز گردید و از آن روز
آن مکان فیض نشان معبد خاص و عام شد و خاک آن جائی عنایت آمد اکحل الجواهر و سرمهٔ بینائی خود
خود ساختند و فرق نیاز و عجز فدویان عبودیت نشان از خفیض اسکنت و امصار تا اوج فلک دوار رسید **بیت**

برزمینی که نشان کف پای تو بود	*	سالها سجدهٔ صاحب نظران خواهد بود	

باب چهارم

لبریز شدن نی قلم شیرین رقم در بیان احوال بنائی فرحت آمای کول سر

از آنجا که نقشهٔ تکوین و ایجاد این کون و مکان برنگ سبزه ایست دو در هر لحظه و هر دم نقوش متنوعه بروی کار می آید و در ضمن آن ظهور بعضی مقدمات مطمح نظر میبا شد چنانچه حسب تقدیر ایزد بیچون ذات والا صفات کیف ما اتفق در حبس و قید پادشاه در آمدند و مکان گوالیار مضرب خیام جاه و جلال گردید بعضی معتقدان با اخلاص و خیر اندیشان با اختصاص گذارش ساختند که تدبیر استخلاص ذات ستوده صفات موافق عقل ناقص خود ها نموده میشود فی الواقع از موافقت قلوب و ایتلاف دلها و توافق امزجه و اتحاد طبائع تمامی امورات و همگی مطالبات صورت سرانجام و زیب انصرام میابند **مصرع** آری باتفاق جهان میتوان گرفت ٭ و از تباین و اختلاف انهدام بنیان و انعدام اساس جلوه نمایش می پذیرد ذات مستغنی الصفات بر زبان عنایت نشان آوردند که آنچه مقدر است مبدل نیست باید که بخلوص اعتقاد و رسوخ عقیدت لوازم خضوع و خشوع و مراسم ابتهال و استکانت بجناب بر آرنده حاجات بآئین نیاز بجا آورده بسجدات عبودیت آیات مستضفی الجبهه و متین الجبین باید شد چرا که **بیت**

سرنوشت دو کون راز است میان نیاز
نقش معکوس نگین از سجده میگردد درست

واظهر من الشمس و ابین من الامس است که پیش از وقت ظهور هر امری از امور ممتنع و محال است و رفاقت رفیقان صمیم و مدد همدمان قدیم بهنگام دیر وقت خود جلوه ظهور می بخشد **نظم** تا نه رسد وعدهٔ هر کار که هست ٭ سود ندی نکند یاری هر یار که هست ٭ بنا علیه بعد از مرور چند شهور اقبال شاهی روی بادبار آورد و ذات معدن حسنات در یوقت مقدمهٔ انصراف ذات خویش مناسب و احسن تصور فرموده در ین اثنا گولا نامی کنیزک قاضی که از زمرهٔ معتقدان اینجناب عالی بود مشرف گردیده گذارش ساخت که دو اسپ صبا رفتار باد کردار نزد این معتقد بی ریا موجود است باید که رد و منع درین باب بظهور نیاورده اسپان را از سواری جسم شریف و بدن لطیف خود معزز و سرافراز باید نمود ٭ **بیت** من نه آنم که سر از خط وفا بردارم ٭ گرچه سازند جدا چون قلمم بند از بند ٭ ذات معدن حسنات بنجه التماس آن سراپا اخلاص از خنائی اجابت رنگین فرموده بر اسپان مذکور سوار شدند

دور طرفة العین در منزل مقصود فایز گردیدند مصرع کوه پیکر مرکبی تا مون نورد و صحرا شگافت ٭ دستر آمد میان
صمیم گولا از زمرهٔ اصحاب عالی گشت تا که انیس محفل و جلیس مجلس شد هرگاه ذات معدن حسنات بر مسند
گوریاتی جلوس عنایت مانوس میفرمودند آن زبدهٔ ارباب اخلاص هم به گوشهٔ چار بالش تمکن میگرفت
چون هر کمالی را زوالی لازم است و هر وجودی را عدمی لاحق هر آنکه در قالب بدایع آفرینش می آید البته یکروزی
فانی شدن او تحقیق است گولا مذکور را وقت آخر و هنگام واپسین نزدیک رسید از انجا که میلانات قلوب مؤالفت
باطنی ذات مستغنی الصفات به گولا مسطور زیاده از حد بود لهذا تالابی غریب و حوضی عجیب مسمی باسمش مرتب و تیار
کنانیدند و عمارات سنگین و متین جلوه نمایش پذیرفت بیت انگیخت مشید زمانه ٭ نقش عجب از طلسم خانه ٭ آن
سراپا اخلاص از مشاهدهٔ تالاب مذکور نهایت منشرح الصدر و منفرج القلب گردید و هرگاه حین تنزع جانش رسید
ذات معدن حسنات بر زبان عجایب ترجمان آوردند که آن عمدهٔ ارباب محبت را در زورق باید نشانید و در میان
تالاب باید انداخت تا یوم الحشر کشتی مذکور بمعاینه مردمان می آید هرگاه شمسهٔ آفتاب در بحر مغرب فرو رفت
و ماهی شب نقاب تاریکی بر روی روزگار آورد آن کشتی از نظر مردمان غایب و ناپدید گردید و از آنروز
آن مکان معبد خواص و عوام گشت و ذات معدن حسنات قریب شش سال یازده ماه و هژده یوم بر مسند
عالمیان هدایت مریدان توجه موجه مرعی و مصروف فرموده در بهادون سدی تیج سمت ۱۶۳۵ از خاکدان
ظلمانی بعالم جاودانی رخت ارتحال بربستند و سه در غرهٔ فرزند ارجمند از آن صدف پرورده بحر محیط
ایزد بیهمتایی باسم معدن حسنات فیوضات آفاق خدیو بها دلو و دو دیمی موسوم به وحدانیت عمل برتهی ال سودی
بنام مظهر کمالات ایزد دهین گور و ارجن هادی خواص و عوام میبودند و شمع راه قلوب مریدان خاص گردیده
از ظلمانیت اجسام و اعراض بر وحدانیت جواهر یقین شهره آ میگردانیدند غرضیکه فیض طویت آن برگزیده
انفس و آفاق یعنی لالی متلالی احرسن بر آن مصمم بالجزم گردید که مکانی زیبا و جائی رعنا با مینهٔ عمارات
عالیشان نمونهٔ جنت الماوا در دنیا با حوض عمیق و تالاب عریض و طویل تیار کنانیده آید که از ضمنی موجب
اثبات نام و سمو اسم بندگان فیض نشان صورت می بیند و در حینی که از مکان فیض نشان در مرتبه اول تیار
شده بود بنام گورو چک موسوم گردیده عمارت خام میداشت ذات معدن حسنات در تیاری و ترتیب عمارت
پخته توجه موجه مصروف فرمودند ذات عالی بنا بر لودن خلف الرشید بندگان عالی نام مکان فیض نشان
باسم رامداس پوره و بسبب رشته نواسگی خود با ذات ملکی آیات مکان سیوم رسم انجائی عنایت توامان
به سری امرتسر نامزد و موسوم فرمودند و از محل استقامت ذات عالی بر رتهه سواری فرموده بنا بر زیارت
واقف رموز تقدیر شاه میر تشریف شریف ارزانی فرمودند قبل از رسیدن ذات عالی بادشاه عالمگیر بنا بر حصول

دیدار تفقدات آثار آن پیشوائی خداشناسان وارد گردید از بسکه استغناء و اجتناب از مصاحبت اهل
دنیا بر دل فیض منزل مستولی شده بود ارشاد بمرید خاص بر منظر ظهور جلوه ایراد یافت که بوریای کهنه فرسوده
که از آن بوی ریا هرگز دریافت نشود بنا بر اجلاس بادشاه باید آورد و هرگاه خادم مسطور بوریا را بر زمین
فرش کرده گسترانید بادشاه از مشاهده اینچنین فرش غریب که لایق سلاطین ذی الاتباع و خواقین نامدار نبود از نشستن
آنجا پهلو تهی نموده زود رجع القهقری نمود و درین اثنا بندگان عالی بنا بر مشاهده آن سرآمد حق شناسان
تشریف وارد گردید بسبب دریافت سرایر کونی بدون تساهل و تغافل بر بوریای مسطور اجلاس خجسته اساس فرمودند
و سردفتر ایزد پرستان حضرت شاه میر از معاینه اجلاس آن زبده الانفس و آفاق بر زبان فیض نشان آوردند
که در ضمن بوریای مذکور تخت هندوستان متقین و مستور است و بادشاه که از ادبار و انقلاب طالع خود ازینچنین
دولت غیر مترقبه محروم مانده حرف بر قسمت او میباشد و اورنگ خلافت و دیهیم سلطنت بوجود سراسر جود این
برگزیده همین گوردار چون رونق ابدی میخواهد پذیرفت و آساس و بنیاد مخالفان منعدم و منهدم خواهد گشت
بعد از قیل و قال بر زبان عنایت ترجمان در آمد که هر کاری و خدمتی که بتعلق این خیراندیش صمیمی بوده باشد
بے غایله تعلق و بے شایبه تکلف باید فرمود که در انصرام و انجاح آن لازم سعی مشکور و کوشش نامحصور بظهور
آورده خواهد شد و در مکان فیض نشان سری امرتسر جی پنج تالاب میباشند یکی تالاب امرتسر جیو است که
توصیف و تعریف آن خارج از دایره بیان است دویمی سنتوکهسر است احوال و اینست که بادشاه چارمی
مکان سنتوکهسر را تیار کنانیده اند منقول السنه خاص و عام این است که در ابتدائی در مکان امرتسر جیو در میان
حوض آب قایم نمیشد و هر قدر که سعی و تردد در طرف معتقدان باصفا راه میبافت هیچ فایده بر آن نمیشد
از انجا که تمامی مقدمات کونی بر آینه ضمایر بشارت نظایر این فیه عالیه فقرا روشن و مزین میباشد ذات عالی
صفات آب مکان سنتوکهسر را در میان امرتسر انداختند فی الحال آب ساکن گردید تا کناره لبالب گشت
و ذات عالی فرمودند که آب امرتسر را ازین آب سنتوکهسر آمده است و سویمی رامسر متصل کتره
رام گدهیا میباشد و در آن مکان عنایت نشان بادشاه پنجمی سوکهمنی را تصنیف فرموده اند و سوکهمنی نهایت
پوتهی عمده است که مغز اقوال هنود و لب افکار مسلمین در آنجا میباشد و خوانندگان را لذتی کافی و حظی وافی
مے بخشد و از بند تعلقات و هواجس این دنیای دنی میرهاند و چهارمی کولسر است و احوال کولسر در صدر
نگاشته شده و پنجمی بیبکسر است و در فرقه سکهان رسمی مستقره و اسری مستمره است که در وقت غسل کردن دستار را
بر سر نهاده غسل میکنند که مبادا اگر حریف مقابل شود در بستن دستار فرصتی راه یاب گردد و در امرتسر جی
دستار را گذاشته اشنان میکنند اگر کسی سهواً دستار بر سر نهاده اشنان میکند برو تنخواه میگذارند یعنی چیزی

بطریق جریمه میگیرند وذات والاصفات بادشاه چهارمی در مکان عنایت نشان بر مسند جیو بر چارپائی جلوس میمنت مانوس فرموده بادی طوائف عالمیان در پناهی گروه جهانیان میشدند وهرگاه که سنخ روح ذات مستغنی الصفات از قفس کالبد پرواز نمود ذات مجمع حسنات صاحب پنجمی در مکان مخصوص بر چارپائی اجلاس حمایت اساس بجلوه ظهور نمایان فرمودند بعد از مرور ایام در وقتی من الاوقات صدای سخت از آن چارپائی رونق آشکار گرفت وذات ملکی آیات از معاینه این چنین حالت غریبه از چارپائی برخاستند واز همین تحیر و متفکر گشته از الهام غیبی و سر درش لاریبی خالی یک معاینه فرموده وگرنتهه صاحب را تالیف گردانیده بر چارپائی نهادند واولاً از ذات ملکی آیات خویش سجدات متواتره نموده در زیر آن اقامت پذیر شدند وتوضیح اینمقال یعنی تصنیف وتالیف گرنتهه میمنت اشتمال اینست که مظهر اوصاف بیهمن گورو ارجن جیو باضمی لطیف که کتابی شریف ترتیب داده واشعار واقوال نقرائی متقدمین در آن مندرج نموده وانتخاب بعضی ابیات عبودیت آیات کرده وازآن نسخه بزرگ تدوین وتالیف گردانید وآنرا مسمی گرنتهه صاحب فرموده وبهائی گورداس که یکی از معتقدان این درگاه عنایت اشتباه است شیرازه بند گرنتهه صاحب مقرر گردانیدند وبهائی مذکور که در فن شعر ذاتی ودر علم شبدگوئی یگانه عصر و وحید الزمان بود هرچند التجاو استدعا ساخت که طبع زاد این غلام هم در کتاب مستطاب مرقوم ومسطور شود لیکن بندگان ملطف نشان عرض او را برجه ملتفی متلقی نفرمودند لهذا تالیف وتصنیف بهائی مذکور در نسخه علیحده مندرج ومندمج است منقول است صغیر وکبیر این طائفه علیه سنگهان چنین است که درمیان گورو صاحب وگرنتهه بوجهی من الوجوه وسببی من الاسباب فرقی وتفاوتی نیست وتعظیم واحترام گرنتهه صاحب زتمامی امورات واجب ولازم ما محتشم است حتی که یکی مقاصد وجمله کاربای این طائفه سنگهان بر گرنتهه صاحب موقوف میباشد هنگام تولد پسر یا دختر بنا بر تسمیه از انجا فال مشاهده میبازند وهر کدام تاک که در اول ورق می آید موافق حرف اول آن اسم مقرر ومعین میسازند ذلک یعنی بیت است واینطور تسمیه را نهایت مستحسن فنیاک می انگارند واینمعنی نتیج حسنات ومثمر برکات وموجب رفاه حال وفلاح آل میباشد نس گویند عمده ارباب طریقت کانهه نام درویشی بود عبادت آئین در دار السلطنه لاهور از قیودات مذاهب وارسته وبکنه ذات بیچون جناب اقدس پیوسته اکثری اوقات خود را در تصنیف وتالیف اشعار هندی بسر میبرد هرگاه خبر تصنیف گرنتهه صاحب که اصغا نمود درمیان رتهه سوار شده مشرف خدمت فیضدرجت گورو صاحب گردیده التماس ساخت که درینوقت خجسته رخت بندگان گرنتهه صاحب را تالیف نموده اند طبع زاد این خیراندیش را در آن کتاب غریب ونسخه عجیب درج باید فرمود ذات مستغنی الصفات فرمود که دو سه ابیات از طبعزاد خویش باید خواند تا بر مذاق سخن فصاحت الفاظ وسلامت معانی وخصائص

ترکیب وزرانت تالیف اطلاع نموده آید کا نهه مذکور از تالیف خویش خواندن فرمود از شنیدن مضمون تصنیفه او از
هر زبان فرمودند که کلام تو بلی سر و پا است و بویی ربوبیت و رآنچه انانیت از آن بمشام دل و جان می رسد
لایق کتاب تقرار خداد دست نیست کا نهه مذکور از شنیدن آزرده و خشم آگین شده و مانی بد بر زبان آورد
که کیف ما اتفق بدست مخالفان و بین گرفتار آئی فرمودند که رسیدن تو در لاهور بسیار مشکل و متعذر خواهد بود
کا نهه مذکور از انجا روانه گردید دگور و صاحب در همان اثنا کفچه را از غصه بر دیگ زدند کا نهه در حین ذهاب همان وقت
از میان رته بیفتاد و سرش دو پاره گردید نه همین قدرت قادر بیچون که فقرای و برگزیده های او مظهر اینچنین غرایب
گوناگون و مصدر عجایب روز افزون میباشند بیت کام اهل خدا ترجمان تقدیر هست ، بود ضمیر منیرش
بیان لوح و قلم ، و آنچه وجه نذرانه از قسم نقدی و مال اسباب از مریدان باخلاص در خدمت عالی میرسید
همان وقت به محتاجین و مساکین حواله میشد و برای روز فردا چیزی نگاه نمیداشتند و روز نو روزی نو از خوان
نعمت آلای میخوردند در مقام کهند در قیام عنایت ارتسام و اشتند ادی طوایف عالم و عالیان میگردیدند
فقیر سکرتیا جوگی در کهند در سکونت میبود و در ظاهری و باطنی نرد وفا و مخالفت همراه کورد سر دکسند میبا
بعضی کسان ساکن کهند و راکثری در خدمت سراسر افادت مشرف شده تمام احوال نزاع و عناد و کش حالی رای
ملطف اقتضا می میگردانیدند و ذات گرامی لب بسکوت آشنا میساختند بحسب اتفاق تقدیر امساک بارش
باران در کهند در جلوه نمایش پذیرفت بعضی معتقدان باخلاص در خدمت سامی عرض نمودند آن مجمع حسنات
بر زبان آوردند که رسن در گردن جوگی انداخته از شهر بدر کرده باید داد که بمجرد رسیدنش بیرون از شهر ابر بطرا
آسمان از عنایت ایزدی خواهد بارید مزروع آمانی و آمال خلایق سیراب ابدی و طراوت سرمدی خواهد یافت
چنانچه همین طور همراه جوگی مذکور سلوک در پیش کردند بمجرد ظهور این طرز باران بشدت تمام بارید و گلهای امید
خلایق از سحاب مکرمت و انفعال بشگفت و تمامی خلایق از خوارق عادات و کشف کرامات این برگزیده
آفاق متحیر و متعجب شدند بوقت شب ذات عالی صفات در مکان گونه دال برخواب استراحت آرمیده
بودند که ناگاه صدای ناله و زاری و آواز گریه بگوش تفقد نیوش رسید ذات مجمع الحسنات از شنیدن
این معنی خبردار شده بر زبان آوردند که در وقت شب کدام کس هدف تیر بلا گردیده از گریه خونین منزجر
میشود و درر اشک از صدف دیده میبارد مریدان باخلاص عرض نمودند که شخصی را پسری جان بحق
تسلیم ساخته از این سبب در بحر اضطراب و اضطرار با دیده اشکبار مستغرق و غریق میباشد ذات مجمع
برکات از زبان تلطف نشان فرمودند که در عهد عنایت عهد پیش از پدر شیر و داغ حسرت بر دل والدین
نهادند چنانچه این طرز حمیده تا مدت رونق افروز بودن ذات عالی بر چار بالش گویایی قایم و مستقل

ماند و آن ذات مصدر حسنات گورو صاحب اضافت نشاط و آلات انبساط حصول ساخته برزبان مبارک آوردند که خواهش
و تمنای این عبودیت کیش بنا بر تیاری حوض سری امرتسر جیو زیاده از حد مهیا شد بندگان عالی هم بر رتهه سوار شده
و در آنجا تشریف ارزانی فرموده از دست مبارک خود بانی عمارت باید شد که از یمین دست مبارک اثبات
و استحکام مکان موصوف تا سالهای سال خواهد بود آن قافله سالار حق شناسان یعنی شاه میر از اصغای این معنی بدون
توقف و تقاعد بر رتهه سوار شده در طرفة العین در مکان معهود ورود عنایات آمود آوردند از دست مبارک خود
چهار خشت بچهار طرف شمالی و جنوبی و مشرقی و غربی و یک خشت در وسط مستحکم و مستقل فرمودند من بعد دیگر
معماران بنا بر تیار ساختن عمارت دار و شدند بسبب قانون و قاعده معماران که خشت های را می نهند و باز
می بردارند و بعد از آن درست کرده میگذارند خشت های صدر را بدست خود ها گرفته باز در آنجا گذاشتند بندگان
لطف نشان بیان زبان آوردند که این عمارت در اندک زمانی منهدم و مسمار خواهد شد و از آن نام و نشان نخواهد ماند و ظالمان
و ستمگاران جور کشی و ستم کیشی خواهند کرد و بعد از مرور مدت قلیل باز عمارات عالیشان بیشتر از بیشتر و زیاده
از سابق مهیا و مرتب خواهد گشت و تا ثبات دهر و قیام عنصر مستقل و مستحکم خواهد ماند و هر روز رونق گوناگون و جلوه
افروزی روز افزون خواهد یافت و بدرجه اضعاف اضاعیف از عمارت سابقه واصل تواند شد بعد از ظهور
این معنی حضرت شاه میر صاحب از انجا تشریف شریف در مکان فیض نشان خویش آوردند و بندگان عالی
گورو صاحب هر ذره تهیه عمارت دلکش توجه مصروف میفرمودند و در اسباب و التزام لوازم عمارت سعی فراوان
به تقدیم میرسانیدند در اندک زمانی جائی لطیف و مکان منیف صورت انصرام یافت و در هر موسم و بهار مریدان
با وفا خیر طلبان با صفا از زیارت تلطف اساعت انواع انواع انبساط حاصل میساختند از خوبی و لطافت عمارات
دلپسند بیان سازم یا از خوشگوارائی و لطافت آبش که بیان آب حیات حیات بخش ابدی است محول فی خامه نیاز
شمامه شمایم زهی آبی که با این آب و تاب چون آینه دل نیک بختان و صافی طینتان از کدورت ظلمانیت پاک و
مصفا خورشید خاوری با این حرارت اگر در وی اثر کردی فی الحال از اثر برودتش بلرزه و قشعریره در افتادی شعر هذه ابیات

	منور همچو چشم تیزبینان		مصفا چون دل خلوت نشینان	
	نموده همچو عینک در سیاهی		رسیده عمق آن تا گاو ماهی	
	درو گشته چو دُرد از تشنیان		پی کسب لطافت آب حیوان	

ذات عالی بعد از سرانجام این کار در مذاهب مریدان با اختصاص توجه موجه مرعی و مصروف میفرمودند
و هر دم و هر آن بعبادت و ریاضت بسر میبردند و خیر طلبان از هر اطراف و ممالک بنا بر زیارت سراپا سعادت
آن برگزیده النفس و الآفاق مشرف و مستفیض شده مباهات کونین و مفاخرت دارین حاصل میساختند

بعد از مرور چند ایام در ظهور عمارت آن مکان فیض نشان بندگان تلطف نشان از زبان مبارک ارشاد تلطف رشاد فرمودند که این جائی عنایت آمائی از قدیم الایام مآوای و مورد ذات مصدر حسنات میبا شد و در زمان سابقه راجیان ماضیه نیز مورد عنایت آمود ذات مستغنی الصفات و رنگیکان تلطف ترجمان از قوة بطون بمنصه شهود جلوه نمایش یافته و بنا بر امتحان و آزمایش بعضی معتقدان بیریا و خیراندیشان باصفا اکثر علامات و بعضی اسباب ایام سابقه ازینجا ظاهر و آشکارا نموده خواهد شد که تا اقوال کاذبه بعضی مفسدان ضلالت آئین برجه سلب واصل گردند و دلالت طبعی بندگان عالی باستشهاد عقول بتضمین والتزام ظهور بعضی اسباب مطابق فحوای صدر گردد لهذا اولیا این معنی را به قسطاس قیاس مقرون نموده با شائی امر واجب الاتباع پرداختند که بهین آن سرچشمه حیات ابدی را کاوش و تعمیر نمود هرگاه چند قطعه زمین را صاف و هموار کرده حفره گردانیدند بنا بر تصدیق قول بندگان عالی یک نعلین چوبی و مالا و بین جوگیان که در گلو خود می بندند از آن مکان فیض نشان ظاهر و باهر گردید و بندگان عالی از مشاهده و معاینه این چنین اسباب از زبان مبارک ارشاد واجب الانقیاد فرمودند که در ایام گذشته این چنین اسباب را بحفاظت تمام و حراست مالاکلام در ینجا نگاهداشته بودیم اکثر اوقات به عبادت ایزد یهال و ریاضت قادر ذوالجلال روز و شب مواظبت و اقدام جاوه ظهور میبافت الحال هم مکان قدیمی خود را تعمیر و ترمیم نموده شد ظهور اینچنین خوارق عادات و بروز این کشف و کرامات از ذات فرخنده صفات چه بعید و بدیع و موقع استغراب و محل تعجب نیست **بیت**

اگر خواهد آن اوستاد دلیر	ستاره ز گردون در آرد بزیر	زحل را سیاهی بشوید ز روی	بگردون برآید ز یکتار موی

بعد از مرور عهد مدید آرزوی دعای ذات عالی صفات دریاب توجه موجه بطرف عالم علوی از جهان سفلی جلوه نمایش پذیرفت بنا علیه بعضی برادران حقیقی در ظاهری آئین اتحاد و باطنی رسم عناد بظهور آوردند و در دل لابطه نزاع گسترانیده همراه ضلالت پیوند سخنانند بهائی دیوان بادشاهی مشورت و کنکاش نمودند که بهر کدام وجه ذات مصدر حسنات را متهم ساخته آید دیوان نکبت نشان تدبیر شگفت تاثیر را برین معنی زیب انصرام ملالت ارتسام داد که سلک نسبت دختر خود همراه این عالی نژاد منسلک نموده و در ضمن آن ظهور بعضی امور مطمح نظر نموده آید بنا بر این پیغام نسبت دختر خود را در خدمت خجسته آیات رسانید بندگان تلطف نشان که از سرایر ضمایر واقف و مطلع بودند از اصغای این معنی بر زبان آوردند که ما مردم فقرا ترک دنیا و اسباب آنرا نموده در کنج عافیت و گوشه حیرت نشسته ایم و از قید تعلق وارسته پیوسته السلاک ذات خجسته آیات با دیوان ملالت عنوان مناسب توجهی من الوجوه نیست **بیت** ترک دنیا داده ام کردم فقیری اختیار رها از دل و جان گشته ام من طالب پروردگار تا آن فقرا با امر اخیلی ممتنع و محال است باید که ازین اراده ناصواب و خواهش

ناشایسته در گذشت باید نمود در صورتیکه برعکس اینمقدمه بظهور آید منتج حسنات و مثمر برکات نخواهد بود چنانچه
مصرع هر عمل اجری و هر کرده جزائی دارد ٭ دیوان نکبت نشان از نخوانی ذلت نشان انتمائی حمدد مطلب
و داقف گردیده مشل مار بحالت غضه و غضب برخود پیچیده و تدبیر ادبار تاثیر در هدم بنیان و استیصال بنیاد
خویش بجلوه نمایش آورده در خدمت بادشاه جهان گیر منکشف نمود که شخصی باسم گورو ارجن نام باعث
برایجاد و تکوین فرقه ثالث از میان هنود و مسلمین گردیده اکثری سنن و دلایل اسلام را محو و منحصی گردانیده
و در قویم و آساس ارکان مسلمانی تفاوت و خللی عظیم راه یاب گشته و هر روز چندی از هنودان و غیره رلقه
اطاعت و انقیاد گورو موصوف در رقبه جان می اندازند اگر حضرت خود بدولت تدارک اینمعنی نموده نفهادر
صورت بعد از مرور مدت قلیل در ارکین سلطنت و اساطین خلافت جهانبانی انهدام و انعدام ره ذلو
بروز خواهد یافت بنده محض از راه خیر اندیشی در طریق غلامی گذارش اینمقدمه نموده است ٭ **بیت**

زهی سرمایه حسن و جوانی اگر این عرض من افتد قبولت	حرامم باد بی تو زندگانی کنم هر لحظه بر تو جانفشانی

بادشاه از راه ذهولت و غفلت انسانی که از سمو درجه و علو مرتبه این قبه عالیه نفر اداقف و مطلع نبود با معان
نظر درین مقدمه تفحص و تجسس ننموده برزبان آورد که هر قسم که مناسب بوده باشد بسزای باید رسانید
دیوان ضلالت اقتران ظهور این حکم بادشاهی از تاییدات ایزدی چون تصور دیده در انهماک انحاق
خویش نظر نکرده آنچنان مقدمه ناشایسته نمایان کرد که قلم در تحریر آن خون فشان و دیده گریان و دل
بریان و جان حیران میباشد ٭ **بیت** که تا چشم برهم زنی روزگار ٭ قیامت کند در جهان آشکار ٭ حاصل کلام
بعد از ظهور بعضی مقدمات ناملایم ذات عالی را در بحر راوی انداختند و بندگان عالی شنا در بحر محیط الهی گردیده
در مبداء فیاض رسیدند **بیت** خواهی که بدست آوری آن گوهر یکتا ٭ مردانه بزن غوطه بدریای محبت
از آنجا که شمع قلوب این قبه عالیه بنور عرفان روشن و مبرهن میباشد ظهور هر فعلی را از فاعل لاریب تصور دیده
لب را بچون و چرا نه کشادند بلکه بر حکم عنایت شیم آن مظهر کل و جزو سر تسلیم نهادند و بشیرین زبانی و عذب البیانی در
منزل مقصود بهره یاب شدند ٭ **قطعه** به درد و صاف ترا حکم نیست دم درکش ٭ که هر چه ساقی ما واد عین الطاف است
و ذات خجسته آیات قریب بست و چهار سال و نه ماه و یک یوم بهنمائی عالم و عالمیان و هدایت جهان و جهانیان
سعی بلیغ و کوشش بیدریغ بظهور آوردند در تاریخ خجسته سدی چوتهه روز جمعه سمت ۱۶۶۳ از خاکدان ظلمانی بدار البقای
روحانی رسیدند **بیت** مرغ روحش از نشیمن خاک ٭ کرد پرواز جانب افلاک ٭ اگرچه قتیان روزگار
و مردمان اعصار این حالت را بمرگ طبعی متصل و متصور نموده اند امانی الحقیقت **مصرع** آشکار است مر آنجا و نهان است از

وحدانیت آساس مهادیو از بس ریاضت ایزد متعال وعبادت قادر ذو الجلال که دلش بطرف تجرد و وحدت مائل
بود لهذا متاهل نگردید و احوال خجسته خصال واقف اسرار عرفان گورو هربان خلف الرشید گورو رام داس جیو در جای
خویش بطراز تشریح و آئین توضیح صورت ارقام خواهد یافت و درین طایفه علیه مسند گورو یائی جیو که فرزند صغیر از جناب
ذات بیچون میگردد چنانچه داد حق تمام بهت برخورد و بزرگ لهذا در ابتدائی عنفوان شباب ریعان برنائی گورو
مهادیو جیو بدرده اخفا و حجاب اختفا سم قاتل بسبب نزاع و عناد درونی بجائی آب به برادر صغیر را به نوشانیدن
دادند از انجا که بزرگ کرده اسے از آیات عنایت و رحمت او سبحانه تعالی و تقدس حیات بخش جهان و جهانیان می
باشند لهذا اثری از آن بر جسم بزرگ و بدن سترگ ذات مصدر حسنات نمایان و عیان نگردید و از بدرقه عنایت
ایزدی و بمین ریاضت و عبادت این قبه عالیه فقرا که شامل حال فیض اشتمال این برگزین طوایف انسانی مبادی
آثار و اطوار سم جلوه ظهور نمایش نمود حافظ حقیقی و نگهبان لاریبی بحفاظت تمام و حراست ما لاکلام در مهد امن و امان
نگاهداشت فرمود مصرع دشمن اگر قوی است نگهبان قوی تر است

باب پنجم

رنگین نمودن نی خامه عنبرین شمامه در تحریر احوال خجسته خصال زبده ارباب عبادت و عمده اصحاب ریاضت عبودیت پیوند هرگوبند

ابتدا ار کلام بنام خجسته انتظام آن ملک الاعلام است که عقول و اوهام فحول و افهام آن معترف بقصور و عجز میباشند ذات لایزالش که از خس و خاشاک امکان مبرا و منزه است در سر رشته وجود هر انواع الانواع کاینات و اصناف اصناف موجودات از مکمن عدم بمنصه شهود و جلوه گری مینماید در طرفة العین باز در موج خیز حوادث و گرداب مصایب حیات کشتی وجود را در بحر عدم فرو میبرد احوال این دنیا و مافیها را مثل لعبت بازیگران تصور و تخیل باید نمود که بهر قسم و آئین که رضائی اراده ازلی بر آن ظهور دیروز آن در کسوت عدم رونق نمایش یافته باشد موافق آن تمام وجود به وجود می آید نه ظهور او را بقائی و نه عدم او را فنائی پس بحسب عقل و فراست صیانت مناسب ذات و اثبات آن را مثل خواب و خیال متحمل باید نمود و قدرت کامله ایزد متعال را در هر امری از امور متقدم و اقدام باید دانست. نظم

حال دنیا را بپرسیدم من از فرزانهٔ | گفت یا خوابی خیالیست یا افسانهٔ
بازگفتم حال آنکس گو که دل دروی ببست | گفت یا غولی است یا دیولیست یا دیوانهٔ

توضیح اینمقال آنکه در مکان فیض نشان رهیله برکنار دریای بیاه بطرف کوهستان ولادت باسعادت تولد عنایت مولد ذات مصدر حسنات شش ظهور بخشید و آنمکان عنایت عنوان باسم سری هرگوبند پوره مسمی شده معبد خاص وعام مریدان باصفا و معتقدان باوفا در اطراف واکناف عالم مشهور و معروف گردید **بیت** بر زمینی که نشان کف پای تو بود • سالها سجده صاحب نظران خواهد بود • و عمارات دلکش و مکانات فرح بخش بنحو بهترین وجه در آنجا تیار و مهیا شدند هرگاه خبر ملالت اثر منتج مقدمه و ظهور حادثه موحش ذات مستغنی الصفات والد بزرگوار اصغا فرمودند آنجناب در بحر اضطراب و گرداب انکساب مستغرق گردیدند که قلم در تحریر آن خون فشانست و ابواب مسرت و فرحت مسدود شد غم والم بار وز بازار و رونق حاصل آند غنچه قلوب مریدان باصفا از صرصر حوادث القباض و پژمردگی پذیرفت دیده درد رسیده الم کشیده در عین اشکباری خنده بر ابر بهاری مینمودند دامن از کلفت ملالت مالا مال میساختند لاله را دل در داغ حسرت فرو رفت سوسن بهزار زبان اسباب تحیر و تحسر را آماده ساخته قبای نیلگونی غم در برکشید صد برگ صد برگ و ساز تردد و تفکر و مهیا و مرتب نمود یاسمن بن یمین خود را در آتش غم والم مذاب گردانید گل گلاب از سرخی بزردی گرائید نافرمان فرمانبرداری تشتت و توزیع اختیار نمود نرگس بیمار بربستر جا نگداز سرنگون گشت گل عباسی رنگ خونی سرخروی ابدی حاصل کرد- هیهات هیهات چه گوییم و چه نویسیم **نظم**

خون تره در گریه شدی اشکبار | دیده روی خنده بر ابر بهار | قطره زنان اشک بدامن چنان
که آب ز جدول بچمن شد روان | سر ز تفکر شده چون بید خم | روی بر آئینه زانوی غم •
کرده زبردستی انده سخت • | سینه چو شانه همه تن لخت لخت | افسوس صد افسوس این فلک کجرفتار و

سپهر غدار که گردش و دوار او بریک مدار نیست در هر دورش انواع انواع مقدمات فرحت و کلفت جلوه نمایش میدهد **بیت**

ای فلک اینچه خیال است ترا • | با غریبان چه جدال است ترا

هرچند بعضی خیراندیشان باصفا عرض نمودند که دار دنیا بیمدار است و قیام و ثبات او ممکن و متصور نیست بهر طریق برضای داراده شاکر گردیده طریقهٔ اصطبار و شکیبائی اختیار باید نمود لیکن ذات مصدر حسنات نفسی چند که از حیات مستعار باقیمانده بودند صرف در اظهار کلفت و ملالت میفرمودند **بیت** نفسی چند که در سینهٔ پرغم باقیست • صرف نالان شب و آه سحرگاه کنم • از آنجا که قلوب عنایت اسلوب این فیه عالیه شمع عرفان و مصباح وجدان رضای ایزد و ترجمان شرع روشن و افروخته میباشد ظهور هر فعلی را از فاعل حقیقی تصور نموده تصوی تمنا و منتهای ابتغای در باب انتقام و قصاص گرفتن پدر بزرگوار از دیوان نکبت نشان معروف و مبذول فرمودند و عزم عیانت جزم بصوب شاهجهان آباد جلوه

نمایش یافت در سرورزمان در شاهجهان آباد رونق بخش گردیده بدریافت ملاقات بادشاه گیتی پناه شاهجهان سرور و منبسط شدند
واولا با دعیه ارتفاع الویه دولت و اقبال و دعای ارتقای اعلام جاه و جلال شیرین زبان و رطب اللسان شدند **نظم**

شاه جهان پرور تسلیم بخش	تخت طراز نده و دیهیم بخش	طلعت او آینه ذات حق ٭
فکرت او حجت اثبات حق	قوت کونین به بازوی او	گنج دو عالم به ترازوی او
او چو جم و جام نظر در کفش	او چو سلیمان و خرد آصفش	شیر شکاری که به بخت جوان
کرده شکاری دل همه آهوان	شیردل و شیرکش و شیرگیر	تیز رو و د درس و دیرگیر

بادشاه گیتی پناه را ظل الله و سایه خدا در روز ازل نام نهاده اند که تا که رعایا و برایا که ودایع بدایع حضرت صمدیت اند
قطع نظر از هنود و مسلمین اوقات خود را در رفاهیت و آسودگی صرف نموده در مهد امن و امان آسایش نمایند.
داد دهی مظلومان و فریادرسی مسکینان و ستمدیدگان لازمه این برگزیده انفس و آفاق متصور و متیقن است که
آیه شریفه کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیته در شان ایشان نازل و وارد است و قوام اساس سلطنت و جهانداری
و ثبات بنیان خلافت و نامداری بر عدالت و نصفت مقرر و معین است و رتبه عدالت از ریاضت بالاتر است **نظم**

چو ایزد ترا این همه کام داد	چرا بر نیاری سر انجام داد	چو عدل است پیرایه خسروی
چرا عدل را دل نداری تو می	ترا مملکت پایداری کند ٭	اگر معدلت دستیاری کند
چو نوشیروان عدل کرد اختیار	کنون نام نیک است زو یادگار	ز تاثیر عدل است آرام ملک
که از عدل حاصل شود کام ملک	جهان را به از عدل معمار نیست ٭	که بالاتر از معدلت کار نیست

سلاطین سابقه میزان عدالت و قسطاس نصفت را در مطمح نظر داشته موازنه جمیع امورات مالی و ملکی در ضمن آن حال می نمودند
و شجره سلطنت و نهال خلافت از آبیاری سحاب عدالت و ترشیح اقطار امطار نصفت سیرابی جاویدی و شادابی ابدی
حاصل می نماید بادشاه از اصغای قیل و قال فرحت مآل بسیار از بسیار خورسند و شادکام گردیده سبب خیر مقدم ذات گرامی صفات
بیان نمود ذات مصدر حسنات حسب الالتماس شاه موصوف را بجنای اجابت رنگین بد منظر فرمودند و یک مالای کهربا مثمن قیمتی
بطریق نذر حواله نموده تمام حقیقت مصایب و حوادث والد بزرگوار از دست دیوان تخت نشان من وعن بر آئینه ضمیر صافی
نظیر جم جاه روشن و پرتو انداز گردانیدند بادشاه اولا از مشاهده مالای کهربا نهایت منفرح و منشرح شده ظاهر نمود که اینچنین
تسبیح قسم اول لایق سلاطین از کدام مکان رسیده ذات گرامی تمام احوال بودن تسبیح ودیعی نزد والد بزرگوار و غصب دیوان
در خدمت بادشاه گذارش نمودند بادشاه بازوی دیوان حواله نمود ذات گرامی کیفما اتفق تسبیح ودیعی به بادشاه
حواله نمودند و دیوان متصل چبوتره کوتوالی لاهور بقصاص اعمال ناشایسته رسانیدند **تفصیل این اجمال**
آنکه ذات ملکی عنوان مالای بطریق تحفه وارمغان رسیده است ذات مستغنی الصفات بر زبان آوردند که در ایام حیات

والد بزرگوار دو تسبیح از طرف سورت بندر یکی از معتقدان با اخلاص و مریدان با اختصاص بطریق پیشکش ارسال داشته بودند والد بزرگوار یکی نزد خود نگهداشتند و دومی باین خیر اندیش رحمت و مکرمت فرمودند در حین ظهور بعضی مقدمات نالایم دیوان ضلالت نشان بجور و جفا غصبیده گرفته چنانچه الی هذه الان تسبیح مذکور بهمین طرز و صورت نزد آن ضلالت منش موجود است و آنچه حوادث و مصایب از دست آن ضلالت آئین بآن برگزیده انفس و آفاق رو نما شده حاجت بیان و ترجمان نیست **نظم** جام جهان نماست ضمیر منیر دوست ٭ تقریر حال حادثه آنجا چه حاجت است

از آنجا که رعیت پروری و فریادرسی و دادرسی مظلومان و جفا دیدگان خاصه لازمه و شیمه قویمه این گروه عالی نژاد میباشد ارشاد واجب الانقیاد پادشاه گیتی پناه حضار محفل آفتاب منزل صادر گردید که دیوان ادبار نشان مستوجب زجر و تادیب و مستحق توبیخ و تعذیب متصور است که همراه چنین برگزیده انفس و آفاق ترکیب چنین امور است گردیده ذات ملکی آیات بر زبان آوردند که دیوان بدبختی عنوان را بهر طور که مرضی و صلاح ذات لازم الافراح بوده باشد بسزای بدی و فساد او باید رسانید و آنچه تسبیح دویم نزد او موجود است از و گرفته در حضور رسانیده باید داد و بندگان ملطف نشان دیوان را همراه گرفته در مقام عالی فرجام ذات ستوده صفات خویش تشریف آوردند و کیف ما اتفق تسبیح کهربائی دویمی بهزار زجر و تادیب از دیوان حاصل نموده در خدمت پادشاه فرستادند پادشاه بیشتر از که بیشتر و زیاده از سابق رطب اللسان و عذب البیان در عالم یگانگی و جهان یکجهتی گردیده تصدیق قیل و قال ذات عالی در کلیات و جزئیات مقدمات تصور نمودند ذات ملکی آیات از شاهجهان آباد قطع مراحل و طی منازل پرداخته در دار السلطنت لاهور رونق بخش گردیده روبروی چبوتره کوتوالی دیوان مذکور به تیغ خونخوار گردن آن گردنکش را جدا ساختند و بسزای کردار ناهموار رسانیدند و در زمان تحریر این تاریخ در مکان مذکور یکجاه و دهرم ساله بعضی معتقدان بنا فرموده اند **بیت** کار زاین گنبد گردان کنند ٭ هر چه کند همت مردان کند ٭ همت اگر سلسله جنبان شود ٭ مور تواند که سلیمان شود ٭ همت اگر سایه به تب افگند ٭ سایه بت کار مسیحی کند

هرگاه طبیعت عنایت طویت ذات عالی الصفات از قصاص گرفتن والد بزرگوار مطمئن گردید و در اکال بنگه سری ترسیر جی تشریف فرما شدند با دلجمعی تمام در بنهای خاص و عام شدند و لباس فقرا که در چهار محل میپوشیدند ترک فرموده ملبس بلباس خسروانه گشتند و اسپ تازی و تفنگ بازی و نیزه زنی و شیر شکاری و کشتی گرفتن و سپاهیان صبا رفتار نزد خود موجود داشتن مجوز و اختیار فرمودند در وقتی من الاوقات مریدی راسخ الاعتقاد و صادق الاخلاص یک پوشاک معه اسپ صبا رفتار و باز نهایت عمده قسم اول برنگ سپید در حضور سراسر نور بطریق نظر گذرانید ذات ملکی آیات پوشاک مذکور معه اسپ حواله پاینده خان که از ملازمان و متوسلان انتخاب بود و متصل سری هرگوبندپوره در مکان تلونڈی اقامت میداشت فرمودند و ارشاد هدایت مواد بدین طرز جلوه نمایش یافت که خلعت را هر روز پوشیده و بر اسپ سوار شده در حضور

سراسر نور فائض بهره یاب باید گردید و عدم پوشیدن آن خفگی و عتاب بر آن ستوده خصال عاید خواهد شد
باز مذکور را حواله باباگوردته فرمودند که در شکار نزد خود نگاه باید داشت از اتفاقات داد و بهیهال که پاینده خان در خانه
خود رسید زنش از ملاحظه لباس و اسپ بر زبان آورد که این پوشاک را حواله عثمان خان داماد خویش باید نمود پاینده خان
هرچند بر لطایف الحیل پر دلیت که ذات مصدر حسنات از زبان مبارک فرموده اند که این پوشاک را خود پوشیده هر روز
حاضر باید شد اگر درین باب مصدر قصور و تفاوت گردد مورد انواع هموم خواهد شد باید که ازین اراده ناصواب درگذشت
باید نمود القصه زنش تمام پوشاک را غصبیده گرفته حواله داماد خویش گردانید و اتفاق شرفیابی پاینده خان مذکور که در حد مدت
نیم ماه رجعت گردید ذات گرامی صفات بر زبان آوردند که چرا پوشاک را پوشیده نیامدی پاینده خان عذر و حیله بمیان
آورد که در خانه گذاشته آمده ام ذات مصدر حسنات از صفائی درون تمام احوال پوشاک و غصبیده گرفتن زنش و دادن
به داماد خود معلوم فرمودند درین ضمن اتفاق تشریف بردن ذات عالی سمه باباگوردته بنابر شکار جلوه ظهور پذیرفت باز شکاری
بطرف شکاری که پرواز مینمود در طرفة العین بمنهاج استعجال گرفته فایض خدمت میگردید اتفاقاً باز مذکور در دام داماد پاینده خان
مذکور گرفتار گردید و باز مذکور را در خانه خود پوشیده و پنهان ساخت که کسی واقف و مطلع بر نهجی نگردد هرگاه باز مذکور از نظر غایب
گشت آن زمان ذات گرامی آیات هر طرف بنابر دریافت نمودن پی باز مذکور روانه گردیدند بهائی دنیچند که از بار یافتگان
اینجناب گرامی آب است باز مذکور را معه پوشاک و اسپ از خانه پاینده خان گرفته در حضور سراسر نور مستفیض گردید و مورد
انواع عنایات و مهبط الاف نوازشات شد سن بعد پاینده خان مذکور ترک نیازمندی قدیمی بر خود جایز نموده روانه
شاهجهان آباد گردید و ارکان دولت شاهی را از جناب والا صفات روگردان گردانید که گوروهرگوبند خود راسی بادشاه
ظاهر سیفر باید و سجودگاه خاص و عام میباشد و چندین سواران والاشان و بهادران نزد خود موجود میدارد اگر درین وقت
بانهدام و انعدام این برداخته شود بهتر اگر بعد از مدتی بنای انیکار مستحکم و مستوثق گشت استیصال آن بسیار مشکل است
فوج شاهی بهمراهی پاینده خان مذکور روانه شد و ذات عالیصفات در سری هرگوبندپوره تشریف میداشتند هرگاه
خبر رسیدن افواج بمسامع عنایت مجامع رسید از شهر بیرون شدند و از آنطرف از تلونڈی پاینده خان معه فوج وارد گردید
در اثنای راه یک تودهٔ ریستهٔ کلان در آنجا مقابله لشکر جلوه نمائیش یافت ذات مصدر حسنات بر زبان آوردند که فیمابین پاینده خان
و اینطرف مقدمه نزاع و فسا در میانست خون اشخاص دیگر که ناحق ریخته شود مقرون صواب نیست از آنطرف پاینده خان
تن تنها و این مصدر افضال ایزدی تنها متوجه آهنگ جنگ و جدل برداخته شود همه کسان این معنی را منظور و قبول نمودند از
یک ضرب شمشیر پاینده خان از جان خود سیر گردید و بقیه رو بگریز نهادند و بندگان عالی تلطف نشان در سری هرگوبندپوره
تشریف فرمای شدند بعد از آن بهائی دنیچند اسپان را از قلعه لاهور از راه حکمت عملی گرفته بخدمت سراسرا افادت
گذرانیدند در خانه فیض کاشانه ذات فرخنده آیات چهار در در غرار جنید پرورده ارلعه عناصر صدف عنایات ابرنیسان ایزد در جهان

و درین اثنای بهائی تارچند و گوربخش سنگه مسندنشینان کابل شرف ملازمت خجسته پرده آحوال موجه دلبودن اسپان در لاهور گذارش کردند و ذات عالیصفات را شوق اسپان صبارفتار زیاده از حد شد ،

رکشتین وجلای ده دودمان عالیشان بودند اولین باسم مصدر تجلیات ایزد بیچون بابا گوردته دودومی بنام مظهر عنایات ایزد عزوجل بابا اٹل رائی سومی مسمی باسم رازق مفلس وغنی یعنی انی رای سے وچهارمی منظر انظار الطافات داور کوروتیغ بهادر مخجع اوّل یعنی ڈیره بابا گوردته جیو که متصل انند پور بفاصله سه چهار کروه میباشد ومکان فیض نشان دومی در سری امرتسر جیو لایح وعیان وجای عنایت آبادرجه شهرت دار دواحوال چهارمی بشرح وبسط صورت سرانجام خواهد یافت منقول این طایفه علیه شگهان چنین است که در کرتار پور درمیان دو آبه ذات عالی صفات تشریف شریف وقیام عنایت التیام داشته اوقات خجسته آیات در عبادت وریاضت ایزد برحق بسر میبردند وهر روز هزاران هزار مریدان باصفا وخیر اندیشان باوفا از اطراف واکناف بهره یاب خدمت فیضدرجت گردیده ربقه اطاعت و انقیاد در رقبه جان می انداختند **مس** روزی پریچهره ماه سیما حور پیکر خجسته منظر هلال ابرو باکرشمه وغنج جادو آهوچشم درخوبروی بلقیس هم دم **بیت** در خیال دو آهوی چشمیت ٭ از دو عالم رمیده ام که مپرس ٭ وآیین ابرو یعنی کمانیست بانگاه تیز وحیله مژگان **بیت** چه مشکین کمانیست ابروی تو ٭ که گم گشته از آتش روی تو ٭ وآیین لبان گویا مبدا ظهور لعل بدخشان **بیت** بآبداری لعل تو هیچ گوهر نیست ٭ باین صفا گهری در ضمیر جوهر نیست ٭ تا از قند وشکر مالامال اند **نظم** شکرلبی که بیک خنده قتل عالم کرد ٭ بگفتمش که مراهم بکش تبسم کرد ٭ وآیین کمر او در موی میانی شهره آفاق **فرد** بسکه از شوق نظر بر کمرت دوخته ام ٭ شانه موی میانت مژه دیده ماست پری پیکری که در حسن ولطافت از خوبان جهان گوی ناز وکرشمه در میدان خوشرفتاری بیرون برده **بیت** هر لطافت که نهان بود پس پرده غیب ٭ همه در صورت خوب تو عیان ساخته اند ذات مصدر حسنات از ملاحظه ومشاهده آن حور پیکر در گرداب رویت آنچنان مستغرق گردیدند که تا مرور اوقات قلیل بطرف آن حور العین بعین عنایات معاینه میفرمودند مریدان باصفا گذارش نمودند که این خجسته پیکر را در کاشانه عنایت خویش نگاه باید داشت که ظهور سعادت کونین ومفاخرت دارین حاصل خواهد شد **بیت**

	ای از کرمت امید وارم ٭		جز مرحمت تو کس ندارم ٭	
	لطفی کن ودستگیر من شو		ای فیض رسان بکار من ٭	

بندگان تلطف نشان برزبان عنایت ترجمان آوردند که اولاد مریدان بمنزله پسر ودختر خویش متصور ومتقین است از نقش مشاهده نقاش میفرمودیم که صانعی بیچون بصنعت ابداعی خویش انواع انواع صور واشکال در عرصه موجودات برروی کار آورده زهی جناب تعالی مآلش که در همه اشیا ظاهر وباهر است وطایر وهم وقیاس در دریافت کنه ذات پاکش از طیران بازمانده منقار به سکوت آشنا ساخته۔ **نظم**

	منقار بند کرد زمستی هزار جا		تا اولین دریچه آن طایر قیاس	

هرچند مریدان باصفا در خدمت ذات مستغنی الصفات اصرار و استبداد در باب ازدواج بظهور آوردند لیکن ذات
معدن فیوضات اصلاً متوجه و ملتفت بر این معنی نشدند و بعد از آن که سرور مریدان با اخلاص و رغبت صاحبزادهای
عالی تبار جلوه نمایش یافت معدن افضال بے همتا بابا گورد تّا از مشاهده آن خجسته پیکر روشن اختر قرین آلاف
آلاف عشق گردیده آن گوهر یکتا را در رشته ازدواج منتظم گردانید ذات معدن حسنات بر زبان آوردند که در حیز
حیات چرا اندیشش بار دل ذرعی انفی بر جسم خویش برداشته باشد که ازین اراده همین پهلوتهی کرده دختران مریدان باصفا
بمنزله دختر و همشیره خود تصور باید نمود بابا مذکور از استماع این معنی بر زبان آورد که از مشاهده حسن آن نور العین تاب و طاقت بیننده نمیماند
نظم چه گویم حالت بے تابی دل ❊ مگر بے تابی ماهی دیده باشی ❊ القصد از وجود عابد والد بزرگوار پیمانه حیات بابا مذکور لبریز
گردیده جان بجان آفرین سپرد **نظم** دنیا ست باغ کهنه انسان چو گل اند ❊ هر یک ز شاخ عمر کند باغبان جدا
و بعضی عروس مدعا را بزیور تقریر و حلیه تحریر بر کرسی بیان بدین طرز می نشانند که بابا گورد تّا در اندپور تشریف ارزانی
میداشتند و اکثری در سیر و شکار اوقات میمنت آیات بسر میبردند موافق رضائی و اراده لم یزلی بیردن شهزاده گاو یک
برهمن رخت هستی بربست برهمن مذکور که مرد بیچاره و مفلس بود از ظهور این معنی نهایت متردد و متفکر گردید وطشت
تو زیع خاطر جاید عالش تسد چرا که از شیر و غیره لوازمات قوت لایموت برهمن سوای التجای احدی من الناس و مستغنی عن
الانفاس جلوه نمایش میافت از ظهور این معنی بنابر گذران وجه معاش باحتیاج تبایل ذات خویش در بحر تردد در انداخته
فرو رفت هرچند بعضی آشنایان برهمن مذکور را فهمانیدند هر که زائیده و بوجود آمده است ادراک روزی انتقال نمودن
ازین دار بے مدار واجب و متحتم است لیکن برهمن مذکور که وجه قوت و گذران او همین یک گاو بود بنابر آن قرین
آلاف آلاف تحیر و اصناف اصناف تفکر میشد روزی موافق خواهش و اراده ازلی اتفاق تشریف آوری بابا صاحب
موصوف از آن راه گردید و بحسب التماس برهمن مذکور گاو را از سر نو باز زنده فرمودند و به برهمن مذکور قدغن بلیغ و تاکید
اکید جلوه نمایش یافت که این راز خفی را در پرده کتمان باید داشت که کسی بر این معنی مطلع و واقف نگردد برهمن مذکور
از قرین انبساط بیکران و نشاط بے پایان شده شکر عنایات متوافره و سپاس نوازشات متکاثره بجا آورد **قطعه**
قادرا قدرت تو داری هرچه خواهی آن کنی ❊ مرده را جان تو بخشی زنده را بے جان کنی
هرگاه اشتیاق رسیدن برهمن مذکور اندرون شهر نذیرفت آن راز خفی را بر هر یک جلی ساخت رفته رفته شرح صدر این گذشته بر
ذات معدن حسنات رسید بر بابا مذکور نهایت خفگی و عتاب فرمودند و ارشاد فرمودند که بردن دوشنبه در یک جا از
خوب نیست بنا علیه بابا مذکور از شنیدن این معنی اندرونیهان یعنی غایب از نظر گردید و گل هائی از چارپائی وی بمعاینه
درآمدند اناث و ذکور و صغیر و کبیر بر کشف و کرامات و خوارق عادات اینچنین برگزیده آفاق متعجب و متفکر شدند
از ظهور اینچنین واقعه هایله انواع انواع هموم اصناف اصناف غموم لاحق احوال ملالت اشتمال قبایل بابا مذکور

گردید در رغیرار تهمند یعنی بیه نامدار باسم سمند عنایات ایزدی بهت گروہر لسے وغیرہ قبایل در خدمت فیضدرجت مشرف شده باظهار مطالب کلفت آثار پرداخته عرض احراق خودها در نار نوران همراه آن بزرگوار برزبان آوردند بندگان نصفت نشان از راه نوازشات متوافره بزبان مبارک آوردند که با وجود بودن پسران گرامیقدر خلعت گوریائی به پسرکلان باباندگور از جانب واهگورو جی عنایت شده باید که ازینمعنی منفرح القلب ومنشرح الصدر بوده برفع کلفت ودفع ملالت باید پرداخت

نظم

ازپدر تعظیم فرخنده خلف نبود عجب ؛ شاخ گل گل را بفرق خویشتن جا میدهد ؛

تمامی وابستگان باباندگور از ظهور اینمعنی مقرون ابتهاج بسیار وانفراح بیشمار گردیدند وشکر موهبات وسپاس عطیات واهب بمنت بصد زبان عجز نشان بجا آوردند دروقتی من الاوقات مرض حبس یعنی ورم نرانگشت بذات والاصفات آنجناب لاحق شده بود که قلم دوزبان دربیان وترجمان آن حیرانست وهرلحظه وهردم افاقتی حاصل نمیشد اتفاقاً هنگام شب اتفاق ورود ذات والاصفات درمحل والده صاحبه معظمه مکرمه مظهراسرار داورگورو تیغ بهادر ازآنجا که اقتضا بعرصه اعلان نمایان گردید ذات عالی بربستر استراحت درآن مکان میمنت نشان خوابیدند وپرده نشین سرادقات عفت نرانگشت ذات عالیصفات را دردهان نیازنشان خود داشته خفتند از توفیقات یزدانی وتائیدات صمدانی واثر بخار دهان آن وجع ودرد بالکل معدوم وموقوف گشت چنانچه تا یکدو پاس که ذات خجسته صفات به پلنگ خاص آرمیدند بعد از مرور اوقات از حرارت غریزی عنایت واهگورو جی آن ورم منفجر گردید تمام کلفت براحت مبدل شد ومرض بصحت مبادله نمود ذات خجسته آیات از ظهور اینچنین مقدمات قرین آلاف آلاف ابتهاج شده از معاینه حسن خدمات لایقه ونیکو بندگیات فایقه برزبان عنایت ترجمان آوردند که خلعت گوریائی به پسران پرده نشین عفت مرحمت شده است وازشمع شبستان اینخاندان عالیشان چراغ دودمان والا بیان مصباح روشندلی وصفا قلبی کاشانه مریدان باصفا منور ودرخشان خواهد شد وسیاهی وتاریکی غوایت وضلالت بروشنائی هدایت مبدل خواهد گشت آن پرده نشین عصمت از ظهور این نعمائی بیمنتهائی وآلائی بی‌انتهائی ذات عالی برحال خویش باین رباعی بیان طراز گردید رباعی

اگر هر موئے من گردد زبانے
نیارم گوهر شکر تو سفتن
ز تو رانم ز هر یک داستانی
سر موئے ز احسان تو گفتن ؛

باآلاف آلاف عجز وانکسار واصناف اصناف تضرع وافتقار جبین فدویت آگین را بسجود متواتره متوافره معز نموده برزبان آورد

نظم

شکر خدا که از مدد بخت کارساز ؛ برمنتهای همت خود کامران شدم آمین یا صمد

وموجود بودن اینچنین قبایل وخاندان عالیشان حقیقت مسند گوریائی بوجود سراسر جود فرزندار جمند رونق ابدی خواهد یافت ذات مستغنی الصفات اشهب خوشخرام لسان را درمیدان بیان بدینطرز جولان دادند که این تمامی خاندان

در طرفة العین به گرداب فنا و موج خیز عدم فرو خواهد رفت و مسند گوریائی بوجود سراسر جود رونق ابدی خواهد یافت تحریر احوال میمنت اشتمال آن برگزیده خصال افزون از بیان حال است بنا علیه انموذجی از آن محو له کلک بلاغت مسلک نموده شد و ذات ملکی صفات بتاریخ چیتر سدی دسمی در کرت پور متعلقه کوهستان ششم ۱۶ بکرمی از نیجهان فانی بعالم جاودانی متوجه شدند مدت جلوس عنایت مانوس ذات خجسته آیات بر مسند گوریائی بست و یکسال و دو ماه و شش یوم۔

احوال میمنت خصال الطاف و اعطاف گورو هر رای جی

هزاران هزار حمد و شکر واهب العطیات که ذاتش بیزوال و صفتش لایزال است پای چوبین قلم با وجود ستعانت صفحه اوراق قرطاس عقول ذوی الافهام در کنه و دریافت آن واحد احد در تحریر لنگ و عاجز است گروهی از مقتبسان انوار علوم باطنی یعنی فقرای خدا دوست قطع علایق و اعلال نفسانی و جسمانی دنیای دنی فرموده آن ذات خفی را در همه جا و با همه ولی همه ملاحظه و معاینه میفرمایند **نظم**

واجب همه جا اگرچه کرده است ظهور	مانده است پراگندگی از وی دور
روشن شود این نکته که مانع نشود	جمعیت شمع از پریشانی نور

توضیح اینمقال آنکه هرگاه ذات ستوده صفات بادشاه هستی از عالم فانی بطرف جهان جاودانی توجه فرمودند مظهر عنایات ایزد بیهمتا وحدانیت و عبودیت اقتضای ریاضت و عبادت آمای الطاف و اعطاف انتمای گورو هر رای جی هادی طوایف انام و رهنمای گروه خواص و عوام شدند هر روز مریدان با خلاص معتقدان با اختصاص از اطراف و جوانب در خدمت فیضدرجت مشرف و مستسعد گرده ربقهٔ اطاعت و انقیاد در رقبه جان عبودیت نشان می انداختند و این بزرگ منش زیاده از بزرگان خویش در عبادت و ریاضت ایزد بیچون و رجوع اناس گوناگون مشهور آفاق گشت و اسباب بیشمار از قسم اسپان قوی هیکل و لباسهای

بیش قیمتی و زیورات مرصع وغیره در خدمت فیضدرجت فراهم و موجود گردید ذات عالی همچنین اسباب و کارخانجات
را مانند خواب و خیال تصور فرموده هر دم و هر زمان در عبادت قادر ذو الجلال و ریاضت ایزد متعال بسر میبردند و
در بعضی اوقات بحالت قیام در ذکر آن واهب منام تفقدات ارقام میپرداختند در برخی آنات در حال سجود و
تعداد اسمای رب الودود بخلوص دل عبودیت اندوز خلوه میداشتند و در اکثر اوقات جلوس عنایت مانوس چار بالش
تفضل و افضال فرموده مشغول با وراد لطایف طریقه انیقه ذات مکرمت آیات خویش میشدند بلکه تمام شب عصا در دست
گرفته بحالت قیام تا ظهور سپیده دم صبح بعبادت و ریاضت متوجه میگردیدند و در اکثر اوقات ذات خجسته آیات لقا و فنا میکردند

	مرد درویش که بار ستم و فاقه کشید *		بدر مرگ همانا که سبکبار آید *
	و آنکه در نعمت و در راحت و آسایش زیست		مردنش زین همه شک نیست که دشوار آید

و تقصوی تمنائی و آرزو در باب انصرام و سرانجام امورات اهل عرفان و ایقان از قناعت صبر و عدم طمع و شره مبذول و
معروف میفرمودند مطابق مفهوم این بیت **نظم** بنان خشک قناعت کنیم و جامه دلق * که بار محنت خود به که بار منت خلق
طنطنه عبادت کیشی و زمزمه ریاضت اندیشی آن ذات مصدر حسنات در ربع مسکون شایع و ظاهر گردیده گوشواره
گوش خلایق گشت و صیت زهد و ورع آن مصدر محاسن و مکارم در چهار اطراف بلند آوازه شد و از زاویه نشینی گوشه
گزینی آنچنان مشهور آفاق است که مخواے این رباعی مصداق است * **رباعی**

	جز حق کسی آگه ز کمالش نبود *		واقف ز مراتب جلالش نبود
	با ذات مبارکش نشد سایه رفیق		با شایبه و شبه مثالش نبود *

دو اختر سپهر نامداری و کوکب سپهر بختیاری یعنی دو فرزند ارجمند در کاشانه عنایت شانه از افق جهانداری طالع
و لامع بودند یکی باسم مصدر تجلیات ایزد عز و جل و هر دل دوئمی بنام مظهر تفقدات واهب همین گور و هرکشن مشهور
اکناف و معروف اطراف میباشند و ذات فرخنده آیات قریب بیست و سه سال شش ماه و چهار ده یوم
خلایق توجه بلیغ مرعی و مسلوک فرموده در سنه یعنی تاریخ کاتک ودی نومی روز یکشنبه شش گهری روز باقیمانده
مکان فیض نشان کیرت پور متعلقه کوهستان ازین عالم فانی در جهان جاودانی متوجه فرمودند و مسند
ایزدی با من گور و هرکشن جیو را قائم مقام گردانیدند *

احوال گورو هرکشن

تفصیل این اجمال آنکه حمد بسیار و سپاس بیشمار قادر قدیر را سزاست که در همه دم و هر دم دهر آن گونا
گون شیون انواع فنون از مکمن بطون بمنصه شهود جلوه گری فرموده حیرت بخش نظارگیان و عبرت ده دیده
بینندگان میسازد هیهات هیهات از کجروی فلک دوار بیدار که گردش و حرکت او بر یک وضع و داد نیست **نظم**
هیهات ز دست فلک سفله نواز * شاهزاده بمحنت و گدازاده بناز * نرگس ز برهنگی سرافکنده بپیش * سیر بین حریر پوشیده بباز

هرگاه چار بالش فضل و افضال و مسند جاه و جلال از وجود سراسر جود این منبع نوازشات رب الودود زیب ابدی و
رونق سرمدی پذیرفت این خجسته منش عالی نژاد را زیاده از بزرگان خویش اسباب سلطنت و جهانداری مهیا
و مرتب گردید هر روز مریدان بیریا و معتقدان باصفا از دور و نزدیک مشرف و مستفیض بحضور دولت ظهور میشدند
ربقهٔ اطاعت و انقیاد در گردن جان عبودیت نشان می انداختند مردمان بسیار از اقطار و امصار و اطراف و دیار
در خدمت عالی درجت فراهم و مجتمع گردیده از تقدیم مراسم کورنشات و لوازم تسلیمات سعادت دارین و مفاخرت
کونین حاصل میفرمودند و از سجدات متواتره و سجود متوافره جبین نیاز آگین خودها را متقضی و مبین مینمودند و معتقدان
بیریا ذات خجسته صفات را الملقب به لقب سچا بادشاه میکردند و نیز آداب بادشاهی و قوانین شاهی که ترتیم آن تحصیل
حاصل است از دل و جان از مکمن بطون بمنصهٔ شهود می آوردند چنانچه بعد از مرور اوقات افواج سلاح بند و سواران
ندویده بودند در خدمت فیضدرجت فراهم و مجتمع شدند مصدر تجلیات ایزد عزوجل دهر را که بسبب بودن وا...
ست از مسند دولت و اقبال نفعی حاصل نشد لهذا در شاهجهان آباد رسیده به امیران بادشاهی ظاهر ساخت که
وارث و صاحب این مسند گوریائی منم و ذات عالیصفات بزور و تعدی چار بالش عزت و جاه سرمدی را
گرفته است و درین باب توجه موجه مصروف و مبذول شود که مسند گوریائی را بوجود سراسر جود این بنده رب الودود
اعزاز ابدی حاصل شود بعضی معاندان ضالت عنوان کیفیت صدر مه و دیگر مقدمات ناشایسته بگوش بادشاه رسانیدند
و کیفما اتفق حکم بادشاه باحضار فیض آثار ذات والا صفات جلوه نمایش یافت مردمان بادشاهی و ملازمان بارگاه
بسرعت و شتابی بسیار در خدمت فیضدرجت متصعد و بهره یاب شده بر زبان آوردند که بادشاه از استماع
خبر رجوع خلایق کثیر بخدمت فیضدرجت اشتیاق ملاقات بهجت آیات زیاده از دایرهٔ بیان و افزون از
احاطهٔ ترجمان میدارد و از راه کمال کرم در شاهجهان آباد تشریف باید آورد و هم مشاهدهٔ از کشف کرامات
و معاینهٔ خوارق عادات خورسند و شادکام باید نمود ذات ملکی آیات اشهب خوشخرام زبان وا در میدان جواب
بدینطرز جولان داوند که فقرا را با حجبت بادشاهان هیچ غرضی و مطلبی نیست فقرا را مجال است فقرا و سلاطین را مصاحبت
سلاطین واجب و متحتم است **فرد** کند هم جنس با هم جنس پرواز ٭ کبوتر با کبوتر باز با باز ٭ نیک است امیر بر در
فقیر و بد است فقیر بر درگاه امیر بر بمعنی دلیلی است ساطع و حجتی است لامع و مردمان بادشاهی به اصرار و استبداد
مالاکلام ذات گرامی آیات را همراه گرفته روانه شاهجهان آباد شدند ذات محمود الصفات فرمودند که نفس نفیس و
عنصر لطیف این عبودیت کیش بوجهی من الوجوه و سببی من الاسباب بطرف معاینه و رویت بادشاه چیزی عبث
نیست بهر طریق که رضائی و ارادهٔ ازلی از مکمن ایجاد بعرصه شهود جلوه ظهور خواهد یافت موجب نجات اخروی
و سبب رستگاری عقبی تواند شد بعد از قطع منازل و طے مراحل در شاهجهان آباد تشریف آوردند بحسب اتفاق

حسنه یکی از امیری از امرای بادشاهی داغ غلامی این جناب عالی‌مآب بر ناصیه فدویت آیات میداشت بهنگام خلوت بر اهلیه خود قیل و قال نمود که اگر گورو صاحب در خانه نیاز کاشانه این عبودیت کیش رونق افروز گردیده کلبه احزان این عبودیت نشان را از قدوم میمنت لزوم خود رشک فردوس گردانند بیشک و شبهه مرشد کامل اند و در اثنای ایمعنی گورو صاحب تشریف شریف آورده در خانه آن معتقد صادق رونق بخش گردیدند و احوال تمام متمرد رفاه شدن دهیرمل وغیره معاندان ضلالت عنوان باستماع و اصغا آوردند که متمرد اینچنین حرکات ناشایسته و مظهر این مقدمات ناملایمه گردیدند بمجرد شنیدن بر زبان عنایت ترجمان آوردند که ذات تعالی روی مسلمانان و معاندان دین را مشاهده نخواهد کرد و مرغ روح ذات ملکی آیات از قفس کالبد پرواز و طیران خواهد نمود و درین گفت‌گو و قیل و قال آنروز منقضی شده بوقت ظهور شب مرض جدری که چیچک دانه مشهور است ببدن شریف و جسم لطیف عائد گردید و این مرضیست عسر الیسر و دشوار علاج که بدون عنایت نوازش آنخداوند حقیقی زود منع این آزار نهایت متعذر الوقوع است و مشکل الظهور میباشد و غلیان و فوران حرارت در تمام بدن بمثابه‌ایست که اگر متنفسی را در تنور تفتان انداخته شود و حدت و تیزی آتش را معاینه و ملاحظه نماید آخر الامر مرض دراز و پاد و ترقی آمد در شتا امید صحت بالکل منقطع و موقوف گشت و بهنگام دم آخرین و واپسین ذات والا در رسیده جمیع اناث و ذکور و صغیر و کبیر از معتقدان با صفا و خیر اندیشان بیرپا برین عمر جیبی و هوشمندی و دریافت و لیاقت استعداد آن زبده اصحاب عبادت و ریاضت آماده تحیر و تحسر شدند بپرده نشین سرادقات عفت ماتا لیسی وغیره خیرطلبان التماس ساختند که بعد ازین مسند گورویائی بوجود سراسر جود کدام متنفسی من الانفاس رونق ابدی خواهد یافت و هادی مریدان با صفا در رهنمائی خیراندیشان بیرپا که خواهد بود ذات ملکی آیات بر زبان عبودیت نشان آوردند که باباجی در بکاله تشریف شریف ارزانی میدارند از دیدار فیض آثار او شان چشمان نیاز نشان را نوری تازه و روشنائی بی اندازه حاصل باید کنانید و ربقه متابعت و اطاعت در گردن جان انداخته بهره یاب سعادت ابدی و مفاخرت سرمدی باید شد بعد ازین گفتگوئی طائر روح مبارک از قفس وجود پرواز نموده در آشیانه جنت الماوا مقام اختیار ساخت و ذات گرامی صفات قریب دو سال و پنجاه و نوزده یوم بهدایت مریدان متوجه شده در سمت ۱۷۲۱ چیتر سدی چودس روز چهارشنبه وقت دو پهر دو گهری شب گذشته در دهلی ازین جهان فانی بعالم جاودانی انتقال و انتهاض فرمودند.

باب هفتم

اعجاز نگاری قلم بیضا رقم در احوال بدیع اشتمال مصدر تجلیات مظاهر اشراقات داور گورو تیغ بهادر

الوف سپاس وصفوف ستایش خاص ذات قادر مطلق وجواد برحق را سزا است که تمامی موجودات وهمگی کائنات
را از نقطهٔ کن فیکون کسوت هستی ولباس حیات از مکمن نیستی وپرده عدم پوشانیده انسان را از مخلوقات و
موجودات معزز ومفتخر گردانید وبپایه لقد کرمنا بنی آدم معزز وممتاز فرموده زهی جناب قدس بیچون که در طرفة العین
هزاران هزار عالم وعالمیان را از نهانخانه بطون کسوت ایجاد بر دوش انداخته از عدم بوجود می آرد باز در چشم زدن
حباب وار در تلاطم امواج بحار اوهام وافگار دور از دست افگنده کشتی وجود را در گرداب فنا می اندازد فانی شدن
او را فنائی نیست وبقای او را وجودی نی **رباعی** آنجا که ثبوت نفی نفی ست ثبوت ٭ مبهوت بود عاقل
وعاقل مبهوت ٭ مطلب بسخن سخن بمطلب نرسد ٭ از جمله سکوت فرض فرض است سکوت ٭ پرده نشین سرادقات
عفت وعصمت ماتا نبسی وغیره معتقدان با صفا از شاهجهان آباد بنابر دریافت ملازمت سراسر افادت ذات
خجسته آیات بطرف بکاله روانه شدند بکاله نام موضعی است در دوابه بست جالندهر چنانچه بعد از قطع مراحل وطی منازل
در بکاله رسیدند بحسب الاتفاق مکهن شاه نامی از معتقدان اینجناب در آنجا وارد گردیده ومبلغ سه صد روپیه وجه نذرانه
همراه خود موجود میداشت هر قدر مردمان که از خانه گورو صاحب صدر از موضع بکاله تشریف میداشتند هرکسی بر
جاها اجلاس فرموده خود را بالقاب گورو صاحب ملقب مینمود ودرین اثنا مکهن شاه مذکور بتمامی خاصان اظهار
ساخت که همگی از جزو کل بر چارپائی اجلاس فرمایند که این خیراندیش چیزی وجه نذر بخدمت هریک خواهد رسانید
چنانچه تمام بر چارپائی جلوس فرمودند مکهن شاه مذکور یکیک روپیه بطریق نذرانه حواله هریک کرده در دل خود خیال
ساخت که هرکس که از گورو صاحبان مبلغ کلی را موافق اندازه صدر از زبان مبارک طلب خواهد فرمود بیشک
بیگمان بیقین صادق همان گورو صاحب خواهد بود ودیگر طوایف مریدان باخلاص ومعتقدان باختصاص
تواند گشت موافق اعانت ربانی وتائید آسمانی که رسیدن مکهن شاه در خدمت سراسر افادت جلوه نمائیتر
یافت ذات العالی الصفات از زبان عنایت ترجمان ارشاد فرمودند که تمام وکمال مبالغ بقدر سه صد روپیه بنظر اقدس

باید گذرانید و دربنباب مصدر توقف و اهمال نباید شد لکهن شاه وغیره از استماع این نوید فرحت جاوید قرین الوف
الوف راحت و صنوف صنوف مسرت گردیده مبلغ سه صد روپیه بنظر عالی اثر رسانیدند هانوقت آواز بلند معتقدان
دیگر گفت که گورو صاحب بابا بکاله جیو را معلوم نموده ام بسرعت و شتابی از دیدار عنایت آثار سعادت دوجهانی
و مفاخرت جاودانی حاصل باید ساخت چنانچه فی الحقیقت همگی مریدان نیازکیش و معتقدان فدویت اندیش
درخدمت سراسر افادت مشرف و مستفیض گردیده مطیع و منقاد شدند و ذات خجسته آیات تشریف شریف در ملک
مالوه فرمودند در هدایت خیراندیشان عقیدت گزین و خادمان فدویت آئین توجه موجه بنحو شایسته مبذول و مصروف
داشتند بعد از انقضای مدت مدید و عهد بعید هزاران هزار افواج و لشکر از قسم سواران و شتران وغیره تمام اسباب
و کارخانجات سلاطین درخدمت فیضدرجت فراهم و مجتمع گردیدند علاوه برآن هرکس که متمرد و سرکش از قسم اعمال
و زمیندار و اجاره دار و دیوان و متصدی از طرف اراکین سلطنت میشد ذات والاصفات را مامن و مسکن خود
اختیار ساخته درخدمت فیضدرجت مشرف میگشت و هر قدر احاد الناس که بقدر الوف ها درحضور سراسر برکت
و نور بهره یاب می بودند از خوان نعمت متوافره و آلای متکاثره عوض طعام هریک جلوه نمایش میبافت و هم
اشعات تفضلات و بوارقات نوازشات بر احوال هریک درخشندگی و تابندگی میفرمودند از آنجا که هر فرحتی را
کلفتی لاحق است بعضی مردمان ضلالت نشان درخدمت بادشاه عالمگیر ظاهر ساختند که در ملک مالوه گورو
صاحب جیو صد هزاران هزار لشکر و سپاهی قیام نموده اند علاوه برین هرکسی متمرد و سرکش از طرف اراکین سلطنت
میشود درخدمت فیضدرجت مامن و مسکن اختیار میسازد اگر حضرت خسرو خجسته دولت بدفع اینچنین مصدر فساد
خواهند پرداخت موجب رفاهیت حال و مال خواهد بود در صورت بعد انقضای مدت دراز استیصال آن متعذر و مشکل خواهد
سر چشمه شاید گرفتن به بیل ❊ چو پر شد نشاید گذشتن به پیل ❊ بادشاه بمجرد اصغای این سخن
آدمان جرار برائے طلب آن خجسته کردار فرستاد که کیفما اتفق ذات شریف را در شاهجهان آباد باید آورد
آدمان بادشاه بسرعت و شتابی درخدمت عالیدرجت مشرف شده پیغام بادشاه بر زبان آوردند که
بادشاه ذات گرامیصفات را بنابر معائنه کشف کرامات و مشاهده خوارق عادات طلبیده است بنجاح
استعجال بزودی زود درحضور بادشاه باید رسید که از ظهور اینچنین طنطنه عبادت کیشی و زمزمه ریاضت اندیشی در
ربع مسکون بلند آوازه اید گردید ذات ملکی آیات بر زبان فیض ترجمان آوردند که ما مردم فقرا ترک دنیا و اسباب
آنرا نموده در کنج عزلت و زاویه عافیت خمول و گمنامی اختیار کرده ایم و از صحبت امرا احتراز و اجتناب خاص
مقصود و موجب بهبود میداریم آدمان بادشاه بهزاران هزار جد و کد شدید ذات بی نه دید را باصرار افزون از حد
همراه گرفت در شاهجهان آباد رسیدند و خبر میمنت اثر تشریف آوری ذات العالیصفات بخدمت بادشاه رسانیدند

و بادشاه را که آرزوی معاینهٔ اعجاز و کشف زیاده از حد بر دل مستولی و غالب بود لهذا روزی بادشاه آن معدن
خصال مرضیه و سیر سنیه را در حضور خود طلبیده و هنگام ملاقات یکدیگر بر زبان آورد که نام نامی ذات گرامی گورو تیغ بهادر
از کدام رو مناسب میباشد وجه تسمیه اسم مبارک و خطاب مستطاب ظاهر و مبرهن باید نمود ذات مستغنی الصفات
بر زبان عنایت ترجمان آوردند که این اسم خیراندیش عبودیت کیش جناب سری اکال دیگ بهادر است و مردمان
غلط العام گورو تیغ بهادر میگویند و دیگ بهادر برای همین معنی است که هر قدر معتقدان وغیره که در خدمت فیضدرجت
مستفید و مستفیض میشوند از خوان نعمت این خیراندیش کام دل و مقصود جان و غذای جسم حاصل میسازند بادشاه
بادشاه بر زبان آورد که ذات گرامی سرآمد فقیران آله زبدهٔ اولیای خدای و پیشوای حق شناسان و مقتدای خدا
آگاهان میباشند چیزی کشف و کرامات و خوارق عادات ملاحظه باید کنانید که بعد از مشاهدهٔ اعجاز ربقهٔ اطاعت و انقیاد
در رقبهٔ جان خواهیم انداخت ذات عالی صفات بر زبان فیض ترجمان آوردند که کرامات سراسر قهر و مات است
فقرای یزدانی و اولیای ربانی و تذکار اسمائی واهب بی منتها و تعداد انعام معطی بی مبتغا و ریاضت قادر بیچون
و خداوند بی شبه و نمون تمام کرامات و همگی کشف را با معانی نظر میفرمایند بادشاه هر چند ابرام در استبداد کما ینبغی
در باب معاینهٔ اعجاز بجلوه نمایش آورد لیکن ذات خجسته صفات انگشت قبول بر سینه سراسر گنجینه و دفینه سری
اکال پورکه جیو ننهادند و از اظهار معجزه و ابراز کشف احتراز و اجتناب فرمودند بادشاه بر زبان آوردند که
ذات عالی را در زندانخانه بحفاظت تمام و حراست مالاکلام نگاه دارند تا ظهور خوارق عادات خلاصی و رستگاری
ازین قید متعذر و مشکل است از آنجا که زندانخانه ذخیره مکانهای مرغوب طبایع نزد فقرای خداشناس سادی است
پابند کرده بر جائی خود قایم و مستقل و بجرم دسر حوادث و بر تاج عاصف مصائب از مکان خود متحرک نمیشوند و استقلال
و همت را هر وقت و هر حال خاصهٔ لازمهٔ شیمه و تومیه خود تصور میسازند

فرد

تا بهر بادی نه جنبی پا بدامن کش چو کوه - کادمی مشت غبار و عمر باد صرصر است

بنا علیه ذات گرامی آیات مکان زندان را بهتر از گلستان تصور و تخیل فرموده گذراوقات به تعداد و
تذکار اسمای الهی و ریاضت بیچون میفرمودند روزی مریدان با اخلاص در خدمت فیضدرجت مشرف بودند
معتقدی با صفا راسخ الاعتقاد بر زبان آورد که ذات والاصفات چرا بنفس نفیس خود درین مکان تشریف شریف
و قیام میمنت ارتسام فرموده اند تمنای خلاصی و آرزوی رستگاری ازینجا بجلوه نمایش نمی آرند اگر ارشاد
واجب الانقیاد به بنده گردد همین دم در طرفة العین بادشاه را معه شهر دارالخلافت دهلی در گو خسران ابدی
مضمحل و منهمک گرداند و در مکان اسفل السافلین داخل نموده آید از وجود بعدم رسانیده شود ذات گرامی آیات
بر زبان آوردند که اینچنین قوت و زور از کدام مکان بتو رسیده است آن معتقد خاص عرض نمود که تمام زور

و توان نیازمندان از برکت قدوم میمنت لزوم مہیا شد بعد ازان ذات ملکی آیات بر حوصلہ و ہمت خدا دادتش و استقلال قوی نہادش احسنت و آفرین فرمودہ دست او را از دست مبارک ذات مستغنی الصفات خویش گرفتہ تمام طاقت و قوت او را جذب و جلب فرمودہ و آن معتقد خاص صادق الایقان را کہ اینحالت غریب روداد در گرداب تحیر تردد مستغرق گشت درین اثنائی آدمان بادشاہی حسب روز در خدمت عالی آمدہ بر زبان مے آوردند کہ اگر بمعائنہ اعجاز خواہند پرداخت موجب نجات و باعث رستگاری خواہد شد و بدون اظہار کشف خلاصی ازین حبس نہایت متعذر الوقوع ہست و ذات گرامی آیات متوقع وقت بود و لب بسکوت و خاموشی آشنا ساختند کہ درین ضمن در ہنگام میمنت ارتسام نوید فرحت جاوید استقلال نمودن و مستقر بودن صاحبزادہ بلند اقبال بر تمام امورات کلی و جزوی و ہمگی مقتضیات و تمامی مطالبات و تمکن شدن بر وسادہ دولت و اقبال و جاربالش ابہت و اجلال سامع افروز گردیدہ از اصغائی فرحت انتہای این معنی نہایت خورسند و شادکام شدہ بر زبان ملکی ترجمان آوردند کہ درعرصہ قریب استیصال و انہدام این بادشاہ جلوہ نمایش خواہد یافت و بعد ازان دوھرہ در زبان ہندی بطرف صاحبزادہ عالی تبار نوشتہ فرستادہ دو ہرہ مذکور اینست **دوھرہ**

بل ٹوٹیو بندہن پڑیو کچھہ نہ ہوت اوپاے ٭ کہو نانک اب اوٹ ہر گج جیون ہوت سہاے۔

صاحبزادہ والا تبار جواب دوھرہ صدر بانیطرز بقلم نیاز رقم آوردند **دوھرہ**

بل ہویو بندہن چہٹیو سبہہ کچھہ ہوت اوپاے ٭ سب کچھہ تمرے ہاتھہ مین تم ہین ہوت سہاے۔

و ذات ملکی آیات از مطالعہ و دریافت جواب باصواب منشرح الصدر و منفرح القلب گردیدہ در فکر خلاصی و نجات خود از کالبد اربعہ عنصری تدبیری اندیشیدند کہ درین ضمن آدمان بادشاہی بنا بر معائنہ کرامات و خوارق عادات در خدمت ذات عالیصفات بہرہ یاب گشتہ التماس بسیار و خواہش بسیار کردند و ذات ملکی آیات بر زبان فیض ترجمان آوردند کہ یک رقعہ دستخطی خویش نوشتہ حوالہ میسازم بر گردن ہر کس کہ این رقعہ را بستہ شود در جنگ و حرب بر و ہرگز زخم تیر و تفنگ بر و کاری نگردد اوّل برای امتحان و آزمایش بر گردن خود میبندیم باید کہ سپاہی جنگ پیشہ ضرب تیغ بدو رساند امتحان صدق و کذب این قیل و قال جلوہ نمایش پذیرد و ذات گرامی آیات آن رقعہ عنایات لقہ را بر گردن خود بستہ فرمودند کہ حالا وقت ہست بیجا بانہ زخم کاری باید رسانید بمجرد رسیدن ضرب شمشیر سر ذات تعالی جدا گشت و روز روشن فرحت بشب دیجور کلفت مبدل شد و ایام تشتت و تو زع را بازار گرم گردید تمام وضیع و شریف بر زبان آوردند کہ ذات منبع الصفات کیفما اتفق از دست آن ستمگاران جفا کیشان رستگاری و نجات فرمودہ باستیصال اساس سلطنت و انہدام بنیان خلافت پرداختند منقول السنہ صغیر و کبیر ہست کہ نفری واصل بآن راہگذری را اتفاق مرور بر آن برگزیدہ دہور رسید بر زبان

آورد که عنقریب در ایام معدوده حوادث عظیم و مصائب فخیم درین سرزمین از مکمن بطون منصهٔ ظهور خواهد آمد
بادشاه باغوای بعضی نسادآ آثار ارشاد ساخت که لاش آن وحدانیت اساس را در بازار چاندنی چوک که سابق
درآن مکان تشریف میداشتند نگاهدارند در حراست و حفاظت کوشش بلیغ کماینبغی نمایان سازند بعده بادشاه
بزبان آوردند که رقعه را از گردن ذات والاصفات کشاده معاینه باید کرد که در آن چه مرقوم فرموده اند هرگاه
رقعه را مطالعه فرمودند در آن رقعه مسطور بود که سر دیا سر نه دیا بادشاه اصغای این مضمون متفرد ان حیرت گردید
وهمه ذکور واناث ساکنان شاهجهان آباد را تاسف و تحسر کلی دست بهم داد **نظم**

افسوس که نامهٔ جوانی طے شد ٭ این تازه بهار زندگانی طے شد
آن مرغ نفس که آشیانش دل بود ٭ خود هیچ ندانم زکجا آمد کے شد

ذات والاصفات قریب دو سال وهفت ماه بست ویک یوم برهنمونی وهدایت معتقدان پرداخته بتاریخ نگهر سودی پنجمی روز پنجشنبه قریب دوپهر ویک گهڑی روز برآمده در دار الخلافت شاهجهان آباد ازین خاکدان ظلمانی بعالم روحانی تشریف بردند سمت ۱۷۳۲ مطابق سنه ۱۶۷۵ء

باب هشتم

اعجاز نگاری قلم عجایب آثار در تحریر احوال مهیمنت اشتمال زبدهٔ اصحاب حدانیت ریاضت آهنگ گورو گوبند سنگه جیو

حمد بیحد و سپاس بیعد خاص ذات مالک الملکی را سزاست که آیهٔ شریفه تؤتی الملک من تشاء وتنزع الملک ممن تشاء لله الملک والملک در شان والا شان آن ایزد منان متحقق تیقن هست که می گدا کوچه گردی سرو پا را که در مدت العمر قرص نان بسیری نخورده باشد بادشاه روی زمین گرداند **مصرع** گر بخواهد در دمی سلطان کند ٭ بادشاه را در طرفة العین زیاده از درویش مسکین گرداند و بمذلت ابدی و کلفت سرمدی ذلیل وبیوقار فرماید او تعالی شانهٔ وعز برهانهٔ ورسمست مستقره که هرگاه تصدیع بفقرای ربانی و کلفت باولیای سبحانی بدرجه

کمال عایدمیشود آن خداوندنگهبان برآن روی زمین انواع انواع حوادث واصناف فاصناف مصایب وارد نموده کشتی جمعیت وآسودگی تمام اناث وذکور در بحر اضطراب وگرداب اضطرار انداخته غرق لجه فنا میفرماید وعوض آن سلاطین ستمگاران سلاطین عادل برآن جماعه مقهور مسلط گردانند تبیین این مقال خجسته اشتمال آنکه مصدر اشراقات عالم الغیب مظهر تجلیات لاریب عبودیت ریاضت آهنگ گورو گوبند سنگه یعنی بادشاه دهمی در مکان میمنت نشان پتنه عزولادت باسعادت یافتند واز قدوم میمنت لزوم ذات ملکی آیات آن مکان خجسته عنوان رشک خلد برین گردید در عمر حبی لمعه ادراک یزدانی وبارقه دریافت سبحانی شمع وحدانیت وچراغ حقیقت ومصباح طریقت وسراج حقانیت ومشکوة معرفت در کاشانه اقبال وشبستان جاه وجلال آنمصدر امانی وآمال رونق افزای گشت وجبین متبین آن برگزیده طوایف انسانی بسان شمس تابنده وجبهه بارقه شبیه آن حقانیت آهنگ مانند قمر درخشنده واز ابتدائی سن ترعرع ومراهقه تا کهولت اوقات شبانروز بیاد ایزد بسر میبردند اگر معتقدان بجناب فیضمآب مشرف ومستعد گردیده از دیدار عنایت آثار آن برگزیده روزگار چشم را نوری وا حاصل مینمودند وهر کسی بهر تمنای وآرزوی که بخدمت سراسر افادت مستفیض میشد بر حصول مرام کامران وبهره مند میگشت هرگاه خبر کلفت اثر مقدمه موحش کاسیاه والد بزرگوار استماع فرمودند ابواب کلفت وملالت بر روی معتقدان باز گردید وبازار الم را روز بازار رونق حاصل شد وپشت استقامت خیر اندیشان صمیمی بشکست وشیشه هوش برزمین افتاده پاره پاره گردید آخر الامر طریقه شکیبائی واصطبار در پیش ومسلوک فرمودند **فرد**

رضا بداده بده از جبین گره بگشاے ٭ که برمن وتو در اختیار نگشاده است

بعد از مرور ایام معدوده بخیر اندیشان نیاز عنوان ارشاد واجب الانقیاد گردید که در مکان میمنت نشان سری انند پور که رونق افروز شد هر روز بمریدان وفاکیش را سخ الیقین حکم واجب الاتباع میفرمودند که هر کسی در قصاص گرفتن خون والد بزرگوار وآوردن لاش آن خجسته معاش تطره موفوره وتردد نامحصوره بجلوه ظهور آورد از خادمان یکتا ونیازمندان باوفاست در اثنای همین دو کس پدر ولپسر از قوم کناس یعنی رنگرته زمین خدمت بلب ادب بوسیده وجبین نیاز را بجناب فیضمآب سوده عرض نمودند که حتی الامکان در تقدیم خدمات ونیکو بندگیات شرایط جان سپاری ومراسم عقیدت شعاری در هر گونه امورات تقدیم رسانیده مورد انواع تفقدات وگوناگون عنایات خواهیم شد آخر الامر طی مسافت پرداخته ودر شاهجهان آباد رسیده درمیان چاندنی چوک برای العین معاینه ومشاهده نمودند که مردمان بادشاهی بیقظ وهوشیار وحراست وخبرداری لیل ونهار بسر میبردند ولمحه ولحظه بدون احتیاط وحفاظت نمیباشند تدبیرے شایسته درباب رسانیدن لاش آن خجسته معاش بجلوه اعلان آورده شود بحسب اتفاق چنین یک کس از خادمان خانه زاد

ذکر تشریف فرما شدن ... بعد از قطع منازل ... در دایره دولت واقبال در سری انندپور

فدویان نیاز نهادان جناب فیضمآب در خانهٔ کدام امیر بادشاه برکار رتهه بانی متوسل و ملازم بود و هر روز بطریق
معمول اسپان صبا رفتار بقدر سی چهل کرده بنابر دوانیدن میبرد و این کس همراه رتهه بان مذکور ملاقی شده
کیفیت آمدن خود ها بنابر نسق و نظام کار ها معلومه ظاهر نموده او را هم درینمعنی شریک مصلحت و کنکایش گردانیدند
رتهه بان مسطور ظاهر ساخت که بوقت معهود لاش آن حقانیت اساس را آورده در میان رتهه باید انداخت
من بعد تا اننده پور در باب رسانیدن مراسم عقیدت بتقدیم رسانیده مورد نوازشات موفوره و مهبط تفقدات
نامحصوره خواهم شد آخر الامر از قدرت قادر بیچون در همان روز بارش شدید و هوای صرصر بی ندید با برق رعد
هولناک و ظلمانیت شب ترسناک از سحاب افضال سری اکال رونما گردید مردمان بادشاهی از ظهور اینمقدمه دور
در گوشه منزوی شدند و آن دو کس پدر و پسر پدر بزرگوار را دست خود مقتول نموده و بجای آن وارسته جهان
نهاده و لاش آن حقیقت شناس را بر سر برداشته کیفما اتفق در میان رتهه انداخت و صبح بر رتهه سوار
شده در عرصه قریب در اننده پور مشرف گردیدند و گورو صاحب از ظهور اینمعنی بسیار منفرح و منشرح شده انبساط
تازه و نشاط بی اندازه حصول فرمودند و شکر عنایات متوافره و سپاس تفقدات متکاثره سری اکال جی
بجا آورده از زبان مبارک ارشاد واجب الانقیاد فرمودند که رنگهرٹیاها از فرزندان گورو صاحب اند و امر
واجب الاتباع عز شاع یافت که هر خواهش و تمنای که در دل عقیدت منزل آن عبودیت کیشان بوده
باشد بر زبان نیاز ترجمان باید آورد که در طرفة العین سر انجام نموده شود آن عقیدت منشان عرض ساخته
که اشنان مکان مبارک سری امرتسر جیو از جناب عالی مآب مرحمت شود ذات گرامی آیات فرمودند بهر قسم
که شما معروض بارگاه فیض و کرم نموده اند موافق آن در سری امرتسر جیو اشنان مینموده باشند دیگر سنگهان
دخادمان بیرپا که زمین بوس این جناب عالی بودند بزبان نیاز ترجمان آوردند که در سری امرتسر جیو از
قوم برهمن و چهتری وغیره اشنان مینمایند از اشنان این رنگهرٹیاها شیرازه تمام کار ابتر و پراگنده خواهد
شد جمیع فدویان تابع حکم فیض شیم میباشند بهر طور که ارشاد واجب الانقیاد شرف ظهور خواهد بخشید مطابق
آن بعمل آورده خواهد شد ذات ملکی آیات از زبان مرحمت نشان فرمودند که بنگه ذات ستوده صفات
در رنگهرٹهها هی در یکمکان بوده باشد چنانچه در طرف جنوبی سری امرتسر جی زیر درخت کنار دکهه بهنجنی سنگه
رنگهرٹهها میباشد در آنجا رفته اشنان مینمایند و از آن روز در سلک ملازمان و بندگان حضور سراسر نور
و بهجت و سرور منسلک شده اند تعریف و توصیف مکان فیض نشان دکهه بهنجنی خارج از دائره بیان بیرون و از
احاطه ترجمان افزون متصور و متیقن است خلاصه کلام میمنت ارتسام اینست هر کسی که هر تمنائی و مقاصد
و آرزوی و مطالب در دل نیاز منزل مینماید از اشنان آنمکان فیض عنوان حاصل میسازد و بسعادت

دارین و مفاخرت کونین نالیفی و داخل مشیو دمبنه و کرمه فی الواقعه حکیمی است صادق و طبیبی بهت حاذق که
بدفع امراض جسمانی و رفع بیماریهای نفسانی معجون نجاح سرمدی و انوش دار و نجات ابدی از دار الشفاء
شافی سرمدی اکال بورکه عنایت فرموده فی الجمله ذات ملکی آیات بعد از سرانجام این کار در بار سعی بلیغ
و کوشش بسیار در قصاص گرفتن والد بزرگوار بجلوه ظهور آورده و ندرد ذریچی بانه بر زبان عنایت ترجمان
آوردند که طوایف انسانی بحکم یزدانی متنفسی من الانفاس قصاص خون والد بزرگوار بگیرد و خسر لویرا
ذات ملکی آیات که رو بر و نشسته بود التماس نمود که در این جزو زمان احدی مثل ذات مستغنی الصفات در اطراف
ممالک نیست بقوت بازوی ذات عالی خویش قصاص را باید گرفت ذات والا صفات از اصغای این قیل و
قال خاموش گردیده و منتظر وقت میبودند در تفحص و تجسس کامل اکمل که بوسیله جزیله و ذریعه جمیله او بکار جنگ و بوم
پرداخته شود و سعی بلیغ مرعی و مصروف میفرمودند چنانچه در چهار اطراف و ممالک محروسه معموره آدمان آزموده جلد
رفتار از طرف ذات گرامی آثار مامور شدند که در هر جایی اینچنین مرد کامل و انسان لایق این کار بنظر در آید
متوقع انواع انواع کرم و مترصد اصناف اصناف انعام گردانیده بحضور سراسر نور حاضر باید کرد و علامت
قابلیت او آنست که هرگاه آن انسان کامل بالای چاه رفته اجناس فیض آساس فرماید و آب را از درون
چاه بطلبد بسرعت سریع و عجلت عجیله آب از چاه فی الفور بیرون بر آید ظاهرا اینچنین مرد مان کامل در ممالک جنوب
رویه تشریف شریف میداشتند حسب اتفاق وقت ملاقات آن کامل اکمل همراه آدمان فرستاده ذات ملکی
آیات جلوه نمایش یافت مشار الیه متربص الاف عنایات نموده بخدمت فیضدرجت حاضر گردانیدند و علامت
بیرون آمدن آب از چاه در طرفة العین ملاحظه و مشاهده فرمودند ذات والا صفات همراه آن برهمن اکمل
ساکن دکهن صلاح لازم الانفراح بجلوه ظهور آوردند که بهر قسم بنیان خلافت و جهانداری و اساس سلطنت و نامداری
و قمع و استیصال بنیاد مخالفان و قلع بنای معاندان صورت بندد در انصرام و سرانجام آن توجه موجه مصروف
مبذول باید داشت برهمن مسطور ظاهر نمود که در تهیه اسباب جنگ و بوم مبلغ کثیر و زر خطیر مطلوب
کار است بعد از حصول و وصول مبالغ قطره بسیار کوشش بیشمار مطابق علم نمایان خواهم کرد بنا علیه ذات عالی
حکمنامه‌های بنام معتقدان با اخلاص و مریدان باختصاص بطرف اقطار و امصار و هر دیار تقسیم
مبالغ موافق قدر و استطاعت با یحتاج بعرصه عجالت و سرعت ارسال داشته و نیز حکم نام
حواله برهمن فرمودند که هر کسی از نیازمندان موروثی و فدویان صمیمی این حکمنامه عنایت
اثر وارد موافق استعداد فطری و طاقت جبلی خویش چیزی حواله و تفویض او لا
منتج حسنات و مثمر برکات و موجب نجات اخروی و سبب نجاح سرمدی خواهد

ش نط
ی دوکس
ب نیتماب
ذمی و مراسم عقیدت شد
ت خواهیم شد آخر الامر بطی
این معاینه و مشاهده نمودند که مرد

و تفضلات سری اکال در عرصه قریب مبالغ فراوان از اطراف و اکناف جهان واصل بجناب آن خجسته نشان گردید برهمین مسطور از ظهور اینطرز لبندیده و آئین حمیده قرین الاف ابتهاج و مقرون اصناف انفراح گردیده در مکان میمنت نشان سری نینا دیوی جیو بالا کوه دشوار گذار صعب المرور رفته درهوم و یا پهه مشغول شدند و در هشت پاس لمحه و لحظه از کار معهوده تغافل و تقاعد ننموده اوقات شبانروزی را بالعبادت و ریاضت بسر برده منتظر ظهور لمعه نورانی مترصد بروز اشعه نورانی بوده صرفه شیٔ من الاشیاء از قسم نقدی و اجناس نمیفرمودند و در توصیف آن خالق جسم و جان و تحمید آن پیدا کننده حیوان و انسان زبان نیاز ترجمان را در مضمار بیان جولان میدادند که ای دلوی جیو که نوازش غریبان شیمه تو بهمه ذات عالیصفات تست و ادب دهنده بدکاران و جفاکیشان توئی و نگهبان نیکوکاران و حافظ مرتاضان توئی و زبان در دهان سوای ذکر نام بزرگ محض هرزه زبانست کارساز بیچارگان و دستگیر درماندگان توئی و تعریف و توصیف آن جناب خارج از دایره شمار و بیرون از احاطه تذکار ست مناسب و قیقه رس در بیان تعداد قدرتهائی آن قدیر برحق در جذر اصم مطلق است و گوشی که اذکار آن جناب فیضماب نمی شنود گوشتی هست بیفائده و ای آنکه زبان گوشتین و لسان چرمین لایق مرکز آن ذات والاصفات نیست دهان آلوده بزاق جنابت تعلقات این دنیای دنی سزاوار اسم آن خالق روح و جسمانی نه

فرد

هزار بار بشویم زبان بقند و گلاب ٭ هنوز نام تو گفتن کمال بے ادبی ست

رباعی

وصفش بدهان گفتنم از بے خردی ست ٭ نامش بزبان گفتنم از بے خردی ست
فی الجمله چنانست که دانم گفتن ٭ افسوس چنان گفتنم از بے خردی ست

اگر برگ هائے درختان قرطاس و شاخهای اشجار اقلام شوند و مداد بحر محیط آورده شود هر آئینه ذکر از صفات آن مقصد موجودات مظهر کائنات بیرون از دائره حد و افزون از احاطه حد هست و لو کان ما فی الارض من شجار شداقه قرطاسا و عفنا نا اقلاما و البحر مده من بعده من سبعة البحر و لکن ما تعدت کلمات الا الهقیاس العزیز

نظم

آن با شجر و کاغذ اعضان اقلام ٭ از بحر مداد آورد نیست خفار
ور نگهرته محال چون رمال الفلوات ٭ ذرات شمار کن ز هر یک تو جدا
رنگهرته ها میانه از کتان دوختنی ٭ در پیش تمر لباس گردن تا پا
و بهجت و سرور منسلک آن جناب عالی ٭ خارج ز حد و قیاس و عقل حکمائے
احاطه ترجمان افزون هته اهل صفا ٭ در ذات و صفات عالیت نیست نفار
و آرزوی و مطالب در دل شریعت ٭ مستند لبیے دهان شیرین ز خدا

در چهار طرف عناصر و پنج حواس ∴ جز نور کریم نیست در ارض و سمای
ای نعل تو چند سخن ز نیان گوئی ∴ پایان نبود ستایش ذات خدای

مصداق انیقال میمنت اشتمال آنکه چون مدت معهود منقضی گردید برهمن مذکور بزبان حقانیت نشان آورد که حالا وقت مسعود آن محمود عنقریب رسیده خبردار و هوشیار باید شد و دیده نیاز دیده بر جمال ستوده خصال آن خالق جسم و جان باید نهاد و مورد اشعه تفضلات متواتره و مهبط نوازشات متکاثره باید شد و خود برهمن مذکور بعد از اظهار این مقال خجسته اشتمال بیرون آمده استقامت ساخت در همان لحظه آواز شدید و صدای بی ندید از آتش سموم پدید آمد که بیننده و شنونده را مغز روح از قفس تن پرید کالبرق الخاطف شعله نورانی و اشعه روحانی بمعاینه و مشاهده در آمد ذات مصدر حسنات از اصغای راحت انتمای آن صدای خجسته آنمای چشمان عبودیت نشان را منغمض و بند فرموده در بحر تامل و تدبر و لجه تفکر و تحیر فرو رفتند و از سطوت قاهره و صولت باهره آن مصدر تکوین و ایجاد طاقت قیل و قال بسیار متعذر و محال گشت و از درون آن نار تفقدات آثار شعله مرتبه بشکل شمشیر روشنی بخش دیده معتقدان با اخلاص و ضیا دهنده چشم مریدان با اختصاص گردیده و هم از جناب آن واهب العطیات امر واجب التعظیم لازم التکریم عز صدور یافت که شمشیر را بدست خود باید گرفت ذات مصدر حسنات که بدرجه غشی بیهوشی بودند اصلاً بجواب مرحمت آیات نپرداختند بار دیگر ارشاد لازم الانقیاد صادر گردید که بنیاد معاندان و اساس مخالفان بالکل منهدم و منعدم خواهد شد و در اندک زمانی شاهد مراد همدوش و عروس مقاصد هم آغوش خواهد گردید و جمیع مطالب دینی و مآرب حاصل و واصل خواهند شد و در تمام ممالک محروسه و اقالیم مقبوضه تسلط و تصرف معتقدان با اخلاص جلوه نمایش خواهد یافت و بادشاهان روی زمین تلثیم عتبه سپهر رتبه خواهد ساخت و بعد از مرور ایام قلیل ذات والا صفات خبردار و هوشیار شده بر عدم تیقظ و بیداری ذات مجمع الحسنات خویش در بحر تردد و محیط تحیر فرو رفتند و از آشنا و بیگانه قطع رشته اخلاص فرموده شناور بحر عصمت و عفت شدند و در جلال السیا در آمدند و اسپان خاص که در طویله ذات گرامی آیات بودند دانه و کاه بدرجه اقل جلوه ظهور پذیرفت و در انقضای اوقات قلیل اسپان مذکوره کهکشان را بر رجه کاه و نقط ثریا را بجای دانه مشاهده و معاینه نموده رشته از بار هستی گره وبند و دیگر زیور و مبلغ بسیار حواله مساکین و فقرای و محتاجین فرموده لقیه را در آب ستلج انداختند و در دار الخلافت بمریدان با اخلاص فرمودند که موی سر و بدن اصلاً نباید گرفت و لباس سیاه باید پوشید و در حفظ و حراست نگاه و کوشش بلیغ کما ینبغی باید ساخت و دندان خوک مانند حرز تعویذ بازو بندند و حقه نکشند که در کشیدن حقه توقف و تقاعد در اشتعال نایره جدال و قتال راه یاب میگردد و هر جا که دشمن دین و مخالف مذهب را معاینه

و مشاهده سازند تفقد آرند بمار شاد لازم الانقیاد ذات مصدر حسنات این بود که انسان از موی سر و ریش گرفتن و بارچه شویانیدن و حقه کشیدن و امثال آن مجبور است و در داشتن موی سر و ریش برای اینست که محتاج حجام و در زین بنا بر حجامت نشوند و لباس سیاه از جهة اینکه تا احتیاج برای شستانیدن پارچهای نفصار نیفتد و در حقه کشیدن حریف را نظر بر مطلت و بیکاری غالب میشود و دستار بر سر بستن ایشان فرمایند برای آنکه مبادا معاند مقابل گردد و در بستن دستار نرمتی و تقاعدی راه یاب شود و ذبح حیوانات که در ممالک محروسه موافق قانون مسلمانان مقرر و متعین است ترک داده عوض آن جهتکه که جلوه استقرار دادند و هم شمشیر را هر مصاحب و نام تفنگ رام جنگه مقرر گردانیدند و تمام اجناس و اشیا را تبدیل و تغیر راه یاب شد که ترقیم آن درین مقام موجب تطویل کلام است و درمیان اینفرقه علیه من ابتدای رسمیت مستقره که هرگاه کسی از معتقدان با اخلاص اینجناب عمانی آب میشد در بقد اطاعت و انقیاد در رقبه جان می انداخت نر انگشت پای راست راشسته آب در دهانش می انداختند و می نوشانیدند و این رسم تا بادشاه نهم جاری گشت چون مسند دولت و اقبال بوجود سراسر جود بادشاه دهم بادشاه ابدی بذیرفت در ضمیر خورشید نظیر ذات عالیصفات خویش متصور و متیقن فرمودند که از فقرا و دامی که صرف شایسته ادراکسی درویش و لایق فقرا اند و در امر نزاع و غنا و چیزی امورات انصرام جلوه نمایش نمی پذیرند و هیچ کار و بار پسندیده که بنیان سلطنت و اساس خلافت از آن مستحکم و مستوثق گردد منصهٔ اعلان نمی آید لهذا ذات ملکی آیات اولا شربتی تیار و مرتب کنانیده و ثانیاً کارد در آن چند بار گردانیده پنج کس را نوشانیدند و هم ذات گرامیصفات شربت موصوف را خود بنفس نفیس نوشیدن فرمودند من بعد لقب ایشان نام سنگهان عالیشان در ربع مسکون مشهور و معروف شد اسمای پنج آدم سنگهان عالیشان در این مقام نمایان نمود اول باسم دیا سنگه سوتی ساکن لاهور دوم بنام محکم سنگه چهینبه ساکن دوارکا سویم صاحب سنگه حجام ساکن بدر که چهارم دهرم سنگه شلید ساکن هستنا پور پنجم همت سنگه جهیور ساکن جگنناتهه ابتدا از ان از زبان فیض نشان فرمودند که گورو و خالصه هر دو واحد است **مصرع** درمیان شان بکبیر موئے فرق نیست. هر روز معتقدان خاص که بجناب فیضمآب بهره یاب میشدند ارشاد واجب التعظیم صادر میشد که پاهل باید گرفت هر کسی که موافق حکم فیض شیم کاربند میگردید مورد عنایات متواتره و نوازشات متکاثره میگشت و متنفسی من الانفاس که از فرموده گورو صاحب انحراف و اجتناب مینمودند مهبط انواع انواع غضب و متقمه میگردید از زبان عنایت نشان ارشاد میفرمودند که کاغذ دستخطی نوشته باید داد که از مریدان و معتقدان اینجناب فیضمآب نیستیم و اینجناب را با گورو صاحب هیچ غرضی و مطلبی بوجهی من الوجوه و بسببی من الاسباب نیست و نخواهد بود مطابق آن چون کسانیکه در جبین و خردلی بدرجه نهایت بودند کاغذ نوشته حواله ذات عالیدرجات مینمودند بلکه هر کسی را که سعادت ازلی نصیب و

زجر کامیابی فرموده در سنه ۱۰۵۵ گورو صاحب پا هل دادند بعد از ان خبر بوره گورو صاحب که با فعال و اقوال ظاهری واقف
و آگاه بود دار اصل مدعای خبر ده صاحبزاده جهار سنگه را باتفاق مسند نشینان که از ابتدای بعدد دو هزار و دو صد که
یکیک یکیک سنگه تیام منوده بر چار بالش خلافت متمکن و مستقر گردانید درین اثنای شخصی از معتقدان نیاز آئین معه
نذر یا نصد روپیه بحضور لامع النور مشرف شده مگر روپیه بطریق نذر بخدمت صاحبزاده گذرانید و در دل نیاز منزل خیال
نمود که اگر گورو صاحب واقف اسرار نهانی و عالم راز در دلی اند بدست خود مبلغ مذکور را بگیرند در صورت بعد از عدم
ظهور این معنی بخدمت صاحبزاده رسانیده خواهد شد درین ضمن گورو صاحب از شکار تشریف آورده دست آن معتقد
با صفا را از دست خود گرفته در مکان علیحده تشریف برده باخذ مبلغ نذر برداختند درین اثنا رکسی از مسند نشینان
سخنان ناشایسته همراه ذات عالی صفات بظهور آورده از زبان مبارک فرمودند که انهدام ذات و استیصال مسند نشینان
بالکل خواهد شد و تمام اساس عیال ایشان منهدم و منعدم خواهد گردید و مسند نشینان ظاهر کردند که نیخ ماندهای
دو مظهر انوار ایزدی وانی بادشاه اول از یکی نشو و نما یافته در استیصال و انهدام آن توجه موجه مرعی و مصروف نماید و
ذات ملکی آیات بر زبان آوردند که در انهدام شمایان در اندک زمانی ذات ملکی آیات گورو صاحب خواهد کرد و جنگی
و تمامی را سنجاک برابر تواند ساخت منقول است خاص و عام اینست که در موضع چمکور در دو آبه ستلج و جمنا فیما بین سنگهان
و افواج بادشاهی منازعت بسیار و نزاع بیشمار واقع شد و هم وزیر خان ناظم سرهند همراه افواج بمعاونت افواج
بادشاهی وارد گردید و صاحبزادهای عالی نژاد جهار سنگه و ذوی فتح سنگه در عرصه نبرد کوشش جوانمردانه بر روی
کار آورده جان بجان آفرین سپردند منجمع یعنی ڈیهره آن در در عرصه بختیاری دنیا سنجی ست ذات مصدر حسنات
از انجا قرار برفرار داده در موضع جکورمن مضافات لکهی جنگل در خانه زمینداری تشریف فرما بوده متواری شدند و ظفر موسوم
بظفر نامه مشحون بمضمون توحید و در ضمن آن احوال مصاعب و مصایب خویش تصنیف فرموده بخدمت بادشاه
عالمگیر در هنگامیکه اورنگ آباد مخیم سرادقات اقبال بود بدست پنج نفر سنگهان ارسال داشتند و سنگهان
در تقدیم اینخدمت شایسته سعادت کونین و مفاخرت دارین تصور فرموده در حضور بادشاه رسیدند بسبب اتفاق
زائران بیت المقدس در آنجا وارد شده بودند از انجا که لباس سنگهان و زایران در نیلگون متحد بودند
بدینطرز بالمشافه بادشاه رفته آن کتاب مستطاب ظفرنامه را گذرانیدند و خود از انجا بسرعة السیری مراجعت
بعقب کردند بادشاه کتاب مذکور را قرار واقعی مطالعه نموده از حاجیان استفسار ساخت که مصنف این نسخه
غریبه کجاست و در کدام مکان طرح استقامت میدارد حاجیان که از معنی اطلاع نمیداشتند در دادن پاسخ
حیران و عاجز ماندند بادشاه بار دیگر نسخه مذکور را مطالعه فرموده آدمان خود را باطراف و جوانب روانه نمود
که مصنف این نسخه که در هر کدام مکان اقامت داشته باشد در حضور باید آورد و پس بعد آدم فوجدار

سرهند ذات تعالی را بچشم خود دیده بزودی نزد فوجدار مسطور رفته بزبان آورد که ذات مستغنی الصفات با معدودی
از افواج سنگهان مع اهل و عیال ازین راه تشریف میبرند فوجدار مذکور بمجرد اطلاع افواج عقب ذات ملکی آیات
فرستاده چنانچه افواج ناظم مذکور نزدیک ڈیره ذات مصدر حسنات رفته به تیر و تفنگ بجنگ جدل مستعد
شدند و بعد ازان سد راه گردیدند ذات مظهر حسنات باراده اینکه قبایل و عشایر شریفه در کوه گذاشته بحرب
و رزم متوجه شده آید نظر بر قلت جمعیت و کثرت افواج ردی توجه بطرف کهلها آوردند فوجدار مذکور هم تعاقب
وارد گردید و ذات مستغنی الصفات را بمحاصره شدید آوردند و سنگهان جلادت و شهادت نشان روزی
چند داد شجاعت و تهور در میدان هنگامه و جدال داده قایم و مستقل ماندند آخر الامر به تنگ گیریهای وزیر خان
قرار برفرار داده دو پسران خورد ساله که زورآور سنگه و فتح سنگه نام داشتند محبوس و اسیر شدند اتفاقاً
موضع دیره وال غنی خان و نبی خان که در خدمت فیضدرجت اعتقادی تمام و رسوخی مالاکلام میداشتند
در آن مقام شهر آشوب ذات عالیصفات را به تغیر لباس ازانجا بیرون آوردند ذات گرامی آیات بجایزه
اینچنین خدمات شایان و عوض این بندگیات شایان فرمان دستخطی ذات عالیصفات خویش عنایت
فرمودند که هر کسی از سنگهان موافق قدر و استطاعت خود ها خدمت ایشان بجلوه ظهور آرد چنانچه
الی یومنا هذا سنگهان بصدق نیت و رسوخ ارادت تعظیم و احترام آن فرمان عالیشان ساخته موافق
وسعت و امکان چیزی نذر و پیشکش حواله میسازند و صاحبزاده های عالی تبار که در حبس معاندان شقاوت
نشان اگرچه حسن صورت و خوبی شکل مع اخلاق رضیه و شمایل سنیه آنها رحم در دل صغیر و کبیر انداخت و هم
مصدر مکارم خضر خان حاکم مالیر ظاهر ساخت که کشتن این اطفال رضیع یعنی شیرخواره بوجهی من الوجوه و بسببی
من الاسباب مناسب نیست و باعث انهدام اساس خاندان و موجب انعدام بنیان خانمان متصور
و متیقن هست و لیکن وزیر خان فوجدار سرهند و دیوان چند و لعل آدمان بی حیثیت را متعین نموده
که صاحبزاده ها را از کنار رفیق آثار جده شریفه بزور دست طوعاً و کرهاً کشیده بیارند چنانچه هر دو صاحبزاده ها
در مکان سرهند از ضرب شمشیر رضای سری اکال پورکهه شیرین کام شدند و ذات ملکی آیات از استماع این خبر
ملالت اثر نفرین و لعنت بر ساکنان سرهند فرمودند و از ظهور این مقدمه موحش ترین والاف الاف کلفت شدند
و در حالت غم و الم از زبان مبارک ارشاد فرمودند که عمارات سرهند در اندک زمان بخاک برابر خواهد شد
چنانچه از غلبه سنگهان عالیشان تمام عمارات مسمار و منهدم گردید و الی یومنا هذا هر کسی که ازینجانب بنابر
اشنان سری گنگاجی میرود بنابر اطاعت و انقیاد امر ذات عالیصفات خشت های باقیمانده سرهند را
برداشته در دریا غرق میسازد و هم ذات مستغنی الصفات فرمودند که بازرا از کنجشک شربت ممات خواهیم

چشانید وجمیع اناث وذکور افغانان بحبس وقید ذات مصدر حسنات در اندک زمانی خواهند درآمد وبنیاد سلطنت و
جهانداری واساس ابهت ونامداری وقلع بنیان اعتساف واستحکام بنای انصاف بتفضل سرمدی اکال جیو
از قوه بفعل منصه شهود خواهد آمد ودر هر مکان تسلط ذات ملکی آیات رونق ظهور وجلوه بروز خواهد یافت
وقلاع متحصنه وحصار مستحکم صعب المرور وعسر العبور خود بخود بدون جنگ وجدل متصرف اولیای دولت
قاهره خواهد درآمد در وزی نقالان بخدمت فیضدرجت گورو صاحب مشرف گردیدند تا نقل مسندنشینان
مطابق ارشاد جلیل القدر شد که مسندنشینان در زمانه معتقدان راسخ الاعتقاد رفته رفته طلبگاری وجه اشرفیه و نقد
پیشو مند و نیازگیتان آنچه حاضر دارند بزودی دستتاب می آرند ومسندنشین بر آن اکتفا نساخته حلویات
وتقلیات مطلبند که آنچه خوردنی سزاوار مسندنشینان بوده باشد باید آرد ذات مصدر حسنات را از استماع
اینمعنی آتش قهر وغضب بار دگر بر مسندنشینان اشتعال پذیرفت وفتنه خفته باز بیدار گشت بمسندنشینان حکم عالی
جلوه نفاذ یافت که پنج پنج اسپ بنابر سواری سنگهان عالیشان حواله باید نمود که بسیار از بسیار مطلوب
ودر کار میباشد مسندنشینان عرض ساختند که اقامت نیازمندان در ممالک محروسه واقالیم مقبوضه
سلاطین مغلیه است هرگاه خبر حواله نمودن بنجراس اسپان بنابر سواری سنگهان اصغا خواهند ساخت
قیام وثبات نیازمندان در ملک بنگاله متعذر خواهد شد ذات مصدر حسنات از استماع این قیل وقال
مسندنشینان را سزای لایق رسانیده از این دار بیدار بعالم جاودانی فرستادند وتفصیل تطویل این معنی را
دفتری درکار است درین اثنای همراه افواج سنگهان وا ورنگزیب مجادله ومحاربه ومقابله بجلوه ظهور آمد چهل
کس از سنگهان سموالمکان بر بستر ممات غلطیده از شربت شیرین شمشیر شیرین کام شدند ذات مصدر حسنات
از دست عالی خود را وچشم آن مرده ها که زنده ابدی بودند از خون وخاک پاک وصاف نموده بهریک
سلطنت روی زمین عنایت ومرحمت میفرمودند شخصی از مجروحان بسمل افتاده بود چند نفس مستعار میکشید
حکم عالی بمشار الیه صادر گردید که هر خواهش وتمنایی که در دل بوده باشد باید طلبید نیازمند گذارش نمود
که کاغذ سنگهان که سابقه مضمون آن نگارش یافت پاره پاره باید فرمود چنانچه ذات والا صفات
همین طور بعمل آوردند منقول السنه معتبران اینطایفه علیه سنگهان چنین است که آدمان بادشاهی
بنابر آوردن ذات مصدر حسنات روانه شده بودند ملاقات بذات گرامی آیات کرده ونوشته بادشاه
حواله ساختند همراه ذات خجسته صفات روانه شدند بحسب اتفاق حسنه مریدی با اخلاص ومعتقدی سراپا
اختصاص در اثنای راه یک بز بطریق نذر بخدمت فیضدرجت گذرانید ذات خجسته صفات بباعث
مسعود یوم محمود بز مذکور را متقابل فرموده بندق سر دادند وسر بعد از زبان ملطفت نشان فرمودند

فرمودند که درین هنگام میمنت ارتسام استیصال کلی و انهدام تمامی در بنیان خلافت و اساس سلطنت آل تیمور
خراب شده هست و بعدازه مرور زمان تبدیل آفتاب عالم تاب سلطنت و شهریاری از افق بختیاری
طلوع خواهد نمود و شب ملالت و کدورت روزگار طایفه فجار مالک از صفحه زمان دور گشته سرور روشن عدالت
و نصفت مبدل خواهد شد و این تاریخ در روزنامه بر صفحه قرطاس ثبت باید ساخت و بعدازچندے خبر محقق با صفات
که بادشاه از بارهستی سبکدوش گردید و شاهزاده خلق آگاه بهادرشاه بر تخت سلاطین و سریر خاقانی جلوس میمنت مانوس
فرموده شاهزاده مذکور در ایام سابقه رابطه اتحاد و نیازمندی در خدمت میداشتند **توضیح این مقال**
شیرین خصال آنکه حسب اتفاق از منه شاهزاده عالی اثر بهادرشاه بسبب ظهور بعضی مقدمات ایام
شباب بدرجه حبس رسیده بود و بادشاه عالمگیر بواسطه کبرسن و ایام پیری روز و شب تیقظ و هوشیاری
و محافظت و خبرداری شاهزاده مذکور میفرمود شاهزاده فیروز بخت منتظر وقت بوده اوقات عزیز در تذکار و تعداد
اسمای الٰهی بنظم در می آورد چون از تنگی فراخی و بعد کشادگی بستگی لازم است چنانچه مع العسر یسرا شخصی از
مریدان خاص و معتقدان با اخلاص اینجناب فیضمآب در زمره منشی گری شاهزاده مذکور عز امتیاز میداشت ـ
گاه گاهے بنابر نوع کدورت و کلفت التماس آن خجسته اساس موافق اظهار شاهزاده دولت اماده معروض مقام
ثریا جاه میداشت و ذات عالی آیات در جواب آن بعهده موافق و اقوال محکم محوله خامه عنایات شمامه میفرمودند که
عروس دهر بزیور سلطنت و حلیه خلافت این برگزیده خصال آرائش ابدی و پیرایش سرمدی حاصل میسازد و اساس
سلطنت و جهانداری و بنیاد خلافت و بختیاری ستوثق خواهد شد و قلع اساس معاندان و قمع بنیاد مخالفان
یکساعت بعرصه شهود خواهد آمد از میمنی مطمئن القلب و منفرج الصدر بوده متوقع فضل حقیقی باید بود که در اندک زمانے
عشیقه مراد بهدوش و عروس مقصود هم آغوش خواهد گردید چنانچه بعد از مرور ایام معدوده بادشاه انتقال
و حال ساخت و شاهزاده بهادرشاه جلوس بر اورنگ جهانبانی فرموده شاهزاده موصوف که در مبادی احوال
خجسته خصال ربقه اطاعت و انقیاد ذات عالی درجه جان میداشت بمجرد جلوس میمنت مانوس بر تخت بادشاهی
آدمان جلدرفتار در خدمت فیضدرجت فرستاد که از دیدار فرحت آثار چشمان فدویت نشان را کحل الجواهر دوام
بینائی و سرمه روشنائی باید بخشید که حسب الارشاد آن ذات ستوده صفات تمامی مقدمات و همگی تصادمات خاطر
رونق ظهور یافت و مسند دولت و اقبال و چهار بالش ابهت و افضال بوجود نیاز آمود این بنده درگاه رب الودود
زیب ابدی و زینت سرمدی پذیرفت یکمرتبه تشریف شریف در میان شاهجهان آباد باید آورد و کلبه احزان
عبودیت عنوان از قدوم خجسته لزوم رشک فردوس برین باید ساخت چون التجائی شاهزاده زیاده از
بیان و افزون از دائره ترجمان جلوه نمایش یافت لهذا ذات گرامی آیات سه انواج تقطع مراحل و طی منازل

پرداخته در عرصه قریب در لشکر شاهزاده عالی تبار رونق افزا شدند بدریافت ملاقات شاهزاده خورسند و شاد کام گردید
بوقت ملاقات احیانا بر زبان عنایت ترجمان آوردند که قدم درویشان رو براست و دیدار تقیران رحیم خداست
خیریت و عافیت حفظ ای مردم و همراه آن از جناب واگورو جیو درخواسته می آید شاهزاده بر زبان آوردند که ای
زبده ایزد پرستان حق شناس و عمده عارفان حقیقت اقتباس را داس جیو طبیعت عنایت طویت شما
بخیریت و عافیت است و از دیدار فیض آثار ایشان تمام غم از جان دور شده بلکه این سلطنت و بادشاهی نیز
نیاز مند بر یا محض از ادعیة الملومین ذات بابرکات حاصل و واصل گردیده در تقدیم بندگیات شایسته و بجو بایسته
بالراس والعین کوشش بسیار بظهور خواهد آورد و بعضی متمردان و سرکشان که مصدر حرکات ناشایسته گردیده بودند
در گو خسران ابدی مبتلا گردیدند و از سطوت و غلبه بهادر شاه همراه ذات مصدر حسنات بر جاده فرمان برداری و
اطاعت ورزی سلوک نمودند و مطیع و منقاد عالم بندگی و جان نثاری گشتند و باقی ماندگان معاندان شقاوت نشان
کور و صاحب خود بخود از دست معتقدان پیر یا دستگیران باوفا شربت ممات چشیدند*
مقدمه دیگر چند و کشتن فیل مع احوال راجه جیوان در سمت ۱۷۶۲ که برودی روزگار ممتاز شده بطرز اجمال حوالة قلم
خجسته رقم مینماید که دونی چند نبیره بهائی صالح است و بهائی مذکور از مسند نشینان رتبه بالا میداشت و تمام سنگت
پنجاب با تفاقش در خدمت فیضدرجت مشرف و مستفید میشدند و ذات عالیصفات در اننده پور تشریف شریف
میداشتند و قریب جوار آن راجه کهلور بلاس پور را حسن کوهستان ملک آن روی آب ستلج است بسیار
بسیار و افواج بیشمار و دیگر کارخانجات لایق سلاطین که نزد ذات عالی صفات موجود گردیدند و علاوه بر آن
ادب و آداب مانند دربار سلاطین و خود را باسم سچا پادشاه لقب و خطاب فرمودن وغیره رسوم خواقین
که از ذات عالیه درجات بجلوه شهود آمدند و خیال ملک گیری و جهانداری در تخیله آن مصدر کلیات و جزئیات
متخیل گشت و هر روز نگاه داشت سپاه وغیره امورات محاربات و مجادله از قسم تفنگ ضرب و باروت
بعرصه نمایش آوردند بنا علیه راجگان اطراف تردد خاطر ساختند و افواج در میدان کارزار بکار آمدن بعد از جهای
مع تمام افواج بمحاربه رسیدند بسیار از مردمان شربت شیرین اجل چشیدند بعد از آن ذات تعالی دروازه را
بند و مسدود فرمودند که راجه جیوان فیل خود را مست کنانیده بر ذات والا صفات فرستاد آن سفاک
بیباک فی الفور درنده خرطوم خود را به طرف میبرد که درین اثنا بحیز نیاز پیوند دیگر چند را ارشاد عالی صادر شد
که همراه فیل مست هنگامه باید نمود مشار الیه بحسب سر نوشت آسانی از محاربه فیل احتراز و اجتناب نموده هنگام
شب قرار بر فرار داده از دیوار اننده پور عزم نموده بیرون رسید موافق تقدیر ایزدی ضرب بیالش واصل
و از حرکت بسکون رسیده درین اثنا تمام ساده سنگت نزد دیگر چند رسیدند ذات عالی در آنجا تشریف آوردند

[margin note:] ۴ ... ضرب زر افتادن دروازه خشت ... افواج

از تمام سنگت کاغذ نویسانیدند که از سنگهان ذات عالیصفات متیم من بعد بشی عمداً آنجناب بجز سنگه درباب محاربه امر فرمودند مشار الیه تقدیم ارشاد واجب الانقیاد سعادت کونین دانسته تیل مذکور را معه راجه جسوان بعالم جاودانی فرستاد چنانچه این حکایت سراپا لطافت مشهور روزگار هست بعد ازان ذات والاصفات در مالوه تشریف برده در مکان میمنت نشان مکت سروار شدند و در آنجا چهل نفر سنگهان نکته را نامزد و مقرر فرمودند و سنگهان مذکور بتقدیم خدمات شایسته پرداخته هزار نفر کاندسالقه را پاره پاره فرمودند بعد ازان بر زبان مبارک آوردند که سنگهان پانچه سه دنیچند از میدان محاربه و مجادله گریخته اند اگر تمام روز و شب مسلح و کمل بار با وتیار خواهند بود موقوف قسمت خود توت لا یموت بدست خواهند آورد چنانچه این قسم در عهد سرکار دولتمدار سنگهان مذکور در قواعد حاضر میباشند و منقول السنه صغیر و کبیر هست که گورو صاحب هنگام اراده دکهن گرنته صاحب را در دریای ستلج بطریق امانت نگاهداشته روانه شدند من بعد سوڈهی بهاگ سنگه گرنته صاحب را از دریای برآورده و از خوارق عادات اثری از ان آب بران جلوه نیافت **بس** در ۱۷۲۲ هجری بهادر شاه بعد از تنسیق و تنظیم مهمات بصوب دکهن روانه گردیده ذات عالیصفات هم با حشمت تمام و تورک مالاکلام همراه شاه مسطور مرحله پیمائی شدند در اثنای راه عجب واقعه رطرفه مقدمه رو داد که یک کس افغان در زمان سابقه کیفما اتفق از ذات مبارک گورو صاحب شربت ممات نوشیده بود و پسران او در خدمت فیضدرجت مشرف بودند و در تقدیم خدمات و نیکو بندگیات سعادت ابدی حاصل میکردند و در ضمن انچنی قصاص والد خود مطمح نظر میداشتند و گاه گاهی ذات با برکات بوقت خلوت با هر دو ارشاد میفرمودند که پسر لایق و خلف قابل آنست که قصاص والد خود بگیرد که از همین داخل جنت الماوا و بهشت اعلی میشود و ثمر برکات و نتیج حسنات میگردد بعد از مرور ایام که پیغام لبیک از داعی اجل بگوش عنایت نیوش رسید بکشاده پیشانی و شگفته روئی لبیک فرمودند و همان سخن صدر با هر دو بیان فرمودند همان دم افغانان مذکور شمشیر از نیام برآوردند و در تهیگاه حضرت تعالی زخم کاری زدند نیاز مندان بیریا که حاضر وقت بودند برافغانان تاخته یکدم از بار هستی کردند ذات عالیدرجات بر زبان آوردند که احسنت و شاباش که قصاص خون پدر را گرفته خود را از بار خواست هر دو جهان ناجی و رستگار کرده اند بهادر شاه از استماع این مقدمه عجیب و واقعه غریب جراحان کامل فن را در خدمت سراسر برکت فرستاد که در دوختن و خیاط زخم و اندمال جرح کوشش بسیار بجلوه ظهور آرند که صحت کلی و شفای تمام دست بهم دهد و بعد از حصول نفع کلی جراحان مذکور را امور و انواع انعامات و هبط گوناگون عنایات کرده خواهد شد جراحان موافق تاکید و تدعن بلیغ بادشاه در عمل خیاطت علم علم خود را بر فلک برین افراختند و بعد از چند روز زخم رو به بهی آورد و در ین اثنای ذات مصدر حسنات موافق الهام ربانی و رضای سبحانی از محل اقامت بر خاسته بنا بر مشاهده و معاینه خرم رو از متوجه شدند بحسب اتفاق در سرا باغ که هندیان آن را دهرم سالا گویند

خانه وقف میگویند در آنجا بیراگی بود بهر دیبه گوبند داس بهم نام داشت و در عوام منقول اناث و ذکور هست و در فن
سحر و شعبده استعداد وافی و قابلیت صادق میداشت و در آنوقت که اتفاق تشریف آوری ذات ملکی آیات در آن سرزمین
جلوه نمایش یافت بیراگی مذکور مطابق فحوای این مصرع مصرع طاقت مهمان نداشت خانه بمهمان گذاشت ۔ بنابر
انجاح کدام امری از امور بطرفی رفته ذات والاصفات بر کهٹ یعنی چارپائی بیراگی مذکور اجلاس عنایت فرمودند ۔
در ینضمن بیراگی مذکور وارد شده اقسام شعبده و انواع انواع سحر بنا بر طیران چارپائی بظهور آورد لیکن از
یمن اجلاس ذات ملکی آیات از افسون و سحر آن ذو الفنون هیچ پیش رفت نگردید ناچار به لطایف الحیل پردا ختہ
از مقدم میمنت توام ذات ملکی آیات و تشریف آوری ممنون و مرهون گردیده و از دریافت ملاقات خجسته سمات
منفرح القلب و منشرح الصدر گردیده مطیع و منقاد گشت و بر زبان نیاز نشان آورد که کلبهٔ احزان بوده و خانهٔ پریشان
این عبودیت نشان از یمن تشریف آوری ذات عنایات صفات رشک خلد برین شده و ربقهٔ اطاعت و
انقیاد در رقبهٔ جان انداخته از سلک متوسلان آنجناب منسلک گردیده در تقدیم هر خدمتی و انجاح هر امری از
امور که ارشاد واجب الانقیاد و شعشعهٔ ظهور خواهد بخشید در باب سرانجام و انصرام آن طریقهٔ نیازمندی و شیوهٔ
فدویت کیشی بجا آورده سعادت دارین و مفاخرت کونین حاصل خواهد ساخت گورو صاحب پنج تیر از دست مبارک
ذات خجسته صفات خویش حواله بیراگی مذکور فرمودند از زبان عنایت عنوان امر واجب الاتباع فرمودند که استیصال
مخالفان و انهدام بنیان معاندان بالوجهی من الوجوه و بهر طور باید نمود که احدی از معاضدان بر روی زمین مشاهده
و معاینه نه در آید و تائیدات سرمدی اکال نصیب احوال نیاز اشتمال خواهد گردید در ینباب از مفضل حقیقی مطمئن القلب
و منشرح الصدر بوده معتصم بحبل المتین عنایت عظمی و متشبث بعروة الوثقی نوازش کبری ایزد عز و جل باید شد که تمام کار و بار
بآئین بهین و طرز دلگزین زیب سرانجام خواهد یافت گویند یعنی بنده عرض ساخت حتی المقدور در تقدیم خدمات
قصوری و فتوری راه یاب نخواهد شد کیفیت رسیدن بنده مذکور در سرهند و من بعد در گورداسپوره متصل
ادینه نگر در تاریخ فرخ سیر بادشاه و در احوال گورو بنده بطراز تشریح و توضیح خواهد آمد و گورو صاحب بعد از کیفیت
صدر باز در محل اقامت خود تشریف آوردند روز دوم حسب تقدیر سرمدی اکال جیو شخصی از معتقدان بیرپا و حلقه
کمان از لاهور گرفته مشرف بخدمت عالیه رجعت گردید گورو صاحب که واقف از امور تقدیر بودند از مشاهدهٔ
انمعنی بر معتقد نیاز کیش عنایات تازه و نوازشات بی اندازه فرمودند و حلقه کمان را بکمر تنبه کشیدن بجلوه نمایش
آوردند زخم که هنوز روی بهبودی ندیده بود از سهم الغیب تقدیر ایزدی منفتح و کشاده گردیده و امعا بیرون
آمدند وقت نزع شخصی از نیازمندان عبودیت نشان عرض نمود که بعد از انتهاض ذات والاصفات از عالم
فانی بطرف جهان جاودانی کدام کس را گورو مقرر نموده ارشاد لازم الانقیاد جلوه ایراد یافت که گورو دیگر نه تهجی استاد

درمیان گرنته وگورد هیچ فرقی نیست از دیدار گرنته جی مشاهده دیدار فرحت آثار گورو صاحب باید نمود مگس باهم
بنده فی الواقع بنده عبودیت نشان بعد از مرور اوقات درینجا دار خواهد شد تابع ومطیع بنده مذکور خواهند شد
وموافق صلاح وصوابدید ومشورت بنده موصوف باستیصال معاندان وانهدام مخالفان خواهند پرداخت
وهرکسی که در انهدام مخالفان ومفسدان سعی موفوره وکوشش بسیار بظهور آورده سرخود را در راه مرشد حقیقی
خواهد داد حیات ابدی وزندگانی سرمدی ورفاه حال وآسودگی مال وتضاعف دولت واقبال وازدیاد جاه
وجلال نصیب اوقات عقیدت آیات تمام سمات خواهد شد وسلطنت روی زمین وخلافت هفت اقلیم بدون
خلل وفساد از درگاه واهب العطیات بجاومان عقیدت نشان واصل وحاصل خواهد شد واسپان عیار رفتار
بادکردار از اقطار وامصار جهان بطریق تحایف وارمغان خواهد رسید وفیلان کوه تمثال ودیگر کارخانجات
سلاطین بدست معتقدان بی ریا خواهد آمد بادشاهان جهان وسرداران ممالک جبین سائی سنگهاسن
عبودیت نشان مستغنی الجبهه خواهند شد وبعد از ظهور این قبیل اقوال مرغ روح گورو صاحب از قفس قالب خاکی
[illegible]
جانگداز [illegible] حادثه ملالت انتمای بستگی در آمد وخزینه هوش وحواس بسنگ کلفت [illegible] پاره پاره گردید و [illegible]
بستامت [illegible] جماعت نشان ومریدان [illegible] عبودیت عنوان ومعتقدان صداقت توامان بشکست مصرع
بشکست به ریشه هوش [illegible] الاف الاف غم واضعاف اضعاف هم از صد [illegible] این قضیه نامرضیه لاحق واز آثار
وحادثه [illegible] ملحق [illegible] عقیدت آیات خیرطلبان نیاز نشان گردید وابواب فرحت وانبساط مسدود
واسباب کلالت وملالت آماده ومهیا شدند آنچنان غبار اکدار وملال پیرا ذیال نیاز اشتمال فدویان
عبودیت نشان رسید که قلم وزبان در تحریر وتقریر اشکال تصویر آن اشک خون میریزد کاغذ از بس نقش
حزن وسوزش در دلی خرق میشود وبنا علیه تحریر آن نپرداخت وذات گرامی صفات قریب سی و دو سال
ودوازده ماه برمبانی خیراندیشان با اخلاص واستیصال اساس سلطنت توجه موجه مبذول ومصروف
فرموده بتاریخ ماگهه سدی پنجمی ایام نوروز سنه ۱۱۶۵ از عالم سفلی بآنجهان علوی شتافتند مصرع
هرکه آمد بجهان نقش خرابی دارد

باب نہم

نغمه سرائی بلبل قلم فصاحت رقم بر شاخسار لطافت آثار احوال درّ رغزار ارجمند بابا هادی معتقدان عبودیت پیوند گورو سری انگد و گورو امرداس جیو

برضمیر خورشید نظیر مورخان بینش آگین و دبیران دانش آئین روشن و منوّر باد که این جهان کون و فساد از بدو تکوین و ایجاد منهدم و منعدم است و قیام و ثبات این دار بیمدار دنیا ناممکن متصور است زهی قدرت کامله آن قادر قدیر که تخالف و تضاد عناصر را در کالبد انسانی ایجاد و موجد فرموده است و موافق تباین سوای قدرت آن ایزد مطلق متشکل و متعذر و هریکے در مقام خود قائم و مستقل است و بر تقدیر زیادتی و کمی حدے من الاحاد خللی در اساس و بنیاد انسانی راه یافته بدرجه ممات و مرتبه هلاک و اصل و فانی میشود و مطابق خواے این بیت **فرد** گر یکے زین چهار شد غالب ٭ جان شیرین بر آید از قالب ٭ دانای کامل و خردمند عاقل آنست که از نقش بنقاش و از خلق بخالق پے برده اوقات شبان روزی را در ریاضت قادر ذوالجلال و عبادت ایزد متعال بسر برد که بهترین متاع و کالای این دنیاے دون عبادت و سوای ریاضت ایزد بیچون چیزے نیست و مال و دولت و اقبال را زوال است و درین جهان فانی اسم جاودانی براے دو فرقه مقرر و معین است که یکے فرقه بادشاهان و دوم گروه گدایان است **فرد**

بادشاهان و گدایان دو گروه عجب اند ٭ ٭ که بنوند دنیا شنند بفرمان کسے ٭

تعظیم و تکریم این دو فرقه واجب الاحترام بر احاد الناس لازم بلکه عین فرض است که تمامی کلفت و همگی ملالت این دنیا و مافیها از دیدار بشاشت آثار این فرقه عالیه زائل و دور میشود از ادعیه وافیه ایشان گرهها کشود و معاند مقصود و موجب نجات و بهبود میگردد **توضیح انتقال خجسته اشتمال** آنکه هرگاه مصدر اشراقات سبحانی و مظهر تجلیات ربانی بابا نانک نربانی ازین سپنجی سراے بعالم جاودانی توجه فرمودند بعد از صاحبزاده عالی تبار هادی انام از مریدان و معتقدان خاص و عام شدند هنگام تشریف فرمائی بودن ذات عالیصفات

بادشاه اول اسباب فقیری و درویشی مهیا و مرتب بوده من بعد اسپان صبا رفتار و لباسهای سزاوار سلاطین
نزد صاحبزاده‌های بلند تبار مجتمع و فراهم گردید در عهد عنایت مهد بادشاه جم جاه حق آگاه جهانگیر اتفاق تشریف
فرمائی ذات والا صفات گورو کلهمیداس در شاهجهان آباد جلوه نمایش یافت و در آن وقت مصدر اشراقات
میمنت گورو ارجن بر مسند گورویائی اجلاس عنایت اساس میداشتند بعضی حاسدان و معاندان
گورو صاحب موصوف بخدمت عالیدرجت ذات گرامی آیات عرض نمودند که مالک و وارث جانشین
گورویائی ذات والاصفات میباشند و دیگری را درین معنی هیچ دخلی و غرضی نیست و نخواهد بود و گورو
کرام ارتباط رابطه اتحاد و انضباط وداد همراه ذات ملکی آیات میدارد که بر مسند گورویائی ذات ملکی آیات
جلوس میمنت مانوس داشته هادی طوایف انام میشود اگر مرضی و خواهش ذات بابرکات درباب گرفتن
مسند گورویائی رونق افروز باشد در خدمت بادشاه عرض این معنی بنحو شایسته نموده لوامع عقیدت و بوارق
عبودیت در انصرام این مقدمه جلوه افروزی نماید ذات مستجمع الصفات بر زبان فیض ترجمان آوردند
که گورو موصوف از برادران این خیر اندیش است فیما بین بوجهی تفاوت و تباعد نیست و بزرگان ذات
عالیصفات از تقدیم مراتب بندگیات و سجدات مسند گورویائی به گورو موصوف عنایت فرموده اند
داده بزرگان باز گرفتن بوجهی مناسب آئین دانایان و موافق خردمندان نیست هرچند بعضی فسادطینان
اصرار و استبدا و بظهور آوردند لیکن عرض آن اغوا پیشگان منظور و قبول ننمودند و منقول السنه خاص و عام
است که مکان فیض عنوان دیهره که اولاد اینطایفه علیه در آنجا قیام میدارد بادشاه بطریق نذر در خدمت ذات
بابرکات گذرانیده بود از دوابه جالندهر ذات گرامی آیات در مکان صدر تشریف آورده جای لطیف و مکان عجیب
تیار فرمودند و بعد از مرور مدت کثیر مکان مذکور در دریای راوی غرق شده و بعد از آن متصل آن مکانی دیگر عمده
بنا فرموده اند که الی هذا الآن قایم و مستقل است که از زبان فیض ترجمان اکثر بزرگان اینطایفه علیه و دیگر منقول است
که ذات بابرکات در شاهجهان آباد بعضی خوارق عادات و کشف کرامات از مکمن بطون بمنصه شهود آوردند
چنانچه بعضی فساد آئین سم قاتل در کاسه شربت انداخته بذات ملکی آیات نوشانیده و آن خجسته شمایل فی الفور نوش
فرمودند اثر زهر و علامت سم بر بدن شریف و جسم لطیف هویدا و آشکار نشد و یک اسپ بادی در سرکار بادشاه
بود در اینهان عرصه چابکدستی را سواری بر آن صبا رفتار متعذر و مشکل بنظر میدر آمد و مردمان مفسد و مسفل
بنا بر سواری نمودن آن اسپ بادی در خدمت ذات خجسته صفات ظاهر ساختند به بهانه که بلکه از معتقدان
آنجناب عالم مآب میباشد و هردم و هر وقت از دریافت دولت ملازمت کیمیا خاصیت سعادت دو جهانی
حصول مینماید ارشاد لازم الانقیاد صادر گردیده که زین زرین بر آن اسپ بادی باد آئین باید نهاد و

و بسرعت و شتابی بسیار در خدمت فیضدرجت باید آورد چنانچه نزد بندگان تلطف نشان سواری اسپ آن ذی
فرمودند تمام سرکشی و بهروئی او بالکل معدوم و مفقود گردید و همچنین دیگر خوارق عادات که تحریر آن باعث تطویل
کلام میمنت ارتسام میشود از ذات فجسته صفات ملکی آیات بعرصه اعلان و رونق ظهور بخشیده بعد از آن ذات
والا صفات در ملک پنجاب تشریف شریف ارزانی فرمودند و مصدر هدایت معتقدان فدویت اساس گورو
سکهه داس جیو اکثر بسیر و شکار اشتغال بسیار میفرمودند و اسباب شکار مثل بازان و غیره طیور و سگان و
لوازم صید و شکار بدرجه نهایت در فور کثرت موفوره و زیادتی نامحصوره فراهم و موجود گشت و هر روز بسیار
از قبیل جانوران را شکار فرموده در محل استقامت تشریف فرما میشدند و در وقتی من الاوقات موافق استدعای
و تمنای برارنده حاجات و توجه آن واهب العطیات عنایت پیوند گورو سری چند برای فقیران قناعت نشان
بالکل مناسب نیست و لایق این امر شنیعه و سزاوار این کار دید که باعث بر انهدام بنیاد ربانی و القعد المسالک
صمدانی هست بادشاهان عالی تبار و امرایان بختیار میباشد و شایان محاسن اخلاق رضیه و اوصاف سعیده
آنست که از همچنین منافات بسته احتراز و اجتناب باید فرمود که هرگاه باتفاق معبود ... ذات ... انفس
تا بدستمری پرواز نموده در مبدا حی فیاض خواهد رسید بجناب منتقم حقیقی چه قسم گفتگو خواهند نمود و چرا آن قالب
انسانی و حیوانی با جهار عنصر و امتزاج تراکیب اعضا متحد است الحجه بتاینی بتخالقی محسوس و معلوم نمیشود و مجرد
صفای رضیعی ذات بابرکات از مستلذات جسمانی این عالم فانی تارک علق گردیده تمام تباین خود ... بیتهم
تا ... تیار کنانیده به برادر صغیر فرمودند که ذات مستغنی الصفات بانفس نفیس در حالت حیات و زندگانی بنابر
عفو جرایم و خطیات و زلات بجناب کریم کارساز رحیم امرزگار مشرف و مستسعد میشود و از یمن صرف حسن کل الوجوه همین
القلب و منشرح الصدر باید بود که بوارق عنایات یزدانی و اشعه تفضلات سبحانی لمعه ظهور خواهد بخشید ذات با
برکات برادر صغیر از استماع اینقدر متعجب متالم و متحیر و متاسف گردید و برادر کبیر در طرفة العین کلمح البصر متوجه
عالم بالا گشت و از نظر بایندان تعلقات جسمانی نهان شده در ضمن برادر صغیر عرض نمود که عبودیت پیوند
دهر چند را عنایت باید فرمود که از ملاقات یکدگر تمام کلفت و ملالت دنیاوی دور و منعدم خواهد شد **فرد**
بهره حر ملاقات و دستمدار النفت ٭ خضر چه حظ برد از عمر جاودان تنها ٭ ذات مستغنی الصفات هماندم
صاحبزاده بلند اقبال را از بالا به سفل انداختند چنانچه هنگام افتادن بر زمین ضرب برشتالنگ ذات
مصدر نیوضات لاحق دو هس گشت و از صاحبزاده مصدر دولت و اقبال آماده و خلف رشید باسم
مهر چند و مانک چند مولد شدند چنانچه الی یومنا هذا سلسله اولاد هر دو صاحبزاده در میان دیهره جیو میباشد
یا و صاحب مصدر حسن انسانی باوا فقیر بخش جیو معه دیگر برادران فصاحت عنوان از اولاد باوا

بوفات رسیدن ... برادر ... باوا ... پسر صاحبزادگان

نانک چند جیو میباشد و با واموک راج وغیره از بنا بر با واهر خید جیو هستند و از اولاد این هر دو صاحبزاده آنکه خاندان باواهائی اند که بقدر لا تعد و لا تحصی است که تحریر اسمائی ایشان تحصیل حاصل و موجب تطویل عبارت است بنابر علیه ترتیم آن تیر بر دخت منقول سیاحان اقالیم سخندانی و سالکان مسالک نکته دانی چنین است که در تعلقه سجان پور و در کوهستان متصل لری بازنهنام مکانیست دلکش و جائی است خوش و در انجا چاه ذکهه بهنجنی است که مصدر اشراقات معتقدان فدویت پیوند و مورد لوامعات عبودیت نشان عقیدت مند سری گورو سر چند جیو در انجا میمنت انتمائی بریاضت او تعالی عز شانه و جل برهانه بخلوص دل و بعقیدت خاطر مواظبت فرموده اند از قدوم میمنت لزوم ذات خجسته صفات آن مکان عنایت عنوان رشک خلد برین گردیده و اصناف اصناف طوایف معتقدان و الاف الاف جماعه مریدان در آنجا بخدمت فیضدرجت بهره یاب و مستفیض سرمدی شده ربقه اطاعت و انقیاد در رقبه جان انداخته مفتخر بین والامثال گشتند و بحسب اتفاق حسنه مصدر تجلیات مهیمن گورو ارجن درو د فرحت آمود فرموده از دیدار تفضلات آثار ذات ملکی آیات منفرح الصدر و منشرح القلب گردیدند و خاک قدوم مرشد حقیقی را کحل الجواهر دیده فدویت دیده گردانیده بمضمون این بیت اشهب تیز رو زبان را در میدان بیان و عرصه ترجمان جولان داده فرد

آرزو دارم که خاک آن قدم　　توتیای چشم سازم دم بدم

ذات با برکات به گورو موصوف فرمودند که آن ستوده صفات لحیه و ریش خود را چرا دراز و طویل کرده اند جواب این معنی بسرعت سریعه ظاهر باید نمود که رفع اشتباه جلوه نمایش یابد گورو موصوف بر زبان نیاز نشان آورد که درازی و طوالت ریش برای این معنی نموده ام که از ریش ذات عبودیت آیات خویش خاک قدوم میمنت لزوم مصفا و پاک نمایم که سلطنت دو جهانی و خلافت جاودانی در مقابله اقدام پیر و مرشد حقیقی بجوی نمی ارزد و هیچ وقاری و اعتباری نمیدارد چراکه این دولت بیزوال است و آن جاه و سلطنت سراپا نکبت و وبال و موجب نکال متصور و متخیل است

نظم

تکیه بر مکنت جهان نه کند　　هر کرا دل پُر از صفا باشد

زانکه در پیش صاحب دانش　　قلب اقبال لا لقا باشد

صاحبزاده عنایت پیوند دهرم چند ظاهر ساخت که گورو صاحب موصوف از خیراندیشان با صفا و نیازمندان بیریا است و در اطاعت و انقیاد بجان و دل بهره یاب و متسعد و فیض اندوز در طریق عبودیت شعاری و مسالک خدمتگذاری ثابت قدم و راسخ دم میباشد از راه لطف و عنایات بیکران و نوازشات بی پایان عطیات کبری و موهبات عظمی در حق گورو صاحب پسر تولد بخشد و مهبط انواع انواع لطف و کرم و مورد اصناف اصناف جود و نعم شود و علامت برص که از ابتدائی محل و دوم لعنی گورو آنکه بسبب عتاب ذات عالیه درجات منقش و مرتسم بر جبین فدویت

آگین گور و موصوف است موقوف و مندفع شود ذات مصدر حسنات مورد فیوضات بر زبان آورد که
این علامت برهانی است قاطع و دلیلی است ساطع بر آنکه از خفگی و عتاب صاحبزاده‌های عالی نژاد این نشانی
بر جسم هر کسی از رونق گور دهٔ ظهور رسیده لیکن بپاس خاطر نیاز مآثر آن خجسته شمایل تمام تقصیرات و همگی خطیات
عفو فرمودند الحال آن مرض برص تمام منعدم بالکل منهدم خواهد شد چنانچه فی الفور آن علامت دور و مندفع
گشت و مصدر تجلیات ایزد بهیتا گورودته که در خدمت فیضدرجت مشرف و مستسعد بود در لقا اطاعت و انقیاد
صاحبزاده‌های عالی نژاد در رتبه جان فدویت نشان اندوخته بیشتر از بیشتر و زیاده از سابق توجهات موفوره
و تلطفات نامحصوره بحال فدویت اشتمال معروف و مبذول فرمودند و اسمش باباگورودته قرار پذیرفت
و مهبط الالاف الطاف مورد اصناف احسان اعطاف گردید گورو موصوف بعد از مرور ایام در
محل خود رخت اقامت آوردند و مشهور السنه خاص و عام میباشد که حین انتقال فرمودن باباسطور
از عالم فانی بجهان جاودانی گلهای از چارپائی باباسطور نمایان شدند و گورو موصوف بعد از مرور ایام
در منزل خویش تشریف شریف داشته اوقات عزیز بریاضت و عبادت بسر بردند و ذات ملکی آیات
از آنجا بقطع مراحل پرداخته در نواحی دار السلطنت لاهور تشریف شریف ارزانی فرمودند تا اوقات چند
در آنجا رونق افروز ماندند چنانچه الی هذا الان مکان موصوف نزدیک عیدگاه شرقی رویه بیرون دهلی دروازه
میباشد و هنگام معین و اوقات مقرر از مستلذات جسمانی و لذات روحانی اجتناب و احتراز فرموده رخت
انتهاض بعالم بقا انداختند ۔ مصرع ہر کہ آمد بجہان نقش خرابی دارد ۔

باب دهم

رشحه ریزی قلم نیسان رسم در بحر تحریر فصاحت تصویر پرورده صدف عنایات
ایزد بیهمتا قادر عز و علا گورو رام رای جی

بر مرآت ضمیر منیر مورخان بلاغت تصویر مخفی و محتجب نماناد که این جهان کون و فساد از بدو تکوین و ایجاد مصدر
انواع شیون و فنون میباشد و سالکان مسالک تحقیق و ناهجان مناهج تدقیق نیکو شناسند که روز و روز بش

وجود را شیب دیجور عدم در پیش است و انسان از کمال بیخبری و بی تمیزی در شاهراه عرفان و مسالک تعالیٰ نمیرود و پنبه غفلت از گوش هوش خود نمی برآرد و کحل الجواهر زواهر معرفت در دیدهٔ خویش نمیکشد که براست العین اسباب جهان فانی را مشاهده سازد تا که مجرد از لعفات جسمانی نشود و فنا شدن اجسام و ابدان معاینه نمیگردد و بعد از فنا مرتبه و رتبهٔ مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوْتُوا حاصل نمیشود و در هر کار رضای و ارادهٔ ازلی ایزد عز شانه و جل برهانه تصور نمیسازد. تفصیل این اجمال آنکه هرگاه مسند گورپائی بوجود سراسر جود مصدر اشراقات ایزدی زیب و زیبا گورو هر رای جی زیب ابدی و زینت سرمدی یافت گورو مذکور یعنی رام رای از شکم و بطن کنیزک را سے بودند لهذا مسند گورپائی حواله برادر صغیر گردید گورو مغزالیه از ینمعنی قرین الاف اندوه و تاسف گشته کمرهمت بر انهدام اساس ریاست برادر صغیر حیثیت بسته مصدر بعضی متقدمات ناشایسته که تحریر آن تحصیل حاصل است گردید منقول است صغیر و کبیر اینطائفه علیه سنگهان چنین است که در عهد دولت مهد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه گورو موصوف در شاهجهان آباد تشریف آورده بادشاه از استماع رشد فقیری و ظهور نام آن گورو موصوف را در حضور خویش طلبیده گورو مشارالیه بشگفته پیشانی در حضور تشریف برده بشیرین زبانی الاف الاف کلمات انفراح و اصناف اصناف سخنان انشراح بر زبان آوردند بادشاه را که خواهش مشاهده خوارق عادات در آئینه دل مرتسم و منقش بود لهذا یک چادری طویل و عریض بجای سرپوش چاه مقرر و معین گردانیده گورو موصوف را بر آن چادر اجلاس کنانیده از انجا که توفیقات ربانی و تائیدات سبحانی شامل حال عبودیت اشتمال این فیه عالیه نقرهست بیک سر مو ذات عالی چیزی معلوم و دریافت نه گردید و بهانظر تا مرور مدت کثیر بر آن قیام میمنت ارتسام فرمودند.

نظم

اگر بحر گیتی شود پُر نهنگ — دگر کوه و صحرا شود پُر پلنگ
کسی را که یار است بخت بلند — نیابد از ان یک سر مو گزند

بادشاه از معاینه این معنی بیشتر از بیشتر و زیاده از سابق بر خوارق عادات آن خجسته شمایل منشرح التعلب منفرح الصدر شد و روز دویم دوجه ضیافت یکراس بُز بخدمت آن سراسر علم و حلم و فضل فرستاد ذات ملکی آیات یک یعنی ران او را نزد قاضی فرستاده و باقی در لنگرخانه ذات خجسته صفات مصروف و مبذول گردید آن داننده راز نهان و آشکارا بمعتقدان صادق الاخلاص فرمودند که استخوانهای این بز محفوظ نگاه باید داشت که بوقتی من الاوقات این عظام رمیم بکار خواهد آمد بعد از مرور ایام معدوده بادشاه بنا بر امتحان کشف و کرامات ذات والا صفات یکراس بز مذکور را تفحص نمود که کدام آدم بطریق سهو بز مذکور را بخدمت سراسر برکت رسانیده آمد چنانچه فی الفور آوردن حضوری بادشاه در جناب آن مصدر برکات فایز شده بر زبان آوردند که بز دو

وشتاب بز مذکور بهمان طرز تشکل وقد وقامت وتراکیب اعضا حواله باید ساخت ودرین باب بوجهی من الوجوه مصدر
تقاعد وتساهل نباید شد که تاکید اکید وتاکید بلیغ بادشاه بهنوسالان گردید که بهر طور وتدبیر کیفما اتفق بز مسطور را
از ذات بابرکات بحیطهٔ تحصیل آورده بعجلت بجا. وسرعت سریعه بحضور باید رسانید الحال تمام کار وبار را موقوف داشته
بز مذبور را حواله باید ساخت وعظام رمیمه بز مسطور که موافق حکم ذات گرامی صفات در جائی محفوظ بطریق امانت بحفاظت
تمام وحراست مالا کلام نگاه داشته بودند موافق امر واجب الاتباع آن استخوانها را بیرون آوردند وآن خجسته شمائل آن
عظام فراهم را بر عضوی واعضا نصب فرمودند وکلمات پاکیزه اسمای الهی که احیای موتی موافق آن بمنصهٔ شهود می آید بالـ
عظم رمیم خواندن فرمودند از انجا که کلام الهی از لسان فیض ترجمان فقرای الهی تاثیرے کمال وسود بیزوال می دهد ناگرفته
از سر نو بز مذکور زنده حیات گشت واز کتم عدم کسوت وجود پوشید لیکن فخذ یعنی ران اربعه اش درست وثابت نه
گردیده ذات ملکی آیات بر زبان لطف عنوان آوردند که فخذ چهارمی نزد قاضی میباشد از و درست وستوثق باید
کنانید بادشاه ودیگر امرایان عالیشان وبعضی فقیران خدا دوست که در دار الخلافت شاهجهان آباد سکونت میداشتند
از مشاهدهٔ اینچنین خوارق عادات ومعاینهٔ کشف کرامات مطیع ومنقاد شده در ربقهٔ اطاعت وانقیاد در رقبهٔ جان انداختند
وبادشاه زمین جاگیر در دوابهٔ جمن وستلج در ملک دون متصل کوهستان سرمنگیر بطریق نذرانه بخدمت عالیدرجت گذرانیده
ذخیره رفاهیت حال ومآل حاصل نمود وذات ملکی آیات که بعد ازین در کرتارپور بخدمت جد بزرگوار ووالد عالی نژاد مشرف ومستسعد
شدند نهایت خفگی وعتاب بحال عبودیت اشتمال آن خجسته خصال جلوه افروز گردیده وبعضی الفاظ نامناسب از زبان جد
بزرگوار که تحریر آنها مناسب وقت نیست رونق ظهور گرفت ونه بهائی کلیاناد بهائی گورسال که با جد ووالد بزرگوار بهمراهی
ذات بابرکات در شاهجهان آباد رفته بودند هم مورد سرزنش فراوان وخفگی بیکران گردیدند منقول السنهٔ خاص وعام این لطیفه
علیه میباشد که ذات خجسته صفات در دار السلطنت لاهور تشریف تشریف ارزانی فرمودند وبعضی قیل وقال معرفت همراه
واقف اسرار قادر قدیر با عقل وتدبیر پیوسته بیادب ببنظیر ووارستهٔ صحبت صغیر وکبیر شاه میر بجلوه ظهور آوردند
وازمصاحبت ومجالست یکدگر احتظاظ وافی والتذاذ کافی حصول ساختند من بعد مدت کثیر متصل مکان میر موصوف
قیام عنایت ارتسام از مکمن بطون بمنصهٔ شهود آوردند چنانچه الی هذا الیوم مکان ذات گرامی آیات قریب مزار
حضرت شاه میر میباشد ودر کادشی شب جلا نوانی ود دوادشی وتر ودشی که در ماه کاتک سه می آید درین سه
روز انواع الانواع خلایق واصناف اصناف عالم دران مکان میمنت نشان مجتمع وفراهم میشود ومنجمع یعنی
دیهرهٔ آن مصدر کمالات ربانی در دوابهٔ جمن واقع است معبد مریدان خاص وعام میباشد وتمام ساکنان آن
ملک ربقهٔ اطاعت وانقیاد ذات گرامی آیات در رقبهٔ جان عبودیت نشان میدارند وآن مصدر انوار ومورد
اشراقات تا قدر ذو الجلال در ایام معهوده موافق امر رب الودود وازین تار وپود قالب انسانی انتقال وانتهاض فرموده در خلد برین آرمیدند.

باب یازدهم

بیرون آوردن غواص طبع عجائب فن گوهر بی بها سخن از دریای فطن بآب و تاب معانی و الفاظ در تحریر احوال میمنت اشتمال مصدر تجلیات ایزد رحمان گورو مهربان جیو

بر دانشوران دقیقه سنج محتجب و مخفی نماناد که مصدر اشراقات ایزد عز و جل گورو پرتهی مل اکثری در خدمت فیضدرجت والد بزرگوار شرف دستفیض میبود و حسب اتفاق یک پوتهی قدیمی از تصانیف سلف و یک مالای بیش قیمتی ذات والا صفات والد ما جد بر ذات ملکی آیات حواله فرمودند و از انقلاب زمانه در روزگار آتش در حویلی ذات مصدر حسنات شعله اشتعال پذیرفت چنانچه قدری خانهای معه اسباب باحتراق و سوختن در آمدند در آنوقت ذات مصدر حسنات مورد تفضلات بمعتقدان با صفا ارشاد فرمودند که پوتهی و مالا را از آتش زبانه و ثوران گرفته در خدمت فیضدرجت باید آورد لیکن از باعث غلبه و سبب استیلای زبانه و ثوران حرارت آتش احدی را طاقت ذهاب و ایاب بوجهی من الوجوه و سببی من الاسباب نبود بنا علیه اکثر معتقدان لیت و لعل در باب ذهاب و ایاب بظهور می آوردند که در همین ذات مصدر حسنات سر دفتر ارباب عرفان گورو مهربان جیو در آنجا تشریف شریف ارزانی فرمودند و موجب ارشاد لازم الانقیاد آن عالی نژاد بالراس و العین در آن نار ثوران رفته پوتهی و مالا از آنجا گرفته بخدمت فیضدرجت مستسعد شدند نظم

چو نجات لیش پاک یزدان بود ٭ دم آتش و آب یکسان بود

به بیچارگی چاره کار ماست ٭ در آب و در آتش نگهدار ماست

از آنجا که تائیدات سری اکال شامل حال خجسته خصال آن برگزیده عالم و عالمیان بود بنا علیه هیچ اثری از حرارت آتش بر جسم مبارک آن منبع فیوضات ظاهر و آشکارا نگردید ذات ستوده صفات والد بزرگوار از ظهور اینچنین خدمات لایقه و بندگیات فایقه نهایت منفرح و منشرح گردیده مورد توجهات گوناگون و مهبط عنایات روز افزون

فرمودند چنانچه الی هذا الیوم پوتهی و مالای مذکور در آن خانه دودمان موجود هست و در ذرشت گرانبره ماگهه که ماگهی گویند اصناف
اصناف طوایف خلایق و آلاف آلاف جماعه عالم بنابر زیارت پوتهی و مالای مذکور تجمع و فراهم میشوند و از دیدار فیض آثار
و زیارت سراسر برکت سعادت دارین و مفاخرت کونین حاصل و واصل میسازند و منقول السنه خاص و عام
این قوم چنین است از چون منقبت محمدی نور فیض ذات عالی صفات تیار و مرتب گردید و تفصیل این اجمال آنکه
بوقتی من الاوقات بوجهی من الوجوه اتفاق تشریف آوری آن ذات عالی درجات در آن حدود مسعود از
نو قبل منقبت شهود در دل ظهور پذیر رفت عزیمت نیش طویت و عزم عنایت جزم ذات والا صفات بران
مصمم و مستوثق گردید که مکانی غریب و جائی عجیب موافق مکه معظمه و مطابق بیت الحرام المکرمه تیار و مرتب کنانیده
آید بنا بر علیه معماران کامل الفن را طلبیده ارشاد واجب الانقیاد فرمودند که مکانی لطیف بیمثال مانند بیت الله جهیا باید نمود
که از جمیع عنایت متوافره و تفقد متکاثره بحال نیاز خصال معروف و مبذول خواهد شد معماران کامل الفن بعرض پرداختند
که فیما بین اینفرقه رسمی است قدیم و روشی است مستقیم که اصل و نقل هر دو بالمشافه در زیر چشم مردم و هر آن موجود و حاضر
میدارند و هر لحظه و هر ساعت بسوی اصل به نظر دوربین و دیده دقیقه آگین و عقل فطانت آیین و خرد فصاحت تضمین
معاینه و مشاهده مینمایند تا نقل مطابق اصل درست و مهیا شود و فیما بین خطای و فرقی و تباینی و تباعدی جلوه نمایش نیابد
بلکه استادان نادر العصر بعضی نقل را از اصل زیاده و بهتر مرتب و تیار ساخته اند ذات والا صفات آن معماران را ارشاد
فرمودند که تا تعمیر و ترمیم این مکان شما را نظری عنایت فرموده شد که هر وقت و هر آن بطرف بیت الله ببینید و تمام
نقشه آن مکان با معان نظر دریافت و معلوم نمایید که تا تخالفی و تباعدی بجلوه ظهور نیاید چنانچه از انقضای مدت مدیدی
مهیا گشت و آنچنان عمارت تاب و تابی بر دل استحکام پذیر رفت که عقل عقلای کامل و خرد دانایان عاقل از مشاهده
و معاینه متحیر و متفکر میشد و اما والناس تیار گشتن آن مکان را محل بر خوارق عادات و کشف و کرامات این ذات
عالی صفات مینمودند که اینچنین جائی شگرف و مکان بدیع حیرت بخش و دیده نظارگیان در سرزمین پنجاب رونق نمایش یافته
و طوایف معتقدان با صفا و جماعه مریدان با وفا از استماع خبر میمنت اثر تیاری مکان خجسته عنوان بقطع مراحل و طی منازل
پرداخته بسرعت سریعه بخدمت فیضدرجت مشرف شده ربقه اطاعت و انقیاد در رقبه جان فدویت نشان انداخته
مطیع و منقاد شدند و از زیارت سراسر نزاکت آن مکان فرخ نشان سعادت ابدی و مباهات سرمدی حصول ساخته
مفتخر و معزز بین الاقران و الامثال شدند از زبانی سیاحان اقالیم سخنوری و سیاحان ممالک نکته دانی بوضوح
پیوسته که بحسب اتفاق شاه اورنگزیب وارد گردیده از مشاهده آنمکان بر زبان آورد که آن مکان لعینه نقل
بیت الله مبنا شده و درمیان هر دو بوجهی من الوجوه و بسببی من الاسباب تفاوتی و تباعدی نیست نماز خواندن در آنجا
بدرجه نهایت ثواب عظیم و اجر جسیم میدارد و بمجرد خیال و خطوره اینچنین زر دراز و شاه مذکور در آن مکان خجسته نشان بر کوع و

٭ در تعمیر لبیبه مکان بهیئت نشان صدور نیابد

وقیام وقعود مشتغل گردید هرگاه از خواندن نماز فراغتی حاصل نمود و هنگام السلام علیکم و رحمة الله در رسید تا وقت آوازهٔ هولناک و صدای خوفناک و ترسناک از میان گنبد جلوه اعلان پذیرفت که بمجرد استماع آن روح از قفس تن پریدن گرفت بعد دیوار از طرف بالا انحراف و ترقیده گردید باد شاه فی الفور از مشاهده این معنی بیرون بر آمده برساختن جان خود شکر از عظیم بجناب ایزد کریم بتقدیم رسانیده چنانچه بوجهاتذا دیوار مکان خجسته نشان از طرف بالا دریده میباشد والحال هم اکثر کسان از زیارت آن مکان مبارک نشان انواع انواع اعزاز و اتقیا و حاصل میسازند و از مارها فتگان این مکان جناب عالی مآب بالا هر با معتقدان با صفا میباشند که مورد نوازشات گوناگون و مهبط تفقدات روز افزون این بزرگ و الا قدر میگردیده و یار قهٔ مرحمت و لطف و اشعهٔ فیض و مرحمت بر حیثیات قدو سیت نشانی از هر دو سرایه عیش و کامرانی از لذات عالم جاودانی میتافت و سحاب کرم و افضال بر مزرعه امانی و آمال آن هر دو خجسته خصال میبارید و طائفه فقرای مردانه که در پنجاب میباشند اینجا ذکر ده آنها است و طرز مردانه صفت که نوازیدن دهل و رقص نمودن و داشتن گگے بر سر شیوه و آئین خود میدانند در پنجاب نزد اکثر سرداران رفته دهل نواخته و رقص بظهور آورده وجه نذر را بمعرض وصول می آرند و در تحریر این چنین احوالات تطویل کلام ملالت را تمام میشود لهذا در ترقیم آن متعدد اوقات تحریف نگردید مس منقول است صغیر و کبیر ساکنان حدود پنجاب ذات مسعود و هم معتقدان ذات عالی شان میباشند بعد از تیار گردیدن مکان همیت نشان چند سال از مرور ایام معدود دریای بیاس طغیانی نموده زیر دیوار مبارک رسید معتقدان با صفا حقیقتی را عرض بارگاه فضل و کرم ساختند که آب دشمن عمارت میباشد آب را از این مکان فیض ترجمان دور و منفک باید فرمود۔ فرد

بر تواضع های دشمن تکیه کردن خوب نیست ٭ پای بوسی سیل از پا افگند دیوار را ٭

ذات عالیه درجات یک خشت از مکان مذکور بر کنده در میان آب دریا مذکور انداختند چنانچه الی هذا الیوم قدری عمارت آنجا مسمار میباشد و دریای از آنجا بفاصلهٔ بسیار مسافت بعیده جاری گشته واز مظهر تجلیات ایزد رحمان گورو مهربان جیو فرزندی پیدا شده باسم گورو هرجیو شهره آفاق شده و از گورو هرجیو گورو گوبند و بعد از آن گورو جگجیون خلف الرشید او شاهان گورو رام سهای جیو شدند که کوٹ گورو رام سهای تا نزد آب بیاس بنا کرده ذات عالی صفات است و من بعد گورو واجب سنگه و پسران گرامی قدر گورو امیر سنگه جیو که بنهایت تحریر این کتاب مستطاب بر مسند دولت و اقبال چار پاش عز و جلال تمکین و مستقر میباشند۔

باب دوازدهم

گل افشانی بهار کلک فرحت سلک در چارچمن بیان طراوت عنوان احوال فرخنده خصال زبده ارباب طریقت عمده اصحاب حقیقت تاج شاهی بر سرش زیبنده و افسر ملک گیری با اختر جهانداری بر فرق مبارکش تابنده یعنی گوروبند ج

—*—

عنبر آمیز کلام فصاحت ارتسام و مشک بیز عبارت عنبر اشارت که از نگهت و رایحه جان فزای آن مشام نیاز مشام دانشمندان روزگار و خردمندان اولی الابصار و ذوی العقل را فرحتے بیکران و راحتے بے پایان حاصل و میسر شود حمد خداوند زمین و آسمان است که انقلاب اوضاع روزگار و تقلب اطوار اعصار خاصه لازمه و شیوه قدیمه ذات برحق آن جواد مطلق است زهی جناب خجسته مآبش که معبد خلایق و مسجد خاص و عام است تفنا دو تخالف را در ان دخلے و تغیر نیست کلیات و جزویات نفوس بر وحدانیت آن ذات فیض آیات قایل است و آثار و علامات و اشعات آن اندر هر مکانے و زمانے شایع و رایج و لامع است ؞

نظم

جنابش هر یکے را سجده گاه است ؞ بر احدانیتش هر یک گواه است ؞
همه گویند توحید الٰهے ؞ بوحدت بشنو از قمری گواهی
بود هر جا نه نور حق تمارگو　　کبوتر مست بین در ذکر یاهو
یکے پیوسته حق حق مے سراید　　ز دیگر نعرهٔ تسبیح بر آید ؞
به سجده گر نه طایر خاکبوس است　　موذن از چه در مرغان خروس است

رسمی است قدیم و روشی است مستقیم که بعد دوری از ادوار چرخ دوار و گردش سپهر بیدار صاحب السیف و القلم از مکمن بطون کسوت ظهور پوشیده موجب استقرار بعضی حقایق و سبب انهدام برخی دقایق میشود در جناب آن داور توانا و ایزد بے همتا صاحب دولتے را که بخلود اقبال و دوام جاه و جلال استوثق و مستحکم

باشد هرگاه از وفور اسباب دنیاوی و کثرت کارخانجات مصدر خیرگی و بیرونی از شهر متمردی و سرکشی گردیده پا
از دایره ادب بیرون گذاشته مرتکب بعضی امور شنیعه و مصدر مواد فساد گردد از عالم غیب فی الحال صاحب سطوتی
از کمین عدم منصه شهود بر وز ظهور رسد که دمار او بار از روزگار آن تیره فجار بر آرد و سزای معصیت و کردار ناهنجار حوالهٔ
کنار مصدر انفعال فرخنده اشتمال آنکه هرگاه ذات ستوده صفات بادشاه دهم ازین جهان فانی بعالم جاودانی
انتقال فرمودند من بعد مصدر اشراقات الهی گورو بنده نام دهی خاص و عام گردیده را اعتقاد و رسوخ خدویت
و استحکام با اخلاص صدق مریدان با اخلاص در خدمت فیضدرجت زیاده از حد جلوه نمایش یافت و در ایام
معدوده صاحب لباس و افراس و اقبال شد و مردمان کثیر و خلایق خطیر در مدت قلیل در حضور پر سرور فراهم
و مجتمع گشتند به رعایا و برایا پیغام عنایت ارتسام اطاعت و انقیاد فرستادند که برسوخ خدویت و عبودیت
آمده حاضر شوند و من بعد دست اندازی بر مال مسافرین و مترددین از تو بفعل رسید و نیز بعضی حرکات دیگر بیجا
نمایش آمد چون این خبر بوزیر خان فوجدار سرهند واضح و لایح شد برای محاربه و مجادله با فوجی همراهی خود مستعد
و آماده گردیده به دوازده کروه سرهند هنگامه کارزار و نایره پیکار مشتعل گشت جوانان لشکر اسلام از شربت شهادت تیغ
شیرین کام شدند از شیر محمد و خواجه علی و دیگر افاغنه کوتله مالیر بعد از تردد بسیار و زد و کشت بیشمار جان بجان آفرین سپردند
و کوس جلادت از عرصه تهور و میدان شجاعت ربودند و بعضی رو سا لشکر اسلام رحلت گرای منزل عدم شدند
وزیر خان با وجود عظم سن و ضعف قوی اگرچه مستقل و مستحکم در میدان حرب ایستاده بدل دهی رفقا میکوشید
لیکن آخر الامر از دست افواج نصرت امتزاج ذات مصدر حسنات پای جرات و جسارت بعقب کشیده تن به
فرار داده هزیمت را غنیمت دانست که درین ضمن از سلاح رضای او تعالی جلشانه زخم کاری به بدنش لاحق
وارد گردید نعش آن شهید شقی را بکمال بیحرمتی و بی عزتی بدرختی آویخته به نهایت بی تعظیمی و ذلت در شهر آوردند و
بسزای کردار نالایق و ناهنجار و پاداش افعال معصیت اشتمال واصل ساختند تمام حکام اسلامیه دست و پای
تدبیر گم کرده در کنج خمول و زاویه عزلت خزیدند پسر کلان وزیر خان از نکبت ایام و ادبار طالع و برگشتگی بخت
و انقلاب ساعت اصلاً بحفاظت خزاین و حراست دفاین مشغول نشده صغیر و کبیر وابستگان و وضیع و شریف و
خورد و بزرگ متعلقان خود را همراه گرفته رخت ادبار در شاهجهان آباد آورد و چندین کسان از امرای اسلام
بهزار ذلت و خواری از آن معرکه جانگزا جان بسلامت بیرون بردند و هرکه در فکر جمع کردن اسباب و گرد آوری
اموال و تلاش سواری و تفحص و تجسس بعضی امور و بکار مشتغل شده اسیر پنجه تقدیر گردیده جان بحق تسلیم نموده
در طرفة العین تمام افواج جوق جوق در سرهند داخل شده دست تطاول باموال مردم شهری دراز نمودند
و سچانند نامی پیشکار وزیر خان را که مصدر بعضی مقدمات ناشایسته همراه صاحبزاده های عالی نژاد شده بود بکمال

صعوبت میکدوش از بارستی گشت وجمعی را که محافظت ایزد متعال شامل حال بود خزاین و دفاین را گذاشته تن بعرض و ناموس خود ها بسلامتی جان بیرون رفتند و بعضی قزلباش بد معاش در انجا متواری پوشیده شدند و از دست زد و کشت افواج ظفر امواج ذات معدن حسنات خلاصی و رستگاری حاصل کردند فی الجمله از غلبه و تسلط لشکر قاهره ذات مستغنی الصفات در تخریب آن بلده و انهدام آن معموره هیچ کمی و دقیقگی بجلوه شهود نه رسیده حتی الامکان از برتن و اسپ و فیل و دیگر اجناس غریبه و اشیاء عجیبه و خطام ریاست نزد متنفسی من الانفاس نه گذاشتند اکثر کسان خود بخود بر جاده مستقیم اطاعت و انقیاد و طریق اینق مطیع و منقاد مستدلی و مستحکم شده ربقه اطاعت در رقبه جان عبودیت نشان انداختند و بقیة السیف جبراً و طوعاً و کرهاً فرمان بردار شدند و باز سنگه نامی از پرگنه هیبت پور پتی مضاف صوبه لاهور بصوبه داری سرهند مقرر و معین شد و در تخریب آنمکان سعی فراوان و کوشش بی پایان نظر بر متابعت و انقیاد ارشاد گورو صاحب دهم سجاده نمایش آورد و بهروز افواج نصرت امتزاج به پرگنات نواحی سرهند از سامانه و سنام و کیتهل و کهرام رسیده دست تطاول بر اموال ساکنان آنجا دراز میکردند و شرفای سامانه داد جلادت و تهور و بهادری دادند قریب پنجهزار کس از سادات مغل و مرل و راجپوت بدرجه شهادت رسیدند و همین قدر از عالم نساء بسبب عزت و پاس عفت و عصمت خویش لغض به تلخ آب زهر و سم قاتل و برخی بشمشیر خونریز جوهر شرافت خود را آبی تازه و رونق بی اندازه از تو ه لطون منهم و عیان نمایان کرده جان بجان آفرین تسلیم نمودند؛

نظم

به تیغ آتشی سر به بالا کشید — که برق از نفس چون شرر می جهید
ز نوک سنان سینهٔ شیر مرد — مشبک شده چون زره در نبرد
ز مقراضهٔ ناوک جان گزار — بدن پیرهن وار میشد فگار
چو خنجر زبان آوری ساز کرد — گره از دل پر دلان باز کرد
ز ضرب گران گرز گردن شکن — پریدی چو مرغ از قفس جان ز تن

هر جانبی تیلی و از هر طرف زینجی و هر سمتی جریحی و هر سو قطعی دریای محیط از خون بر روی زمین روان گردیده و سرهای کشتگان امواج بحر و سلاح های مردم باخته آن توان گفت حاصل کلام خجسته ارتسام آنکه از دریای ستلج که به لودهانه معروف است که تا کرنال عمل و دخل ذات ملکی آیات رونق نمایش گرفت و خود ذات مستغنی الصفات به نفس نفیس و جسم لطیف در قلعه مخلص پور نزدیک سادهوره چهل کروهی سرهند که زمین لایق و سزاوار سیر و شکار است طرح قیام نصرت ارتسام سجاده استحکام آورد و افواج سنگهان شجاعت نشان در تخریب مکانات ترجو از انهدام بنیاد مساجد و مزارات سعی موفوره و کوشش نامحصوره بجلوه شهود آوردند

چون خبر مسرت اثر تسلط و مستقل شدن ذات عالیه درجات در طرف اقطار و جوانب امصار مشهور و زبانزد گردید
معتقدان با صفا و خیر اندیشان بے ریا از طرف ماجهه و مالوه مجتمع و فراهم شده در سری امرتسر جی که در سرزمین
پنجاب مکانیست عجیب و جائے است با فر و زیب بهره یاب شده متعهد و تیار و مستقل باشتعال نوایر جدال
و قتال گشتند درآن هنگام صوبه داری دار السلطنت لاهور سید اسلم خان از خاندان مولوی زاده‌هائے
مقرر و معین بود کیفما اتفق شهر لاهور را بمحافظت و حراست نگاهداشته با امن و امان و اطمینان خاطر و
تسکین دل گذراوقات بسر نمود لیکن قصبه‌هائے عمده مثل بٹاله و کلانور که پایه تخت حضرت اکبر جلال الدین
بادشاه است و با دیگر اشیا و کثرت اثمار و زیادتی حدایق و باغیچه‌هائے فرحت انتمائے و بسیاری امتعه
و اجناس راحت اساس محسود کابل و کشمیر است از دست تعدی و تسلط و غلبه افواج ظفر امواج بہ تشت
نزاع و عناد و هلاک برابر گردیدند و من بعد پس از مرور ایام عهد و تسلط و تصرف ذات والا صفات در سرزمین
پنجاب جلوه نمایش پذیرفت و پس از ظهور این مقدمات غریب و سوانحات عجیب که مزاحمی و تعرضی با افواج
ظفر امواج ذات گرامی آیات از قلت سرمایه و کثرت نخوت و استکبار از طرف حکام پنجاب جلوه ظهور گرفت
در میان اقوام اسلام از فضلائے و علمائے و شرفائے پنجاب از ارباب دول و اصحاب ملل غیرت حمیت بجوش
آمده و از مشاهده اجتماع جماعه صدر مردمان دیگر از سادات کرام و مشائخ عظام و افاغنه ملاحنه و مغل و ...
و رخاتت را بنابر پاس شریعت و اختلاف ملت و دین و مذهب سعادت دارین و مفاخرت کونین قصد رفع و دفع
از انجمله محمد تقی نام از وابستهٔ شاه سعد الله مرحوم و موسی بیگ بجوانی بسر صدا در دی بیگ فرخانی از
فروختن اثاث البیت و کالائے خانه و براق اسپان را مهیا و ترتیب نمودند و بعضی از راجه‌ها تجارت پیشه
که در پنجاب به لکهی مشهور اند و چندی از بزرگان نامور مثل سید اسمعیل و حاجی یار بیگ و سید غیاث و ملا خیر محمد
واعظ با کبر سن و نحافت بدن و ناتجربگی هنگامه و فتن رهبر و سالک بیادل گردیده نزدیک مسجد عیدگاه فرود شدند
سید اسلم خان صوبه دار لاهور که به نامردی و غیرولی و جبن قلبی زبان زد جاودان گردید لاچار میر عطاء الله نام
از پورب و نجابت خان ککهیره از زمینداران اعادات اس فرید آباد با پانصد سوار و پیاده روهیله بهمراهی جماعه و
سپاهی صدر معین نمود و افواج ظفر امواج سنگهان عالیشان باستماع این خبر از هر طرف فراهم و مجتمع گردیده
در پرگنه نیته بهرلی که قلعه بنا رہنگوونت رائے مهته قانون گوے آنجا ست وارد و متحصن شدند از هر دو طرف جنگ
تیر و تفنگ نمایان گشته اکثر کسان مقتول و مجروح شدند و از جانبین در تفنگ سهرداران و شمشیر زدن صرفه نکردند
پائے استقامت در میدان شجاعت قایم و مستحکم فرمودند و بعد ازین از لشکر اسلام بعضی تنگ ظرف کم حوصله که از
شهرانت ملی خاست لبنی او شان منفک و جدا نشده بود دعاوی باطله بر بنود و شهم ظهور آورده مهر سست

بادهٔ غرور پندار و مدهوش راه نخوت و استکبار گردیده فرار داده هزیمت را غنیمت دانسته در دار السلطنت لاهور رسیده در کنج عافیت و زاویهٔ حیرت منزوی شدند از آنجا که در بارگاه منعم حقیقی بموجب این مصرع هر عمل اجرے و هر کرده جزائے دارد. بار دیگر سنگهان شجاعت عنوان در کوتله بیگم نزدیک قصبهٔ جباری فراهم و مجتمع شده به تخریب و انهدام بعضی مکانات اسلامیه مشتغل شدند تمام بزرگان صدر بنا بر حفظ آبروے خود ها باز از خانه هائے خود برآمده آماده پیکار و مستعد کارزار گردیدند از سید عنایت ساکن موقع پنڈیان و محمد تقی مذکور و محمد زمان رنگهر از جمیعت کارهائے شایسته بجلوهٔ ظهور رسید تا آنکه بوقت غروب شمس نزدیک رسید و زورق آفتاب در بحر اخضر مغرب فرو رفت و شب دیجور پردهٔ ظلمانیت برانگیخت کثرت باران و وفور بارش مانع کوشش و سعی گردید و جماعهٔ کثیر منهمک رنج حرب و مشغول تعب بازیما کن خود ها رسیدند و گذرا وقات بفراغت بظهور آوردند.

باب سیزدهم

رسیدن بادشاه بهادر شاه بعد از فراغ مهم محمد کامبخش در دار الخیر اجمیر و بعد از آن تشریف آوردن در لاهور و جان بجان آفرین تسلیم کردن و محاربه فیما بین حضرت شاهزاده

هرگاه بهادر شاه بعد از انصرام مهام محمد کامبخش در دار الخیر اجمیر وارد گردید رعایائے ویران سرهند و تهانیسر از قسم ضعفا و غربائے بے زر و زور و پیرزادهائے سرهند و ساڈهوره بحال تباه و خراب در خدمت بادشاه آمده بانگ تظلم نمودند و نالش سخت کردند هرچند زجر و توبیخ راجپوتیه بدمال مطمح خاطر اقدس بود خرور تا منحصر بر وقت دیگر داشته بطرف پنجاب روانه شدند بلکه داخل دار السلطنت شاهجهان آباد هم نگردیده قریب ده پانزده کروهی کنار دریائے جمنا عبور مواکب مقرر و متعین گردید و منادی در تمام شهر جلوه نمایش یافت که هیچکس از اردوے در دهلی وارد نشود بطرف ساڈهوره و مخلص پور انتهاض الویهٔ رونق ظهور یابد نیروز خا

موالی مهابت خان بهادرشاهی پیشتر رخصت یافته‌ اند از مهابت خان کاری شایسته که موجب زیادتی آبرو و
عزّت او بوده باشد نمایان نشد و فیروز خان نزدیک ملادی عظیم آباد و تهانیسر منتصل امین گڑه بموضع ملبند شهراد
حرب عظیم نموده سرخروئی جاویدی حاصل ساخت و بایزید خان افغان قصور فوجدار جمون که از مدت دو سه
ماه بنابر انسداد مسالک دریائی بیت اقامت میداشت درینولا تردّدی نمایان و کوشش شایان بجلوه
ظهور آورد و شمس خان برادرزاده او با افواج خود از دوابه بجوالره که فوجداری آن ضلع بنامبرده مفوض بود
بر طبق ارشاد بادشاه در سرهند داخل گشت و عیسی خان امین زمیندار دوابه حراست و حفاظت حدود خود
قرار واقعی کماینبغی نموده بانسداد مسالک آمد و رفت بر افواج ظفر امواج سنگهان عالیشان پرداخت.
سنگهان عالیشان معه ذات عالی درجات در قلعه مخلص پور که لوہگڑه نام دارد متحصن شدند بر برج کوه وارد
توپ ورهکله قائم و مستقل کردند و بادشاه بافارغ البالی بفرحت و مسرت مشغول شده افواج بادشاهزادها
را بر افتتاح قلعه مامور و معیّن نمود و جوانان چابک دست لقد زناب دلوان داد جلادت و شجاعت دادند و طغیانی
دریا بسبب باران سیلاب بیل‌ها ے دهنه کوه و شدت سرما آدمان و حیوان را بالکل بیکار و معطل بے طاقت ساخته
بود و آتش جز در دل سنگ و جان سمندر و حرارت غریزی ظاهر و نمایان نمیشد و قریب دو ماه محاصره قلعه رونق
ظهور بخشید تا آنکه از تائیدات اقبال لایزال سری اکال پورکه بسلامتی جان و مال گورو موصوف از قلعه برآمده
بطرف کوهستان دشوار مرور متوجه شدند لاچار محمّد امین خان و رستم خان به تعاقب او شان روانه شدند لیکن
ذات عالی صفات پیشتر از رسیدن آنها در کوهستان عسر العبور و صعب المرور داخل و وارد گردیده و بادشاه
از گذر رهله عبور نمود و تیاری جسر بسبب موسم برشگال و طغیانی آب متعذر و محال دانسته لب دریای راوی
نزدیک موضع ایوان متصل حدیقه شالامار فردکش گردیده و شاهزاده محمّد معز الدین قریب منڈی بردیز آباد
رونق بخش و محمّد عظیم الدین نزدیک دوان حصاری از ارابه‌های درست کرده و محمّد رفیع الشان بر لب دریای
متصل باغ دهرمود محمّد جهانشاه در میدان شاه میر اقامت ساختند و کارخانجات را باطراف و جوانب رخصت نمودند
قریب نشستنگاه کسرے کم زیاده نزول اجلال در دار السلطنت لاهور رونق ظهور بخشید اکثر از امرائے که بنابر استنهاض
هندوستان یا کابل و کشمیر معروض پایه سریر خلافت مصیر ساختند دستخط عالی بخط صادر میشد **فرد**

بهشت آنجا که آزارے نباشد ٭ کسے را با کسے کارے نباشد

و در تمام لشکر احکام عالی جلوه ظهور گرفتند که تمام کارخانجات درینجا متوقف شدند هر چند باغ فیض بخش شالامار
موافق احکام باقسام اشجار و ازهار و انواع ریاحین و انهار غیرت جنت الماوا بود و فردش گوناگون و مسندهای
بوقلمون نمونه بساط زمردین چرخ اطلسی مینمود لیکن هرگز طبیعت فرحت طویت به تفرج و سیر باغ مذکور بمنت میل

تنی فرمود تا آنکه اواسط شهر ذوالحجه سنه ۱۲۴۴ هجری طبیعت از مرکز اعتدال منحرف گشت اختلال واختلاف در ارکان عقل راه یافت وبعضی حرکات شنیعه چون کشتن سگان وخران وبیرون کردن فقرا وخدا دوست وغیره جلوه نمایش یافتند ودر عشره اول محرم کسل طبیعت وماندگی طبع راه یاب گشت روز عاشوره بر سریر عالی متمکن و مستقر گردیده انعامات متواتره وصلات متکاثره بر غربا وضعفا مرحمت فرمودند واقسام اطعمه لذیذه وانواع اغذیه لطیفه بمحتاجین ومترددین واصل شدند بادشاهزاده های عالی قدر وبعضی مصاحبان مثل مولوی امداد الله که در علم فقه وحدیث مستثنی روزگار بود ونواب مخلص خان ومحفوظ خان وعبدالقدیر خان تهوئی وغیره بسعادت تسبیحات معزز ومفتخر شدند تا آنکه آخر الامر سنه یازدهم محرم الحرام بادشاه حق آگاه غش فرمودند بادشاهزاده های محمد عظیم ومعز الدین ومحمد سلطان کریم در آنجا حاضر گشتند بعضی خواجه سرا معروض داشتند که بادشاه بجوار رحمت ایزدی پیوسته روز روشن در دیده نیاز دیده سیاه گردید اسباب کلفت مهیا شد ابواب شادی مسدود وملالت راه در بازار رونق جلوه نمایش یافت۔

نظم

چو بر یک وضع نبود کار عالم　　تغیر راه پیدا بد بهر دم
چو دنیا خانهٔ چندین وبال است　　گمان وهم وسودا وخیال است
غم وعشرت بهم آمیز کار است　　گل رعنا خزان ونوبهار است
ز چشم چار گوهر آب سر زد　　بهر جا چار موج گریه بر زد
روان شد چار جو از اشک خوناب　　لب دریای راوی گشت پنجاب
ز دلها آه حسرت سر بدر کرد　　ز چار آینه این ناوک گذر کرد
بذات خویش اگرچه چار بودند　　بفر زندان سه چندان می نمودند
بگوهرهای خود بودند بسیار　　چو در اعداد ضرب چار در چار
نهاد از نظم سلک چار گوهر　　که دفتر سلطنت را گشت ابتر
برون زد حشر سر از خاک لاهور　　بهفت اقلیم شد زین واقعه شور
نماند از دست مردم دانه وآب　　چو خال دلبران شد دانه کمیاب
چو آدم گشت گندم از میان گم　　وجود غله شد عنقا توهم

درین اثنا هر سه برادران هر یکی بجای خود قایم ومستقل گردیده بتهیه اسباب جنگ وحرب مشغول شدند مولوی مراد الله ومحفوظ خان وعبدالقدیر خان بتجهیز وتکفین آن پیشوای شاهزاده ایمان ولقین پرداخته کلام مدنی انجام وتکبیرات وعطریات بنا بر ترویح روح پرفتوح بجلوه شهود آوردند وتابوت را در چاردیواری نگهداشته مصلحت د

و مشورت و کنکایش نموند که بعد از انفصال شدن مقدمهٔ نزاع و غنا د نوجوانان شاهجهان آباد در وفن آبا واجداد فرستاده خواهد شد امیر الامرا ذو الفقار خان بخشی الممالک که تمشیت امور سلطنت در قبضهٔ اقتدار او بود در خدمت شاهزاده محمد معز الدین حاضر گردید چون شاهزاده محمد عظیم الدین بنابر بسیار د فور اسباب و کثرت کارخانجات تجمل و شان و مواد اقتدار و اعتبار در خدمت والد بزرگوار محسود برادران عالی تبار بود بخشی الممالک از راه فیلسوفی و تملق های دلفریب و لطایف الحیل با فر و زیب دل رحمت منزل هر دو شاهزاده دیگر رفیع الشان و جهانشاه بدست خود آورده در تقسیم ممالک محروسه خلافت بدینطرز بر زبان لطایف ترجمان آورد که آنروی بحر لاهور تا پشاور و کابل در سرکار شاهزاده رفیع الشان مقرر باشد و از اکبرآباد تا آنروی آب چنبل صوبه جنوب یعنی دکن از خاندیس برهانپور و بیجاپور در تصرف محمد جهانشاه معین نمود و دار السلطنت لاهور و دار الخلافت شاهجهان آباد و مستقر الخلافت اکبرآباد تا بنگاله و صوبهٔ ملتان و صوبه ٹھٹھه در قلمرو آنطرف جلوه افروز گردد لیکن در ممالک محروسه خطبه و سکه بنام نامی محمد عظیم الدین جلوه نمایش پذیرد و هر سه برادران قسم مصحف مجید بر زبان آورده عهد و مواثیق مؤلقه مستحکم نمودند لیکن آماده پیکار و کارزار گردیدند بادشاه محمد عظیم الدین بمقتضای نخوت و پندار غرور و استکبار افواج و اسباب برادران عالی نژاد را هرگز بخاطر نمی آورد و هر یکی را از برادران باستهزا لقبی نامی مقرر کرده با مصاحبان خود در خلوت و جلوت بر زبان می آورد که محمد معز الدین بکرات مرات بحضور جد و پدر بزرگوار داد شجاعت و بهادری میداد لیکن بالفعل هنگام مقابله و مقاتله رو دیگر بر خواهد نهاد و قرار بر فرار خواهد نمود و محمد رفیع الشان خود محض مطرب مزاج است همگی اوقات و تمامی ساعات مصروف بر زیب و زینت و آرایش و پیرایش می باشد." فرد

آئینه و شانه گرفته بدست   چون زن رعنا شده گیسو پرست

و محمد جهانشاه از غایت غرور و تکبر از کثرت اضطراب و اضطرار خود را خود خواهد گشت و غافل ازین معنی که چرخ نیرنگ ساز چه قسم نرد دغا باخته و در شطرنج فتن و آشوب خواهد انداخت و فرزین تدبیر او را دستشدر گردانیده مات بادشاه بعد از اتمام بازی بجلوه نمایش خواهد آمد در آن بساط نکبت مناط افواج خود را بهر طرف مورچال معین ساخته چون مهرهای شطرنج قطاری از سواران و پیاده برخ طرف ثانی نمایش کرده خود بر فیل سوار شده تماشای معقول برادران میپرداخت خلیل الله خان و روح الله خان و باقر خان و سلیمان خان و سید خان هر چند ترغیب یورش و ریزش مینمودند حرف ایشان در گوش هوش نکرده و پنبهٔ غفلت بیرون نموده لفظ تحمل تحمل بر زبان آورد و بهادران شجاعت نشان و دلاوران عرصهٔ دغا و شیران بیشهٔ هیجا را از جرأت و جسارت مانع می آمد و بعد از پیکار و کارزار بیکران و زد و کشت بسیار و ضرب و قتل بیشمار از گردش سپهر بیدار و چرخ چرخ دوار ۱۱۲۴ الهجری نهم صفر ستاره بخت و اقبال و اختر طالع آن معدن امانی و آمال از بیت الشرف صعود و اجلال در هبوط و بال واصل شد

سمت الشجاع رضای ایزدی گردید و طرف ثانی از هر طرف شهاب ثواقب سهم معقول و سیف مسلول نمایش
کرده لا علاج بتجدد قضای آلهی بمعنی این فحوای که اذا جاء القضا ضاق الفضا معه فیل سواری خاص بطرف
مخالفان روان گردید اوّل کسی را که پای اثبات و استقرار در میدان مجادله لغزش نمود مهابت خان پسر خانجهان ثانی
مقیم خان ثانی حمید الله خان است که در عین اشتداد معرکه کارزار عنان اسپان را منعطف ساخته در کوتلی
شاه جیو متوقف شدند و افاغنه موضع سوری نردذات شایان بجلوه نمایش در آورده سرخرویی ابدی حاصل
ساختند تا آنکه روز قریب شام رسید شفق از افق ظاهر گردید و آفتاب بغروب واصل شد زخمی چند از تیر در
سینه شاهزاده صاحب آشکار گردید و مرتبه دویم گوله توپ بفرق آن رهگرای منزل عدم رسید هیچکس نشانی
و علامتی از سر زیب تاج و افسر اونه دیدند و فیل سواری در اضطراب و بیقراری آمده سراسیمه بهر طرف شد میدید و از بی
سری و سرداری بناله و زاری فریاد میکرد و مردمان جهاندار شاه عماری فیل خاصه بجا دری سپید نهان شاه در حضور شان
آوردند سلطان محمد کریم خلف الصدق آن مرحله پیمای عدم از سببنا واقفی کوچه دکاشانه و ناشناس خویش و بیگانه
تمام شب گرد کارخانجات خود مرکز وار محیط آلام سهام گردیده دور گردش مینمود علی الصباح شخصی از ملازمان و بندگان
خود ویش شناخته و بتغییر لباس بر اسپ سوار کنانیده نزدیک مزار حضرت علی گنج بخش هجویری در خانه بافنده
شاهزاده مذکور را مخفی و پوشیده ساخت در آن هنگام شهر آشوب حرم ها محترمه معظمه و دیگر معتمدان و خزانچیان
وغیره اشخاص بسیار مبالغ و جواهر بسیار بدست آورده بطرفی من الاطراف روانه شدند هرگز تا الی یومنا هذا احوال
آنها بکسی دریافت نگردیده و دولت و حشمتی که محمد عظیم مرحوم میداشت تعداد آن ممکن نیست اکثر صنادیق مقفل
و دیگر کارخانجات سربمهر بدست مردم جهاندار شاه افتادند علاوه بران دران هنگام فتن هر کس مطلوب خود را
حاصل ساخته روانه جهتی من الجهات شدند.

باب چهاردهم

مناقشه و خرخشه فیمابین هر سه برادران جهت تقسیم اسباب و مال اموال شاهزاده محمد عظیم مرحوم

هیهات هیهات ازین کجروی سپهر بیدار که گردش دوار او بیک وتیره نیست یکی را کوکب اقبالش بدرجه صعود

بیک طرفة العین درادبار و وبال ابدی و نکال سرمدی انداز و دیگری که در مدت العمر قرص آفتاب را عوض گرده نان تصوّر
ساخته باشد بادشاه روی زمین گرداند یکی را ازین جهان فانی بجهان جاودانی رحلت گرای ساخته در کمین عدم فانی
سازد دیگری را آنچنان در مستلذات جسمانی و روحانی آنچنان مسرور و مبتهج گرداند که هیچگاه خیال انتقال ازین عالم بی بنیاد
پیرامون خاطرش نسازد تعالی شانه و عزّ برهانه مصداق انتقال مبنیت اشتمال آنکه زر و درم در وقت تقسیم نقود و اجناس بر
سه برادران را نظر بر فردی تکبر و ارتکاب محنت و تردد قرار داد عهود و مواثیق از خاطر محو و منسی گردید وکلای محمد معز الدین
را باعتبار رجوع ذوالفقار خان و اعظم خان برادرش و دیگر امرای ذوالاقتدار داعیه ریاست و سرداری بگذاشت
که انقسام اموال السویه صورت بندد و هرگاه در اول اقرار بسم الله غلط گردید در تقسیم ملک و تعیین صوبجات چه قسم
طبیعت برادران و اخوان راضی و خوش خواهد شد تا آنکه باندک گفتگو و قیل و قال فیما بین جهاندار شاه و محمد معز الدین
چنان رنجی و نزاعی واقع شده سخت برخود پیچیدند

فرد

سخت می پیچند در دنیا برادرها بهم :: رو نمی تابند از شمشیر و خنجرها بهم

محمد جهانشاه از مقر خود از مزار حضرت شاه میر نهضت کرده متصل موضع گوجر فرود آمده مستعد جنگ و پیکار
شدند و رستم دل نامی از قبایل حسین علیخان مرحوم و نواب مخلص خان و جانیخان و میر محمد فاضل داد شجاعت بهادری
داده بر در دولتخانه جهاندارشاه رسیده بی باکانه دست بردی نمایان ساخته و از الطرف ثانی خواجه عبدالله و
لطف الله خان و رای صورت سنگه و لاله انند سنگه دست به تیر و تفنگ گشاده مردم غنیم را لقمه تیغ بیدریغ می
نمودند محمد جهانشاه نزدیک نشسته و در تراز مردم خود با معدودی از افواج قیام نموده تماشای حمایت کاری غیرت
ایزدی می نمود که جمعی از دلاوران جلادت نشان و تیراندازان از کمین گاه به پشت گرمی ذوالفقار خان فیل
خاصه را مع فیل سواری محمد فرخنده اختر محاصره کردند بحسب تقدیر ایزدی پدر و پسر از جهان فانی بعالم جاودانی
ارتحال ساختند مژده فتح و نصرت در خدمت جهاندارشاه رسانیده فیلان سواری آن هر دو شهسوار عرصه عدم
به حضورش آوردند و درین اثنا که محمد جهانشاه مع فرزند جان بحق تسلیم ساخت بعضی فتنه طلبان بشاهزاده محمد رفیع الشان
گفتند که هر دو بادشاهزاده رخت هستی بربستند سلطنت هندوستان برای حضرت مبارکباد و چون ایام عمر آن مجموعه
کمالات نیز باخر رسیده بود باجتماع افواج سواری و احضار مردم کاری و دلدهی رفقا بنابر تعجیل و شان مستعد نگشته با معدودی
از لشکر سوار شده نقاره فتح بلند آوازه کرد درینوقت زبردست خان و علی مردان خان که از مدت کدورتی و کلفتی از طرف
شاهزاده مسطور میداشت و شکر خان و حفیظ خان و ذوالفقار خان نزدیک فیل خاصه محمد معز الدین حاضر شدند اول
غرولی و نامردی که از طرف رفیع الشان ظاهر گشت از محمد رفیع خواهرزاده فتح الله خان بعد از فوتش منصب پنجهزاری
یافته بود که عنان اسپ بفرار منعطف نمود از میر محمد رفیع پسر میر عبدالله یعنی مفتی صوبه اوده که در آخر عمر در بلده

لکهنو برگذر راجگهاٹ دریای گومتی مسجد عالی تیار کنانیده ترددات نمایان بشهود آمد بادشاه چون قافیه وقت بر خود تنگ دید شمشیر و سپر بدست گرفته واز پشت فیل مست برجسته بجنگ تیر و تفنگ پرداخت لیکن **مصرع**
ز تنها چه برخیزد از یک سوار ❊ مبارزان شجاعت آیین هرچند تردد نمایان کردند ولیکن هیچکس از مردم عمده یا غیر آن نتوانست دست انداخت آخر الامر چند زخم از شمشیر بر سر وردی بر داشته بر بستر راحت آرمید سه روز حکم به تجهیز و تکفین نشد و بعضی اشخاص فی الجمله بی تعظیمی بجلوه شهود آوردند و تخت سلطنت بجلوس میمنت مانوس حضرت معز الدین جهاندار شاه پایه همدوشی عرش و کرسی یافت، واجرای احکام دیوانی اعلی باطراف و جوانب بمهر وزارت پناه ذوالفقار خان مقرر و معین شد درین اثنا بعضی کوتاه بینان ناعاقبت اندیش از اخفای و پوشیدگی شاهزاده محمد اسلم به ذوالفقار خان خبر رسانیدند آن سفاک بیباک آن گل صرصر زده حوادث را بهزاران هزار عتاب و عذاب بدتشنه خونخوار کارش تمام ساخته در پهلوی پدر بزرگوار تابوت او را گذاشتند و رستم دل را بند بند جدا کردند و نواب مخلص خان نیز پیاله شربت شهادت از شمشیر آبدار چشید و نظم و نسق صوبه پنجاب به زبردست خان تعلق یافت و در عین حرارت آفتاب وگرمی تابستان هفتدهم شهر صفر سنه الیه انتهاض بدار الخلافت جلوه نمایش یافت واز هر چهار طرف عز الغیض مراد در روسار باخزاین وتحالیف بنادر وبلاد از پیشگاه نظر میگذشت الا از صوبه بهار و آنحدود و جنوب ردیه وسوسه اندیشه در خاطر میداشت که محمد فرخ سیر پسر خورد عظیم الشان بحکم جد و پدر ضابطه آنطرف و آن حوالی است مبادا تا به مدات ایزدی انجاعت بانتقام و قصاص پدر بزرگوار و برادر عالی تبار کمر همت چست بندند لیکن وفور اسباب تصرف بر دفاین و خزاین و هجوم لشکر فراوان و سپاهیان بیشمار و رجوع سرداران هر ملک و هر دیار حجاب و نقاب چشم نوجوان انداخته بعضی مفسدان عرض کردند که **مصراع** دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد ❊ اگر درین وقت افواج ظفر امواج روانه شود و شاهزاده مسطور را دستگیر و اسیر پنجه تقدیر کرده بیارند بسیار خوب و مستحسن است **فرد**

سر چشمه شاید گرفتن به بیل ❊ چو پر شد نشاید گذشتن به پیل

تا آنکه موافق صلاح و مشورت امرای دربار بادشاهی قره باصره سلطنت غره ناصیه خلافت اعز الدین با خواجه

حسین خان و لطف الله خان سر لشکر بیکران و افواج بی پایان
از معسکر نصرت پیکر بانطرف روانه گردید
و کوچ بکوچ از دریا
اکبرآباد
درگذشته آنروی آب
فرود شدند

باب پانزدهم

در بیان احوال سلطنت محمد فرخ سیر بادشاه

شاهزاده محمد فرخ سیر از اصغای کوایف و استماع وقایعه خرابی پدر و برادر عالیشان سمو المکان سینه آسا بر بستر اضطراب غلطید و از حضوری ملا ذمانش خواجه اعظم و احمد بیگ بتقریبی از ملتان آزرده شده در خدمت فیضدرجت شاهزاده رسیده از تقدیم خدمات و نیکو بندگیات حسب باره روزگاری پیدا کرده بودند و جمعی دیگر از امرایان اطمینان و تسلی خاطرش نمودند که دار دنیا بیمدار است و قیام و ثبات او متیقن نیست بهر تقدیر آیین رضا و تسلیم در پیش داده طریقه رضا و تسکین با امنیا سازند. فرد رضا بداده بده از جبین گره بکشا ؛ که بر من و تو در اختیار نکشاد است ؛ چون در دیوان مشیت خلافت هندوستان جنت نشان بنام نامی آن نوجوان سعادت عنوان رقم طراز قدرت شده بود بحسب اتفاق در ان هنگام نظم و نسق صوبه اله آباد بحسن تدبیر سید حسن علی خان که قطب الملک خطاب یافته بود تعلق میداشت و سید حسین علی خان و سید ناصر علی خان و سید یوسف الدین علی و سید نجم الدین علی برادران خورد در تابع داری برادر کلان روزگذران بودند و هنگام حرب و جنگ بلوچ واقعه صوبه ملتان که کار شایسته ازین جماعه بر آمد و لفظ کاری حسد پیشه فتحنامه بنام عیسی خان امین زمیندار روابه بار سی لقلم آوردند ا معنی بر مزاج عزیزان و دوستان سادات بارهه بسیار ناگوار آمد و حرف ناقدردانی بالمشافه محمد معزالدین اظهار ساخته بسرعت در لاهور رسیدند لعد ازان از توسل و نوکری محمد عظیم الشان بطرف پورب لیلاقه حسن بندگی و نیک خدمات معین و مقرر شدند نظر برین معنی محمد فرخ سیر ایشان را از خود و لقصور ساخته فرامین عنایت تضمین از طرف محمد معزالدین در باب گرفتن و حفاظت احوال شاهزاده محمد فرخ سیر جلوه اصدار و رونق ایراد پذیرفتند لیکن مجبر در جرع و التفات شاهزاده محمد فرخ سیر بسادات بارهه تمامی افواج تبعدیم خدمات و حسن بندگیات کمر ارادت و عقیدت چست لبستند و بعهد و پیمان مستوثقه بطرف شاهزاده لقلم آوردند که بخاطر جمع و تسلی دل تشریف باید آورد که خیر اندیشان با صفا تا جان در قالب داریم آداب فدویت بجا خواهیم آورد و شاهزاده موصوف مبالغ خطیر و زر کثیر از تجارت پیشه ها عظیم آباد گرفته در سواد اله آباد فرود آمد عبدالله خان و میر عبدالرحیم خان بالشکر کثیر و جم غفیر باستقبال بر آمد آداب شرایط بندگی بجا آورده باهم قسم اقسام مصحف مجید بود

۶ ... در امور سلطنت ایشان ... محمد معزالدین

استحکام یافت بلکه وشتابان از سر شمشیر از کمر جدا نموده منتظر نشستند که آن عمده دودمان سیادت تیمناً و تبرکاً از دست خود اشیای صدر حوال ساخته بتقدیم این خدمت سعادت ابدی حصول و وصول نمودند سید مسطور نعره من الله خوانده و آداب شکر این عنایات روزافزون بجلوهٔ ظهور آورد چون خبر متواتر بسلطان عماد الدین و رفیقانش رسید از دریای جمنا کوچیده عبور نموده در عرصه یک هفته در شهر اوده پیوردار رشد و سید سیف الدین علی خان و سید علی ناصر و جمعی دیگر از برادران سید عبد الله خان بمقابله و مقاتله سرگرم شدند و از طرف سلطان اعز الدین حمله‌های مردانه بر روی کار آوردند خواجه حسین و لطف الله خان پانی پتی از معاینه خطر صمصام خون آشام خرمن عیش و عشرت خود را سوخته با تش فنا داده قرار بر فرار داده در اکبرآباد رسیدند و شاهزاده اعز الدین نیز همراهی ایشان روانه گردیده مراجعت بعقب ساخت و سادات بارهه بفتح و فیروزی بعد از گرفتن غنایم بسیار و زر و نعایم بشیار مظفر و منصور در خدمت شاهزاده محمد فرخ سیر سعادت اندوز شده مورد هزاران هزار احسنت و آفرین و آلاف الاف شاباش گردیده در علو مراتب و سمو مناصب عطای عنایت خطاب خانی و شجاعت تهوری اعزاز ابدی حصول و وصول ساختند.

باب شانزدهم

توجه حضرت شاهزاده محمد معز الدین با اکبرآباد و بجنگ پیوستن با محمد فرخ سیر و شکست خورده گریختن بجانب شاهجهان آباد

محمد معز الدین از استماع خبر خرابی لشکر فرزند خود دست و پای تدبیر گم کرده همراه ذوالفقار خان و غیره امرایان صلاح و تدابیر ساخته مع افواج محمد امین خان و اکثری از اهل توران و جمعی از هندوستانیان در جرگه علی مردان خان و محمد اعظم بر آمده پیش از شاهجهان آباد کوچیده در اکبرآباد قیام پذیر گردید میدان سکندر خان قریب جوار مقبره حضرت جلال الدین اکبر بادشاه مرحوم مضرب خیام گشت چون کشتی هاے دریاے جمنا در تصرف وکلای محمد معز الدین مقرر بودند از گذر سمو گر عبور جلوه نمایش پذیرفت دوازدهم شهر ذوالحجه محمد فرخ سیر با حشم از سادات بمجرد عبور ساختن از دریا مقابل گشت هوا از

غبار افواج در حرکت سم ستوران در چشم روزگار سیاه گردید و آوازه بهادران شیر به دعا پیغام ملک الموت در گوش آرمیدگان بستر ناکامی رسانیدند قاضی شریعت الله که در خدمت محمد فرخ سیر میر مجلس گردیده بود هنگام شب در پرده خفا بجانب رؤسای شورش افزای عسکر محمد معزالدین پیغام انعام و اکرام رسانیده بود و لهذا در عین هنگامه حرب مغلیه قدم به پس گذاشتند و ذوالفقار خان که بنابر مختاری کوکلتاش یک گونه غبارے بخاطر خود در سینه میداشت بنابران عمداً توقف و تعطیل نمود و کوکلتاش در میدان کارزار ترددات شایسته کرده داد شجاعت و جلادت میداد چون احدی از همراهیانش بسبب نزاع و عناد ذوالفقار خان بنابر مدد و معاونت بسر وقت نرسید شربت خوشگوار شهادت چشید و محمد معزالدین به تغیر لباس از آن معرکه مهلکه بیرون آمد در ایام معدوده در شاهجهان آباد در سید رخت ادبار انداخت و ذوالفقار خان از انقلاب طالع در حویلی اسدخان وارد شده آن پیر کهن تدبیر وزیر حضرت عالمگیر و حمیت تعلق اولا برزبان آورده در حبس و قید گرفتار ساخت سبحان الله نیرنگ فلک کجرفتار که یکے را بر تخت اقبال و دولت ابدی عطا فرماید و دیگرے را در وبال ادبار سرمدی منهمک و منحمق میسازد محمد فرخ سیر بادشاه از اکبرآباد کوچیده داخل شاهجهان آباد گردید محمد معزالدین در عین معرکه کارزار کیفما اتفق رهگرای عالم ابدی گشت و سید عبدالله خان بخطاب قطب الملک یمین الدوله یار وفادار وزیر باتدبیر سرافراز گردید و سید حسین خان خطاب میر بخشی یافت و دیگر اخوان و برادرانش بحصول خلاع خسروانی فراوان معزز شدند حواس باخته جهان سرگشتگی نشان اسدخان وسیله شفاعت جرایم پسر خود ذوالفقار خان را دست بسته حاضر گردانید و از قصر برآورد و بالتماس میرجمله بتعلق آن بیچاره بحکم بادشاهی غرض در یافت آن پیر فرتوت را عصاے پیری شکست و بعضے از اهل تواریخ در تاریخ کشتن ذوالفقار خان داد سخنوری داده که ابراهیم اسمعیل را قربان نمود در ابتدائے اسدخان ابراهیم نام داشت و ذوالفقار خان باسم اسمعیل موسوم بود و در سال دوم از جلوس محمد فرخ سیر قحطے سخت واقع شد و عالمی در دار فنا رسید.

باب هفتدهم

شورش و خرابی کردن گورو بنده و روانگی عبدالصمد خان

در عهد حضرت بهادر شاه بفریب و دغا بازی و جبن دلی رستم دل بیحاصل سراسر باطل که مصدر اشراقات عطے

گورو موصوف در کوهستان عسر العبور وار دگردید و از طرف بادشاهان اسلام حسب اتفاق ایام غفلت و
ذهولت واقع شده درین وقت باز موافق اراده ازلی گورو موصوف باجتماع افواج پرداخته در حدود جمون وغیره
کوهستان رخت اقبال انداخت و مکانات مقبوضه بادشاهی تصرف و تسلط ذات خالیدرجات آمدند و اسباب
بسیار از قسم اسپان و دیگر کارخانجات بدست آدمان ذات مستغنی الصفات در آمدند و از عرائض اخبار نویسان
پنجاب تمام احوال خرابی ممالک بسمع محمد فرخ سیر رسید و محمد امین خان و عبد الصمد خان دلیر جنگ را الصوبه دار
لاهور و مقابله گورو موصوف مامور و متعین ساخت ذات والاصفات از استماع خبر رسیدن افواج بادشاهی
باز در جبال صعبه داخل گشت و محمد امین خان در شاهجهان آباد رسیده بشرف ملازمت سعادت جاودانی حصول
ساخت و عبد الصمد خان در دار السلطنت لاهور رخت اقامت انداخت بعد از یکسال بار دیگر نصرت منزلت
ذات عالیدرجات گورو موصوف کارداران و تهانه داران بادشاهی را از مکانات کلانور و سنتوکهه را
قانونگوی را خارج و بیرون نموده جمعی کثیر از سوار و پیاده بنابر حراست و حفاظت نگاهداشته و شیخ محمد دایم شکست
فاحشه خورده زاویه نشین کنج گمنامی گردید و مردمان دور و نزدیک بار تجدید خراب الاحوال و ویران شده
در لاهور رسیدند و بعضے مردمان بنابر عدم استطاعت و کم قوتی و ضعف بدنی بطرف کوهستان جنبه و دسوهه وغیره
آواره دشت سرگشتگی گشتند تا آنکه موافق فرمان بادشاه افواج کثیر از احمد خان فوجدار گجرات و ارادت مندخان
فوجدار امین آباد و نور محمد خان از اورنگ آباد و پسر و شیخ محمد دایم مذکور و سید حفیظ علی خان از پرگنه هیبت پور پتی و شهر بجبان
از کلانور و راجه بهیم سنگه قنوج و مردم دهرب دیو جسرو تیه تجمع و فراهم گردید و عارف بیگ خان نایب و ناظم لاهور نزدیک
شاه گنج ڈیره ساخت و افواج ظفر امواج ذات عالی صفات در کوټ مرزا خان قایم و مستقل شدند تا آنکه نواب دلیر جنگ خان
عبد الصمد هم خبا استعجال بزودی زود ملحق لشکر اسلام گردید در دو سه کوچ در کوټ مرزا خان رسید و افواج
سنگهان شجاعت نشان از بدرقه اقبال سری اکال با فواج شاهان از آنجا در گورداسپوره که معموره الیست
دلکش رخت اقامت انداختند و آنها هی شاه نهر و دیگر دریاها و دامن کوه بریده در نواحی آن مکان روان
کردند که چهین سخت و دشوار بوقوع آمد که گذاره متنفسی من الانفاس از انسان و حیوان در آن ناحیه متعذر و مشکل بود
نواب دلیر جنگ با افواج صدر در نواحی آن مکان فرود آمده طرح اقامت انداخت از هر چهار طرف محاصره و نرغه
نمودند و سنگهان شجاعت نشان از اندرون قلعه بر آمده داد بهادری و مردانگی داده علف از برائے دواب از
بیرون میبردند و هرگاه مردمان لشکری مزاحمت و تعرض می نمودند با یکدگر ضربت شیرین شمشیر می چشیدند قمر الدین خان
پسر محمد امین بنابر اعانت و استعانت نواب رسیده برائے انعطاف گردید بعد از مرور مدت دو ماه کسرت کم زیاده
اکثرے از افواج بجهندین وجوه چه از تعفن موتی و قاذورات هوش ربا و معدوم و مفقود شدن ذخیره غلات پاے

استقلال واستحکام گم کرده پیغام ملاقات همراه نواب مسطور بجلوه ظهور آوردند نواب مذبور این معنی را از تائیدات
افضال ایزد متعال دانسته در ظاهری لفظ خیر مقدم و در باطنی بطور دیگر بجلوه ظهور آورد و ذات عالیه درجات
کیفما اتفق نزد نواب مسطور وارد گردید و نواب معز الیه کوس و نقاره فتح و نصرت در ظاهری بنواخت و در باطنی بانهدام
بنیاد مخالفان خویش مع خاندان خلافت پرداخت که همراه اینچنین مرد فقیر مرتکب این گونه تعدیات گشت منقول السنه
خاص و عام سنگهان عالیشان چنین است که آن مصدر اشراقات الٰهی در تمام ڈیره خود ارشاد واجب الانقیاد
صادر نموده بود که احدی مرتکب مباشرت نشود و هم از دیگر امورات ملاهی و مناهی احتراز واجتناب واجب
شناسند در صورت اگر کدام ازین شرائط سابقه فرو گذاشت گردید بنیاد هستی سنگهان عالیشان گور و موصوف
معدوم و مفقود چنانچه از افادات الشرط فات المشروط بسبب اتفاقات زمانه و نیرنگی فلک دوار از شرائط صدر
اجتناب واحتراز بجلوه آشکارا آورده بارتکاب بعضی امورات مناهی پرداختند که بعد از ایام قلیل بسزای
پاداش اعمال خودها گرفتار آمدند نواب مذکور نقاره فتح و فیروزی نواخته داخل لاهور شدند و خرمن هستی همرا باتش
فنا سوخت و مردمان شهر بازدحام بسیار و انبوهی بیشمار بنابر مشاهده نورانی پیکر بیرون آمدند نواب مسطور ذکریا خان
پسر خود را با آفاق ذات عالیه درجات روانه شاهجهان آباد کرد و خان معز الله بملازمت بادشاه محمد فرخ سیر
رسیده مورد عنایات روز افزون گشت بمقابله وازای اینخدمت نمایان صوبه داری ملتان بنواب دلیر جنگ
صوبه داری لاهور به ذکریا خان تفویض گردید ذات مصدر حسنات موافق ارشاد واجب الانقیا و مناهی نزدیک
بار خواجه قطب الدین مع پسر شش ساله مقتول و مذبوح شدند ٭

نظم

غروب مهر در روشن روز گردید　جهان زین غم شام اندرون گردید ٭
جهان از فتنش زیر و زبر شد　ز کوچ او بعالم شور و شر شد
برنگ لاله دل سوخت در بر　چو شمع آتش گرفت از پای تا سر
بعالم اشک و آه و باد باران　بدامن گشت از خون لاله زاران
رسا گردید مشک گریه شبها　عیان شد خط اشک از پشت لبها
روان هر خط اشک از دیده تر　زده بر صفحه رخساره مسطر
چو هر کس را بود این راه ناچار　تسلی داد عقل و بخت بیدار

منقول السنه بزرگان این فرقه علیه سنگهان عالیشان چنین است که هنگام دم آخرین و نفس واپسین محمد فرخ سیر
ز ذات ملکی آیات عالیه درجات استفسار ساخت که بکدام عذاب و عقاب ذات مستغنی الصفات را بسزای
بادی عدم نموده آید گورو معز الله فرمودند که بهر طرز و طریق که مرضی ارتحال و انتقال نمودن شما ازین جهان فانی بعالم جاو

منقوش لوح دل بوده باشد همان قسم سلوک همراه این بنده درگاه آلهی باید نمود چنانچه تسمه در گردن آن وارسته جهان و بنده درگاه جسم و جان انداخته بعقوبت و سختی تمام و درشتی مالاکلام گذشتند و بعد از مرور ایام معدوده محمد فرخ سیر بهمین قسم از خاکدان ظلمانی بعالم جاودانی ارتحال نمود۔

باب شانزدهم

در بیان خرابی و فساد سلطنت محمد فرخ سیر بادشاه

هرگاه سادات بارهه در امورات مالی و ملکی محمد فرخ سیر مختار شدند ترقی مدارج و تزاید معارج سادات محسود بعضی امیران و سرکردگان میگردید خصوص میر جمله در خلوت از بے پرواهی و استغنای مزاج و اشتغال عیش و عشرت قطب الملک و هم اطوار تکبر و عجب برادر صغیر بجندین وجوه خاطرنشان جوان خانه ویران و هادم بنیان میساختند خاندوران اگرچه در ظاهر با این هردو برادر راز دل و جان رفیق و یار غمار بود لیکن در باطن نرد دغا میباخت بعد از مصلحت و کنکاش بخشی الممالک قطب الملک را بنابر مهم راجپوتیه معه بست لکهه روپیه نقد از خزانه عنایت کرده رخصت فرمودند و مشار الیه در دار الخیر اجمیر رسیده و به نسق و نظام مهام و بند و بست امورات سرانجام پرداخته بملاقات بادشاه مسرور شده بعد از آن از دوله مورد عنایات بیکران گردید حسین علی خان بنابر بند و بست و نسق و نظام ملک دکهن روانه شد و بعد از آن داؤد خان افغان را جان بحق تسلیم کنانید پس از روانگی این هردو برادر خاندوران و میر جمله ذهیره مزاج فرخ سیر را از طرف سادات بارهه منحرف و مکدر ساختند سید عبد الله خان و حسین علی خان بسرعت از اصغای این گفتگو نهایت ملول و غمگین گردید و بنیت گرمی راجپوتیه روانه دهلی شد و در عرصه دو ماه کشکر کم زیاده در دهلی وارد گشت و بنابر دریافت ملاقات بادشاه رفتند سید نجم الدین علی خان با جمعی از افاغنه بر دیوڑهی متصرف گردیدند و محمد فرخ سیر را آواز درشت از اندرون طلبید باحوال ناشایسته رنگ رایے وادی عدم ساختند و شخصی در تاریخ او گفته فرد

تاریخ چو از خرد بجستم فرمود　　سادات بوے نمکحرامی کردند

سنه ... هجری این واقعه جانگداز بعرصه شهود آمد و متصل روضه همایون بادشاه در مدفن آبا و اجداد سپرد خاک سپردند و خانج از عذاب و عقوبات چندروزه گردید۔

باب نوزدهم

جلوس شاهزاده رفیع الدرجات
پسر شاهزاده رفیع الشان

صبحدم که بادشاه جهانیان یعنی آفتاب عالمتاب از افق عیش و کامرانی طالع فرموده جهان در نظر جهانیان منور و روشن و تابان گشت متوسلان جناب شاهی تجسس و تفحص شاهزاده بجلوه ظهور آوردند ناچار بتاریخ نهم شهر ربیع الثانی روز چارشنبه یک و نیم پاس روز برآمده درسنه ۱۱۳۱ هجری محمد رفیع الدرجات پسر شاهزاده رفیع الشان خلف الصدق بهادر شاه بی تقید ساعت و اختیارات طالع بر تخت سلطنت باستصواب و امانت قطب الملک سید عبد الله خان و امیر الله خان و سید حسین علی خان بهادر و دیگر سادات جلوس میمنت مانوس فرموده بتاریخ غرهٔ شهر رجب سنه ۱۱۳۱ هجری از اکبر آباد خبر رسید که شاهزاده محمد نیکو سیر پسر محمد اکبر ابن حضرت عالمگیر باتفاق نواری فرس که خطاب راجه بیربر یافته بود در اکبر آباد قیام باستحکام تمام آورد لهذا افواج ظفر امواج نواب سید حسن علی خان بعزیمت و قصد افتتاح قلعه اکبر آباد مامور گردیده و
بحسب تایید آسمانی راجه بیربر در عین هنگامه
کارزار جان بجان آفرین تفویض
ساخت در اواسط
ماه
رجب طوطی روح آن
نوجوان بعالم جاودانی پرواز نمود

باب بستم

جلوس شاهزاده رفیع الدوله برادر کلان رفیع الدرجات

بادشاهزاده محمد رفیع الدوله برادر کلانش بعد از وفات برادر صغیر سر آرای اورنگ خلافت گردید هفتم شهر ذیقعده سنه ۱۱۳۱ طبیعت از مرکز اعتدال منحرف گشت و قریب یکماه کم زیاده صاحب فراش بوده جان بحق تسلیم ساخت ۞

باب بست و یکم

جلوس روشن اختر پسر جهانشاه المشهور محمد شاه

بعد ازان در پانزدهم شهر ذیقعده سنه ۱۱۳۱ هجری محمد شاه پسر جهان شاه مرحوم که محمد روشن اختر نام در شاهزادگی میداشت جلوس میمنت مانوس فرموده و این بادشاه آنچنان در وفور عیش و نشاط گردید که هر روز و هر دم در انبساط و کامرانی مشغول میبود و شغف تمام در مباشرت میداشت و در سماع سرود و ترنم آنچنان صرف اوقات میساخت که هیچ یکی از سلاطین

سابقه میسر شود و زبده مغنیان و عمده مطربان قابلیت آهنگ سدارنگ از مصاحبان والاشان بود چنانچه الی
یومنا هذا تمام خیالات ڈھپه و دوہره و کبت و گیت و بر بندآن خلاصه موجودات بر زبان خاص و عام جاری است بمشیت
رضائی او تعالی جلشانه نظام الملک حیدرآبادی قمرالدین را باستهزا او نزول نامی مقرر ساختند آن سرکش در پرده خفا
نیازنامه بخدمت نادرشاه که در ملک قندهار و کابل و هرات سر شورش و ملک گیری افراشته بود فرستاد که ملک هندوستان
حکمیت وسیع در چار دانگ هفت اقلیم مشهور السنه صغیر و کبیر است و از وجود سراسر جود بادشاه خالی میباشد بمشیت
الهی عزیمت انصوب صواب جلوه نمایش پذیرد تمام ملک بالکل تصرف خواهد درآمد نادرشاه را که خیال ملک گیری
در یکسال خیال بود بمجرد رسیدن نیازنامه نظام الملک بسرعت باد و برق شتافته رهگرای هندوستان گردید و این معنی
از شگرفکاری اقبال عدو مال خویش تصور ساخت و بعد از تسخیر اصفهان محمد خان ترکمان در پانزدهم سنه الیه بعهده
سفارت شاهجهان آباد ماموری گشت محمد شاه از جواب مکاتبه نادرشاه تجاهل و تغافل نمود و بعد از فتح قندهار فرمان موکد
به محمد خان مذکور رعز صدور بخشید که از بادشاه هند مرخص شده مشرف ملازمت باید گشت بست و دوم ماه صفر سنه
الیه عرائض سید باقرخان حاکم غزنین معه قرار و علما و فضلا به پیشکشها ی لایق و نذرانه های سزاوار بدیدیار معلی آمده
مشمول عنایات و الطاف گشت بعد از چندروز تمام قلاع متحصنه آن نواحی بخوره تصرف درآمدند و مقارن این حال
عرائض محمد خان ایلچی بحضور رسید که بادشاه هند در ارسال جواب میدهد نه رخصت ایاب لهذا نامه همایون
نادرشاه نگارش یافت که پیش ازین علی مردان و بعد ازین محمد خان بسفارت روانه گردید بنا علیه با فواج
وارد قندهار شدیم و یکسال منقضی شده که وکیل را نگاهداشته بجواب نامه نپرداختند ایلچی را برخلاف قانون
سلف یکسال نزد خود معطل داشتن و بجواب نامه و پیغام نپرداختن و در عقده تعویق نگاهداشتن همانا ناشی
از خلاف و بیگانگی و منافی آثار یگانگی است و بعد از تسخیر قندهار در ملک غزنین نزول اجلال گشت مردم غزنین
مشمول عنایات شدند و در بست و ششم ماه صفر روانه شاهجهان آباد ساختند بعد از آن که نادرشاه در کابل رسید
بعد از چند و بست آنجا که عزم هندوستان و مقر شاه منقوش ضمیر منیر گردید مشتهاد طبیعت بر آن شد که یکی
از فرزندان عالی نژاد را به نیابت ایران مقرر کرده آید •

باب بست و دوم

آمدن نادرشاه بعد از بندوبست ولایت در درحدود پنجاب و رفتن بطرف مشرق

روز شنبه سوم شهر شعبان در جلال آباد نزول جلال گشت ناصرخان صوبه دار پشاور بجمعیت موجوده مشغول خود دارای گشت و بست هزار افاغنه طاغیه خیبر و پشاور را در ناحیه خیبر اجتماع و فراهم ساخته با نسداد مسالک پرداخت دوازدهم شهر شعبان منزل موسوم به باریک آب مغرب سرادقات اقبال گردیده و جمال و اثقال را در موکب شاهزاده نصرالله مرزا در مکان گذاشته خود بیلغار از راه مشهور بچوره که کوه بسیار بلند و صعب المرور هست با فوجی از دلاوران عرصه هیجا و شیران بیشه وغا بنا بر تنبیه و تادیب ناصرخان سوار شده صبح روز دیگر دو ساعت از روز منقضی بود که سی فرسخ راه قطع نموده از آن راه بسر وقت آنجماعه رسیدند ناصرخان به تهیه جنگ پرداخت و اکثری بکار آمدند و برخی زخم کاری برداشتند بار و ساز دیگر اسیر پنجه تقدیر گردید و تمام اتواپ و تنگی اسباب آورده ناصرخان بضبطی در آمد و مشهور بزرگان چنین است که نادرشاه بنا بر مشاهده اسباب ناصرخان در خیمه اش وارد گردید از بسکه عطریات لطیفه و دیگر افواه منوه در و جمع و فراهم شده بود نهجبر رسیدن آن مکان سبات یعنی نوم غالب گشت و تا مرور زمان بر بستر استراحت خوابیدند بعد از یقظ و بیداری بر زبان آوردند که جنگ هندوستان بتایید فضل و تعالی جلشانه بفتح و نصرت این بنده درگاه مبدل خواهد شد چرا که آرام و آسایش در هندوستانیان زیاده بدرجه مزید مهیا باشد کسیکه در فراغت و آسودگی گذرا وقات نماید در معرکه کارزار و هنگامه پرشور و شر قیام او متعذر و مشکل است ۔ فرد

بجام پرده عیش و ناز ؛ بترسد چو بیند در جنگ باز

بعد از سد و بند و انغراق نادرشاه در پشاور رخت اقامت انداخت و در یازدهم ماه فرخنده فرجام

صیاجانب شاہجہان آباد انتہاض نمایش یافت و امر اشرف عالی صادر گردید که بر دریای اٹک جسر متین تیار سازند که افواج چندر در بسہولت عبور سازد چنانچه کیفا اتفق عبور از دریای مبصد شہود آمد ـ شش هزار آدم از سپاه صوبه دار آنرد ے آب وزیر آباد بسرکردگی قلندر خان بجو دداری قیام میداشتند بنا بین افواج نادر شاه و سرگروه مذکور نایره جدال و قتال اشتعل کردند و افواج هند قرار برفرار داده و نادر شاه از دریای چناب عبور ساخت و مقارن این افواج دیگر از ذکریا خان صوبه دار لاهور لسرکردگی سپهداری در ملک شورش کرده از لاهور مقابل گشت و اکثری بکار آمدند و باقماندگان زخم کاری بردا شتند بعد از آن نادر شاه در باغ شعله ماه المشهور شالامار باغ تشرف نزول آورد و ذکریا خان اولا کفایت خان وکیل خود را فرستاده روز دوم معه بست لکهه روپیه نقد و چند زنجیر فیل و بانجمع نفایس و هدایاے دیگر حاضر گردید خلعت و کمربند زرین و زنجیر مرصع به ذکریا خان عنایت شد و به نظامت لاهور مقرر و معزز گشت و فخر الدوله ناظم کشمیر که بسبب عدم متابعت کشمیریان در لاهور متوقف بود باز به نیابت آن ملک سرفرازی حاصل ساخت و ناصر خان که اسیر پنجه تقدیر در رکاب بادشاه قیام میداشت جنب ما بیند از لی بصوبه داری کابل دنیا در سرسبند و سرافرازی یافت ۰۰

باب بست و سوم

آمدن نادر شاه در لاهور و افواج فراهم نمودن محمد شاه بنا بر مقابله

بعد از آنکه دار السلطنت لاهور بحیطه تصرف در آمد محمد شاه باصغای اینخبر بتجمیع آوری سپاه از اطراف و ممالک اشتغال درزید بار دیگر نادر شاه بقلم آورد که مدت یکسال منقضی که محمد خان ترکمان را نزد خود نگاهداشته بجواب نیز ذخشند و آن والا جاه تجمیع آوری لشکر کوشیده اند انشاء الله تعالی بعد از آنکه خود آزمائی کرده خبر بدست جنود مسعود در آورد یا بند و از هنگامه و فساد راه سلامت پیش گیرند باز اگر عفو در باره ایشان عمل آید بنا بر خواهش و التماس آنحضرت خواهد بود و بعد از فرستادن نوشته صدر در جمعه بست و ششم شوال از لاهور

استنهاض ساخته از دریای بیاس و ستلج عبور کرده بروز دوشنبه هفتم ماه ذیقعد در سرهند رسیدند در آنجا بطراز
تحقیق پیوست که محمد شاه باسه صد هزار سوار نامی و دو هزار زنجیر فیل و سه هزار توپ اژدر دهان به تهیه اسباب
مقابله و مجادله در کرنال بست و پنج فرسنگ از شاهجهان آباد در خت قیام میدارد و در دو خانه در آن که علی مردان
خان از شاهجهان آباد جاری کرده از چپ کرنال و طرف دیگرش جنگل پیوسته در آن مکان قلاع متحصنه از توپخانه
محیط اردوی خود ساخته بعزم مقابله متوقف است نادر شاه شش هزار نفر از سپاه خون آشام بقراولی مقرر فرموده
که بحوالی لشکر محمد شاه رفته و دست بردی نمایان کرده و تحقیق احوال نموده کوایف را بالعرض رسانند و بعد از آن موکب
سپاه روز شنبه هشتم ماه ذیقعد از سرهند حرکت نموده و دهم ماه مذکور وارد قصبه انباله بیست کروه قطع
مسافت کردند و روز یکشنبه از انباله حرکت کرده پانزده کروه طی نموده در شاه آباد قیام ساختند و
قراولان در همان شب پنجشنبه بحوالی اردوی محمد شاه رسیده جمعی را قتل و گروهی را اسیر نموده تقدیر کردند یازدهم
ماه ذیقعد روز جمعه چند نفر از قراولان حاضر شدند و باقیماندگان در سرای عظیم آباد موافق امر شاهی استقامت
ساختند چون از سرای عظیم آباد تا کرنال شش کروه مسافت میدارد و چهار کروه آن تمام جنگل و بیابان
مشتمل بر یک راه و دو کروه دیگر فی الجمله راه هموار میباشد نادر شاه بطرف افواج قدغن بسیار و تاکید بیشمار
ساخت که از جانب شرقی و غربی اردوی محمد شاه گذشته و مکان نزول معسکر اجلال و کیفیت بیشه و میدان
جنگ و جدل را معاینه و مشاهده کرده در سرای عظیم آباد بنادر شاه اطلاع رسانند و از دهم از عظیم آباد
متوجه پیشتر شدند حاکم انباله در عظیم آباد متحصن گردید و بعد از جنگ و جدل بسیار بشرف ملازمت پرداخت
قراولان چند نفر آدمان زبده از اردوی محمد شاه گرفته بنظر نادر شاه گذرانیدند از زبانی گرفتاران بطراز
تحقیق پیوست که محمد شاه از دست برد قراولان حصن حصین کرنال را مامن عافیت ساخته متحصن شده و
سمت غربی و شرقی هر دو طرف بیابان و بیشه است و زمین سطح ناهموار که شایسته نزول معسکر و لایق میدان
جدال و قتال باشد نیست مرضی نادر شاه بآن گردید که از سمت شرقی از اردوی محمد شاه روانه شده در
سمت پانی پت که فیما بین کرنال و شاهجهان آباد واقع است در میدان وسیع و عرصه هموار دو سه روز
حتی فرموده آید اگر محمد شاه بنا بر مقابله و مجادله بیاید بسیار خوب و مستحسن در صورت از همان راه بسمت شاهجهان آباد
توجه نموده آید روز دوشنبه چهاردهم قبل از طلوع آفتاب عالمتاب از منزل مذکور حرکت ساخته و
از رود خانه فیض گذشته در ده فرسخی از اردوی محمد شاه مکان هموار و صاف ملاحظه کرده خیام را در آن مکان
افراشته خود با چند نفر از دلاوران عرصه وغا با نزدیکی از اردوی محمد شاه بطرز تحقیقی بمقر خود بازگشتند در هنگام
شام خبر رسید که برهان الملک سعادتخان که صوبه دار ممالک هندوستان و از عظم امرای است با سی هزار نفر

قشون توپخانه بنابر امداد محمد شاه در نواحی پانی پت وارد شده فی الفور جمعی از سپاه نادر شاه برای مقابله و مجادله مامور گردیدند و سعادت خان بنصف اللیل از راه دیگر در اردوی محمد شاه وارد گردیده افواج نادر شاه بر مال و اسباب سعادت خان افتاده بغنایم و غنایم بسیار بدست آوردند و انتها انجال سعادت خان آماده پیکار وکارزار گشت و خان دوران با سپاه هندوستان و واصل خان سردار قشون خاص و جمعی خوانین عمده جانب او مقرر شده با توپخانه سنگین بمقابله پرداختند و محمد شاه با نظام الملک و قمر الدین وزیر و غیره صوبه داران و فیلان مست توپخانه دارباب شجاعت بیرون آمده بتسویه صفوف ارباب سیوف پرداخت نادر شاه که آرزومند چنین روز بود در طرفة العین جمعی را بصیانت اردوی مقرر داشته و بر اسپ صبا رفتار سوار شده خود در قلب افواج شاهزاده نصر الله مرزا با خوانین نامدار معین ساخته مع توپ های آتش فشان اژدر دهان برق آهنگ صاعقه نشان متوجه عرصهٔ رزمگاه گردید دلاوران جرار و بهادران خونخوار داد شجاعت داده باشتعال نوایر حرب در رزم پرداختند سرهای دلیران و مبارزان جدال و قتال مانند گوی چوگان در قوایم اسپان غلطان میشدند و رؤسای سرکشان مانند حباب در دریای خون بملاحظه می آمدند و توپ های اژدر دهان اساس هستی جزو کل سوختند القصه از ابتدای ظهر تا عشا نایره جدال و قتال مشتعل گردید و سیف سنان دلان در خصم افگنی مساعی موفوره بجلوه ظهور آورده و سعادت خان که در هودج فیل قیام میداشت مع محمد خان برادر و اقربای خود اسیر پنجهٔ تقدیر گردید خان دوران که سپه سالار سلطنت بود زخم کاری برداشت و مظفر خان برادرش مع پسر خان دوران مقتول گشت و بعد از مرور ایام معدود خان دوران جان بجان آفرین سپرد و ساخت واصل خان سردار قشون شاهی بمعه اشتداد خان افغان و یادگار خان و اشرف خان و اعتبار خان و عاقل بیگ خان و علی حامد خان که از امرای معتبر بودند با چند نفر دیگر از خوانین عظمی بقدر پنجاه هزار تن از لشکریان ایشان شربت شیرین ممات چشیدند و جمعی کثیر زنده دستگیر و اسیر پنجهٔ تقدیر شدند ٭

نظم

دو لشکر چو دو حشر گردید روی	شده کوه و دریا بهم کینه جوی
چو دریا روان لشکری فوج فوج	در و هر سپاهی یکی موج موج
بهر موج اندر نهان یک نهنگ ٭	ز شمشیر و گرز و ز تیر و خدنگ
چو البرز کوهی سراسر پلنگ ٭	چو قلزم یکی بحر یک سر نهنگ
همه غرق خفتان و جوشن شده	همه بیچه آهن در آهن شده
بجوشید گفتی زمین و زمان	بجنبید گیتی کران تا کران
جهان تیره گردید چون روز بد	فلک فتنه گر چون بدآموز بد

زمین شد غبار و برآمد باوج — جهان گشت بحر و درآمد بموج
دهاده درآمد ز مردان جنگ — شب شب از تیرهاے خدنگ
ز بار سر آسوده چندان شده — که میدان پر از گوی و چوگان شده
ز بس ضربت تیغ از پیش و پس — پریدند جانها چو مرغ از قفس
یلان غرق آهن ز سر تا به پا — چو صورت که در آئینه کرده جا
چه پرسی ز جان سپاهان آمده — گلے در سموم خزان آمده

حاصل کلام آنکه محمد شاه با نظام الملک و قمر الدین خان بعسکر خویش مراجعت نمود خزاین و فیلان کوه پیکر و توپخانه محمد شاه و غنایم بسیار و اسباب بیرون از شمار بتصرف نادر شاه آمد و نادر شاه بار دیگر در باب یورش و ریزش بر افواج محمد شاه متوجه گشت و از هر چهار طرف بنا بر محاصره نمودن محمد شاه قدغن بلیغ بجلوه ظهور آورد چون کار محمد شاه باضطراب و اضطرار رسید و قافیه وقت بر خود تنگ دید آنکه نادر شاه پیش از وقوع جنگ به محمد شاه نگارش نموده بود که بعد از جنگ و خود آزمائی بنا بر التماس آنحضرت عفوی بعمل خواهد آمد بهمان نوشته صدر را ذریعه شفاعت جرایم خود ساخته چنانچه با خوانین و امرا عظام نزد نادر شاه وارد شده بمقتضاے علو همتی شاهزاده نصر الله مرزا بنا بر استقبال تا نمود اردوی مامور گشت و وقت رسیدن محمد شاه نزدیک خیمه نادر شاه هم بیرون خیمه رسیده دست گرفته بر مسند خلافت بنشین در پیش خود گردانید و تا دو پهر محمد شاه در خیمه قیام پذیر ماند و بهنگام ظهر بعسکر خود مراجعت نمود.

باب بست و چهارم

عهد و پیمان مستوثق نمودن و روانگی نادر شاه و محمد شاه بعد از سلوک و صفائی به شاهجهان آباد

از انجا روز پنجشنبه بجانب شاهجهان آباد انتهاض پذیرفت در روز دوم باغ شعله ماه مقر لشکر گردید روز دیگر

در آنجا متوقف شده و محمد شاه بنا بر تدارک لوازم ضیافت پیشتر روانهٔ شاهجهان آباد گشت بعد از آن نادر شاه و محمد شاه باتفاق یکدیگر در میان قلعه در آنجا قیام پذیر شدند و همان روز بزم ضیافت آراسته بایکدیگر داد عیش و نشاط دادند بعد از انقضای مجلس نادر شاه به دلجوئی محمد شاه پرداخت که سلطنت هندوستان باز بدان والا جاه تعلق دارد محمد شاه شکر نمود از این عنایت که تاج بخشی بهتر از جان بخشی است تمام جواهر و خزاین بادشاهی و سلاطین سلف به طریق نذر بنظر نادر شاه گذرانیدند منقول السنهٔ صغیر و کبیر است که هرگاه نادر شاه در قلعه رخت اقامت انداخت بعضی لوندان و اوباشان هندوستانی بر زبان آوردند که نادر شاه اسیر پنجهٔ تقدیر گردید لهذا جمعی از تباه کاران ناعاقبت اندیش دست برد بر لشکر بجلوه ظهور آوردند غلغلهٔ تمام و شور بالا کلام در لشکریان رونق امان گرفت نادر شاه از کیفیت مطلع شده نصف شمشیر خود را از نیام بیرون نمود که فی الحال جمعی کثیر و جمعی غفیر مقتول و مذبوح گشت بازار جوهریان و صرافان و دکاکین تجار و ارباب مکنت و تمامی اسواق شهر بحیطهٔ یغما در آمدند الحاصل از دروازهٔ اجمیری الی مسجد جامع و محله دیگر از صغیر و کبیر عرصهٔ شمشیر شدند محمد شاه بشفاعت جرایم شهریان پرداخت شب سیزدهم ذی قعده بفرخی و فیروزی به کمال نشاط و انبساط سپری گردید مخدره سراپرده کوکبانه صبیهٔ شاهزاده نصرالله مرزا شد و بست و ششم ماه مذکور مقارنهٔ نواتین واقع شد چنانچه صد حقان مروارید و دو دسته قطعه الماس و سه زنجیر فیل و پنجراس اسپ با زین زرین و اوپسے و اسباب مرصع بجواهر و اجناس نفیسه حواله نصرالله مرزا نمودند آن قدر اشیای غریبه و اجناس لطیفه محمد شاه بنادر شاه حواله ساخت که محاسبان اوهام و دفتر نویسان افهام از حصر احصای آن عاجز آمدند از انجمله تخت طاوسی که مجمع کنوز و خزاین سلاطین سلف بود و دو کرور روپیه را جواهر آبدار بنا بر تزئین و ترتیب آن صرف شده بود و دیگر لالی غلطانی و الماس رخشانی به مخزن نادر شاه رسیدند و امرا و خوانین و اعیان و سرداران هند جواهر آبدار و آلات و اسباب مرصع برسم پیشکش گذرانیدند و خاص و عام نادر شاه هرکس فراخور قدر خود از خزینه و گنجینهٔ محمد شاه نصیبی جمیل و حظی جزیل بدست آوردند و روز سه شنبه غرهٔ ماه صفر به همگی امرای دولت محمد شاه خلاع فاخره و شمشیر و کارد مرصع و اسپان تازی نژاد و نادر شاه حواله ساخت و تاج و نگین بادشاهی هندوستان کماکان نادر شاه به محمد شاه تفویض نمود این نوع عطیه از پدر در باره پسر و از برادر نسبت برادر بعمل نمی آید که از نادر شاه در حق محمد شاه بوقوع پیوست لهذا در ازای آن یعنی تمام ملک کابل و غزنین و اتک و دریای سنده و سکهر منشعب از دریای اتک و از پشاور و بنگشات و دار الملک کابل و غزنین و کوهستان مساکن افغانان و ڈیره جات و قلعه بهکهر و سکهر و خدایار و ڈیره و اتک تا کل درها و اماکن که از آب مذکور منشعب شده تا حدیکه دریای سنده و نالهٔ سنکهر بدریای محیط اتصال می یابد مخصوص

آمدآمد نادریه است ضمیمه ممالک محروسه آن سلطنت قاهره نموده شد که متوسلان نادرشاه بنا بر نسق و نظام پرگنات مذکوره و متوجه حل و عقد امورات جزئیه و کلیه بنحو بهترین وجوه باشند در چهارم محرم یکهزار یکصد و پنجاه هجری در سال بست و یکم از جلوس محمد شاه این عهد و پیمان مستوثق شد و بعد ازین نادرشاه در تمام هندوستان تدغن بسیار ساخت که سکه و خطبه بنام محمد شاه رایج سازند در روز دوشنبه هفتم ماه صفر بالفتح و نصرت از شاهجهان آباد مراجعت جلوه نمایش پذیرفت و قریب پنجاه و هفت روز در شاهجهان آباد متوقف شده بودند و از دریاے ستلج و بیاس عبور ساخت بست و هفتم ماه صفر رود خانه چناب المشهور به وزیرآباد مقر لشکر گردید چون موسم برسات و شدت طغیان آب بود چهل روز بانتظار عبور ساختن لشکر متوقف شدند هفتم ربیع الثانی تمام لشکر از عبور فراغتی حاصل ساخت و زکریا خان تا وزیرآباد ملحق رکاب گردید و ازانجا رخصت انصراف حاصل کرد نادرشاه از سبب سنوح سوانح سرشورش و فساد برداشتن ایلبارس خان والی خوارزم روانه ولایت گشت ٭

باب بست و پنجم

در احوال نواب خان بهادر صوبه دار و بعضی وقایعات که دران عهد بظهور رسیدند

ضابطه ایست مستمره و طریقه ایست مستقره که هرگاه شورشی و فسادی در امزجه احاد الناس و طبایع متنفسی من الانفاس بجلوه شهود می آید خداوند یگانه که مبدع کارخانه تکوین و ابداع اسباب صاحب دولتی را براین قوم مظلمه برگمارد که بتنبیه و تادیب و توبیخ و تعذیب سرکشان و قطاع الطریقان مساعی بیشمار بروی کار آورده و باد نخوت و استکبار از سر ادبار اثار آنها برآرد و بداد دهی مظلومان و فریادرسی ستمگاران از دل و جان بپردازد که تا رعایا و برایا که ودایع بدایع حضرت صمدیت اند در عهد امن و امان اوقات بعیش و کامرانی

وانبساط شادمانی بسر برده در ادعیه ارتفاع الویه حشمت واجلال و ترقی عمر و اقبال این معدن امانی و امال مواظبت اقدام
سازند مصداق اینمقال آنکه هرگاه صوبه داری لاهور از طرف فرخ سیر بنواب خان بهادر مفوض شد ولوان صورت سنگه
وغیره امرایان موافق امر بادشاهی از طرف بادشاه بهمراهی نواب مسطور مقرر و معین گردید و از شاهجهان آباد بقطع مراحل
وطی منازل پرداخته در دار السلطنة لاهور وارد شده در عهد نواب عبد الصمد خان دزدان وقطاع الطریقان و
رهزنان سر بشورش و فساد برداشته در قرب وجوار لاهور بلکه در میان شهر مال و اسباب مترددین و مسافرین
و محتاجین و مساکین شهر غصبیده میگرفتند و از طرف نواب عبد الصمد خان که لوازم تیقظ و هوشیاری بجلوه
ظهور میرسید هیچ فائده بران مرتب نمی شد روز بروز شعله آتش غلبه سرکشان و فساد اندیشان روشن و افروخته
بنظر می آمد. ممهوری نامی زمیندار در موضع ادیاپور ده کروه از لاهور بآن روی آب راوی قیام پذیر بوده و بر
سر راه نشسته دست بردی نمایان بر مال و اسباب آینده و رونده بجلوه شهود می آورد و هرگاه افواج ناظم لاهور
بنا بر مقابله و مجادله آن فساد منش روانه میگردید گریخته در بادیه دشوار گذار می انداخت نواب خان بهادر
زود قاصدان جلد رفتار در سواد موضع مذکور مقرر و معین گردانید که هرگاه آن ضلالت منش بخانه خود رخت ناکامی
انداز د همانوقت بسرعت و عجالت از رسیدنش مطلع و آگاه باید ساخت فی الفور بسزای کردار ناهنجار خود
واصل خواهد گردید بحسب تائید آلهی ممهوری مذکور در بیت الحزن فرود آمده مخمور باده نکبت و خرابی گردید
و قاصدان این خبر را بنواب رسانیدند فی الحال فوج جرار سواران خونخوار همراهی قاصدان بطرف اولیاپور
روانه گردید ممهوری مذکور که در نوشیدن شراب مستغرق بود اسیر پنجه تقدیر گردیده در لاهور رسید هرچند نواب
معز الله بنابر قلع بنیان جوروش امر جلیل القدر صادر کرده بودند بعضی عوامد بر زبان آوردند که مبالغ کثیر زر خطیر معرض
تحصیل باید آورد و جان بخشی آن رهزن از پیشگاه فضل و کرم جلوه نمایش پذیرد لیکن نواب مسطور فی الفور
آن سرکش مصدر فساد را بسزای کردار ناهنجار خویش رسانید از ظهور اینمعنی تمام رهزنان وقطاع الطریق عبرت پذیرفته
دست از دزدی و رهزنی کوتاه ساخته و در تمامی جهات و همگی اطراف امن و امان جلوه نمایش یافت و لشکری نامی
گکل ورما بجهه طرفیه قطاع الطریقی سلوک نموده در نخوت و استکبار باوج سپهر میرسانید و هرچند که در باب حفاظت
و حراست مسافرین و مترددین تقلی میکردند در متابعت و فرمانبرداری سعادت ابدی حاصل نمیکرد لهذا افواج
بانجد و ماموره گردیده و گکل مسطور را اسیر پنجه تقدیر گردیده در لاهور آوردند و در طرفة العین خرمن هستی آن گکل بآتش
فنا سوخته بگل عدم واصل گشت و عثمان کهل دلکهاوه تو بدریافت ملاقات نواب پرداخته خورسند و شادکام شدند
و منڈی می خود در لاهور بنا کنانیدند منڈی عثمان مذکور زیر مسجد شاهی مقرر گشت و منڈی لکها متصل مکان چیاره
ججهوبهگت جلوه استقرار یافت و غلات بیشمار و دیگر اسباب بسیار در منڈیهای صدر فراهم و موجود گشتند بعد ازان

نواب سطور متصل شالامار باغ مکانی از عمارت پخته نهایت سنگین و متین باسم حضرت ایشان تیار و مرتب گردانیده در
معدود الایام تمامی اسباب کارخانجات عالم بیوپار دران مکان فراهم و مجتمع شدند و هر کسی از مردم بیوپاری و غیره
که دکان خویش در آنجا بساخت از محصول و غیره لوازم تخفیف کلی می یافت و علاوه بران در انجاح مرام و مقاصد نیز
عنایات بیکران از طرف نواب شان آلیه بجاوه ظهور می آمد و بعضی کسان غربا و ضعفا را نواب سطور مبالغ از خود داده
برد کاکین سکونت پذیر کنانید آنچنان آبادی و رونق در انجا بجلوه شهود رسید که قلم و زبان در تحریر آن
لال است و اظهار ان موجب طوالت مقال میشود

باب بست و ششم

دراحوال حقانیت اقتضائے وحدانیت انتمائے سر دفتر مرتاضان عبودیت

امائے حقیقت رائے

برضمیر عارفان دانش آثار و دبیران قابلیت دثار مخفی و پوشیده نماناد که در موضع سیالکوٹ نیچاه کرده
از لاهور بطرف شمال سر دفتر حق شناسان حقیقت رائے عرف پوری آرام و سکونت میداشت و در ایام صغر سن
و طفولیت که ریاین و آغاز شباب است نزد معلم بنا بر علم و درس کتابت می برد موافق قضائے الهی و اراده لم یزلی
فیما بین مسلمین و آن مصدر خصایل سینه دعوئے دین و اسلام برپا و درپیش گشت و چندکس از علما و غیره از غلبه بادشاهی و
حکومت انها اجماع عام کرده و آن مصدر کمالات را اسیر پنجه تقدیر نواب خان بهادر که تابع مرضی مسلمین بود لهذا
چندین سخنان درشت بآن یگانه آفاق برزبان آورد لیکن آن محمود الشمایل از تائیدات ایزدی بمهال از سیرت جبلی
خویش استبداد و اصرار زیاده از حد بجاده شهود آورد که تا جان در قالب دارم انحراف از دهرم خویش نخواهم نمود ابیات
منظومه در احوال آن مصدر مکارم او حیات مناسب انتقام است

نظم

گفت باد ناظم از سر دگرم	خواه بده جان تو خواهی که دهرم
گفت کاے ناظم عالی تبار	جان کنم بر دهرم خود نثار
قادر قدرت که مرا آفرید	دهرم مرا داد ز فیض مزید

از فضل خویش وکرم آن خدا — دیرم مراداده وایمان ترا،،
صورت ماراکه بنا ساختند، — دیرم مرا در دلم انداختند

نواب موصوف از اصغاے این معنی برزبان آورد کہ اے طفل نوجوان ہنوز گرم وسرد زمانہ نچشیدہ وحوادثات فلکی بچشم خود ندیدہ موافق ومقرون صلاح آنست کہ مناسب فرمودہ من عمل باید نمود کہ فیلان واسپان صبا رفتار بتو خواہم بخشید ومرتبہ ورتبہ تو زیادہ از پسران خود مطمح نظر خواہم کرد،، نظم

گفت کہ اے طفلک ہوشیار دل — اینہمہ گفتار تو خود راہہل،،
گر تو درائی بشرف دین ما — فیل دہم بہر سواری ترا۔
ہم بتو بخشم برق باد پاے — لیک بدہ آب تو بر قول ما
بہتر از پسر نخوانیم ترا،، — منصب وجاگیر دہانم ترا
گفت کہ اے عادل نواب من — باز چرا گوئی با ما سخن
دولت ودنیا ہمہ دارد فنا — نام دھرم ہست ہمیشہ بقا
حکم بفرمود بہ قتلش شتاب — خورد بر وغصہ دگر ہیچ وتاب

مادر وپدر آن مجموعۃ الحسنات از رسیدن خبر وحشت اثر متالم ومتاسف گردیدلالی آبدار اشک از صدف دیدہ الم رسیدہ باریدند واز کمال محبت پسری والتہاب جگری وآتش قلبی گریان ونالان شدہ برزبان آوردند کہ اے فرزند دلبند باید کہ موجب فرمودہ نواب عمل باید نمود کہ درحالت حیات وزندہ بودن از دولت دیدار شما چشمان این ہجران زدہ کحل الجواہر بینائی وسرمۂ روشنائی حاصل خواہند ساخت آن مصدر خوبہاے ذاتی وصفاتی برزبان آورد کہ اے مادر مہربان ولے پدر الطاف نشان این دار دنیا درگذران است ومال واسباب دار البقاے نیست ہمین قسم برضاے آن پروردگار خواہد بود،، نظم

گفت کہ اے مادر خاموش شو — بود ہمین قسم رضاے پاک او
دولت عظمی است ہمین دہرم خویش — تودہ زرہا است مرا بیش بیش
ہان تو چرا میکنی این ذکر خام — درگذرد درگذرد رام رام
باز پدر گفت کہ اے جان ما — میکند این ناظم جور وجفا
آنچہ بتو گوید کن اختیار — رد مکن بر سخنم گوش دار
زندہ اگر مانی دیدار تو،، — بینیم دشاد ان شوم ای نیکخو
گفت کہ اے پدر مکن اینخیال — باش تو خاموش ازین قیل وقال

هوشش بجا داری ناقل بودی　　اکنون تحقیق که نادان شدی
آید در گوشش دلم این ندائے　　دہرم نگہدار بکن جان فدائے

بعد ازین گفتگو سر آن بیچاره را از شمشیر خونخوار تیغ ساخته در استیصال و انهدام بنیان خویش سعی بسیار بروے کار آورد و تمام مردم دوکهری لفظ مبارک سری رام رام جیو از زبان فیض نشان او جلوه اعلان میداشت　فرد

قوم هنودان همه جمع آمدند　　جمله بران طفل ثنا خوان شدند

مردمان هنود زیاده از حد مجتمع و فراہم شده از صندل بدن آن یگانه آفاق را احراق نمودند و سوختند و تحسین صد تحسین بر دہرم آن مجمع الحسنات بر زبان آوردند و اساس و بنیاد دہرم از ظهور این مقدمه عجیب استحکام تازه پذیرفت و مردمان صغیر و کبیر بر زبان آوردند که عنقریب نواب مسطور بپاداش اعمال شنیعه خود گرفتار خواهد گردید و انعدام و انهاک در ارکان خلافت مسلمین جلوه نمائش یافت که اینچنین برگزیده الفرد آفاق را بے موجب از خاکدان ظلمانی بعالم جاودانی انتقال نموده ست　فرد

تا دلِ مرد خدا ناید بدرد　　هیچ قومی را خدا رسوا نکرد

باب بست و هفتم

شورش و فساد راجه رنجیت دیو در جمون و اسیر پنجه تقدیر گردیده آمدن در لاهور

در کوهستان جمون رنجیت دیو نام سکونت میداشت و قریب بست و پنج خانه از آدمان همراهیانش نیز در انجا قیام میورزیدند کارخانه باج در کوهستان با هد با و متعلق و مقرر بودند و رنجیت دیو مذکور با مردمان همراهی طریقه قطاع الطریقی و رهزنی در پیش ساخته راه آمد و رفت کشمیر و پنجاب را دست برد میکرد و هرگاه افواج ناظم لاهور مامور بانطرف میشد از خانمان خود گریخته و قرار بر فرار داده و هزیمت را غنیمت شمرده رخت ادبار در کوهستان دشوار گذار میبرد و چندین مرتبه حکایات ناشایسته و حرکات نابایسته از رنجیت دیو بجلوه نمائش و عرصه بروز می آمدند و هنگام ماموری افواج روپوش میگشت بنا علیه عرق حمیت نواب مسطور بحرکت در آمد و کیفما اتفق رنجیت دیو بحسب تقدیر اسیر و دستگیر شد قریب ده دوازده سال

در دار السلطنة لاهور گذرا وقات بمسرت وکلفت بیسر در برحیند میر مومن خان و دیوان لکهپت رای ذغیره امرای ذ عالی تبار بنا بر استخلاص وعدم مزاحمت وظهور عنایات روز افزون درباره او عرض مساختند التماس او بدرجه قبول مقبول نگردید چون بر عسری الیسری لازم است بنا بران معرفت دیوان لکهپت رای تقصیرش معاف گشت و راج جمون از بیشگاه فضل وکرم مرحمت شد مشار الیه از ظهور این چنین عطیات گوناگون و موهبات روز افزون قرین الات راحت ومسرت شده وبقطع مراحل وطی منازل پرداخته در ملک جمون باستحکام تمام واستقلال مالا کلام گذرا وقات مینمود وتمام اطراف وممالک صیت انعام وآوازه کرامش بلند آوازه گردید وجمون از حسن تدابیر کامله ودانش شامله آن خیر خواه خلایق معموری وآبادی زیاده از حد معاینه ومشاهده نمود وراج باهو موقوف ومعدوم ساخت وتمام راجگان مطیع ومنقاد راجه رنجیت دیو شدند ربقه اطاعت وانقیاد در رقبه جان انداختند ٭

باب بست و هشتم

در تحریر حوادث منی سنگه و نارو سنگه وخروج سنگهان مرتبه اوّل در عهد خان بهادر وانتقال او در سمت ۱۸۰۱ روز پورنماشی سنه ۱۱۵۶ هجری

در عهد نواب خان بهادر سنگهان جلادت نشان در مواضعات نزدیک جوار سکونت داشتند گاه گاهی طریقه قطاع الطریقی در هر فنی شعار خود ساخته بودند نیز در بعضی جا مکان الحکام داد امر سنگهان پوشیده طور جلوه نمایش پذیرفت ومنی سنگه نامی در خدمت بادشاه دهم احضار یافته منظور نظر عنایت اثر آن بزرگ عالی نژاد شده پوتهی گرنته صاحب که بسعی وتردد بادشاه پنجم تکمیل ومرتب شده بود ودران کتاب مستطاب راگ نامه چهار پاس روز بترتیب وراگهای شب نیز علی هذا النسق بوده باشند منی سنگه مذکور بر ترتیب لف ونشر گرنته صاحب را تکمیل ومرتب نموده از نظر عنایت اثر گذرانید وبادشاه دهم بر زبان فیض نشان آوردند که جدا کردن بند بند کلام بزرگان موجب دباره وبشارت است بعد از مرور ایام قلیل

جسم تو بند بند خواهد شد منی سنگه مذکور بسر وچشم ارشاد واجب الانقیاد قبول نمود و بعد ازان در سرزمین پنجاب وارد
شده و در دار السلطنة لاهور در گذر حمام قیام داشته چند کس را از ساکنان شهر پاهل داده سنگه گردانید پس
از انقضاے مدت مدید صحبت غلبه و تسلط او بر مریدان خویش و خبر دادن پاهل بمردم سکنه شهر بنواب خان بهادر
واضح و لایح گردید و مشار الیه را در حضور طلبیده بر زبان آورد که موی سر باید تراشید منی سنگه مذکور از اصغاے
این معنی کلمات درشت و سخن به نواب موصوف ظاهر ساخت و موافق امر و خواهش آن نادر مطلق بند بند از
بدنش بریده و قطع کردند و منی سنگه مذکور جان بجان آفرین تسلیم نموده بعد ازان سنگهان عالیشان از قرب جوار
پنجاب دست تطاول بر اموال مسافرین و متردین دراز و اطوال ساختند بلکه در اکثر مواضعات کوهستان
غارت و تاراج بسیار جلوه نمایش پذیرفت اگرچه فیما بین سنگهان عالیشان هیچ سرداری صاحب اختیار
در فوج نبود و چند کس بنفس نفیس اوقات در هنگامه آرای بسر میبردند و دستگیری می نمودند و هردسنگه رنگهرتهه
در پنجاب سر بشورش برداشته در پرخاش جوئی و نبرد آرائی جهارنگی کامل میداشت هر چند نوشتجات
نواب معز الله بنامش تعلمی یافتند متابعت و انقیاد اختیار نمی ساخت بمکر و حیله بهزار تدابیر و لطایف الحیل
بشرف ملازمت پرداخت و وجه معین بنا بر قوت و گذران آو از طرف نواب مقرر شد که خرچ و مصارف ضروری
از وجه مذکور باید نمود و تضییع سنجایق و تکلیف برعیت بوجهی من الوجوه و سببی من الاسباب نباید رسانید
و کپور سنگه نامی از بزرگان فیض الله پوریه در دوابه بست جالندهر قدم ثبات و استقرار مستقر و محکم ساخت
حسب الطلب نواب خان بهادر در لاهور رسیده توسل نواب مسطور اختیار نموده بلقب نواب کپور سنگه مشهور
السنه صغیر و کبیر گردید و تارو سنگه نامی در ترگهر بفاصله یک و نیم کروه از لاهور که اکنون دریاے راوی زیر
آن مکان روان است اقامت میداشت و غور پرداخت وارد و صادر از پارچه و نان وغیره اسباب یحتاج
سجاده شهود می آورد و همواره در شبدا نگور دهی گذر اوقات میساخت و بسیار ساکنان لاهور و قرب جوار
از راه کمال فقر خویش مطیع و منقاد نمود و در ربقه اطاعت و انقیاد در تبه جان انداخته و پاهل داده و لباس سکهی بر
پوشانیده و نیز بعضی اطوار اهل اسلام رو نی ظهور گرفت بعضی تباه کاران ناعاقبت اندیش تمام احوال آن منصه
زهد و فقر را نزد نواب موصوف منکشف و لایح نمودند بفحواے این بیت   فرد

چه تیره شود مرد را روزگار
همان آن کند کش نباید بکار

نواب مسطور مشار الیه را نزد خود طلبیده ظاهر ساخت که موے سر قطع باید نمود آن وارسته جهان بر زبان
آورد که کیس هاے مبارک همراه سر میباشد چنانچه موافق حکم نواب مسطور جلد سرش دور نمودند زیر آن ریم و
خون ظاهر گشت معظم الیه بحالت بیجانی در خانه معتقدان خویش وارد شده سنگهان و ارادتمندان

بی ریا حلوائی آورد بر سر مبارکش ضماد کردانیدند از عنایات بی‌غایات سری اکال و توجهات واهگوروجی تخفیف کلی حاصل گشت و آن ذات ملکی آیات بر زبان آوردند که نواب خان بهادر به پاداش افعال ذمیمه و اعمال شنیعه خود رهگرای وادی عدم خواهد شد که بی‌موجب مرتکب اینچنین آذیته و امر ناشایسته همراه فقیران الهی شده امید قوی است که در عرصه قریب این بهار گلشن دولت و اقبال و بهار جاه و اجلال را خزان ادبار لاحق می‌شود ایام نکبت و خرابی بر روی روزگارش میرسد بعد از این سنگهان عالیشان در دوابه باری بسرکردگی سردار جسا سنگه اهلووالیه سر بشورش و هنگامه آرای بر داشته راه آمد و رفت بر مسافرین و مترددین مسدود ساخته و بسیاری از قریات و مواضعات و قصبات را تاخت و تاراج می‌نمود و نیز مبالغ کثیر از زمینداران قرب و جوار از وجه نذر و غیره بدست آورده آن زمان حال و مآل داوند جسا سنگه اهلووالیه که همشیره زاده سردار مسطور بود در تمامی کارخانجات و امورات اختیار کلی و جزوی میداشت و همگی اسباب مایحتاج سردار در قبضه و تصرف سنگه مذکور جلوه نمایش پذیرفت و سوای این دیگر سرداران در خدمت سردار مسطور فراهم و مجتمع شده بتقدیم لوازم خیراندیشی و بدطلبی پرداختند و در تمام ملک دوابه بند و بست و نسق و نظام سنگهان بلندشان جلوه استحکام پذیرفت بعد از مرور اوقات معدوده افواج بیشمار مع مبالغ بسیار نزد سردار مغفرالله حاضر گردید از ظهور اینچنین خلل تمام در اطراف و ممالک صورت بروز گرفت و از عرایض نویسان دوابه تمام کیفیت من و عن بنواب مسطور واضح و لایح گشت ادینه بیگخان بنا بر جنگ و هنگامه سنگهان عالیشان بطرف دوابه روانه شد و بعد از قطع مراحل و طی منازل در دوابه رسیده بلطایف الحیل سنگهان در پیش ساخت و سلوک و صفائی نیز جلوه نمایش یافت و در استیصال و انهدام این فرقه علیه کوشش و تردد نمایان ننمود که مبادا مستاجری دیگر نظر بر رفع خلل و آشوب بطرف از خدمت نواب مسطور روانه شده در دوابه باجرای اوامر و نواهی وارد شود و قدم استقلال ادینه بیگخان از دوابه موقوف و معطل گردد و از توفیقات سری اکال و تائید سری ستگورو دیال و حسن رفاقت ادینه بیگخان سنگهان شجاعت نشان جمعی بسیار حاصل ساخته و عمل و دخل خودها در بعضی مکانات بادشاهی بجلوه شهود آوردند و باتفاق خان مشار الیه اوقات بعیش و نشاط بسر بردند و نواب خان بهادر در لاهور رحلت ارتحال بر بست شخصی از اهل تواریخ در تاریخ وفات نواب مسطور ید طولی نمایان ساخته **بیت**

از فیض احد خان بهادر مرحوم * هر گاه بر ابجد او خان بهادر مرحوم

یک را که عبارت از احد است افزوده شود تاریخ درست میشود سنه ۱۱۵۸ هجری

م	و	ح	ر	م	ر	د	ا	ه	ب	ن	ا	خ
۴۰	۶	۸	۲۰۰	۴۰	۲۰۰	۴	۱	۵	۲	۵۰	۱	۶۰۰

درسمت ۱۸۰۱ روز بیاس پوجا که پورنماشی ها ڑ می باشد این واقعه سخت رو داد و بهر گا خبر کلفت اثر انتقال و ارتحال ساختن نواب معز الله بتارو سنگ ظاهر گشت بالوقت داعی اجل را لبیک گفته ازین سپنجی سرای فانی بعالم جاودانی توجه نمود درین مقام همت ارتسام عمدة التواریخ برخی از احوال سردار جسا سنگه ارقام نمودن ضروری ولازم دانسب وانشاء الله العزیز تشریح این حقیقت در آخر کتاب مستطاب عمدة التواریخ مرقوم ومسطور خواهد شد؀

باب بست و نهم

احوال سردار جسا سنگه اهلو والیه وتسخیر ملک دوابه و آنروی آب ستلج وعزم بجانب مشرق

بر نظارگیان عالم امکان وبینایان عرصه کون ومکان پیدا وهویدا است که بتایید جلیل قادر کارساز وعنایات جزیل مهمن بنده نواز در حین حیات باگهه سنگه اهلو والیه مامون حقیقی طراز نده اوام ایالت وفرازنده اعلام یاست سیف مسلول میدان تهور وشجاعت ورمح مصقول مضمار خلافت سرکار خالصه جسا سنگه حاکم حکم بند ولبست ملک دنوع ولشکر کلجم گردیده ازانجا که نقد شجاعتش در مضمار عاره کشی ودشمن گدازی تمام عیار بود در دفع فساد وقلعه بنیان ترکان وقطاع الطریقیان وفسا داندیشان مجاربات هوش فرساے وپیکارهاے عبرت افزا سرگرم کار را رشیدند توضیح این مقدمات انبساط سپهر وتلویح این فتوحات نشاط افزا طویل الاذیال اند مجملاً در آخر کتاب جلوه شهود خواهد یافت وشمه ازان واندکے از بسیار بل یکی از هزار سخت متوقع اذکار لوگریز خامه عنبرین نگار است که آن اختر برج دولت واقبال گوهر درج شرافت واجلال بحر ذخار جود والاحسان ابر مطیر سخاوت وامتنان مسند آرای ریاست وکوکبه پیرا ے امارت شده که فیه علیه سنگهان که انتشار وپراگندگی یافته بود در شیرازه ایتلاف سرگرم اختلاط ساخته بسر رشته تالیف وتربیت درآورد وکافه انام وطبقه رعایا از خاص وعام از مطلع این کام محبت انجام چشم روشنی باز کردند واز روساے ترکان واخراب آن بیباکان طیور ارواح پرواز نمودند که انبوه کثیر آنها از جمعیت قلیل موجوده منصوره خالصه جیو علی التواتر هزیمت فاحش وشکست موحش خوردند

و عند التوجه موجب سواد دوابه بین البیاس و ستلج بعد قلع قلاع و بقاع و قریه این مرز و بوم بعینه تصرف خالصه موصوف
قرار واقعی شد بفر فرخ عقل دوراندیش و دانش مصلحت کیش عزیمت تسخیر ملک و دار الخلافت هندوستان در
متخیله سردار معز الیه متخیل گشت لهذا استقرار و تمکن این سواد منقوش صفحه ضمیر منیر ساخته بعد تصرف قصبه جالندهر به
خوشحال سنگه سردار سنگهان فیض الله پوریه و هوشیار پوریه بشرط اطاعت و حاضری دوام تفویض نمودند
و بعد تسخیر و تفتیح اضلاع پنجاب متوجه مالوه و بهتیر شده مسافت بعیده به تگام رخش عجلت طی فرموده از راجگان آن
دواب خراج مال و اموال و اسلحه و اخیال و اقمشه و افیال و تقرر خراج سال بسال و ادخال تهانجات در بعضی امکنه
و انفکاک بعضی علایق و تعصبات و مواضعات بعد از صدر بصدر مثال کرنال وغیره بسرداران آن سواد که مطیع
و منقاد شدند عنایت نموده از انجا عنان توبد عزیمت بطرف شاهجهان آباد معطوف فرموده سبزی منڈی
که محله خاص بیرون حصار دهلی است تاخت و تاراج ساخته و نواب عبد الله خان وزیر بادشاهی با جمعی
کثیر مقابل گشته آتش مجادله و محاربه برافروخت و مجاهدان با عزم دلاوران معرکه رزم چون شعله جواله
نی قلم برق خاطفت بریختند و خرمن هستی او محروق نموده تمام سوختند و جوق جوق ازان اخراب پیوند زمین
شدند و امتعه و اسلحه و احمال و اثقال و اموال امیران بتصرف دست خوش نهیب خالصه معز الیه در آمده
در قلت وقت آن فتح عظیم را مغتنمات انگاشته تفتیح و تسخیر قلعه و شهر منحصر بر وقت دیگر داشته پرچم اعلام
ظفر اعتصام بصوب راجواڑه مرتفع و مزین ساخت از راجگان راجپوتان پیشکش گرفته اگرچه بعضی از
راجگان عظیم الشان مستدعی شدند که تا نیم قامت تعظیم حاصل نمایند سردار معز الیه منظور و مقبول نکردند در جهه
بهرت پوریه تحایف نفیسه و نذرانه متکاثره گذرانیده بتسلیه جان امان یافت مگر اکثر امکنه نواحی هندوستان
میران پور و چندوسی و سردهنه و کهاتی و جالیسر وغیره مکانات مابین جمن و گنگ از سیلاب افواج
سنگهان عالیشان و تلاطم امواج مبارزان ته و بالا شدند و عند المعاودت در ضلع بهبهرو زلیه که طرق و شوارع
آن ناحیه بنا بر عدم تیسر آب و هجوم اشجار صحرایی و سعت بوادی و صحاری صعب المرور بودند که سالک
خیال هم ازان سبیل بدشواری میگذشت و کسی از زر و سار از منه اصلاً در انجا نرفته بود حاکم آنجا از تمرد و نخوت
و استکبار کوس لمن الملک می نواختند و دست تعدی دراز نموده مخرب عباد الله و موذی خلایق میشدند
در اندک التفات دلاوران فیروزمند و مبارزان همت بلند عساکر آن خالصه ارجمند کاخ زندگانی اجل
رسیدگان بتعجیل از پا در آورده بتیغ السیف آن منکوبان عار فرار اختیار کرده متحصن حصن گشتند از انجا که
از تباشیر صبح دولت و اقبال و طلوع نیر حشم و اجلال خالصه جیو نصرتهای تازه و فیروزیهای بی اندازه
نصیب اوقات فرخنده آیات و در مدت مختصر اکثر جدال و قتال و محاربه های عظیم و جنگهای فخیم از تن منقا

بر ایوان اشجار رسا شده و درین معارک منتهاالک برقامت رعنا آن خدا پناهی زخم خوشنمایی بر اثر گوله تفنگ و سنان مستدیر مانند نقطهٔ انتخاب بر صفحهٔ شجاعت روزگار از کلک قدرت کردگار تزیین یافته چونکه درین اختصار تشریح و تصریح مقدمات آن مقدمة الجیش سنگهان گنجایش پذیر در قرطاس نیست لهذا غازهٔ ارائے عارض ایجاز شد که آن والانژاد مصلحت و کنکاش بدل حق شناس جسته از فرودگاه جسته دفعتاً بعزم انهدام بنیان آن بداندیشان فسادطراز و انقطاع بنیاد بدکیشان فتنه پرواز حمله دلاورانه بکار برده مستحصنان را طعمهٔ تیغ بید ریغ ساخت بعده از راه میان دواب تعبیه پٹیاله مخیم سرادقات اعلا خالصهٔ معزالیه گردید راجه صاحب سنگه پٹیاله که سابق پاہل یافته بود بدعوی گورسکهی مدارج تعظیم و تکریم و پیشکش و اتحاف به تقدیم رسانید معهذا ایک لک روپیه بابت زر خرج مقرره انجا که واجب الادا بود عوضانهٔ آن زیور وغیره اموال مهیا کرده بود خالصهٔ ممدوح از فیاضی معاف فرمودند و جمیع رؤسا سنگهان و راجگان و عموم بنی انسان لآلی اوصاف بی اکناف خالصهٔ معزالیه بسلک توصیف زبان سفتند و خالصهٔ معظم الیه بالهام غیبی و القاے لاریبی در حین حیات خود از مواطفت قلبی بسبب استحقاق سجدی بهاگ سنگه جیو که نبیرهٔ حقیقی پشت سوم از جد خالصهٔ معزالیه است و از ناصیهٔ آن بخت بلند بوارق حلم و حیا و انوار معدلت و دهیرم علیا کالشمس فی وسط السما موستی و هویدا بود شمشیر ریاست و حکومت متهٔ قبض و دخل دارالریاست کپورسنگه و تمام ملک و فوج کلهم من اوله و آخره حمایل ساخت و در مجمع سرداران سنگهان عالیشان ارداس کنانیده دستار امارت و ثروت بر فرق مبارک خالصهٔ بهاگ سنگه بهادر است و لفضله ترجیح احکام ریاست و ثروت یوماً فیوماً حالاً فی حالاً جلوهٔ استحسان یافت و عموم بنی انسان که چون اضداد وارلجهٔ بحث گرد شر روزگار روئین تنگی لیل و نهار از ربقهٔ اطاعت امر منحرف و متعاند قاله و شورش از جوانب و اقطار شده بود در پنجه استیلاف در آمدند و از طریقهٔ انحراف برآمده مطیع و منقاد فرمانبردار گشتند و در سال خجسته خصال ۱۸۴۱ سمت بکرماجیت که ابواب شادی و شادمانی بر روے دلها کشاده و اسباب کامیابی و کامرانی بالکل مهیا و آماده بود مولود مسعود و جود فائض الجود مخزن تهور و شجاعت معدن کرم و سخاوت حاوی حکم آله محتوی حسنات و مثوبات علم نامتناهی ماحی بدعت و ظلم صاحب حیا و حلم ذی دانش و فرهنگ خالصه فتح سنگه اهلووالیه از مکمن بطون بمنصهٔ شهود جلوهٔ اعلان یافت عالمی از دونا نیز و زر احمر کثیر پر ساختند و مساکین و غربا و متمردین و ضعفا ولم استغنای بجانم طائی زدند زهی مبارک سالے و چهی فرخنده روزی و عجب خجسته ساعتی که منجمان تقویم سال و مهندسان فلکی قیاس و براهمهٔ صاف پیچ دار رصاد جامع علوم عظیم و جمیع فنون فخیم تقویم ولادت یعنی جنم پتری آن اختر درخشنده برج کامگاری شمس فروزنده سماے نامداری بحسب انظار تثلیث و تربیع و تسدیس مقارنه و اجتماع کواکب بری از هبوط و حضیض و خالی از نحوسات و باقتران نیرین شرف اوج سعادت تاب زر نوشتند

دار الحکام طالع ولادت سمهو الهیت عظمی و علو همت کبری و اجتماع اسباب سرداری و فراهمی آلات نامداری مولود مسعود بیان طراز شدند سردار معزالیه صدر سریر نجومیان و برهمنان را انعام لایق متکاثره و صلات شایسته متواتره در آئین بهبین ریاست و حکم رانی عنایت و مرحمت فرموده و ابواب شادی و نشاط و فرحت و انبساط بر روی روزگار عالم و عالمیان و جهان جهانیان مفتوح گردانید و ما از لسے اینچنین مژده راحت افزاسے و نوید خرمی زداسے الاف مسرت و خورمی و اصناف اصناف راحت و خورسندی حاصل ساخته جبهین نیاز آگین خود بسجدات متواتره و به تسلیمات متکاثره در جناب سری اکال پورکه پستی مستمین نموده در در زبان عجز ترجمان طول لقای و تزاید عمر و دولت و اقبال و تضاعف معارج ابهت و صولت مولود مسعود درخواست و مسالت ساخت و نوادر طبع و فضایل مزاج این خجسته خصال برین آشناسی قرطاس چگونه گنجید که قسطاس قیاس شمه از ان در مقیاس خود نمی سنجد لهذا بطریق اجمال رقمزده کلک نیاز سلک گردید تا بر مورخان دانش آئین و مخبران بنیش آگین پوشیده و مخفی نماناد ۰۰

باب سی ام

بعد از وفات خان بهادر نشستن یحیی خان بر صوبه داری لاهور و رسیدن شاهنواز خان در لاهور و قید کردن یحیی خان و خلاصی او در سمت ۱۸۰۳

یحیی خان پسر کلان نواب مسطور که در خدمت پدر بزرگوار حاضر بود بر صوبه داری لاهور قیام نمود و شاهنواز خان که در شاهجهان آباد در تخت اقامت میداشت از استماع خبر واقعه هایله پدر بزرگوار دا استقامت برادر کلان بر صوبه داری قرین کلفت و ملالت گردید معه فوج شایسته روانه لاهور گشت تا قرب جوار لاهور رسیده پای استقامت مستحکم نمود میر مومنخان وغیره امرا در وقت در خدمت یحیی خان حاضر بود هویدا ساخت که الحال وقت جنگ و زور آزمائی است باید که بتائیدات ایزد مطلق وقادر برحق تیار و مستعد بر هنگامه و فساد گردیده باشتعال نوایر جدال و قتال پردازند که از مهب افضال ایزد متعال نسیم عنبر شمیم نصرت و فتح خواهد وزید و یحیی خان از استماع اینمعنی بسبب گردش طالع خود بلفظ تحمل و آهستگی برزبان آورد که اولاً جرأت و دلاوری طرف ثانی را ملاحظه و معاینه کرده بعد از ان آنچه مناسب

وقت خواهد بود از مکمن بطون رونق ظهور تواند گرفت بار دیگر امرایان صدر عرض نمودند که مخالف در جوار قلعه وارد شد و تاخیر درینمعنی موجب استیصال مبانی ریاست و انهدام آساس امارت خودها متصور است بزودی نزد و بعجالت آلآن نایره جدال و قتال مشتعل باید نمود و یحیی خان همان لفظ اول بر زبان آورد که درین اثنای شاهنواز خان معه افواج شایسته مکمل و مسلح وارد قلعه گردیده یحیی خان را اسیر پنجهٔ تقدیر ساخته بر مسند کامرانی و جهانبانی و شادمانی بنشست و میر مومنخان را به توبیخ و تادیب و زجر و تعذیب کما ینبغی نمایان ساخت و متصل دروازه کشمیری بنگاه نقره تیار کنانیده اوقات بعیش و نشاط و فرحت و انبساط بسر میبرد و از شوخ طبعی و ناتجربه کاری معامله و نزاری وغیره خصایل مزاجش چه مرقوم نموده آید آکراه یا تا متنفسی من الانفاس انگشت سبابه بطرف بنگله آن جامع خوبیهای حی نمود فی الحال بنکبت ابدی واصل میشد بعد از مرور اوقات کثیر یحیی خان کیفما اتفق خلاصی از زندان یافته روانه بطرف شاهجهان آباد گردیده بدریافت ملازمت حضرت محمد شاه و وزیر خان دوران و قمرالدین خان بهره یاب و مستسعد گشته تمام حقایق مصایب و شنعت اوضاع خویش بسبب گردش ادوار سپهر بیدار معروض پیشگاه جاه و جلال ساخت غیرت نیض طویت بادشاه باستصواب اراکین دولت بر آن مصمم بالجزم گردید که دمار از دماغ شاهنواز خان بیرون نموده شود که همراه برادر کبیر مرتکب اینچنین مقدمات ناشایسته گردید لیکن بسبب بعضی وجوهات ظهور این امورات در حیز تعویق و تراخی افتاد و فلک نیرنگ ساز و سپهر شعبده باز طرفه سانحه تازه بر روی روزگار آورد.

باب سی و یکم

فرستادن شاهنواز خان صابر شاه وکیل خود بنابر طلب احمد شاه

شاهنواز خان که به تسلط تمام در لاهور مستقر و مستحکم گردید بسبب رسیدن یحیی خان در شاهجهان آباد طبیعت آن نوجوان بسبب بعضی وجوهات از طرف محمد شاه منحرف گشت و از جاده اطاعت و انقیاد و مسالک فرمانبرداری منقاد روگردان شد بنابران بسبب ناتجربه کاری معامله سرداری و ناواقفی مقدمات جهانداری با تسلط و مصاحبان ناعاقبت اندیش حقایق و معارف آگاه سیادت و نجابت پناه سید صابر شاه را بعهده وکالت

نزد احمد شاه ابدالی که تازگی سر بشورش و فساد برداشته و بعد از نادر شاه بر سریر سلطنت متمکن شده بود ذکر ستایا و پیغامات ضلالت آیات بر زبان آورد که ملک هندوستان مملکت وسیع و اقلیمست فراخ و از کثرت اشجار و دفور اثمار و نزاکت طبایع و زینت ارداح خلد برین متصور و متخیل است و لایق سیر و شکار خواقین نامدار و سلاطین بلند تبار تلقین است و درین جزو زمان از زیور بادشاهی که دار و گیر ممالک مقبوضه و نسق و نظام محروسه بدو تعلق داشته باشد محلی و مزین نیست و هیچ مکان بسبب اطمینان و توفل عیش و طرب و کثرت نغمه و سرود اسباب جنگ و آلات حرب مهیا و موجود نیست مقرون صلاح صواب اندیش آنست که آن والا جاه بنفس نفیس و جسم لطیف و عساکر موجوده خود با نطرف متوجه شود که بر تخت خلافت و سریر سلطنت آن ذات ملکی آیات جلوس میمنت مانوس فرمایند و این خیر اندیش بر مسند وزارت استحکام تمام و استقلال مالاکلام گرفته بتقدیم خدمات شایسته و بندگیات بایسته لوامع عقیدت شعاری و سواطع عبودیت آثاری سجاده نشهود نمایان خواهد بود و آن قدوه حق شناسان بعد از طی مسالک و قطع مشارق در ولایت رسیده بدریافت ملاقات احمد شاه مسرور و مبتهج شده تمام کیفیت صدر سن و عن مشهود بسرمن ساخت و احمد شاه را که خیال ملک گیری و مخیله تخیل بود ظهور این مقدمه عجیب و سوانح غریب را محض از تائیدات ایزد متعال ذو النعمات مؤید بیهال تصور ساخته با فواج همراهی برفاقت و همپائی سید مذکور رهگرای منزل مقصود گردید

باب سی و دوم

به بهمی امورات نادر شاه و خروج احمد شاه

نادر شاه بعد از نسق و نظام خوارزم بجانب داغستان مراجعت نمود و در امر سلطنت و جهانداری کیفما اتفق بحسب رضای او تعالی جلشانهٔ و عظیم برهانهٔ و عم نوالهٔ خلل و فساد چند در چند راه یاب گردید لهذا ابنا بر استیلای وساوس مفسده و مظلمه قرة العین رضا قلی میرزا که فرزند مهین و ولی عهد بود دیده جهان بین او را از روشنائی و بصارت عاطل نمود لهذا الحرکات او از نظم طبعی افتاد و اهالی ایران در حق حسن سلوک او پاره پاره کردند

و اهالی فارس و بنادر عموماً با تقی خان شیرازی که از جانب بادشاه بایالت آنجا مستقر بود متفق اللفظ و المعنی شده و کلب علیخان کوسه سردار را که خالوی شاهزادگان بود مقتول و مذبوح ساختند و همچنین اهالی تبریز دان حیدر خان افشار حاکم خود را بقتل رسانیدند و سن لعبة اهالی تبریز سام مجهول الحال را بسلطنت برداشتند تا آنکه کار بجدی رسید که در دهم محرم که نادرشاه از اصفهان بطرف خراسان می آمد بهر مکانی که مقر لشکر می گردید رئیس دیگر آنجا مقرر می نمود در ان اثنا اهالی سیستان انحراف از جادهٔ مستقیم متابعت نمودند علی قلی خان برادرزاده نادرشاه باتفاق طهماسپ خان سردار کابل بآنطرف مامور گشت علی قلی خان در آن حدود با سیستانیان موافقت کرده آغاز مخالفت با نادرشاه ساخت لهذا جماعه افغانان و محمد خان ابدالی حاکم نادرآباد و بنا بر دفع فتنه و نادعای قلی خان از طرف نادرشاه روانه گشت بعد اکثر از جنوشان از مسلک مستقیم اطاعت انحراف نمودند لهذا نادرشاه تمام شاهزادگان را معه لشکر شاهرخ میرزا معه جواهر و نفایس روانهٔ کلات فرمودند و خود برای بند و بست جنوشان کمر همت چیست و چالاک بسته کردند در شب یکشنبه جمادی الثانی سال یکهزار و یکصد و شصت هجری در منزل فتح آباد دو فرسخی جنوشان محمد خان قاجار ایروانی و موسی بیک افشار و دیگر افغانان باشارهٔ علیقلیخان و محمد صالح خان ابیوردی و محمد علی خان افشار و جمعی از کشکیان افشار که نگاهبانان و پاسبانان سراپرده بودند معه احمد خان ابدالی بهنگام نصف اللیل داخل سراپرده شدند و نادرشاه را مقتول و مذبوح نمودند سری که سر سروران بود و در عرصهٔ زمین و زمان از بس عظمت و جلال نمی گنجید در بازار اردو چون گوی صفت بازی طفلان شد و شیرازهٔ جمعیت و انعقاد ولایت ابتر و پراگنده گشت»

نظم نادرنامه

شبانگاه سر قتل و تاراج داشت ... سحرگه نه تن سر نه سر تاج داشت
بیک گردش چرخ نیلوفری ... نه نادر بجا ماند نی نادری

هنگام طلوع نیر اعظم که این خبر مشهور السنه خاص و عام گردید تمام لشکر برهم و منتشر شدند و طایفهٔ افغانان واوزبکیه باتفاق احمد خان ابدالی با افواج نادر مجادله و مقابله نمودند احمد خان معه اوزبکان و افاغنه از راه هرات روانه قندهار گشت و مشار الیه حقیقت روبکار بطرف علیقلیخان بقلم آورده

باب سی و سوم

نشستن علیقلی خان بر سلطنت و علی شاه نام نهادن و قتل نمودن اولاد نادرشاه

علیقلی خان از هرات باستماع خرابی نادرشاه منفرح و منشرح شده و کبرای مراد و توسن مقصود در زیر ران خود دیده
بسرعت سریعه وارد مشهد گشت و سهراب نام غلام را معه افواج شایسته برای اسیر و قید کردن شاهزادگان
به قلات فرستاد از سمت دروازه در بند ارغون شاه داخل قلات شدند و آن حصن حصین را بروی زمین در
تصرف آوردند امام قلی میرزا و نصر الله میرزا باتفاق شاهزاده شاهرخ میرزا بر کمیت بادپایان سوار شده دل
بر فرار داده بطرف شاهجهان آباد روانه شدند کاظم بیگ و ابراهیم بیگ برادران علیقلی خان از قلات به تعاقب شاهزادگان
پرداختند و در ده فرسخی قلات در دست محمد حسین بیگ که توشیچی نصر الله میرزا بود باستماع هذه سر راه بر شاهزادگان مسدود
نموده تمام شاهزادگان کرام شاهرخ میرزا و امام قلی میرزا را اسیر پنجه تقدیر ساخته در قلات آوردند و فرمان علی نام
خویش خود را به تعاقب شاهزادگان فرستاد و نامبرده در حوضخان من محال مرو بشاهزاده رسیده مستعد گردید
شاهزاده شمشیر از نیام بر آورده و او را از اسب در افگنده و شربت شیرین حیات از شمشیر اجل چشانیده روانه مرو گردید
و جمعی از قراولان بر روی که در ناحیه مرو بودند ملاقی شاهزاده گردیده او را وسیله حصول مقاصد و بر آمد مطالب دیده
با شاهرخ میرزا و امام قلی میرزا معه تمام اولاد و احفاد نادرشاه موافق رضای او تعالی شانه از ستم علیقلی خان جان بجان
آفرین تسلیم ساختند و شاهرخ میرزا را علیقلی خان در مشهد مقدس مخفی و نهان نموده خبر قتل او را مشتهر باطراف ساخت
بملاحظه این معنی که تمام ولایت به تصرف شود که شاهزاده را بر بستر حیات استراحت کنانیده و اکثر اهل ایران سلطنت
او را منظور نساخته طالب اولاد نادر در مشهد شاهزاده را بر سریر سلطنت متمکن سازند و تفصیل اسمای اولاد نادرشاه
که از جفای این عم شهید شربت شهادت چشیده اند مناسب این مقام عبرت فرجام است که آن نونهالان چمن زندگانی
و نورسته های گلشن شادمانی بموجب جان بجان آفرین تفویض نموده اند شاهزاده اعظم رضا قلی میرزا بیست و
نه ساله و شاهزاده نصر الله میرزا بیست و سه ساله و شاهزاده امام قلی میرزا هژده ساله و شاهزاده چنگیز خان سه ساله

وحید اللہ نبیرہ اولاد رضا قلی میرزا سیزدہ سالہ و واحد قلی میرزا دوازدہ سالہ و ذوالنون خان از نبیرہ علی قلی خان هشت سالہ و محمود خان چهار سالہ اولاد نصر اللہ میرزا و اولاد رخان هشت سالہ و مصطفی خان از صبیہ محمد حسین کرد چهار سالہ و سهراب خان چهار سالہ و تیمور خان از بطن صبیہ قدسیہ بادشاہ هندوستان سہ سالہ و مرتضی خان شیرخوارہ و محمود خان از صبیہ محمد حسین کرد شیرخوارہ و اسد اللہ خان شیرخوارہ و اوکیهان خان شیرخوارہ و از پردگیان نصر اللہ میرزا بعد از قتل شاہزادگان پسری بوجود آمد نصر اللہ قلی میرزا موسوم شد مرضعہ او بنا بر رضا جوئی علی قلی خان شربت حیات چشانید شاہزادگان مقتول بیست نفر ستند علی قلی خان بعد از تمام کار شاہزادگان در بیست و هفتم جمادی الثانی در ارض مشهد جلوس بر تخت سلطنت ساختہ خود را علی شاہ نامیدہ سکہ و خطبہ بنام خود رائج ساخت۔

باب سی و چهارم

برهمی امورات علیشاہ بر تخت نشستن سلطان ابراہیم

هنگامی کہ علیشاہ قایم مقام نادرشاہ گردید در آن وقت دو کرور روپیہ نقد مسکوک سوای جواہر خانہ و باقی نقایس و اسباب و جواہر خانہ و اظراف مرصع در مشهد موجود بود و مبالغہ را بدرجہ اسراف بصرف رسانیدہ نقرہ خام را بجای شلجم بخت و گوہر شاہوار بہای سفال ارزان ساخت و حسن قلی بیگ را با سهراب غلام در تمامی کارخانجات سلطنت مختار گردانید و خود بعیش و عشرت مشتغل شد و ابراہیم خان برادر خود را سردار اصفهان نمودہ باتفاق صالح خان قرقلو فرستاد تمامی ایلات افشاریہ و بختیاریہ و سایر طوایف عراق و آذربایجان کہ از غلبہ نادرشاہ در خراسان سکونت میداشتند فرصت وقت را غنیمت دانستہ وروانہ اوطان خود گردیدند و بعد از ان علی شاہ بر سر جبوشان رفتہ در حلقہ انقیاد و اطاعت آورد و بنا بر قحط غلہ بمازندران گذشتہ نہ ماہ در آنجا متوقف شد و الیہ یارخان توخی سرگردہ افغانان غلجہ و عطاخان سردار اوزبکیہ کہ حسب الامر نادرشاہ مرحوم در سواد روم بودند در بنوبلاخو در را در ردو اصفهان آوردہ خود را نزد ابراہیم گذاشتہ باعلی شاہ ملاقی شدہ تقدیم خدمات شایستہ کردند

وسہراب غلام متہم علیہ علیشاہ بود حسن علی بیگ اورا مخل کار خود میدانست لہذا با نبعاث تمہیدات چند در چند سہراب را بطرف اصفہان نزد ابراہیم خان فرستاد ابراہیم خان را رسیدن سہراب ناموافق آمد لہذا سہراب را مقتول کنانید وسلیم خان افشار کہ از طرف نادر شاہ مرحوم بسرداری آذربایجان منسوب بود واتفاق نمودہ پردہ از روی کار برداشتہ انحراف از علیشاہ ساخت علی شاہ از مازندران بعزم تنبیہ ابراہیم خان روانہ شد در زنگانہ ربابین سلطانیہ حرب فریقین بظہور آمد فوجی از لشکریان علی شاہ از ہمان جنگ گاہ از علی شاہ جدا شدہ با ابراہیم خان ملحق گشتند وبقیہ فوج علی شاہ دست وپای تدبیر گم کردہ سررشتہ حفاظت از دست دادہ طریق ہزیمت اختیار ساختند علی شاہ با معدودی از خواص بطہران گریخت وابراہیم خان علیشاہ را در طہران گرفتہ کور ساخت وخود را سلطان ابراہیم نامید۔

باب سی وپنجم

برہمی امورات سلطان ابراہیم ونشستن شاہرخ

ہرگاہ سلطان ابراہیم جلوس بر تخت کامرانی ساخت عدت لشکریانش بقدر یکصد وبیست ہزار کس میرسید وحسن علی بیگ برادر خود را صاحب اختیار خراسان ساختہ باتفاق علی تقی خان ومحمد رضا خان قراچور بخراسان فرستادہ شہرت داد کہ بادشاہی بالارث والاستحقاق بحضرت شاہرخ است واورا بغیر از اطاعت منقوش ضمیر نیست شاہزادہ بسمت عراق متوجہ شدہ اورنگ خلافت را بجلوس خود زینت بخشید مطمح نظرش اینکہ در ہمین لباس کاذبہ تمامی خزاین مشہد وغیرہ را بدست آورد وآن دُرِّ یتیم صدف خلافت را در گنجینہ عدم وخزینہ فنا جا دہد خوانین اکراد وروسائی واہالی خراسان بعد از ورود حسن علی بیگ جواب دادند کہ شاہزادہ یادگار سلسلہ صفویہ نادریہ است واز ہمہ جہت وارث تخت ودیہیم وسلطنت ہفت کشور است نہضت شاہزادہ بسمت عراق مناسب نیست در خراسان جلوس خواہد ساخت ابراہیم خان اگر بر جادہ عقیدت راسخ است طریق موافقت اختیار سازد وپس ہمگی اکابر واعیان خراسان یکجا شدہ

سرزمین قندهار رخت نزول آورد و ناصرخان را که مبالغ تحصیل ملک اورنگ آباد و غیره در قندهار اقامت میداشت خان مشارالیه را اسیر پنجهٔ تقدیر کرده در محبس قید محبوس ساخته به تمام مبالغ متصرف و قابض گردید و بعد از آن احمد شاه برزبان آورد که خان مذکور در عقد حبیبهٔ خود را در حضور احمد شاه در رشتهٔ ازدواج منتظم گرداند و خان مسطور دادن دختر منظور و قبول داشته و پسر کلان خود را به طریق یرغمال داده و در انتای در تمام قبایل و عشایر را ابر بالای کوهسار دشوار گذار فرستاده و خود مستعد جنگ و پیکار شد احمد شاه در قندهار بر تخت سلطنت جلوس فرموده باتفاق سرداران بنابر تنبیه و تادیب ناصرخان روانه شده و سرداران غیره افواج همراهی را مورد انواع انواع انعام و انعامات گردانیده افغانان کارگذار را بجمعیت بیست هزار سوار بنابر هنگامه مردان ناصرخان که در جبال صعب المرور متواری بودند مامور نمود و از تائیدات ایزد متعال و توفیقات قادر ذوالجلال ناصرخان معه رفقای خاک مذلت و ناکامی بر سر ریخته رهگرای شاهجهان آباد گردید احمد شاه نیز با افواج موجوده از قندهار در کابل رسیده و بندوبست آنجا قرار واقعی بر روی کار آورده از راه جلال آباد در پشاور رسیده و در نسق و نظام آنجا نیز سعی مالاکلام بر روی کار ساخته و از دریای عباسین المشهور اتک و جهلم و چناب عبور ساخته وارد شاهدره آنروی آب راوی متصل مقبرهٔ جهانگیر پادشاه رخت اقامت انداخت و صابر شاه را بنابر حاضر گردانیدن شاهنواز خان روانهٔ لاهور نمود مشهور السنهٔ خاص و عام است که افواج سواران همراهی شاهنواز خان از قسم زره پوشان و سلاح داران چارآئینه بمیدان بمرتبه کثیر و خطیر بود و عساکر احمد شاه بدرجه قلیل در وقت ظهور میداشت لهذا شاهنواز خان از نقصان زبان خود برزبان آورد که پادشاهی بوجود ما سرجود این بنده رب الودود بهبود میباشد و خلعت وزارت با احمد شاه عطا خواهد شد صابر شاه ظاهر ساخت که اولا بعهود و مواثیق و پیمان محکم بزرگان جهان را بعهد وکالت روانه ساختن و من بعد از قول و قرار اجتناب و احتراز بظهور آوردن شیوه امیران روزگار و دولتمندان اعصار نیست شایستهٔ حسن اخلاق آنست که از گفتگو صدر محترز و مجتنب موافق گفته زبانی خود کاربند و مستعد شده بوجهی من الوجوه و بسببی من الاسباب تخالف و تباعد نباید ساخت که انتهی منتج حسنات و مثمر برکات خواهد شد شاهنواز خان که مردی جاهل ناتجربه کار بود لهذا سید مسطور را شکم خرق کرده در شهر بسواری شتر گردانیده و از ظهور این معنی عبرت افزای هریک بر تقدیر ایزدی حیران و پریشان گردید که همچنین سید گرام و بزرگ عظام بی موجب از عالم فانی به تعذیب بسیار ارتحال ساخته است چنانچه مزار خوات معدن برکات پس مسجد پادشاهی بطرف دروازهٔ تکسالی میباشد احمد شاه از اصغای این سانحهٔ غریبه متوکلا علی الله گردیده و معتصم بحبل المتین استقامت و تشمیت بعروه

و لفتی توفیق خدا گشته از شاهدره انتهاض ساخته متصل روضهٔ شاه بلاول بآنروی آب فرود آمده دو دستهٔ سواران جرار کارآمدنی را در خلوت طلبیده بر زبان آورد که از ینجا بجناح استعجال عبور ساخته در ظاهر بنوکری و توسل شاهنواز خان اختیار باید نمود و هنگام طلوع ستارهٔ اقبال و ظهور کواکب اجلال یعنی رسیدن احمد شاه اندرون شهر به تقدیم خدمات شالیسته سعادت کونین حاصل باید ساخت چنانچه دستهٔ سواران بقدر ده هزار سوار و پیاده نزد شاهنواز خان آمده بر زبان خود آوردند که احمد شاه بسبب بی‌خرجی و کثرت مصارف و قلت محاصل و طلب تنخواه داران سپاه افواج خود را از نوکری معزول فرموده بنابران بنابر ظهور مراسم خیراندیشی و خدمتگزاری در خدمت فیضدرجت مشرف شده ایم شاهنواز خان که مخمور بادهٔ ادبار و مست شراب نکبت آثار بود سواران مذکوره را در سلک متوسلان منسلک گردانید بعد از ان احمد شاه پایاب از دریای راوی عبور ساخته در مکان حضرت ایشان قیام استقلال ارتسام بجلوه ظهور آورد و تمام مکان صفدر را غارت و تاراج ساخته تلف و ضایع نمود و افواج احمد شاه زر مبالغ و اسباب و کارخانجات و زیورهای مرصع و آلات حرب و ظروف طلائی مرصعی وغیره مالامال بود شاهنواز خان از انقلاب طالع و قت و انصراف کوکب اقبال دست و پای تدبیر گم کرده بدون معاینه جرات دلیران و زره پوشان از میدان مجادله و مقابله قرار بر فرار داده رخصت ادبار بصوب ملتان آورد و تمام افواج همراهی شاهنواز خان آنقدری مقتول و بسیاری مجروح شدند و باقیماندگان در بحر رادنی مستغرق گشتند و دسته‌های سواران احمد شاه که در سلک متوسلان شاهنواز خان منتظم بودند در مقابله و مجادله دقایق عقیدت فدویت نمایان ساختند بعد از غنایم نعمایم و افر و اسباب لیباربهاتی احمد شاه پرداخته مورد تحسنت و آفرین گردیدند و دیوان لکهپت رای مختار کار خان مرحوم در خدمت احمد شاه حاضر شده عرض ساخت که شهر را در امن و امان بحفاظت و حراست بیکران نگاه باید داشت و قریب لکهائی مبلغ از وجه نذرانه از شهر لاهور وصول کنانیده خواهیم داد چنانچه جلی خان نامی افغان قصوریه بنابر تحصیل مبالغ نذرانه و صوبه داری لاهور از طرف احمد شاه مقرر و معین گردید

احمد شاه بطرف

هندوستان

انتهاض ساخت

باب سی و هشتم

روانگی احمد شاه از لاهور بطرف هندوستان وجنگ فیما بین احمد شاه هندی واحمد شاه ولایتی در سرهند وشکست احمد شاه ولایتی از دست میر معین الملک المشهور میر منو

محمد شاه در شاهجهان آباد از استماع خبر رسیدن احمد شاه و گرنجتن شاهنواز خان بطرف ملتان و داعیه عزیمتش بصوب هندوستان افواج بسیار بر رکاب احمد شاه ثانی خلف الصدق خویش باتفاق قمر الدین خان و صفدر جنگ ابو المنصور خان و مهاراجه سوائے سنگه وایسری سنگه راجه جی پوریه مامور و معین فرمود و احمد شاه مامور ی افواج هندوستان مسموع ساخته و از ساحل لودهانه عبور دریای ستلج نموده در سرهند رسیده دست تطاول و تاراج دراز ساخت بعضی پیرزاده های درویش سیرت شهر چیزی نذرانه بر خود قبول نموده شهر را از تلفی و خرابی رهانیدند احمد شاه از سرهند زر خطیر و مبالغ کثیر بعرض تحصیل در آورده در شاله باغ سرهند نزول کش گردید و از آنطرف افواج هندوستان در مالوپوره و کوبه لشکر حمله ده کرده از سرهند قیام نصرت فرجام بجلوه ظهور نمایان گردید روز دوم فیما بین عساکر عالیه هنگامه مجادله و مقابله رو بکار گشت بسیاری زخم کاری برداشتند و اکثری بر بستر ممات غلطیدند هر طرفی مقتولی و هر سمتی مجروحی و هر جانبی مذبوحی و هر جهتی مقطوعی

نظم

شد از کشتگان بسیار زمین پر از جان و تن آسمان و زمین
بهم کوه و دریا بجنگ آمده جهان زان خصومت به تنگ آمده
خروش یلان نبرد آزمای ز سر هوش میبرد و قوت ز پای

تا هفده روز نایره هنگامه و فساد مشتعل و روشن گردید و از فیما بین کس را طاقت یورش و ریزش نماند بتقدیر ایزد مطلق و داد ار برحق از آتشخانه قضا گوله توپ کار نواب وزیر را تمام و کمال ساخت خرمن هستی اش بآتش فنا سوخت و از ظهور این واقعه عبرت افزای فتوری زیاده و فتوری بیشمار از عدد لشکر اهل هند

جاده نمایش پذیرفت معین الملک از شنیدن حادثهٔ هایلهٔ پدر بزرگوار متفکر و متحیر گردید رباعی در تاریخ وفات وزیر با تدبیر که رقم زده کلک فصاحت سلک گردیده اینست

قطعه

قمری اوج وزارت هیهات	ناگاه از تیر قضا گشت شهید
شد جهان تیره ز تاریخ وفات	وای زین دهر قمر رو پوشید

تمام مصرع چهارم تاریخ وفات میباشد ۱۱۶۱ هجری و نواب معین الملک باستقلال تمام و استحکام مالاکلام باتفاق صفدر جنگ در میدان کارزار پای استقامت محکم و مستقل ساخته ترددات شایان و کوشش الیق پایان بجاده نمایش آورده و فوج درانیان موافق تاکید اکید احمد شاه عنان فعلی خوشخرام را بهر طرف منعطف ساخته و حملهای مردانه و یورشهای بهادرانه بجلوه نمایان آورده بر افواج شاه هند مستولی و غالب شدند ـ ایسری سنگه که بنابر حفاظت هر دینه مقرر و معین بود از ظهور استیلای طرف ثانی رخت ادبار بطرف جی نگر کشید و دیگر سرداران هند پای استقامت در میدان محاربه مستحکم ساختند اصلا حرکت و لغزش بجلوه ظهور نیاوردند و معین الملک بصلاح صوابدید صفدر جنگ از دست راست جوهر برنش و جسارت را جلای دفر و صفائی کاثر داده سرخروی ابدی در دنیا و عقبای سرمدی حصول نمود چون دیوان ازل و منشی ابد خط اقبال بیشانی فتح و نصرت و بهروزی درقسم ظفر و فیروزی در دیباچه تکوین و ایجاد و دفتر ابداع در صفحه قرطاس روزگار بنام نامی معین الملک نگاشته کلک تقدیر کرده بود بنا علیه احمد شاه تاب مقاومت شیران خونخوار عرصهٔ کارزار و رخود نیاورده و قرار بر فرار داده رخت نکبت و ملالت بصوب عقب انداخت و عبور از دریای ستلج و بیاس بسرعت سریع بجلوه ظهور آورده وارد لاهور گردید افواج بادشاه هند به نصرت و فتح بسیار و ظفر و فیروزی بیشمار روز دیگر داخل سرهند گشت و هزاران هزار فرحت و مسرت و صنوف و صنوف راحت بهجت نصیب اوقات ابتهاج آیات سرداران هندوستان گردید.

رباعی

این مژدهٔ اقبال کزان سو آمد
دولت ز نشاط تهنیت گو آمد
گل بوی که باغ عشرت از سر بشگفت
مے نوش که آب رفته در جو آمد

باب سی و نهم

فسخ عزیمت احمد شاه هند بطرف پنجاب بسبب ارتحال محمد شاه و ماموری میر معین الملک بر صوبه داری لاهور و رفتن او بطرف دهلی

احمد شاه ثانی و امیران عالی تبار بصلاح و مشورت یکدگر مقرر و معین ساختند که باتفاق عساکر منصوره تعاقب احمد شاه ابدالی دیگرباره آنسو اد شده آید که استیصال تمام و انهدام مالاکلام در بنیان خلافت و بنای سلطنت دران توم جلوه نمایش یابد که بار دیگر باعث خرابی و فساد در هندوستان نشود که درین ضمن خبر کلفت اثر ارتحال و انتقال محمد شاه ازین جهان فانی بعالم جاودانی ناسخ عزیمت گردید و انواع انواع ملالت و اصناف اصناف کلفت بیرامون حال اولیای دولت گردید و رباعی در تاریخ وفات که از نکمن عدم کسوت وجود پوشید حواله کلک اعجاز سلک گردیده ست ٭ رباعی

آه آن شاه همایون فال را ٭ انتقال از جاه خود ناگاه شد

سال تاریخش ز رضوان ثبت شد ٭ در ارم جای محمد شاه شد

د	ر	ا	ر	م	ج	ا	ے	م	ح	م	د	ش	ا	ه	ش	د
۴	۲۰۰	۱	۲۰۰	۴۰	۳	۱	۱۰	۴۰	۸	۴۰	۴	۳۰۰	۱	۵	۳۰۰	۴

بمشورت و کنکایش و صوابدید صفدر جنگ میر معین الملک را بخلعت صوبه داری لاهور معزز و متفخر فرموده و مراجعت بصوب شاهجهان آباد و قصبه پانی پت مخیم سرادقات اقبال گردیده در سنه یکهزار و یکصد و شصت و یک هجری مطابق سمت ۱۸۰۵ بکرماجیت بر تخت سلطانی و اورنگ جهانبانی جلوس میمنت مانوس فرموده صفدر جنگ را بخلعت وزارت سرافراز و ممتاز گردانید و قریب هفت روز محفل جشن و رونق تازه پذیرفت و از انعام بیکران

به جلوه نمایش آورد

واکرام بی پایان نزغنی حاصل ساخته داخل شاهجهان آباد شدند ومعین الملک بخطاب رستم خان هند معزز ومباهی شده مراجعت بطرف لاهور نمود واحمدشاه بمجرد ورود نواحی لاهور دیوان لکهپت رای رانزد خود طلبیده طلبگار باقی معامله گردید که بسرعت مرعیه مبالغ مذکور بتمام وکمال حواله باید ساخت که از ظهور این نیکوخدمات وحسن بندگیات عنایات روز افزون وتعقد گوناگون بحال شاه موصوف خواهند شد ودر صورت توقف وتغافل نتیجه نیک وثمره حسنه معاینه نخواهد گردید دیوان مذکور که مردی متعدی بیرکهن بود بزبان آورد که بادشاه بعد دیگر بنفس نفیس از میدان کارزار هزیمت را غنیمت دانسته متصل شهر لاهور اقامت نموده اند واز عقب افواج بادشاه هند معه میر معین الملک بسرعت سریع میرسند با دا هنگام رسیدن افواج در پنجاب فیابین بازنایره جدال وقتال مشتعل شود مناسب وقت اینست که همین دم در طرفة العین عابر از دریای راوی شده انتهاض بطرف ولایت باید فرمود چنانچه احمدشاه از استماع این خبر دست وپای تدبیر فراموش نموده وحواس دماغی مختل گردانیده روانه ولایت گردید میر معین الملک بسرعت سریع در لاهور نزول اجلال آورد وافواج کثیر باطراف وجوانب بنابر انسداد طرق وراه آمد ورفت ولایت مامور ساخت وسنگه صاحب سردار چهرت سنگه در حین مراجعت مزاحم ومعارض افواج ولایت گردیده بسیاری مقتول واکثری مذبوح ومجروح شدند واسپان صبا رفتار ودیگر اسباب احمدشاه بتصرف سنگهان سموالمکان درآمد تا دریای اٹک افواج ولایت مصایب صعبه وحوادث مشکله از دست غلبه سنگهان شجاعت نشان برداشتند

باب چهلم

خروج سنگهان عالیشان مرتبه اول در عهد میر معین الملک و ماموری ادینه بیگ خان

سردار جاسنگه وهردسنگه وکروره سنگه در دوابه ستلج وسردار بهاگهه سنگه اهلو والیه معه جاسنگه نایب خود وسردار جاسنگه رام گهریه در دوابه بست جالندهر وسردار نجا سنگه وهری سنگه به یکجا در دوابه باری سردار صاحب سموالمکان سردار چهرت سنگه در دوابه رچناب قدم استقامت محکم ساخته بر تمام ممالک متصرف

وقابض گردیدند در اسم افواج ظفر امواج خود ها دل خالصه جیو نهادند واوینه بیگخان هنگام ورود احمد شاه در دوابه درزاویه خمول گمنامی منزوی نشسته بود میر معین الملک موصی الیه را از برائے دفع فتنه وفساد سنگهان مامور ساخت خدمت ونظامت دوابه نسبت جالندهر مرحمت ومفوض نمود وخان مذکور برسیدن در دوابه همراه سرداران عالی شان بدستور سابق سلوک ورعایت بجلوه نمایش آورد ولیکن سواران سنگهان از مدد وتائیدا سری اکال وکثرت افواج خودها وقلت لشکر خان مذکور به قول وقرار زبانی دلنهاد نشدند ودر کوهسار دشوار گذار شمالی عمل ودخل خودها بجلوه نمایش آوردند مستعد جنگ وجدل وکارزار گردیدند وخان مذکور در هنگامه کارزار با فواج جرار دارو گشته آتش فساد ونائره هنگامه مشتعل نمود بسیارے از جانبین بر بستر ممات غلطیدند و اکثر زخم کاری برداشتند وبرخی قرار بر فرار داده رخت ادبار بطرف اوطان بردند سنگهان سموالمکان در مسانات مقبوضه خویش قیام نصرت انجام ساختند وخان مذکور رجع القهقری کرده در دوابه فرود آمد و بطرف میر معین الملک بنابر استعانت وامداد خود قلمی ساخته وبنابر توغل واشتغال امورات مالی وملکی وعدم مصلحت ومشورت وکنکایش سرداران درباب ماموری افواج بطرف خان مذکور اهمال وتغافل راه یاب گشت لهذا غلبه وتسلط سنگهان در سرزمین پنجاب رونق ظهور بخشید»

باب چهل ویکم

احوال میر معین الملک ورسیدن احمد شاه مرتبه دویم درپنجاب ورفتن کوڑا مل بنابر مقابله شاهنواز خان بطرف ملتان ۱۸۰۱ بکرمی

میر معین الملک با اسباب شائسته وکارخانجات لایقه موافق دستور ومطابق قانون دربار بادشاهان سلف هندوستان با توپهای اژدر دهان ولشکر بیکران مسلح ومکمل وارد لاهور گردیده داد عیش ونشاط داده تمام رعایا وبرایا که ودایع وبدایع حضرت صمدیت اند از حسن سلوک ومراعات مبالغ ورتق ونظام ممالکت وعدالت خورسند

و راضی گردانید و داد دهی مظلومان و فریادرسی ستمدیدگان سعی و توجه بر کمال بر روی کار آورد و از
نوشتجات وقایع نویسان دارالامان ملتان واضح گردید که شاهنوازخان جمعی وافی فراهم ساخته
باعث شورش و فساد و مورث عناد و نزاع میباشد اگر درینوقت دمار او بر آرد و دماغ آن نکوهیده
اطوار بیرون نموده اید بسیار احسن و انسب است و معین الملک تهیه اسباب مجادله و مقابله
همراه شاهنوازخان بجلوه نمایش آورد که درین اثنای بعد انقضای مدت هشت نه ماه احمدشاه
بمرتبه دیگر بعزیمت پنجاب پرداخت و از نهر عباسین عبور ساخته آماده پیکار با لشکر بیدار از روی
آب قیام پذیر گردید و میر معین الملک مشورت آنمعنی همراه مهاراجه کوڑامل و دیگر عوامد بجلوه نمایش
نمایان ساخت مهاراجه کوڑامل که مرد شایسته قابل کار لایق خدمت و دقایق بندگی بود اشهب خوش خرام
زبان را در میدان اظهار جواب شایان در صفحه بیان جولان داد که خود بدولت به نفس نفیس تشریف
فرمای و متوجه بطرف احمدشاه باید شد و این نیازمند بر بالصوب ملتان روانه گردیده در تقدیم خدمات
شایسته و دقایق بندگی و نیازمندی جانفشانی بجلوه ظهور خواهد آورد چنانچه مهاراجه موصوف فی الفور
به جمعی وافی و اسبابی کافی با لشکر مسلح و مکمل بطرف دارالامان ملتان مرخص گشت و من بعد میر
معین الملک هم عنان فتح و نصرت مع افواج رکابی شباشب از دریای راوی عابر گردید و سید
عوضخان را مع دیوان لکهپت رای بر صوبه داری معزز و مفتخر گردانید و پس از طی منازل و
قطع مراحل در سوهدره برلب دریای چناب فرود آمد و سوهدره جای است دلفریب و مکانی است
با فر و زیب با خوبی عمارات زیبا و با آراستگی حدایق رعنا که نواب علی مردان خان اکثر دران مکان
عمارات پسندیده بنا ساخته و مکان مذکور در جاگیر نواب مسطور مقرر بود و زیر او دریای چناب جاریست
حاصل کلام آنکه آنطرف دریای چناب در مکان گهیره رخت استقلال اندوخت فیمابین عساکرین
مسافت دو نیم کروه جلوه ظهور میداشت نیابین آتش مجادله و نایره مقاتله روشن و مشتعل گردید صمصام
خون آشام بهادران عرصه هیجا و شیر بران بیشه وغا سر خسروی در میدان کارزار معاینه کنانید و
به تیغ بیدریغ دمار از افغان شقاوت نشان ریخت احمدشاه از راه دیگر انتهاض بطرف لاهور در پیش
ساخت و میر معین الملک هم پاشنه کوب در سواد لاهور رخت ادبار کشید تا مدت کثیر هنگامه
جنگ و جدل رو بکار آمد چون میر معین الملک قافیه وقت بر خود تنگتر مشاهده ساخت بحسب
اقتضای وقت دادن نذرانه معقول بر ذمه خویش قبول نموده چیزی بطریق نذرانه و پیشکشی
رسانیده ظاهر ساخت و عنقریب بقایای مبالغ نذرانه بدست معتبران در ولایت فرستاده خواهد شد

احمد شاه ظهور این نصرت نمایان و فتح شایان از تائیدات ایزد متعال دانسته مراجعت بطرف ولایت ساخت

باب چهل و دوم

جمعیت یافتن سنگهان عالی شان در عهد میر معین الملک

سنگهان سمو المکان که در دو اسجات بن و باری در پنجاب و بعضی مکانات محروسه با دشاهی قدم استقلال و استحکام مستحکم نموده از تائیدات ایزد متعال و توفیقات قادر ذو الجلال بعد از مرور اوقات قلیل از سبب آمد و رفت شاه ولایت و دست برد نمودن بر ویره اش هنگام مراجعت وغیره برهمی امورات سلطنت شاه هند جمعیتی متوازه و لشکری متکاثره خود ها مهیا و موجود گردانیده و علاوه بران در بعضی مکانات عسر العبور و صعب المرور قلاع متحصنه تیار کنانیده بحسب رضای او تعالی که متضمن بر استیصال بنیان خلافت و انهدام اساس سلطنت سلاطین بوده باشد توقف و درنگ در اشتغال نوایر جدال و قتال بجاده نمائش آوردند لهذا یوماً فیوماً افزایش و تزاید سنگهان عالی شان در هر مکان از کمین بطون بمنصهٔ اعلان آمیز دهر روز چندین کسان از قوم زمینداران بنا بر جور و جفای احکام اسلام از خانمان آواره گشته و ربقهٔ بندگی در رقبهٔ جان انداخته پاهل میگرفتند و وجه قوت لایموت و اسباب لباس و سلاح و سواری از طرف سرداران رونق نمائش می پذیرفت و میر معین الملک در گوشه عافیت زاویه نشینی و عزلت گزینی و تحیر و منقی اختیار می ساخت و تنها روے بظهور آورد ۔

باب چهل و سوم

محاربه فیمابین کوڑا مل و شاهنواز خان در ملتان و کشته شدن او

میر معین الملک تمام احوال رسیدن بادشاه ولایت در لاهور و بازمراجعت بصوب ولایت مع افواج و اخذ مبالغ بطرف کوڑا مل مهاراجه بقلم آورد و نیز از راه مصلحت دور اندیش و کنکاش در خلوت آدمان جلد رفتار نزد مهاراجه مسطور روانه ساخت که هنگامه فساد شاهنواز خان بزودی و شتابی منفصل و کوتاه باید نمود و من بعد بسریع السیر در دار السلطنة لاهور بهره یاب ملازمت باید شد مهاراجه مسطور که مرد پاهی منش و آزموده کار بود موافق ایمای الطاف اقتضای معین الملک مستعد بر اشتعال نوایر حرب و رزم گردید اکثری از شربت شیرین شمشیر آبدار شیرین کام شدند و بسیاری زخم کاری برداشتند منقول السنه عوام چنین است که شاهنواز خان تن تنها بر اسب صبا رفتار باد کردار سوار بوده از متنفسی من الانفاس نام مکان مهاراجه مذکور استفسار ساخته نزدیک مهاراجه مسطور رسید بعد از کشش و کوشش بسیار و ترددات بشیار جان بجان آفرین تسلیم کرد و فی الحال از ظهور این معنی سراسیمگی و آوارگی در لشکر شاهنواز خان از سری و سرداری راه یاب گردید شاهنواز خان که ناتجربه کار بود لهذا جرأت و جسارت بمعنی نمایش ساخت که مانند پروانه تن تنها بر گرد شمع سوخته گردید بهادران جنگجوی و دلاوران ستیزه خو به یقین تصور دیدند که شاهنواز خان همین یک سوار است که داعی اجل را لبیک گفته مرحله پیمائی وادی عدم گردیده است چنانچه در ملتان شرقرویه متصل مزار حضرت شمس تبریز مرقد شاهنواز خان موجود است و راقم تاریخ بارها مشاهده کرده آمده ۰ القصه مهاراجه کوڑا مل اینچنین فتح و نصرت و بهروزی فیروزی را از توفیقات قادر مطلق وایزد برحق فهمیده مع افواج بطرف لاهور موافق ایمای معین الملک نهضت نمود ۰۰

باب چہل وچہارم

فرستادن احمد شاہ باروخان را بعہدہ وکالت نزد میر معین الملک ورسیدن کوڑا مل بعد از فتح شاہنواز خان از ملتان در لاہور آمدن احمد شاہ مرتبہ سوم در پنجاب ومحاصرہ لاہور وکشتہ شدن کوڑا مل وآمدن احمد شاہ در شہر لاہور ودست برد کردن افغانان بر مردمان شہری

سمت ۱۸۰۹

میر معین الملک کہ موافق صلاح ومشورت مصاحبان خصوص مہاراجہ کوڑا مل در فرستادن نذرانہ بہ طرف احمد شاہ مصدر اعمال رتوقف شد باروخان بعہدہ وکالت از جانب احمد شاہ مرخص گشتہ وبہ قطع مسافت پرداختہ نزد میر معین الملک آمدہ ظاہر ساخت کہ موافق عہد وپیمان موثقہ احمد شاہ بطرف ولایت مراجعت نمودہ دگرفتن نذرانہ معقول از معین الملک مقرر ساخت فی الحال کہ در فرستادن مبالغ توقف وتاخیر کثیر راہ یافتہ موعود عقل صواب اندیش نکردہ شایان ارتباط وانضباط اتحاد آنست کہ بزودی دشتابی مبالغ کثیر حوالہ بایدساخت وتخلف وتفاوت از قول وقرار بجلوہ آشکارا نیارند میر معین الملک بلطایف الحیل پرداخت ووکیل صدر در کٹڑہ مہران والہ اندرون دروازہ مستی متصل قلعہ روبروی مسجد قیام پذیر گردیدند درین اثنا مہاراجہ کوڑا مل کوچ بکوچ بحرکت سریع متصل باغ فاضلخان زیر مسجد باد شاہی برلب آب دریای راوی قریب دروازہ روشنائی ڈیرہ نمود معین الملک از رسیدن مہاراجہ کوڑا مل مطمین القلب ومنشرح الصدر بودہ بطریق سیر وتفرج در باغ مذکور تشریف فرماے گشت وبا یکدیگر بزم مشورت وکنکایش آراستہ باتفاق خود داخل لاہور از راہ مستی دروازہ گردید وباروخان از مشاہدہ افواج کارآمدنی واسباب مقابلہ وآلات مجادلہ ومقاتلہ

مهاراجه مذکور متفکر و متحیر شد که اینچنین منهدمی با تجمل و شان درین سرکار مهیا شد بعد از وقفهٔ چند یوم بار و خان
را جواب صاف دادند که درینجا اسباب مجادله و مقابله و آلات محاربه و مقاتله مهیا و مرتب میباشد بی توقف و
اهمال باید سید احمد شاه را که خیال ملک گیری و سرداری و جهانداری در مخیلهٔ خیال متخیل بود لهذا در بهار گرما
که عین حرارت آفتاب و شدت سموم تموز است عنان عزیمت بصوب پنجاب منعطف ساخته و از نهر عباسین و جهلم
وغیره عبور ساخته متصل امین آباد و قیام ملالت ارتسام بجلوه استحکام آورد و میر معین الملک به مهاراجه مذکور
بر زبان آورد که الحال چه قسم صلاح و تدبیر در اشتعال نوائر جدال و قتال نموده اند مهاراجه مسطور بیان ساخت که
اگر پیش ازین دو احمد شاه دائرهٔ دولت برلب اتک یا جهلم یا چیناب رونق قیام می بخشید وقت مصلحت و
گنکایش بود والا آن که احمد شاه در قرب جوار لاهور وارد شده رزم از آرزم بهتر و مستحسن است تا نزدیمی آب راوی
متصل سرای ملیان سنگهر مستقل و متحصن تیار کنانند و در اینجا باشند و مسالک و معابر پرداخته داد شجاعت در
میدان کارزار باید داد چنانچه میر معین الملک سنگهر مستحکم در مکان صدر مهیا و مرتب گردانیده چندی بمدد و
رفاقت افواج ظفر امواج و حسن تدبیر مهاراجه صدر قایم و مستقل در هنگامه وقا و گردید

منقول السنه بزرگان معتبر آنست که در قرب جوار لاهور چندین چندین باغات مرتبه سلف و حدایق شکسته لاهور
و بساتین امرا یادگار خلافت بدرجه کثیر بودند و در حین تیار کنانیدن سنگهر در اطراف دار السلطنت لاهور
از ابتدای حضرت ایشان شرق رویه تا کوتلی شاه جنوب رویه گذر راجا و غیره تا دریای الغرض بقدر
ده دوازده کروه که تمام آباد بود همه اشجار و حدایق بریده و قطع ساخته سنگهر تیار کردند و آن تمام باغات
بنهب راخزان خریفی لاحق اوقات گشت و احمد شاه از راه عقل و تدبیر شایسته و خرد دوربین بایسته
دستیابی بر افواج میر معین الملک حسب الصدد بسبب سد و طرق و شوارع محال و متعذر دانسته و از اینجا
مراجعت ساخته از گذر فازل پور عبور نموده از راه نیاز بیگ و منجر دال وارد شد میر معین الملک مع
مهاراجه صدر در میان سنگهر گرد نواحی لاهور سنگهر محکم و متین تیار و مهیا کرده مستعد بجنگ و جدل گشت
قحط غله در شهر و لشکر بدرجه اتم جلوه نمایش پذیرفت و مهاراجه مذکور که در شجاعت و بهادری بی بدیل
روزگار و در نبرد آزمائی و دلاوری تمثیل اعصار بود قراول لشکر مقرر شد و میر معین الملک در عقب
مهاراجه مسطور پای جرأت و جسارت مستحکم ساخت چند ماه آتش مجادله و محاربه مشتعل گردید فوج ولایت
که در دنیا کرلوهای رستخیز فروکش بود لهذا یورش و ریزش افواج هند جلوه نمایش پذیرفت بحسب تقدیر
آسمانی افواج احمد شاه کوشش و تردد شایان در میدان کارزار بظهور آورد و قافیه وقت بسر مهاراجه
مسطور ضیق کردند مهاراجه بهادر ناچار استعانت و اعانت از میر معین الملک مطمح نظر نموده ادینه بیگ خان

که مختاری امورات مهاراجه مذکور گوارا نمیکرد لهذا عمدا در رفاقت توقف و تساهل بجلوه انکشاف نمود و ار ساخت مهاراجه مسطور دست از جان شسته متشدد بجنگ و جدل گشت و در عین گرمی معرکه کارزار بتاریخ چتر سودی دو تیا ۱۸۰۶ شنبت نامه و ۱۸۰۶ سنمت ناقصه زخم تفنگ بر پیشانی مهاراجه مسطور بتقدیر ایزدی رسید و مرغ روحش از قفس کالبد عنصری بپرید بعد ازان یاقوت خان خواجه جوهر جلادت و شجاعت را آب و تاب داده مع سواران همراهی در صف نبرد آزمائی سرخروئی ابدی حاصل کرد و بقیه السیف قرار بر فرار دادند افواج ولایت در اندرون شهر رفته دست برد بر اموال و اشیائی ساکنان شهر نمایان کردند*

باب چہل و پنجم

رفتن میر معین الملک بعد از انتقال کوڑا مل نزد احمد شاه

میر معین الملک از استماع قضیه نامرضیه مهاراجه کوڑا مل قرین الاف آلاف کلفت و ملالت گردید و بصلاح ادینه بیگ خان اندرون قلعه لاهور استقامت نمود و تمام افواج و لشکر از ظهور کوکب نکبت ایام و طلوع اختر ادبار انجام بطرفی من الاطراف متفرق و پراگنده گردید روز دوم بهنگام طلوع نیر اعظم عالمیان علی الصباح سردار جهان خان از طرف احمد شاه بنا بر طلب میر معین الملک در قلعه لاهور وارد شده ظاهر ساخت که بادشاه بنا بر احضار شما حکم نافذ فرموده است بزودی و شتابی در حضور باید رسید چنانچه میر معین الملک مع بعضی امرا بدر یافت ملاقات پرداخت احمد شاه در حین دید و دید بزبان راهور دکه نمیره توحکیم میر معین الملک برزبان آورد که اگر بادشاهستی بخش و اگر ظالمستی بکش و اگر سوداگرستی زر بگیر احمد شاه بار دیگر ظاهر نمود که آقای شما از دهلی چرا مدد و رفاقت ننمود میر معین الملک در میدان قیل و قال کمیت صبار فتار لسان را جولان داده که اولیای دولت هند لقسطاس قیاس کامل و میزان خرد شامله در دل خود متحقق و متیقن نموده بودند که میر معین الملک بنا بر هنگامه و فساد

کافیست حاجت فرستادن افواج من کل الوجوه نیست احمد شاه از راه عنایات بیکران و نوازشات بی پایان میر معین الملک را بخلعت سراسر کرامت و خطاب فرزند خان سرافراز ساخته روانه ساخت و میر معین الملک دُرِ غُرر سلک نسبت صبیه خود را در رشته ازدواج احمد شاه منتظم و منسلک گردانید و هم بصلاح و تدبیر سردار جهان خان چیزے نذرانه بر خود قبول ساخته با دلے آن فلاح و رستگاری خود حاصل کرد و احمد شاه بعد از گرفتن مبالغ خطیر به فتح و ظفر معاودت و مراجعت بعقب ساخت ٭

باب چهل و ششم

عبور کردن سردار جسا سنگه معه سنگهان آنروے آب ستلج و ظهور هنگامه و تاخت و تاراج و فرستادن میر معین الملک صدیق خان وادینه بیگ خان را به آن طرف

سردار جسا سنگه اهلوالیه باتفاق سنگهان دلاوران که خرابی امور ریاست و ناداری و برهمی امورات امارت و سرداری و تفرقه افواج همراه میر معین الملک از غلبه و تسلط احمد شاه معاینه و مشاهده کردند بنابران با افواج بسیار و لشکر کار گذار و جمعیت موفور عنان عزیمت بصوب دوابه جالندهر در دوابه جالندهر تاخت و تاراج ساختند بجائیکه جا بجا قدیم پیرزاده هاے و سادات مغفرت تمام را بنیادے کلی رسانیدند بعد از آن عبور از دریاے ستلج کرده تا تهانیسر تمام ملک را تاخت و تاراج نمودند همه املاک اسلام و دین از شورش و فساد برتباهی رسیدند و جابجا درین نزاع و عناد بخرابی واصل شد سردار موصوف معه دیگر سنگهان و سواران و پیاده از اسباب لایقه و کار خانجات فایقه و نقود و جنس و اشیای ما یحتاج مرفه الحال و آسوده بال شدند و در تمام ملک محروسه عمل و دخل خود بجلوه ظهور آوردند چنانچه این مقدمه بطراز تفصیل خوش و پسندیده در احوال سردار موصوف مذکور و مشروح خواهد گردید میر معین الملک که حقایق خرابی دوابه استماع ساخت صدیق خان را باتفاق

ادینہ بیگ خان باجمعیت معقول از برای رفع نزاع و فساد رخصت و روانہ ساخت اول کشتی و کوششی از طرفین نمودار و نمایش گشت و اکثری از طرفین بر بستر جات استراحت نمودند و برخی زخم کاری بردا شتند من بعد سنگھان از راہ اندیشہ پور و ماکھو وال از گذر لساڑہ عبور دریای ستلج ساختہ در اماکن و مساکن جی دل مستحصن بودہ گذراوقات بعیش و فراغت بسر بردند و آدینہ بیگ خان و صدیق بیگ خان در دو آبہ رفتہ قیام بجلوہ نمایش آوردند۔

باب چہل و ہفتم

ارتحال میر معین الملک و مختار شدن بھکھاری خان بصلاح بیگم و بنای مسجد طلائی

میر معین الملک در لاہور داد عیش و نشاط دادہ رعایا را از حسن سلوک راضی و خورسند گردانید چون ہر کمالے را زوالے لاحق و ہر بہارے را خزانی داخل می باشد میر معین الملک در حین سوار ی شکار کیفما اتفق با ستفراغ و سینہ جان بجان آفرین سپرد و تفویض نمود و تاریخ کاتک سمت ہشتم نو می درسنہ مطابق سنہ ہجری ہفدہم ناگہانی درین عالم فانی رونق ظہور بخشید بیگم صاحبہ نواب بھکھاری خان پسر نواب روشن الدولہ طرہ باز خان را بصوبہ داری لاہور معزز و ممتاز گردانید نواب مذکور در شہر بکمال تادیب و تعذیب حکم رانی ساختہ بزجر و توبیخ از رعایا مبالغ بسیار و زر بیشمار مجتمع و فراہم نمودہ مسجد طلائی را بہ کمال آب و تاب در میان شہر تیار کنانید شاعری فی البدیہہ شعر بر دروازہ مسجد نوشتہ روانہ منزل مقصود گردید نواب معزالیہ از خواندن شعر مشعر بر حسن اخلاق خویش آگاہ و مطلع گشتہ با خفا شاعر فرمان قضا جریان بجلوہ نمایش آوردہ ہر چند پیشتر جستند کہ ترا بازشعر گوید

فرد

بنا کرد مسجد بھکھاری بلشت زراندوزند و بگرفت و از مردہ خشت

بعد از مرور مدت قلیل نواب مذکور بسزای اعمال قبیحہ ذکر وار تنبیہ خویش واصل گردید۔

باب چہل و ہشتم

برہمی امورات احمد شاہ ہندی و خروج وزیر غازی الدین خان و طلبیدن ابو المنور خان سورجمل جاٹ را باقتضای دوستی خودہا و محاصرہ کردن شاہجہان آباد و جنگ و ہنگامہ فیما بین ۱۱۶۶ ہجری

از نیرنگیہاے روزگار و بوقلمونی ہاے اعصار جاوید خان خواجہ سراے در تقدیم خدمات و نیکو بندگیات مقرب الحضرت شاہ ثانی گردیدہ تصرف در امورات مالی و ملکی وزارت بجلوہ نمایش آورد احمد شاہ را مشغول عیش و عشرت گردانید و وزیر ابو المنور خان از حرکات ناشایستہ او مطلع شدہ بسزاے کردار ناسزاے در اسفل السافلین ادرا داخل نمود و نظام الدولہ بن قمر الدین خان را منصب میر الامراے بخشی الممالک و غازی الدین خان ابن نظام الملک را وزارت حوالہ کرد ابو المنور خان بیشتر از بیشتر منغض و رنجیدہ خاطر شد و سلطان ہم متفکر و متواہم گردید ارشاد فرمود کہ بطرف ملک خود روانہ شود ابو المنور خان سورجمل جاٹ را از بہرتپہ گہرہ باقتضاے ایتلاف و موالفت و اتحاد و مخالصت طلبیدہ و شہر شاہجہان آباد را محاصرہ سخت بجلوہ نمایش آورد و بسیار مکانات گرد نواحی را بخاک برابر ساخت مردمان قزبحوار و باشندگان آنجا از خانمان آوارہ گشتہ قرار بر فرار دادہ در شاہجہان آباد رسیدند غازی الدینخان احمد شاہ ثانی را معہ توپخانہ بمقابلہ پذیر مستقل و سرگرم کنانید و راجہ دیوی دت موافق ارشاد احمد شاہ نجیب خان را از آنروی آب جون ہمراہ خود آوردہ بشرف ملازمت معزز و ممتاز گردانید ابو المنور خان بجنگ تیر و تفنگ پرداخت بسیاری مجروح و اکثرے مذبوح شدند چون گسائین راجندر کہ از رفقای صمیمی ابو المنور خان داعی اجل را لبیک گفت بنا علیہ ناچار ضرور بالضرور در مصلحت و آشتی کشادہ بصوب صوبہ اودہ روانہ گردید غازی الدین خان

که در عنفوان شباب در عیان برنایی بود در عمر بست سال بعد مرحله فرسائی وزیر ابوالمنور خان بمرتبه اعلی و درجه بالا رسید مقرب الحضرت و مدار المهام امورات کلی و جزوی گردید از کجروی سپهر بیدار بسبب انقلاب اوضاع زمانه فیمابین نائره غبار نزاع و عناد در وشن و مشتعل گشت احمد شاه از حرکات نامعقول آن مجهول متحیر و متفکر شده به ابوالمنور خان آشتی و صلح بجلوه اعلان آورده و از شاهجهان آباد برآمده بعزیمت اوده در سکندره قیام نصرت انجام ساخت و غازی الدین خان بعد دور فاقت ملهار راو کهنی بنا بر هنگامه و فساد بطرف سورجمل جاٹ برای دوستی ابوالمنور خان معه لشکر کثیر روانه گردید قلعه کنهیر محاصره سخت نمود تا بست ماه فیمابین آتش نزاع و عناد در وشن و مشتعل گشت غازی الدین خان هرچند از احمد شاه ثانی استدعای والتماس مدد و رفاقت و رسیدن توپخانه بجلوه نمایش کرد بصلاح و اغوای نظام الدوله پسر خورد قمر الدین خان که خطاب خانخانان و خدمت وزارت داشت و دم دوستی و اخلاص سورجمل می برآورد دلهذا بادشاه توپخانه را بطرف نفرستاد غازی الدینخان با جاٹ بطائف الحیل نموده از راه بدفطرتی و دون طبعی و تفاوت قلبی معه راو ملهار بر بادشاه معه لشکر بسیار وارد شده و دست غارت و تاراج بر اموال اردوی دراز ساخت بسیاری زخم کاری برداشتند و اکثری مذبوح و مقتول گردیدند بادشاه بسبب تقاضای دفت تن تنها بسواری تخت هوا دار قرار برفرار داده رخت نزول در دهلی آورد و غازی الدین خان هم بتعاقب پاشنه کوب در رسید بادشاه فرشته خصلت ملک سیرت را کیفما اتفق بزور بازو و قوت دست گرفته میل در چشم آن چشم و چراغ عالم کشید و تاخت و تاراج در تمام شهر جلوه نمائش پذیرفت و عالمی بیاهی و تباهی رسید بعد از اطمینان خواطر و تسلی طبایع عزیز الدین محمد عرف عالمگیر ثانی را که محبوس نمداز ناکامی بود در سنه ۱۱۶۷ هجری بر سریر سلطنت و خلافت متمکن گردانید و خود در تمام امورات مالی و ملکی و کارخانجات پادشاهی بعهده وزارت مختار کلی گردید

باب چهل و نهم

کیفیت اورنگ آرائی محمد عزیز الدین عرف عالمگیر ثانی بن محمد معز الدین بن بهادر شاه

از بوالعجبیهای زمان و طرفگیهای آوان که منازعت و مخاصمت فیمابین بیگم و نواب بهکهاریخان

از مکمن بطون بمنصهٔ شهود و نمایان گردید سنگهان عالی شان افواج کثیر و لشکر خطیر جمع و قدم استقلال مستقل ساخته و از تائیدات ایزد متعال و توفیقات سرمد اکال و طلوع کوکب اقبال و ظهور اختر اجلال تمام مکانات بادشاهی را غارت و تاراج ساحه نیمار آنجا بنام نهادند و مبالغ بسیار و اسباب بیشمار از هرجا بدست آوردند و جمیعت وافی بهم رسانیدند و دیار رهاے امصار و اقطار بزور بسیار گرفتند و عالمگیر را نسق و نظام امورات سلطنت و بند و بست کارخانجات بسبب بی تعلقی هاے گرانمی آمد و در تمام امورات بادشاهی غازی الدینخان مختار کلّی و جزوی بود در سنه ۱۱۶۹ هجری غازی الدین خان بادشاه را بهمراهی خویش از قلعه دار الخلافت بیرون آورد و افواج بے کران و لشکر بے پایان فراهم و مجتمع ساخته از برای رفع خلل و فساد سنگهان عالی شان از راه هانسی حصار و نهر که بجهای متصل در قصبه بابل که واقع ساحل دریای ستلج است قیام بجلوه ظهور آورده و سنگهان شجاعت عنوان بعد از گرفتن مبالغ و اسباب بسیار باز در مساکن و اماکن آمده متعلل و متحصن شدند و عالمگیر بادشاه در بابل استقامت و استحکام ساخت ؞

باب پنجم

آمدن مُلّا امان و عبد الله خان از طرف احمد شاه در لاهور بسمت ۱۸۱۱ نزد بیگم و رفتن اوینه بیگ خان در خدمت بادشاه هندبنا بر شادی دختر میر معین الملک که منسوب به غازی الدینخان شده بود و روانگی سید جمیل الدین بر نظامت لاهور

در هنگام صوبه داری بیگم صاحبه و نواب بهکاری خان در سمت ۱۸۱۲ امان خان برادر جهانخان و عبد الله خان از برادران نواب خان بهادر مرحوم از طرف احمد شاه در لاهور وارد گشته طلبگار زر معامله از بیگم مذکور شدند و نواب بهکاری خان را در حویلی طلبیده از جان گشتند و لب رے کردار نابهنجار رسانیدند و مفسا در و جرمیه بر ساکنان لاهور از قسم غربا و ضعفا نمودار و آشکارا ساختند و ظلم بسیار و جفای بیشمار بر احوال رعایا و برایا

۷ را جمع و فراهم ساخته در دوابه بست جالندهر

نمایش و بهبود اکرونید بیگم مسطور را این طرز نابایسته و آیین ناشایسته آن هردو گوارا نیامد معتبران خود را بنابر شادی دختر معین الملک که منسوب به غازی الدین خان شده بود بآن طرف دریای ستلج فرستاده و هم احوال جور و تعدی وکلای احمد شاه در لاهور من و عن مرقوم ساخت و ادینه بیگ خان از دوابه بست جالندهر مع تحایف و هدایا خاصه دارمغان و نفایس قسم اول عمده بشرف ملازمت عالمگیر بر درخشت و مورد انواع انواع عنایات گوناگون نوازشات روزافزون گردید و عالمگیر ثانی بر احوال ملالت اشتمال بیگم و ساکنان شهر لاهور مطلع و واقف گشت و ادینه بیگ خان در خلوت بنواب غازی الدین خان نمایش و ظاهر ساخت که اکنون کوکب اقبال از افق جاه و جلال طالع و ظهور نموده و زمان مبارک و وقت احسن باختیارات تقاویم فلکی میباشد باید که بر مسامیر عنایات یزدانی و اوتاد توفیقات سبحانی طناب خیام دولت و حشمت را استحکام و مرتبط و منضبط ساخته به نفس نفیس متوجه بر شادی باید شد و آن گوهر یکتای حسن و خوبی را در رشته ازدواج باید کشید غازی الدینخان بر زبان آورد که روانگی این خیراندیش بسبب بعضی موانعات و انتظام امورات بادشاهی و عزم مجزوم بصوب شاهجهان آباد در حیز تراخی و پرده تعویق میباشد چهار سرداران ذوالاقتدار را با اتفاق معتبران بیگم صاحبه و شمایعنی خان مذکور بطرف لاهور مامور کرده شایان ستوده منشی و نیک ذاتی آنست که بسرعت سریع آن پرده نشین عصمت و عفت را گرفته مشرف بحضور سراسر نور باید شد چنانچه چهار سردار نامدار یکی رشیع الدوله سید جمیل الدین خان و دویم بهادرخان بلوچ و سیوم سیف الدینخان محمودخان چهارم مهاراجه ناگرمل دیوان بادشاه باتفاق ادینه بیگ خان و معتبران بیگم در لاهور رسیدند و بادشاه معه غازی الدین خان داخل شاهجهان آباد گردید هرگاه چهار سرداران هندوستان در دارالسلطنت لاهور تشریف آوردند والانامه غازی الدین خان طرح وصول آورد که سرداران باتفاق مسند آرای حسن و خوبی بطرف شاهجهان آباد روانه شدند و سید جمیل الدین خان در لاهور به تقدیم حسن خدمات و نیکوبندگیات بیگم صاحبه سعادت ابدی حاصل سازد و موافق مرقومه نواب غازی الدین خان همه سرداران بهمراهی حجله نشین باده ناموس بطرف شاهجهان آباد روانه شدند و سید جمیل الدین خان در خدمت بیگم صاحبه بر صوبه داری مقرر و مفوض گشت و مدت هشت ماه در سمت ۱۱۶۸ صوبه داری لاهور بنامش جلوه نمایش پذیرفت سید مذکور که مردی فهمیده کار و دانای دهر بود تمام خلایق و رعایا آن شهر را از احسن سلوک خویش خورسند و راضی گردانید و ادینه بیگ خان را بدستور سابق بنابر بندوبست و انتظام امورات دوابه بست جالندهر و کوهستان روانه ساخت چون دختر معین الملک که نامزد احمد شاه ابدالی شده بود احمد شاه را از اصغای این خبر وحشت اثر عرق حمیت بحرکت آمد بعزم حمیت

هندوستان از ولایت روانه گردید رسید جمیل الدین خان موتمام رعایای لاهور رخت ادبار بصوب دوابه
آورده در کوهستان زلقه و جبال مشکل متواری گشت و بیگم صاحبه و لشکر میرزا جان در لاهور قایم و مستقل شدند

باب پنجاه و یکم

آمدن احمد شاه مرتبهٔ چهارم در پنجاب سمت ۱۱۷۰ و مستعد شدن سنگهان بمقابلهٔ احمد شاه در شاهجهان آباد و شادی طوی عیش و عشرت نمودن و غارت و تاراج متهرا و برندابن و مامور فرمودن تیمور شاه را به صوبه داری لاهور در سمت ۱۸۱۴

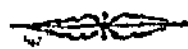
هرگاه احمد شاه از نهر سیس و چناب و جهلم و راوی عبور کرد سنگهان شجاعت نشان در اثنای راه
دست برد بر لشکر شب بجاوه نمایش آورده و نزد احمد شاه را که اراده شاهجهان آباد دیرگونه خاطر بود بنا علیه
محاربه و مجادله همراه سنگهان مناسب وقت تصور نفرموده دار لاهور گشت و بیگم صاحبه و لشکر
میرزا جان که در لاهور اقامت میداشتند بعد عفو خطیات و جمیع ذلات بمزید انواع الطاف نوازشات چند
احمد شاه توقف و تقاعد در لاهور نمودن صلاح ندیده متصل پانی پت مخیم سرادقات اقبال نساخت و
غازی الدین خان بسبب ناهنجاری روزگار میرمومن دار الخلافت مور جال قایم نمود نجیب خان که از
هنگام رفتن ابوالمنصور خان به تعمیم خدمات بادشاهی حاضر بوده فیمابین غازی الدین خان و خان مسطور
یک گونه نزاع و عناد جلوه نمایش پذیرفته بود از خبر رسیدن احمد شاه در هندوستان نجیب خان تریر
آلاف آلاف مسرت و راحت گشت و عرایض نیاز و عجز بر خود متگذاری و عقیدت شعاری در خدمت احمد شاه
ارسال داشت مرقوم نموده که خود بدولت و اقبال بصوب شاهجهان آباد متوجه شوند و سواران جرار آزموده کار
بر سپاهان صبا رفتار یا دیگر را از انرودی آب جون از ساحل کرانه روانه سازند که از ظهور این معنی بلا دست

امورات بخوبترین وجه جلوه نمایش خواهد یافت وگذارش نجیب خان بسبب رسوخ ارادت مطبوع طبع مشکل
پسند احمد شاه گردید قریب ده یا نزده هزار سوار از ان روی آب جون مامور ساخت سواران بهنگام عبور
و مرور قصبه لوتی و شاملی را تاخت و تاراج ساخته و قتل نموده خراب تمام کردند و احمد شاه در شاله مار رحلت
استقامت انداخت و نجیب خان بی آنکه استفسار مصلحت و کنکایش نماید بشرف ملازمت احمد شاه معزز شد
خدمت میر بخشی و خطاب امیر الامرا بنا بمرده عطا مرحمت گشت و مقرب بارگاه گردید و دیگر سرداران نا عذار
از ظهور این مقدمه شورش افزای دست و پای تدبیر گسیخته سوای احراز ملازمت احمد شاه چاره کار ملاحظه
نه ساختند غازی الدین خان باحراز ملازمت پرداخت و به تعاقب او عالمگیر هم از دید و دید احتظاظ طی
دانی و التذاذی کافی حاصل ساخت و باتفاق یکدیگر داخل شهر شدند عالمگیر رشک افلاک صبیه خویش
در گوهر بار شاه ولایت منتظم و منسق گردانید و جشن شادی و عشرت طوی مسرت منطوی بخوب ترین وجوه آرائش
بیکران و پیرایش فراوان پذیرفت و عیش و نشاط را روز بازار گردید قران مشتری و زهره در برج حوت
با مقارنه مشتری و قمر در سرطان جلوه نمایش یافت نجیب خان که مشیر کار احمد شاه در تمام امورات مالی و ملکی
مختار بود در خدمت احمد شاه التماس ساخته که بنا بر سطوت و رعب جهان خان را بصوب اکبر آباد روانه نماید
جهان خان که مرد ظالم جفا کار و سفاک روزگار بود در ضمن رواروی بهای مکان شریف و جای متبرک متهرا
برنداربن را قتل و غارت و تاخت و تاراج بسیار کرده ذخیره وبال ابدی و سرمایه نکال سرمدی برای
خود فراهم و اندوخت نمود و باز حسب الفرمان احمد شاه در دهلی آمد چون موسم تموز و حرارت آفتاب بدرجه
شدید بود مراجعت بعقب جلوه نمایش پذیرفت و صمد خان را بر تهانه داری سرهند مامور ساخت و در اثنای
راه در دوابه بیت جالندهر سردار جهان خان را معه لشکر بنا بر خبرگس کرده آدرون ادینه بیگ خان مرخص نمود
تاکید اکید و قدغن بلیغ ساخت که ادینه بیگ خان را که مصدر حرکات ناشایسته در باب منتظم کردن سلسله
نسبت غازی الدین خان و صبیه میر معین الملک شده بود زجر و تادیب و توبیخ و تعذیب کماینبغی بجاآورده
نمایش آورد چنانچه ادینه بیگ خان که مرد دانا معامله فهم پیر کهن بود پیش از رسیدن جهان خان قرار بر فرار
داده در کوهستان عسر العبور و دشوار گذار منزوی گردید و جهان خان بی ادراک مقصود مراجعت بعقب ساخته
در لاهور رسید و احمد شاه بهنگام رسیدن لاهور شاهزاده تیمور را معه سردار جهان خان بر صوبه داری
لاهور مقرر و معین ساخت و بیگم صاحبه زوجی میرزا جان از خوف و خطر احمد شاه گریخته در کوهستان جمون
رخت ادبار آوردند و تیمور شاه بکمال استقلال و استحکام صوبه داری لاهور بسجاده افغان آورد و تمام
رعایا و برایا از حسن سلوک و عدالت و نصفت عذب البیان و رطب اللسان گردانید بهنگام تشریف

بردن بادشاه در شاهجهان آباد گوہر نسبت شاہزادہ در رشتہ ازدواج صاحبہ بیگم محل صبیہ ملکہ زمان بیگم محمد شاہ مرحوم منتظم و منسلک گشتہ بود و در ہنگام استقامت لاہور شادی بنحو بہترین وجہ بعیش و نشاط و مسرت و انبساط بیکران و فرحت و عشرت بی پایان جلوہ اعلان پذیرفت و جہان خان در تمام شہر طریقہ آیین بندی مستحکم و منضبط کنانید و تمام احاد الناس را در بازار عشرت رونق تازہ گرفت و آیین بندی در اصلاح این ملک ایسیت کہ بدستور سالقہ سلاطین ہر کسی بر دکاکین و خانہ ہای خود ظروف طلا و نقرہ و بعضی چیزہا غریب اشیای عجیب کہ بندہ را از مشاہدہ آن التذاذی بسیار و احتظاظی موفور دست بہم میدہد و ہم نقاب عمدہ و قنات خاصہ از قسم زربفت و تاش و اطلس می آویزند و ہنگام شب قندیل ہای بیش قیمتی و فانوس عمدہ نہایت بر دکاکین روشن می سازند چنانچہ بہمین طرز اسباب عشرت و انبساط و فرحت و نشاط آمادہ و مہیا گشت و ابواب کلفت و ملالت مفتوح شد بکمال شان و شوکت و صولت بیکران شادی ازدواج فرحت امتزاج مینت انتساج رونقی تازہ و جلاے بے اندازہ در عرصہ روزگار نمایش یافت ۔

باب پنجاه و دوم

رسیدن سرداران جنوبیان باغوای ادینه بیگ در لاهور و گریختن تیمور شاه به جانب ولایت سمت ۱۸۱۵

از انجا کہ انقلاب اوضاع روزگار و تقلب اطوار ادوار لازمہ مدار دوار دوران و دار می باشد پس از شادی حزن و غم لاحق اوقات میگردد و طرفہ سانحہ در سرزمین پنجاب ظاہر گردید کہ زمین و آسمان را دود سیاہ غم و الم در گرفت تفصیل این اجمال آنکہ ادینہ بیگ خان کہ از خوف و خطر احمد شاہ زاویہ نشین کنج گمنامی بود چون روز بروز بازار بادشاہ ہند بسر دتر ملاحظہ و معاینہ نمود بطرف سرداران جنوبیان دکلا بے باتدبیر مامور ساخت کہ از ابتدای دریای اٹک تا ہندوستان ملک وسیع بیکار و خس می باشد با وجود

علیحده که تعلق بر متنفسی من الانفاس سوای مراد تعالی محال و متعذر است این خیراندیش از روز اوّل در متابعت و فرمان برداری حاضر لیکن رؤسائی و سرداران آنروی آب دریای گنگ مطیع و منقاد این خیراندیش نیستند از راه عنایت و کرم به لطائف الحیل ارباب ذولعم انها را در مسلک اطاعت و فرمان برداری باید آورد جنکوجی و دتا پتیل که از جمعیت افواج بیشمار مغرور و متکبر بود سر نخوت و استکبار بر اوج عرش بلند افراخته پا از سری دانستند باراده استیصال بنیان و انهدام اساس نجیب خان بلغز انتهاض نموده مکان مذکور را محاصره سخت و احاطه شدید کردند تا عرصه شش ماه هنگامه جنگ و جدل فیمابین رو بکار آمد و نایره فساد و جدال قتال روشن و افروخته شد و نجیب خان را که تابید شرار آن آنروی آب گنگ تعلق به انجا رسید و مدت فساد و نزاع بطوالت کشید عریضه متضمن استمداد بطرف احمد شاه درانی ارسال داشت و احمد شاه را که قلع بنیان و قمع اساس دکهنیان مرکوز خاطر بود لهذا مستعد روانگی گشت

باب پنجاه و چهارم

رسیدن دادو بالو پنڈت در لاهور و پاداش اعمال شنیعه خوجه سعید خان و صوبه داری لاهور بمرزا طاهر بیگ و هنگامه و فساد سنگهان عالی شان و سردار جسا سنگه در دوابه بست جالندهر و سکه بنام خود فرمودن سردار جسا سنگه

سمت ۱۸۱۵

خوجه سعید خان قریب بیست ماه در دار السلطنت لاهور صوبه داری کرده خان مذکور کوت سعید خان تیر را بفاصله یک کروه تیار کنانیده در هنگام صوبه داری خان مذکور هر کسی که از رعایا داد خواه شده بنابر استغاثه می آمد مدعی و مدعا علیه هر دو را بردار می کشید بعد از چندی رگناته راو و ملهار راو در لاهور آمد و دادو پنڈت و بالو پنڈت و سنبهار پنڈت را بطرف لاهور مقرر و معین ساخت و تاکید اکید و تعرض بسیار نمودند که خوجه سعید خان را بسزای کردار ناهنجار رسانند و طاهر بیگ را بصوبه داری لاهور مقرر و معین سازند چنانچه هر سه پنڈت صدر باستقبال

تمام در لاهور وارد گردیده سعید خان را زجر و توبیخ کماحقه بتهور آورده و موافق صلاح و مشورت یکدیگر میرزا طاهر بیگ
را بر نظامت لاهور مقرر و مفوض کردند و قریب یک و نیم سال از طرف سرداران جنوبیان عمل و دخل در ممالک پنجاب
جلوه نمایش پذیرفت و از برهمی کار و بار و سراسیمگی روزگار اهل ولایت و فتار و قالص شدن سرداران جنوبیان در
ممالک پنجاب و هندوستان سنگهان عالی شان سر شورش و فساد برداشته بار دیگر متسلط و متصرف بر ممالک و امصار
گردیدند و اکثر مکانات مفوضه بادشاهی را بتصرف آورده غنایم بسیار حاصل نمودند و در دوابه باری و رچناب
در اکثر مکان عمل و دخل سنگهه صاحب سمو المکان خالصه جیو جلوه نمایش پذیرفت و در دوابه بست جالندهر
خالصه جیو سکه بلو دالیه که سردار ذیشان و شجاع آوان بود تسلط قرار واقعی نموده سردار آلهه سنگه سکه بنام
خود در تمام ملک رایج گردانید **فرد**

سکه زد در جهان بفضل اکال — ملک احمد گرفت جسا کلال

این بیت سکه از تصانیف شاعران آن وقت رقم زده کلک عنبرین سلک گردیده

باب پنجاه و پنجم

رسیدن احمد شاه در لاهور و مامور فرمودن حاجی کریم داد خان و امیر خان بر صوبه داری لاهور و رفتن در هندوستان و متقدمه موحش عالمگیر و خروج شاهجهان ثانی و صوبه داری لاهور بنام سربلند خان و غلبه سنگهان و سوختن بیرون شهر لاهور سمت ۱۸۱۶

احمد شاه از استماع اخبارات چند در چند هندوستان و پنجاب بقطع منازل و طی مراحل پرداخته
در دار السلطنه لاهور وارد و قیام پذیر گردید و بمجرد رسیدن لاهور حاجی کریمداد خان عرض بیگی
شاهزاده تیمور و امیر خان را بر صوبه داری لاهور مستقل گردانیده روانه هندوستان گردید و

غازی الدینخان را وهم قرابت عالمگیر به احمدشاه دامنگیر گشت لهذا در ۱۱۷۳ هجری در کوتله فیروز شاه
بقتل عالمگیر سرمایه نکبت ونکال ابدی حاصل ساخت وغازی الدینخان یکی از سلاطین را بر تخت نشانده
باسم شاهجهان ثانی مسمی گردانید وخود بسبب ملالت وملامت سر بدر نهاده در سکرتال رخت ادبار انداخت
جنوبیان که اخبار آمد آمد احمدشاه شنیدند دست از محاصره مکان سکرتال کوتاه نموده دهیهر دشته واسباب
واحمال واثقال بحفظ وحراست بسیار بطرف کوٹ لوهلی روانه ساخت وخود بجمعیت سی هزار بصوب قصبه لونی
قیام باستقلال تمام بجلوه ظهور آورد واحمدشاه بکوچهاے سریعه متصل لونی فرودکش گردید ونایره جنگ
وجدال روشن ومشتعل شد بسیاری زخمی واکثرے مذبوح ومقتول گشتند ودتا پتیل هزیمت راغنیمت دانسته
درشاهجهان آباد رسید واحمدشاه عبور نهر جون کرده قصبه دیوبند را مخیم سرادقات فرمود ونجیب الدوله و
جمیع سرداران روهیله باراده اخراج جنوبیان روانه دهلی گردید دتاپتیل وجنکو که بعزیمت وقصد مقابله
ومجادله برگهاٹ هرلسے اقامت باستقامت تمام پرداختند احمدشاه در قصبه لونی ونجیب خان بعبور
از نهر جون کرده مشتغل باشتعال نایره پیکار وکارزار گشت از تقدیر ایزدی دتاپتیل در عین گرمی هنگامه
بضرب بندوق درگذشت وجنکو زخمی گردید واز انجا هزیمت راغنیمت دانسته ولشکر سربسر در خرابی وتباهی
رسید احمدشاه رانسیم فتح وفیروزی بر پرچم اقبال وزید لهذا درانیان وروهیله دست غارت وتاراج
در دهلی کشاده تمام مال واسباب ساکنان شهر تاخت وتاراج نمودند نجیب خان وسعدالله خان به
شفاعت معاصی وجرایم شهریان پرداخت صداے امن وامان در تمام شهر بلند آوازه کنانید
ملهارراو باستماع سراسیمگی افواج وپراگندگی از کوٹ لوهلی روانه شده متصل بوانی فرود آمد ولشکر قزاقانه
در دامان کوهسار متحصن گردانیده باراده بند وانسداد مسالک وطرق سعی بسیار وکوشش بیشمار بروی کار
آورد ونجیب خان ازبراے دفع شورش وخلل مشارالیه از راه دهیهر کوٹ احمدشاه را بنا بر مقابله
ومجادله متوجه گردانید راو مشارالیه تا بارده موکانه که از دهلی بتعداد کرده بمرخ جنوب واقع است فرودکش شده
بدلعاقب او وقطع مسافت ساخت راو مذکور از راه حیله سازی وروباه بازی از مقابله احمدشاه طرف گرفته
بکوچهاے متصل بر جه شتاب تر از راه دیگر بدهلی پیوست قیام باستحکام تمام ساخت وبعد از چند روز از سار
نهر جون تعلقه خضرآباد پایاب عبور ساخته در سکندره فرودکش گشت ونظر بر ایام هولی دو روز در مقام در انجا جلوه
شهود پذیرفت واحمدشاه هم در عقب راو مشارالیه بلغر وارد شده واز جوے آب جون عابر گردیده بهجوم هاے
ناگهانی بر سر فوج راو مشارالیه افتاد وجان جهانی برباد رفت وعالمی بدار الفنای عدم واصل گشت راو مذکور
هزیمت راغنیمت داشته قرار بر فرار تصور ساخته وبصوب اکبرآباد رخت ادبار آورد ودر گول طرح استقامت

۷ باجراز ملازمت پرداختند واحمدشاه بهیاے در رفاقت سرداران روهیله

واستحکام انداخت چون ایام حرارت آفتاب و موسم بارش و برسات مائل بود از برای حفاظت دگنا پداست
بهیرو نمیه ثابت کهره را که سورجمل جاٹ باسم رام کهره مسمی نموده خالی کنانیده عمل و دخل خود دران مکان متحصن نموده
گذرا اوقات بعیش و نشاط بسر میبرد در اثنای این مینی ادینه بیگخان بمرگ طبعی جان بجان آفرین تفویض ساخت
و سنگهان بیس اندر نگرے و مرحله فرسائے خان مسطور بوادی عدم قابض در تمام ملک محروسه شدند و
ادینه بیگخان مردی سپاهی آزموده کار بود مکان ادینه نگر متصل کوهستان بنا کرده اوست باسم محی الدین
نگر مسمی کرده بود بحسب اتفاق اوقات و مرور ازمنه معدوده بادینه نگر معروف و مشهور شد و مزار ادینه بیگخان
متصل خانپور واقعه هست و ادینه بیگ خان که مرد سپاهی پیشه بود لهذا آدمیان کار آمدنی را با معان نظر دیده
متوسل مینمود و هر که از زخم شمشیر و نیزه و غیره از قسم سلاح جدیدی فی الحال متوسل و ملازم می ساخت و مشهور است
چنین هست که هر روزے از روزها سه سپاهیان مرد آزمائے جنگ و جدل التماسے نزد ادینه بیگخان بنا بر
داعیه توسل وارد شدند هر چند که خان مسطور علامات و آثار زخم و جروح بر چهرهاے آنها معاینه و مشاهده ساخت
چیزے بنظر نه در آمد آنها را از نوکری جواب صاف داد بهادران عرصه وغا بر زبان آوردند که از مدت العمر
چندین مرتبه مخالفان را زیر تیغ فنا نموده ایم و گاهی از طرف ثانی جرات و دلیری ندیده و زخم کاری نموده ایم
خان مسطور بسیار خشنود گردیده آنها را نوکر ساخت حاصل کلام محبت ارتسام آنکه سنگهان عالی شان که تمام
ملک پنجاب بیجا بردن اشتراک غیری مشاهده و ملاحظه ساختند ظهور این مقدمات را بعض از تائیدات سرمدی
اکال پور که تصور ساخته با فواج گران و عساکر بے پایان عمل و دخل خودها بظهور آوردند خسرو خان مرحوم
و دیوان شمبرداس که در یگی کارخانجات سامی و سرگرم بوده از دست غلبه و تسلط سنگهان بحالت تباه
و خراب شده بگریختند احمد شاه از استماع این خبر وحشت اثر نظامت سرهند بزین خان و صوبه لاهور
بسر بلند خان مقرر و مفوض فرموده بجمعیت ده دوازده هزار سوار و پیاده روانه پنجاب ساخت و خود بنفس نفیس
در هندوستان اوقات گرامی را بسر برده در بندوبست ممالک هندوستان بصلاح و تدبیر نجیب خان کوشش
بسیار بروی کار آورد و نواب سربلند خان که بنا بر صوبه داری لاهور از خدمت احمد شاه رخصت یافته بود درمیان
دوابه رسیده استقامت نمود و خود جهت نسق و نظام ممالک دوابه در انجا توقف و تعطل ساخت و از انجا سند
صوبه داری بنام داؤد خان برادر مولوی عبدالله ارسال داشت و داؤد خان چندروز صوبه داری لاهور بجلوه
ظهور و عرصه نمایش آورد لیکن از غلبه سنگهان سمو المکان که مثل بحر محیط چهار طرف و هر جوانب پنجاب
شده بودند طاقت مجادله و مقابله در خود ندیده عریضه بطرف نواب سربلند خان بقلم آورد که صوبه داری
از نیاز مند بے ریا رونق نمایش نمی پذیرد از راه عنایات بیکران دیگرے را برین خدمت مامور و معین

فرمایند که در تقدیم خدمات و بند و بست اطراف طریقه جان سپاری و خدمتگزاری تردد و تسطره بسیار در
و کوشش و سعی بسیار بر روی کار آرد چنانچه نواب مذکور که از بس غلبه و صولت سنگهان بلندشان
در دوابه بست جالندهر در زاویه گمنامی و خمول پوشیده و منزوی بود لهذا امیر محمد خان پسر مومن خان را
بر نظامت صوبه داری لاهور مقرر و معین گردانیده مجرد رسیدن میر مذکور سرداران عالی شان و سردار
سنگهه صاحب بلند مکان سردار هری سنگه و جها سنگه و حقیقت سنگه و سردار جها سنگه اهلو والیه وغیره سرداران
بر شهر لاهور افتادند و غنایم بسیار و اسباب بسیار از قسم جواهرات و مبالغ نقدی و سلاح لایق بادشاهان
و لباسهای ملبوس خاص سلاطین بدست آوردند و در فاهیت حال و مال و آسودگی دل و جان
حاصل ساختند و علاوه بر آن در تمام ملک و اطراف پنجاب قابض و متصرف گشتند و تمام عمارات
شهر اندرون و بیرون به آتش فنا سوختند و همگی اسباب خانها مردم ساکنان شهر بغارت و
تلفی رفتند چنانچه قریب پانزده روز آتش جدال و قتال و نایره فساد و شورش بر خانهای مردم
ساکنان روشن و مشتعل گشت و میر محمد خان بطریق سینه زوری در اندرون شهر قایم و مستقل گردید
بحسب اتفاق خزانه احمد شاه بسبیل امانت در قلعه دارالسلطنة لاهور افتاده بود و تمام ارکان شهر
لاهور از قسم سادات و مشایخ و علما و حکما و غربا بایکدیگر صلاح و مشورت نمودند که اگر تسلط و غلبه سنگهان
در اندرون شهر جلوه نمایش پذیرد و بر تمام خزانه بادشاهی قابض و متصرف خواهند گردید اصلح صلاح آنست
که چیزی نذرانه برای دفع الوقتی حواله سنگهان عالی شان نموده شود موافق کنکاش و مشورت خودها قریب
سه هزار روپیه نقد نذرانه سنگهان سموالمکان فرمودند و سنگهان بعد از اخذ و گرفتن نذرانه به مکانات متصرفه
خودها فروکش شدند نواب سربلند خان از استماع این خبر بدرجه نهایت مکدر و ملول خاطر گردید و بطرف
یعقوب خان برادرزاده کریم داد خان و عظمت خان درانی نایب گل محمد خان خزانچی نواب سربلند خان
مرقوم نمود که میر محمد خان را محبوس سازند و بسزای کردار ناهموار رسانند و خود در بند و بست و نسق و نظام امور
متعلقه صوبه لاهور سعی بسیار و کوشش بسیار بر روی کار آرند چنانچه مشارالیهم صدر موافق ارقام نواب مسطور
بعمل آوردند و خود تنسیق تمام و نظام ما لا کلام معاملات مفوضه صوبه لاهور ساعی و سرگرم شدند...

و در تخ بسیار در اسباب بیشمار زر نقد و فراغ خاطر و جمعیت خود ساختند

باب پنجاه و ششم

رسیدن بهاهورائے برادر خورد بسواس رائے در اکبرآباد و حاضر شدن سورجمل جاٹ و آمدن در دهلی و اخراج شاه جهان ثانی و جلوس میرزا جهاندارشاه و بازآمدن احمدشاه و جلوس عالی گوهر بصلاح صاحبان انگریز و هنگامه جنوبیان و احمدشاه و بعد فتح مراجعت در لاهور سمت ۱۸۱۷

نظر بر شورِبختی جهانیان و کم سعادتی عالمیان چون ساقی زمان کاسه سپهر را مملو از باده شقاوت گردانیده بگردش آورد و دردی کشان خم خانه بلا بار هجوم آوردند یعنی نانا راو ملک پونا اخبار خرابی لشکر خود اصغا ساخته بهاهو راو برادر خورد بسواس راو پسرش بجمعیت یک لک و پنجاه هزار سوار و پیاده بسرکردگی ابراهیم خان گاردی همراه هفت صد توپ بنابر سرانجام و انصرام مهم شاه ولایت روانه ساخت نامبردها صدر بکوچهائی متصل در نواحی اکبرآباد رخت اقامت انداختند و شجاع الدوله که پیش از رسیدن شاه در ملک منصرف خود رفته بود خطوطات طلب ارسال داشت سورجمل جاٹ رسیده باقتضای علو همتی و سمو منشی بدریافت ملاقات پرداخت جنوبیان در دهلی وارد شده یعقوب علی خان را که از طرف احمدشاه در انجا استقامت میداشت خارج گردانیده بر تمام ملک و مال قابض و متصرف شدند و شاهجهان ثانی را که غازی الدین خان بر سریر کامرانی متمکن و برقرار کرده بود و در سلاطین سبقه داخل کرده مرزا جهاندارشاه عرف جوان بخت بن عالی گوهر را ولی عهد نموده سکه بنام شاه عالم که از هراس و بیم غازی الدین خان قرار بر فرار داده بصوب دارالسلطنت لاهور رخت استقامت میداشت جاری ساختند احمدشاه از استماع اخبار

وحشت آثار از مقر خود انقباض نموده در نواحی انوپ نگر فرودکش گشت و نجیب خان را بنابر محاصره نمودن شجاع الدوله مامور ساخت عالی گوهر از دست غازی الدینخان از دار الخلافت دهلی کناره کرده بصوب صوبه بهار بصلاح صوابدید وزیر رفته بود و هم طلبداشت نمود عالی گوهر باستصواب صاحبان عالی شان فرنگستان و مشورت میر قاسم علیخان در ۱۱۷۴ هجریه در عظیم آباد بر تخت اقبال و دیهیم جاه و جلال متمکن و مستقر گردید احمد شاه در عین بارش باران نهضت کرده متصل شاهدره روبروی قلعه دهلی طرح استقامت انداخت و چون دران ایام بسبب موسم برسکال دریای جون در طغیانی بود و عبور لشکر دشوار و متعذر ملاحظه نمود لهذا جنوبیان با فواج موجوده در مقر خودها مستقل و مستحکم ماندند شجاع الدوله که هنگام عزیمت معاونت و معاضدت نجیب خان نظر بر شورش و فساد باغیان تعلقه خود از اثنای راه مراجعت نموده بود و همین که امر عالی احمد شاه در باب شرفیابی خود استماع ساخت بجمعیت شایسته بحصول ملازمت احمد شاه پرداخت دار مغان و هدایا و نفایس و تحایف غرایب گذرانیده مورد عنایات روز افزون گردید بسبب طلوع ستاره سهیل بفحوای منعنی که اذا طلعت السهیل سمن الخیل برد اللیل ذهب السیل که آبهای بحار تخفیف و خشکی رسیدند کل ولایت طرق و شوارع خشک گردیدند بهاو راو بنابر غسل و اشنان در مکان متبرک کورچهتر طرح ورود انداخت پس از روانگی او سورجمل را خوف احمد شاه مورد بیم و هراس گردیده لهذا بجای خود مراجعت نموده باستقلال تمام و استحکام مالاکلام مستقل گشت جنوبیان بعد از غسل و اشنان در مکان متبرک گنج پوره وارد شدند و صمد خان و قطب شاه خان که بجمعیت ده دوازده هزار سوار و پیاده در انجا از طرف شاه ولایت اقامت میداشتند جنوبیان بمجادله و مقابله مستعد و مستقل گردیدند و نایره جدال و قتال از طرفین مشتعل گشت چون ضرب و زد جنوبیان از درانیان بدرجه نهایت فایق بود خوانین مذکوره از عالم فانی بجهان جاودانی ارتحال ساختند شجاعت خان سردار گنج پوره محبوس زندان ناکامی شد و فوج شاه سربسر خراب و تباه گردید و گنج پوره از غلبه و تطاول و دست درازی جنوبیان ویران مطلق شد و جنوبیان در سواد پانی پت رخت استقامت انداخته سنگهر مستقل و متحصن در آنسواد مرتب و تیار کنانیدند احمد شاه بمجرد اصغای این خبر وحشت اثر بلغر از ساحل جون پایاب عبور کرده در قصبه پانی پت نزول اجلال آورد و قریب سه ماه نایره جنگ و جدل روشن و مشتعل گردید درانیان چون در میدان جنگ و جدل پیشدستی و سبقت معاینه و ملاحظه نکردند ناچار بانسداد رسد و غله و کاه کوشش بشیار بر روی کار آوردند و جنوبیان که مسدودی غله در رسد معاینه و ملاحظه کردند جانب ابراهیم خان گاردی و دیگر سرداران و نامداران و بهادران بهاو راو بلغر از سنگهر بیرون برآمده

سعیت کرد افواج معدوده بر فوج احمدشاه افتادند شجاع الدوله و نجیب خان و احمد خان بنگش و حافظ رحمت خان
و دوندی خان مصدر خدمات شایسته شده سرخروی در خدمت بادشاه حاصل ساختند تا انقضای سه ماه
بازار نائره و جدال و جنگ رونق تازه گرفت چون نوبت شمشیر و خنجر در رسید و هنگام جنگ و جدل آخر گشت
یعنی بهاو و بسواس راو جان بجان آفرین تفویض ساخت و ملهار راو قرار برفرار داده ما حصل جنو بیان
از دست برد شمشیر شیرین اجل درانی ها مقتول و مذبوح گردیدند و تمام اسباب و مال و متاع اجناس تمامه
دیگر غارت و تاراج شد احمدشاه بعد از فتح و فیروزی در شاهجهان آباد رسید و ولی عهد جهاندارشاه
بملاقات پرداخت جمیع سرداران روهیله و نواب شجاع الدوله را مرخص باقطار و امصار خود ها فرمودند
و نجیب خان را بنابر بند و بست دهلی در خدمت جهاندارشاه گذاشته بصوب ولایت مراجعت نمود و هنگام
رسیدن در دوابه سربلند خان را بر صوبه داری بست جالندهر و بهکهن خان را بر مالیر کوتله و زین خان را
در سرهند مقرر و معین گردانید هرگاه احمدشاه در لاهور وارد شد تمام سادات و مشائخ و اکابر و علما
و حکام لاهور در اثنای راه بشرف ادراک ملاقات مشرف بوده تمام احوالات فساد و خلل سنگهان
بر زبان آوردند بادشاه اطمینان و تسلی خاطر هر یک قرار واقعی نموده ظاهر ساخت که لشکر شاهی بعد از
مدت دراز از بند و بست و نسق و نظام هندوستان فراغتی حاصل کرده مستعد بر روانگی ولایت
می باشد بعد از مرور ششماه بصلاح صوابدید تمامی ارکین شهر عروس مطالب بر کرسی پذیرائی جلوس
خواهد ساخت بعد از ان احمدشاه هنگام رسیدن لاهور نواب بلندخان را طلبیده بر زبان آورد
که آنچه مبالغ نذرانه از ملک پنجاب طرح و وصول پذیرفته داخل خزانه بادشاهی باید ساخت نواب مذکور
ظاهر نمود که مبالغ نقد موجود و مهیا نیست چرا که زر بسیار و مبالغ بشیار در مهم سنگهان تصرف و خرج
درآمده احمدشاه از استماع این سخن آزرده خاطر و منغص دل شده نواب بلندخان را بطرف صوبه ملتان
مامور نمود و هنگام مرخص تباکید اکید و سعی مزید ظاهر ساخت که موافق طلب حاضر باید بود و صوبه داری
لاهور بخواجه عبید خان مرحمت و مفوض گشت در اثنای راه هنگام مراجعت و معاودت احمدشاه باجتماع
افواج پرداخته دست بر بهیر و بنه احمدشاه انداختند و غارت و تاراج بسیار ساختند احمدشاه هنگامه
و ریزش سنگهان عالی شان صلاح وقت ندیده بهیر و بنه را در میان افواج خود گرفته از نهر عباسین
عابر شدند و سنگهان سمو المکان بعد از فتح و فیروزی و ظفر مراجعت بطرف پنجاب بجلوه ظهور آوردند و
تمام ممالک محروسه بادشاهی و مبالغ بسیار از هر مکان و هر جائے بمعرض تحصیل و حیطه وصول آوردند

باب پنجاه و هفتم

احوال بد بعبید خان از دست غلبه سنگهان و عزم احمد شاه بطرف ملک پنجاب مرتبه ششم و آمدن در امرتسر و هنگامه نمودن و در انجا و حاضر شدن نجیب خان و حافظ رحمت خان و دوندی خان و مقدمه ناشایسته در سری امرت سر جیو و مراجعت بطرف ولایت سمت ۱۸۱۸ مطابق سنه هجری

فلک کجرفتار و سپهر بیدار یکساعت از گردش دوار بوقلمون روزگار آرامی و آسایشی نمی یابد و در هر نفسی من الانفاس بازیهای گوناگون و شعبده های رنگارنگ بر روی روزگار می آرد که موجب ابداع بعضی مشهودات و باعث اختراع برخی کیفیات گردیده بر ساعت عبرت دیده اولوالابصار میشود.

تفصیل این اجمال آنکه بعد از روانگی احمد شاه بطرف ولایت سنگهان عالی شان در تمام ممالک محروسه قابض و متصرف شدند و علاوه بران خوجه عبید خان را که بانزدی آب راوی طرح استقامت میداشت شکستی فاحش و هزیمتی موحش داده و تمام اسباب محاربه و مقابله خوجه مسطور غارت و تاراج ساختند احمد شاه را از دست تسلط و غلبه سنگهان عالی شان خار در جگر خلیده سوزش فراوان در دل دلیران میداشت لهذا قریب ششماه کثری کمتر در ولایت اوقات بسر برده بمجرد شنیدن اخبار ملالت آثار خوجه مذکور در ماه پوه بالشکر کثیر و شاهین ها وارد سرزمین پنجاب گردید سردار جهان خان را بنابر بندوبست ملک ڈیره غازیخان مامور ساخت و هنگام رسیدن لاهور واضح و لایح گشت که سنگهان عالی شان در سرزمین سری امرتسر که مکانیست متبرک و جائیست مبارک مجتمع و فراهم شده رخت استقامت و استحکام مستولی نموده و

سر بشورش و فساد برداشته در تخریب بنیان و انهدام اساس ارکین اسلامیه کوشش بسیار و سعی بیجا
بر روی کار می آرند احمد شاه بمجرد اطلاع این خبر از لاهور کوچیده در مقام گنج   طرح قیام نمایش ساخت
و از انجا در مکان نیشه رخت استقامت انداخت در انجا بمشاهده موجودات سپاه و ملاحظه شان لشکر
پرداخته یکهزار و دو صد شاهین خود را که همراه رکاب میداشت نصف بطرف راست و نصف را بجانب چپ
مقرر و معین گردانیده و اول از تمامی در مقدمة الجیش دسته هائی جزایرداران تعین نموده بهیر و بنه را
در وسط مستقر گردانید و قریب چهار و پنج گهری روز برآمده متصل مکان سری امرتسر فرود آمده سنگهان
عالی شان بمجرد اصغای خبر ضلالت اثر ورود کلفت آمود شاه مذکور بیرون برآمده باشتعال نوایر جدال
و جنگ مشتعل گردیدند و احمد شاه شلق اضراب شاهین کنانیده سواران کارآمدنی را بنا بر حمله و یورش
تاکید بسیار و قدغن بیشمار بجلوه نمایش آورد و اکثری از طرفین زخم کاری برداشتند و برخی از شربت شیرین
شمشیر آبدار شیرین کام شدند و احمد شاه در اندرون دربار صاحب سری امرتسر رفته طرح استقامت
انداخت بعضی سنگهان عالی شان تیغ شجاعت و بهادری را آب و تاب بی اندازه داده و از مکان
بنگه ها بیرون برآمده داد مردانگی و دلاوری دادند اکثر از درانیان جان بجان آفرین سپردند و بنگه شهیدان
از ان روز مقرر و معین گشت سنگهان سموالمکان لشکر احمد شاه را از هراول و قراول خراب و تباه ساخته
اسپان صبارفتار و تمام اسباب و کارخانجات لایق سلاطین نزد خودها مهیا و فراهم نمودند احمد شاه
فایز شدند و بصلاح نجیب خان که نجابت ذاتی او منفک نجاست طبیعی شده مقدمهٔ ناشایسته همراه سری
امرتسر جیو جلوهٔ نمایش و عرصهٔ شهود رسیده فی الواقع در استیصال اساس سلطنت و انهدام بنیان خلافت
خود کوشش موفوره بظهور آورده و کابلی مل را داروغه انهدام بنیان خود مقرر و معین گردانید من بعد جهانخان
هم از هند و بست آن ملک ڈیره غازیخان فراغتی یافته حاضر گردید بعد از استیصال بنیاد جهانداری و
نخت یاری خود باز در لاهور رخت استقامت آورده روانه ولایت گشت مشهور السنهٔ خاص و عام است
که در هنگامی احمد شاه مقدمهٔ غریب همراه سری امرتسر جیو از قدرت قادر بیچون و تقدیر آن واهب بی شبه
و بی نمون یک برج خشت و آهک از ان مکان فیض نشان در هنگام سر دادن بارود بر بینی شاه کور
رسیده ضرب سخت رسانید که تا مدت مدید موجب درد و نکال گردیده ناسور دردی نمایان ساخت
آخر الامر بهمین مرض رخت ارتحال بربست و سرمایه عذاب ابدی و ذخیره عقاب سرمدی برای اولاد و احفاد
خویش فرا اندوخت و فراهم نمود.

باب پنجاه و هشتم

تجمع و فراهم شدن سنگهان عالی شان مسلح و مکمل و محاصره شدید در جنڈیاله و محصور شدن گور و عاقل داس بسبب استحکام روابط اتحاد گور و مسطور با احمد شاه و فرستادن گور و مذکور آدمان خود را بعد از ناامیدی کمک و مدد از سرداران پنجاب نزد احمد شاه و روانگی احمد شاه بسرعت و شتابی بداعیه قتال بدون اطلاع احدی از احاد و خبر شدن سنگهان و قرار بر فرار دادن و پس افتادن احمد شاه و جنگ کهلوکهاره

هرگاه احمد شاه در ولایت رفت سنگهان عالی شان بلند مکان سواران مسلح و مکمل نزد خود ها مهیا و مرتب نمود مکان عمده جنڈیاله را که بفاصله نه ده کروه از امرتسر چهوخر قرویه میباشد محاصره سخت و شدید بجلوه نمایش آوردند گور و عاقل داس را که تهانه دار آنمکان بود در احاطه سخت آوردند که مرکز مانند محیط الام سهام تردد و تحیر گردید و گور و مسطور از ته دلی و اخلاص قلبی رابطه موالفت و موانست همراه احمد شاه مستحکم و مستوثق میداشت هرگاه محاصره شدید بدرجه نهایت و اندازه روز مزید دید وادید ساخت بنا علیه از مشاهده عدم کمک و اعانت بیرون از سرداران پنجاب آدمان جلد رفتار نزد احمد شاه روانه ساخته تمام حالت محاصره خود در عرصه میدان مرقوم گردانید احمد شاه را که از غلبه و سطوت سنگهان خار در چشم خلیده بود لهذا بسرعت و شتابی مانند ماه سریع السیری بجلوه نمایش آورده روز اول از دریای اتک عابر شده و روز دوم از نهر جهلم عبور ساخته و روز سیوم از دریای

بخیاب دیا وی مرور نموده بفاصله ده کروه از امرت سر جیو دار دگر دیده در دل خود عزم مصمم دعزیمت جزم ساخت که غافل در پرده پوشیدگی که احدی بر رسیدن شاه مطلع و واقف نشود بر لشکر سنگهان عالی شان افتاده همگی وتمامی را ریگرای وادی عدم و فنا خواهم ساخت از انجا که فضل و افضال سری ستگورو دیال همگی اوقات و انات شامل حال خجسته خصال این طایفه علیه بود حافظ و نگهبان در هر بلیات و افات زمان آوران می باشند و متنفسی من الانفاس که آدم فیبی تصور توان کرد نزد این جم غفیر دگرده خطیر که در محاصره سرگرم بودند فایز شده ظاهر نمود که احمد شاه بانطرف دریای رخت اقامت انداخته داعیه عابر شدن در پیش ساخته و در عین چشم زدن مثل بلای ناگهانی می آید پیش ازین از درود ملالت آمودش به تهیه اسباب ما یحتاج باید پرداخت سنگهان سموالمکان بمجرد استماع اخبار کلفت آثار محاصره جنڈیاله را بر وقت دیگر جایز داشته و بر اسپان صبا رفتار سوار گردیده بطرف کوهستان دشوار گذار رخت آرام و سکونت خودها برده بانروی آب ستلج روانه شدند که درین ضمن احمد شاه در جنڈیاله وارد گشت و گورو عاقل داس باحراز ملازمت پرداخته تمام کیفیت محاصره و روانگی سنگهان از بروز رسیدن احمد شاه درین مکان بجلوه نمایش آوردند و یک چیزی بطریق تحایف و ارمغان حواله ساخت و بعضی کسان را از بهیر و بنه که ایام زندگی و آوان حیات بسبب ضعف قوی و عظم سن سپری شده بودند از شربت خیرین شمشیر شیرین کام شدند و احمد شاه بعد از ظهور این فتح نمایان در لاهور آمده رخت اقامت انداخت و افواج دسته های درانیان بتعاقب سنگهان

عالی شان مامور ساخت چنانچه سواران ولایت از راه دوابه

بت جالندهر بانروی آب ستلج رفته در موضع

گوجروال سنگهان عالیشان

مقابل

و مجادل شدند اکثری بر بستر

ممات غلطیدند و بسیاری از تیغ بید ریغ

مقتول گردیدند و برخی را پیمانه حیات لبریز گشت هر طرفی

قتیلی و هر سمتی جریحی و هر جانبی تطیعی و هر

سوی ذبیحی و لفظ گهلو گهاره

که در پنجاب مشهور و معروف است همین رست یعنی جنگ عظیم و آفت فخیم در زبان معروف است

باب پنجاه و نهم

سمت ۱۸

شورش و فسا د انداختن سردار جسا سنگه اهلو والیه مع افواج سنگهان آنروی آب ستلج و آویزش همراه سکهین خان تهانه دار مالیر و زین خان تهانه دار سرهند و رسیدن سکهین خان در لاهور نزد احمد شاه برای استعانت و مدد از غلبه سنگهان و عزیمت شاه بطرف سرهند بعد از فرستادن افواج و مراجعت بعد از فتح و صوبه داری بکابلی مل داز و مقدمه سکهه جیون ناظم کشمیر

رسمی است قدیم که در هر دم دهر آن انقلاب دوران خاصه لازم زمان می باشد تا آنکه عالمی در موج خیز حوادث در میان گرداب مصاعب و مصایب فرد فرد جهانی در بحر ناپیدا کنار الام غریق لجه فنا نشود زمانه اصلاً آسایش نمیگیرد و طرفه تر عجایب تر سانحه تازه بروی کار می آرد.

تفصیل این احوال و تبیین این اجمال آنکه هرگاه احمد شاه بقدر چهار ده ماه در لاهور سکونت ساخت و افواج بعد از مقابله و جدال در دار السلطنه رسیده فایز بمارزمت شدند یک گونه از طرف سنگهان عالی شان اطمینان و تسلی خاطر شاه مذکور راه یاب گشت بعد از مرور عرصه چهار پنج ماه سردار جسا سنگه اهلو والیه معه لشکر دیگر سنگهان باجتماع لشکر پرداخته تهانه دار شاهی را که در دوابه بست جالندهر رخت قیام میداشت شکستی فاحش و هزیمتی مواحش داد تا در تمامی مکانات صدر قابض و متصرف شدند و بعضی امکنه بآتش احراق گردیدند و اجناس بسیار و اسباب بشمار از ان دیار معرض

وصول آوردند و دربند و بست دو آبه سعی بلیغ و کوشش کثیر نمایان ساختند و بعد از انصرام و سرانجام امورات متعلقه دو آبه که فراغتی و آسودگی اسباب ضروریه حاصل نمودند از برای اخراج زین خان تهانه دار سرهند بقطع منازل وطی مراحل پرداخته و قریب جوار سرهند رخت استقلال و استحکام مستقل ساختند چون زین خان را به بهیکهن خان حاکم مالیر رابطه اتحاد و یگانگی و سلسله وداد و عدم بیگانگی مرتبط و منضبط بود بمضمون آنکه

مصرع

دو دل یک شود بشکند کوه را ❊ بنا علیه از دست تسلط و غلبه و تعدی سنگهان والاشان زین خان در مهد امن و امان مصون و مامون ماندند ناچار سنگهان قریب جوار سرهند و مالیر تلف و تاراج ساختند و در دل خود عزم صمیم نمودند که باجتماع لشکر کثیره مشغول بوده بانهدام بنیاد و استیصال اساس حاکم مالیر و سرهند پرداخته شوند بنا علیه قریب چهل هزار سوار مجتمع و فراهم گشت سنگهان سموالمکان بر مالیر یورش و ریزش نموده بجای عدم گشتی آرام و آسایش رعایا آنجا و غیره بورطه اضطراب و اضطرار مستغرق گشت و بهیکهن خان بسواری جمازه در لاهور رسیده بملاقات احمد شاه فایز و باظهار احوال کلفت اشتمال خود پرداخت قریب بیست پنج هزار سوار و پیاده همراهی خان مذکور معین و مامور گردانیده بهیکهن خان از راه رہا عنان اسپان سبک ساخته بر افواج سنگهان که بیخبر و غافل و ذاهل از تمام امورات مجادله و محاربه در قصبه برناله استقامت می داشتند یورش و ریزش نمودند بایکدیگر کشمکش سخت و شدید جلوه نمایش یافت و اکثری از طرفین کشته شدند و لبیاری زخم کاری برداشتند سنگهان سموالمکان در جبال دشوار گذار و قلاع عسر العبور متحصن و مستحکم شدند احمد شاه که بنا بر پشت گرمی لشکر از لاهور روانه شده بود بعد از مرور ایام معدوده در سرهند وارد گردید شیر الدوله از طرف شاه عالم و قاسم علی خان از جانب نواب وزیر و دیگر وکلای افغانان و سورجمل جاٹ نزد احمد شاه رسیدند هر یک را فراخور رتبه و منزلت از عطای خلاع آفتاب شعاع معزز و مفتخر گردانید و من بعد از آنجا مراجعت فرموده خدمت نظارت شاه هند به شجاع الدوله و میر بخشی به نجیب الدوله و خانسامانی به یعقوب علی خان مقرر و معین ساخت و از نهر ستلج عبور شده وارد لاهور گشت و سعادت یار خان را در دو آبه بست جالندهر و بهیکهن خان را در مالیر و زین خان را در سرهند مقرر و معین گردانید و هنگام رسیدن لاهور راجه سوکهه جیون را که مرد شایسته خلافت و قابل سزاوار امور سلطنت بود و لعبد از معزولی نظامت کشمیر باتفاق نور الدین خان و میان برج راج دیو بعد از شکست باحسن العهد در لاهور رسیده بود حسب الامر احمد شاه جان بجان آفرین تفویض ساخت چنانچه این احوال بتفصیل بکمال در مقام خویش طراز توضیح و تشریح خواهد یافت پس از نسق و نظام پنجاب احمد شاه روانه ولایت شد و کابلی مل را بر صوبه داری لاهور مقرر و معین ساخت و سربلند خان عموی خود را

بطرف کشمیر مامور نمود و تنقدیر چهارده ماه در لاهور متوقف گردید هر چند در استیصال اساس سنگهان سعی بلیغ بروی کار آورد لیکن این طائفه علیه بفضل سری اکال از روز اوّل مؤید شده در روز دیوالی اماوس ماه کاتک خسوف کلی آنچنان بمعاینه و مشاهده در آمد که ستارگان در روز روشن بملاحظه در آمدند نجومیان فلکی قیاس دقیقه اساس و هندسان هندسه شناس بر زبان آوردند که همچنین خسوف تمام بعد از مرور دهور بر روی کار آمده ॥

باب ششم

سمت ۱۸۱۲

خلل و فساد انداختن سنگهان عالی شان در دوابه بست جالندهر و خرابی سعادت یار خان مرتبه دویم پار روی آب ستلج و ویرانی سرهند بعد از کشته شدن زین خان و بهیکهن خان تهانه دار مالیر و احوال بدانجا

ضابطه ایست مستمره و طریقه ایست مستقره که در هر دور چرخ دوار انقلاب با حصار لازم است فلک شعبده بر اے از آوان بازی تازه بر روی روزگار می آرد بنا علیه سنگهان عالی شان بعد از مراجعت احمد شاه به طرف ولایت باجتماع افواج بحر امواج پرداخته با جم غفیر و لشکر کثیر از دوابه بیاه ستلج عبور شده سعادت یار خان را بدستور سابق خراب و تلف ساختند و تمام مواضعات گرد نواحی را ویران مطلق کردند اکثرے جان بجان آفرین تسلیم ساختند و برخی زخم کاری برداشتند سنگهان عالی شان بر تکیه و سایر مکانات متصرفه سلطان دالاشان قابض و متصرف گشتند بعد از انصرام مقدمه سعادت یار خان سنگهان همو المکان از دریاے ستلج عبور فرموده بر مالیر کوٹله یورش و جسارت بظهور آوردند بهیکهن خان دلیرانه و بهادرانه با معدودی از سواران و پیاده به بهادران عرصه و فاده بر سر ان بیشه هیجا مقابل و مجادل گشت بسبب تقدیر آسمانی تیر بندوق از کمانخانه قضا بر سینه اش خورده و بهدف مرگ مفاجات گردید سنگهان موضع مالیر را غارت

دتاراج تمام ساختند واز انجا غنایم بسیار واسباب بشیار بدست افواج نصرت امواج واصل شد وبشیتر از بیشتر آسودگی ورفاهیت مال درلشکر فیروزی اثر صورت گرفت من بعد بطرف سرهند متوجه شده آن مکان رادر حوزهٔ تصرف وقبضهٔ اقتدار خود آوردند وزین خان تهانه دار انجارا که متصل راجپوره قیام ملالت ارتسام داشته مطرح داعی اجل بوده حرف لبیک برزبان آورد بحالت تباه وخراب جان بجان آفرین تسلیم نمود ومال واسباب زیاده از حد لغارت وتلفی در آمد وعمارت سرهند بتقدیم فرمان بادشاه ولیم مسمار ساختند بلکه ویران مطلق کردند ودر تمام ملک آنروی آب ستلج نایرهٔ فساد ویرخاش مشتعل ودرخشن گشت وبلکه از قصبه کرنال تا ملک پنجاب از سادات عظام واکابران کرام را از دست غلبه و سطوت سنگهان عالی شان رستگاری وخلاصی حاصل نشد بسیار مقتول ونهب وتاراج گردیدند واکثری خانمان گذاشته آوارهٔ دشت ناکامی شدند و تفصیل این اجمال درکیفیت دودمان عالی شان سرکار خالصه جیا سنگه جیو اهلوواليه عرف کلال بطراز توضیح وتشریح مندرج خواهد گشت ❊

باب شصت ویکم

مامور شدن سردار جهانخان بنابر مقابله سنگهان وشکست فاحش یافتن ومرتبه هشتم عزیمت احمد شاه بطرف پنجاب ورفتن کابلی مل بهمراهی رکاب بطرف سرهند وباز رجع القهقری جانب ولایت وارتخاص کابلی مل بطرف لاهور وداخل شدن سنگهان عالی شان درسمت ۱۸۲۲ ورفتن کابلی مل درکوهستان جمون ودیگر تدابیر

احمد شاه راکه از غلبه وتسلط سنگهان عالی شان خار درجگر خلیده بود سوزش دلجان مزید وردوران

این سراسر بکردشیون جنون را هیات بود بنابران سردار جهانخان را بطرف پنجاب بنابر
سهو المکان مامور گردانید از انجا که منشی تقدیر با هزاران خرد و تدبیر در دفاتر ایجاد و ابداع
این فرقه علیه ثبت و رقم فرموده بود لهذا از مبداء فیاض نصرت و فتح روز افزون نصیب
برجست آیات سنگهان والاشان گردید اصناف اصناف امتعه و اجناس به تصرف در آمد
این وقایع بطراز تشریح و آئین توضیح زیب ترقیم خواهد یافت بنا علیه ارقام آنرا در منتقام باز
کلام بنداشته بتحریر حقایق دوابه متصدعه اوقات مورخان به تشخیص و دبیران والا تبار گردید
اولاً از استماع مقابله سرداران دوابه قرین گوناگون تردد و تحیر بود ثانیاً مقدمه هزیمت و شکست
و رسیدن در ولایت علاوه تحیر و تفکر سابق گشت بنا علیه با لشکر موجوده از دریای اتک عبور
در ملک پنجاب وارد شد سنگهان بلند مکان از استماع خبر آمد آمد احمدشاه در بامین و مسکن
مستقل و قایم شدند در اثنای راه هرکسی که از زمینداران از قسم غربا و ضعفا با لشکر شاه دچار
گردید طعمه صمصام خون آشام گشت احمدشاه بعد از قطع مراحل در لاهور وارد بود کابلی مل ناظر
طلبیده مشارالیه با حراز ملازمت کیمیا خاصیت معزز و مفتخر شده سعادت دارین و مفاخرت کونین
ساخت احمدشاه مشارالیه را حکم قضا شیم نمود که در بند و بست لاهور امیر سنگه همشیره زاده
سرگرم ماند و خود حاضر حضور باشد چنانچه امیر سنگه مذکور در بند و بست لاهور مساعی موفوره و کوشش
نامحصوره بجلوه نمایش در عرصه ظهور آورد و کابلی مل متابعت و انقیاد امر شاهی را سعادت عظمی تصور
ساخته همراهی اردوی معلی روانه گردید و امیر سنگه بر صوبه داری لاهور مقرر و مستقر ماند احمدشاه
از لاهور روانه شده و از دریای بیاه و ستلج عبور ساخته در سرهند وارد گردید سنگهان عالی تبار
که در جبال منزلقه و کوهستان مشکله اقامت میداشتند لهذا ابتلا متی مال و جان و اوقات بلسر بر
احمدشاه را روز اقبال بشام وبال رسیده بود لهذا افغانان از مقابله و چاره کوتاه ساختند و قدم
بدون رخصت روانه شدند بعد از ظهور این طرز سراسیمگی تمام در اردوی شاه جلوه نمایش پذیرفت و
بسیاری از بهادران کارزار را تسایل و تکاهل راه یاب شده قرار بر فرار دادند لاچار بادشاه از انجا
رجع القهقری بعقب ساخته هرگاه از راه بالا سری امرتسر جنگ تراجعت یافت و سنگهان عالی شان در
تعمیر و ترمیم سرگرم بودند با جم غفیر و گروه کثیر قدم استقلال و استقرار محکم مینداشتند از زاه نباتی چک اراده
داریش ساختند و هنگام ڈیره نمودن آنجنان سنگهان بندوقهای سرداوند که بکمره افغانان
در آتش فنا سوختند و باقیماندگان از خوف جان در ورطه بحر اضطراب غوطه زدند احمدشاه مقابله

ورود ۱۲۱۸ ... مطابق ۱۱۸۰ ... هجری

اینسا وقت عندیه از دنیا ظاهر شده که چندی بعد بهنگام مراجعت کابلی مل را بطرف لاهور مامور گردانید سنگهان
عالی شان که دارالسلطنت لاهور خالی دیدند لهذا باجتماع لشکر پرداخته وظهور همین را محض از تائیدات سرمدی
اکال تصور ساخته دیوار شهر پناه قلعه را نقب زده داخل لاهور شدند و امیر سنگه که در تماشای اهل طوایف
مشغول بود بحالت تباه گرفتار گردید در سمت ۱۸۲۱ اکادسی بیاکه دومی روز چهارشنبه این سانحه تازه رو نما
گردید جنوب رویه لاهور تا موضع نیاز بیگ در تصرف سوبها سنگه مقرر و معین شد و حویلی کابلی مل تا قرق
بگوجر سنگه حواله ساختند و درمیان قلعه سردار لهنا سنگه مقرر و معین . گردید و مسجد بادشاهی
غرب رویه بنام سنگه صاحب سمو المکان بلند شان قره باصره سرداری غره ناصیه نامداری خالصه
چهرت سنگه جاوه استقرار یافت هرگاه سنگهان عالی شان در شهر لاهور وارد شدند بمجرد داخل گردیدن
قتال و کمال حساب باشندگان شهر بغارت و تلفی در آوردند و خانها بسیار از هنود و مسلمان
بتاراج رسید اندر تمام ارکانان و اعیان شهر از هنود و مسلمین اجتماع نموده بتحریر اسم آنها تحصیل حاصل
است لیکن سر انداز تمام شایسته صاحب مهذب الاخلاق یگانه زمان سید امیر بخش المشهور بتهو شاه
جیو است که در کسوت تعلق و لباس فقر وحید الدهر بودند القصه مردمان دهقان مانجهه که در ابتدای
این حیثیت و انسانیت نمی داشتند لهذا اسباب و لباس پوشیدنی رعایا غصبیده عریان و برهنه
می ساختند از معاینه لباس شاه موصوف که کلاه و خرقه ملون بلون فقرا پوشیده بودند سر به سجده
آوردند و لهذا حفظ بعض بسیار ارکانان بهمان حالت مجموعی نزد سرداران صدر رفته استغاثه
نمودند که شهر لاهور با منیت پر از اشجار و اثمار و حدیقه ایست مملو از ریاحین و ازهار اگر حفاظت حراست
این گلشن بی خزان از دست ملخ و غیره مرغان بجلوه نمایش خواهد در آمد از اثمار این گلشن رطب اللسان
و شیرین دهان خواهند شد بلکه تمام عمر آسودگی و رفاه دست بهم خواهد داد و اگر از غلبه و تسلط مرغان
طیران ویران مطلق گردید باز آبادی و معموری آن بسیار مشکل و متعذر است سرداران سنگهان
ارکانان و اعیان بدرجه اجابت متلقی فرموده منادی امن و امان در تمام شهر بجلوه نمایش
و عرصه ظهور آوردند از بروز این معنی تمام رعایا و برایا که ودایع بدایع حضرت صمدیت اند در عهد امن و امان
در رفاهیت جان و مال بسلامت ماندند و بعضی از آنکه مال و اسباب بغارت و تلفی در آمده بود ظهور
این مقدمه را محض از دور گردش ایام خود تصور ساختند که باقی تا کظلم و جفای باحوال رعایا مسلوک
در عی می نمود هنگام بود و سنگهان تمام خلایق مانند مرغان که از قفس خلاصی و رستگاری حاصل
ساز اند قرین الالف بمحبت و نشاط و اصناف بمسرت و انبساط گردیدند و بعیش و عشرت رام روز با ذال

رونق جلوه نمایش یافت وغنچه قلوب خلایق که از صرصر حوادث ایام بدانجام درگرد انقباض بود انبساط تازه پذیرفت ورایحه فوایحه مسرت وراحت دماغ جهانی را عطر آگین ساخت ونسیم عنبر شمیم انشراح دار تباع مشام عالمی را معنبر ومعطر گردانید وابواب انفراح برروی روزگار مفتوح گردید واسباب خورمی وخورسندی در تمام ملک آماده ومهیا شده

رباعی

این مژده اقبال کزان سو آمد　　دولت زنشاط تهنیت گو آمد
گل بوی که باغ عشرت از نو بشگفت　　می نوش که آب رفته در جو آمد

کابلی مل از استماع این خبر قرین آلاف غموم واصناف هموم گردید بطرف جمون روانه گشت ومردمان باشندگان شهر لاهور که از دست تعدی وجفای آن سفاک بیباک در جمون قیام میداشتند نهایت ذلیل وخوار ساختند وتمام بالکی مشار الیه پر از خشت وسنگ گردید هر چند راجه رنجیت دیو ممانعت کرد که همراه اینچنین مرد بد ساولی مرعی ومسلوک نباید نمود لیکن اجتماع جم غفیر وگروه کثیر نهایت متعذر ومشکل است لهذا مشار الیه در نواحی آنجا گذر اوقات بملالت ونکبت بسر برد وتاریخ سنگهان عالی شان موافق سنه هجری از تصانیف سلفه نیست ٭

جهانی خراب شده

ج ه ا ن ی خ ر ا ب ش د ه　　سنه ۱۱۸۱ هجری
۳ ۵ ۱ ۵۰ ۱۰ ۶۰۰ ۲۰۰ ۱ ۲ ۳۰۰ ۴ ۵

باب شصت ودوم

آمدن احمد شاه در پنجاب بعد از عمل ودخل سنگهان عالیشان در لاهور وباز جان بجان آفرین تسلیم نمودن ٭ ٭

از نوشته اخبار نویسان پنجاب تمام کیفیت تسلط وغلبه سنگهان سمو المکان بسمع احمد شاه

منکشف و واضح گردید بمجرد استماع این خبر بزودی و شتابی عبور از عباسین و جهلم نموده بسرعت سریع
در گجرات فرود آمد و تمامی آنممالک بتلف و تاراج رسید بسیاری از اماکن مردمان و باشندگان سنجاک
برابر گشته و بعضی کسان که طاقت ذهاب و ایاب میداشتند در مامن خودها فرود شدند احمد شاه توقف
در گجرات مناسب ندیده روا رو بطرف جمون راهی گردید راجه رنجیت دیو دست و پای تدبیر گم کرده در جمون
محصور گردید میان رتن دیو وغیره بر زبان آوردند که اکثر بهادران عرصه کارزار و مبارزان میدان هیجا
را در شجاعت و جلادت خواهند شیران بیشه و نماد دلاوران جنگ آزمای پیشه ستی و سبقت در صف مقابله
نمایش خواهند نمود از همینی بالکل منفرج القلب و منشرح الصدر باید بود و لا اصلاح دادن مبالغ بطریق نذرانه بر خود
مقرر و معین باید ساخت اگر کار از مصالحت و ملایمت سرانجام پذیر شود چرا جمعی کثیر و جمعی غفیر را طعمه صمصام خون
آشام نموده آید آخر الامر بصلاح و مشورت بالکرام و موکلام مبلغ یک لکهه روپیه نقد بطریق نذرانه بر راجه مسطور مقرر
گردید موافق کنکایش و صلاح شاه ولی خان وزیر خلعت مهربانی با راجه مذکور حواله شد و احمد شاه از انجا مراجعت
و معاودت ساخته در لاهور وارد گشت و سنگهان یکروز پیشتر از آمدن شاه مذکور ترسیدند و هر جانب شهر
حواله ارکانان نموده بطرف شرق راهی شدند و احمد شاه نواب دادن خان را بصوبه داری لاهور مقرر و معین
کرده و راجه کابلی مل را همراه گرفته بطرف سرهند راهی و روانه گشت و راجه مذکور در ان ناحیه متصل کوه چهیتر جان
بجان آفرین تسلیم نمود و احمد شاه باز از انجا مراجعت ساخته و از دریای راوی و چناب و جهلم و اتک عبور شده
داخل ولایت گردید و باز سنگهان عالی شان یکجا شده دادن خان را از لاهور بیرون نموده باستقلال
تمام و استحکام ما لاکلام عمل خودها بظهور آوردند و بعد ازان بسال دوم سنه ۱۱۶۴ باز عبور از عباسین و جهلم
نموده در حوالی ضلع گجرات سائیان با نزدی چناب بلند ساخت و دوازده کروه از دریا فرود آمد و اخبار موحش
آثار از طرف ولایت مسموع گردید لهذا راجع القهقری طرف عقب جلوه نمایش یافت بار سوم در دکانی (؟)
ذخیره ساخته از انزوای آب چناب بجانب ملتان روانه گشت و مرتبه چهارم از نهر عباسین و جهلم و
چناب وغیره عبور کرده اولاً در سرزمین سرهند و بعد ازان در انباله فرود آمدند و بست آن حدود و مشائخ خاص
ساختند که درین هنگام بسبب گردش آسمانی دسته‌های سواران همراهی شاه مذکور بدون حکم پس شدند
و احمد شاه هم از ظهور همینی که نهار سعادت به لیل شقاوت مبدل گردید و کوکب اقبال را در وبال
تصور نمود بنا علیه مراجعت بعقب ساخت و در ملتان رخت اقامت انداخت و علی محمد خان را مقتول
و مذبوح نمود و نواب شجاع خان را قایم مقام او در ملتان مقرر ساخت و بعد از نسق و نظام آنجا روانه
ولایت شد هر چند احمد شاه در استیصال و انهدام بنیان سنگهان کوشش بسیار و سعی بیشمار بر روی

بکار آورد ولیکن روز بروز این فیه عالیه از عنایات بیغایات سری اکال پورکه جوافزایش وترقی
می پذیرفت وتمام ملک پنجاب از ذهاب وایاب احمد شاه ویران مطلق گشت ومردمان اصالت منزلت
وصاحب دولت ونعیم بهر طرف قرار برفرار داده در بهر شهری از بلاد سکونت اختیار کردند وآه دردناک
مردمان غربا وضعفا از دست جور وجفا آن سفاک بیباک باوج کیوان در رسید .. **فرد**

نیم شبی آه زند پیر زال   دولت صد ساله کند پایمال

چون آه مسکینان ومستمندین تاثیر تمام دارد بنا علیه احمد شاه را در قندهار مرض ناسور بینی
آنچنان عارض شد که رایحه عفنه آن دماغ قریب وجوار را متعفن میساخت لهذا دویم ماه ربیع الاول
سنه ۱۱۸۶ هجری ازین جهان فانی بعالم جاودانی ارتحال وانتقال ساخت وتیمور شاه پسرش برمسند
کامرانی وحکمرانی بنشست واوقات بعیش ونشاط بسر برده عزم پنجاب از قوه بفعل منتهی اسلاف
نیاورد هرچند افغانان بنابر عزیمت پنجاب برزبان می آوردند تیمور شاه درجواب آن بیان می ساخت
که شاه بابا که عزم پنجاب میمنمود چه فائده دید بلکه نزاید وافزایش سنگهان یوماً فیوماً شعشه صد وبخشید
وملک پنجاب از ارتحال احمد شاه رونق ابدی پذیرفت وسنگهان عالی شان درتمام ممالک قبضه و
تصرف خودها بجلوه ظهور درعرصه نمایش آوردند چون منشی تقدیر ودبیر قضا در دفتر ایجاد وتکوین در عنوان
دنیا وسرنامه جهان بهنشانی اقبال وعلامت اجلال اسم بادشاهی سنگهان عالی شان مثبت ومندرج
کرده بود لهذا استیصال بنیان سلاطین ولایت وهند یوماً فیوماً از قوه بفعل بعرصه شهود جلوه کالشمس
یافت وسرداران سنگهان عالی شان روز بروز جمعیتی وافی ولشکر کافی نزد خودها مهیا وآماده ساختند
بنا علیه احوال مبتا کیفه علیه سنگهان بطراز تشریح وآیین توضیح رقمزده کلک فصاحت سلک نموده شد تا بر مورخان دانش آگین
ودبیران بینش آیین اخبار کما هو پوشیده ومخفی نماند .. حمد وشکر وسپاس آن رب بیقیاس که آن منعم بیوزن قسطاس که این عروس
تنبیهات جلی بلالی متلالی ترصیعات دُر متین بحلیه دُرر غرر تسجیعات واین اثر نمایانی نگارش کیات واین نقش بهزاد آثار
تالیفات یعنی دفتر اول از کتاب فصاحت مآب بلاغت انتساب که اسمست کتاب جامع محسنات لفظی ومعنوی وجمیع بدایع حرفی
ولغوی زیب اتمام پذیرفت .. **نظم** صد شکر که این طلسم نامه .. بگرفت نگار جاودانه .. هر طرف در در جوش تک
چنین هست .. ترجیح دماغ آن واین هست .. جنست برین ضمیر مانی .. فرمود چنین واشگافی .. تا یوم قیامت یادگار رسد
با صحبت بدور روزگار رسد

تمام شد دفتر اول عمدة التواریخ

نوٹس

کتب ہاے مندرجۂ ذیل قلمی عربی فارسی ہمارے پاس موجود ہین اگر کسی صاحب کو کوئی کتاب دیکھنے کا شوق ہووے تو اُس کو کم سے کم ایک ہفتہ کے واسطے دیجا سکتی ہے۔ بشرطیکہ طلب کنندہ معزز اور معتبر ہووے۔ لیکن محصول ڈاک اُسکے ذمہ ہوگا۔۔ اگر اجرت نقل کی ادا اصل کیجا دی تو اُسکی نقل دی

[illegible]

نام کتاب	نام مصنف وتاریخ تحریر	نام کتاب وتاریخ	نام مصنف وتاریخ تحریر	نام کتاب	نام مصنف وتاریخ تحریر
سری بہاگوت	فیضی ہربوہ سمت ۱۶۰۹	دفتر اول مثنوی معنوی	مولوی جلال الدین سکن روم ۱۱۶۱	ہیر رانجھا	منسا رام سکن جھنگ ۲۲ شوال سنہ ۱۲۰۲ ہجری اودھم اہی رکھتہ
ہربنس پوران	،، ماہ صفر ۱۱۳۸ ہجری	صرف جامع	.	گیان گودہری	
سری بہاگوت		دیوان حافظ	حافظ شیرازی	راگ مالا	.
مہابہارت	،،	مثنوی ولی	ولی رام	نصیحت کامروپ وکام لتا ۱۲۲۲	.
(از اول لغایت		دیوان آمجموعہ	.	راماین	.
ہشتم پرب)		دیوان آصفی	آصفی سنہ ۱۲۳۹ ہجری	لیلاوتی سنہ ۱۰۶۲ ہجری	.
مہابہارت	،،	نلدمن	سمت ۱۸۰۷	راگ مالا	دہنراج
(از پرب نہم لغایت		دیوانہای مجموعہ	سنہ ۱۱۵۹ ہجری	لیلی مجنون	مولوی نظامی
سیزدہم)		غزلیات	.	کافیہ	.
مہابہارت	،،	دفتر ششم مثنوی معنوی	مولانا روم	میزان	سمت ۱۸۶۲
(پرب چہاردہم)		مجموعہ دیوانہاے	.	دستور المبتدی	سنہ ۱۲۳۹ ہجری
مہابہارت	،،	(دیگر کتابہا نام معلوم)		مراح الارواح	،،
(پرب دوازدہم)		اعجاز خسروی	خسرو	ریاض الصنائع	سنہ ۱۲۰۲ ہجری
مثنوی ولی	ولی رام سنہ ۱۱۳۱	مثنوی معنوی	سنہ ۱۰۹۷	مراۃ العاشقین	رکن الدین
دیوان ولی	،،	دفتر ہفتم مثنوی معنوی	مولانا روم	رسالہ موسیقی	سنہ ۱۲۲۶

نام کتاب	نام مصنف و تاریخ تحریر	نام کتاب	نام مصنف و تاریخ تحریر	نام کتاب	نام مصنف و تاریخ تحریر
رسالہ جید اللہ الا قائم جغرافیہ	از لکھنوی ۱۲۳۰ ہجری	جواہر نامہ	۱۲۳۳	رقعات مولانا جامی	مولانا جامی ہجری
فتحنامہ میر فتحعلے	محمد عظیم الدین ۱۲۳۰ ہجری	رسالہ رمل	۱۲۳۰ ہجری	ہفت اقلیم	دین احمد
آئین اکبری	.	آزاد دین تاریخ	محمد اکبر	سہ کتاب نام معلوم	.
خلاصۃ التواریخ	لالہ سجان رائے	تحفۃ المومنین	ناصر الدین	شبستان خیال	۱۲۳۰
تاریخ نادری	محمد مہدی ۱۲۳۹	نسخہ دلپذیر	۱۲۳۰ ہجری	زلیخا	جامی ۱۲۳۰
مرات الخیال	ملک لطیف ۱۲۳۰	حکمت	ایضاً	اختر تہا ہزارے	.
محیا روانش	۱۲۶۰	نجوم	.	ابو الفضل دفتر اول و دوم	شیخ ابو الفضل
عمدۃ التواریخ دفتر اول	سوہن لعل بن گنپت رائے	انشا تاج الملک	۱۲۷۰	دیوان عرفی	عرفی
دویم و سویم	"	یوسف زلیخا	جامی ۱۲۵۰	انشا (نام معلوم)	.
چہارم و پنجم	"	سنگھاسن بتیسی	۱۲۳۰	ترجمہ خلاصۃ الحساب	.
تواریخ بابری	بابر براہیم شاہ	بدائع الانشار	۱۲۶۵	رسالہ معما	شہاب الدین
تواریخ فرشتہ	.	مخزن الانشار	.	ارشاد المریدین	.
لطائف الظرائف	۱۲۳۰ ہجرے	جامع القوانین	خلیفہ شاہ محمد قنوجی	دیوان شرف	شاہ شرف بوعلی قلندر
کلیات نعمت خان		شرح عربی	.	شرح تلخیص	.
طب نفیسی	محمد انور منشی	کافیہ مولانا جامی	ملا عبد الغفور	جغرافیہ	.
"	"	انشار بیدل	مرزا بیدل ۱۲۳۰	چہار درویش	
ترجمہ کتاب مدریک	۱۲۳۰ ہجرے	حاشیہ میر علی	۱۲۹۰ ہجرے	معلم الحساب	چھاپہ
مثنوی غنیمت	۱۲۳۰	شرح صرف ہوائے	.	مثنوی گل و صنوبر	.
زبدۃ الرمل	محمد حسین ۱۲۳۰	شرح صرف میر	.	سراپا بے نظیر	
یوسفی	یوسفی ۱۲۶۰	مخزن الاسرار	حضرت نظامی گنجوی	کلیلہ دمنہ	میر حسن
ستہ ضروریہ	"	صرف عربی	۱۲۳۰	اسرار قاسمی	.
یوسفی		مطلع الانوار	۹۶		
سنی بنون مصادر	دیال داس ۱۲۳۰	شرح نصاب الصبیان	.	عبرت نامہ	سوہن لعل ۱۹۰
کفایت التعلیم	خواجہ امام الفضل ۱۲۳۰	اخلاق محسن	-	تواریخ کشمیر	" ۱۹۰۰
مفرح القلوب	محمد اکبر	اکبر نامہ دفتر دویم	۱		

کتب بالا سے مندرجہ ہیں سے قریب کی لالہ سوہن لعل صاحب کی اپنی تحریریں ہیں اگر کوئی کتاب لائق طبع کرانے کے

غلطنامه کتاب عمدة التواریخ دفتر اوّل

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱	۱۰	مفتخر	منتخر	۲۵	۱۰	اثردہام	ازدحام	۵۳	۳	کنگالیش	کنگاش
۵	۱۳	گمان وہم خیال	گمان و وہم خیال	〃	۲۱	صحت	بصحت	〃	۸	پدربررگوارا	پدربزرگوار را از
۳	۱۴	وجبه	وجب	۲۶	〃	زوزق	زورق	۵۶	۱۵	مارب	مآرب
۴	۸	گوشوار	گوشواره	〃	۲۴	آباج	باج	۶۱	۲	حاب	حباب
〃	۱۱	صی	صبی	۲۷	۵	استخلاص	تخلاص	۶۴	۱۶	بحبل المتنین	بحبل المتین
〃	۱۵	قوه	قوة	۲۸	۲۵	عالمگیر	جہانگیر	〃	〃	لعروه	لعروة
۴	۶	تہلانی	متلالی	۳۳	۱۸	کنگالیش	کنگاش	۶۳	۱	ماب	مآب
〃	۱۷	مستخر	مسخر	۳۷	۲۳	کیفا ماتفق	کیف اتفق	۶۶	۷	مابتش	مآبتش
۵	〃	تمثل	تمثیل	۳۸	۱۴	ازکه	ازآنکه	۸۱	۱۰	افتاح	افتتاح
۶	۲۴	قوه	قوة	〃	۱۸	ہمت	ہمت	۸۲	۱	ذالحج	ذی الحج
۱۰	۳	سجبات	سنجاب	۴۰	۲۱	متقین	متیقن	۸۸	۱۰	اعزار	اعزاز
۱۸	۱	لالی	لآلی	۴۳	۱۴	مفتخر	منتخر	۹۱	۷	ماسفر	ماسبق
۵	۵	گی ست	گیاست	〃	۱۰	اسنزار	اسرار	〃	۸	نادات	نفات
〃	۲۴	منقبص	منقبض	۴۵	۶	سین	سنگین	〃	۱۴ و ۱۶	ذکریاجان	زکریاخان
۲۰	۱۱	سعادت ازی	سعادت ابدی	۴۷	۵	معزر	معزز	۹۲	۹	کنگانش	کنگاش
〃	۱۵	صوب	ثوب	〃	۷	اثردہام	ازدحام	۹۵	۷	یکمال	یکسال
۵	۱۸	برکه راخود	برکه خود را	۴۹	〃	آکه	اگه	۹۶	۲۵	پانزوہم	پانزدہم
۲۱	۱۵	الفراع	الفراغ	۵۱	۲۱	تؤتی الملك	تؤتی الملك	۱۰۱	۱۵	طادسی	طاؤسی
〃	۲۵	مرض	برص			ممن تشاء	من تشاء	〃	۱۸	خزینه	سرخزینه
۳۰	۲۵	اخیر سطر	دیکھو بقیه احوال صفحه ۳۱ سطر ۱ سے ۲۵ تک			وتنزع الملك	وتنزع الملك	〃	۱۶	لاکی	لآلی
۳۴	۱۱	نشاتین	نشاتین			ممن تشاء	ممن تشاء	〃	۲۲	سکابل	سکابل
〃	۱۸	جہانگیر	محمد اکبر			لله الملك	وتعز من تشاء	۱۰۳	۸	ذکریاخان	زکریاخان
						والمال	وتذل من تشاء	۱۰۵	۴	صیا	صبا
							بیدک الخیر	۱۰۹	۳	آذیة	اذیت
								〃	۱۷	نواحی	نواہی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۱۰	۱	گا	گاہ	۱۳۴	۱۵	ڈیر	ڈیرہ	۱۶۱	۱۷	بگر	گبد
″	۱۳	مجاربات	محاربات	″	۱۶	تفرح	تفرج	۱۶۷	۱۷	مراح الرواح	مراح الارواح
۱۱۳	۲۱	دنانیز	دنانیر	۱۳۵	۱۱	ستاہ	شاہ	۱۶۸	۳	تہ کتاب	سہ کتاب
۱۱۶	۱۲	بادسبان	پاسبان	۱۴۱	۸	عباسیس	عباسین			نام معلوم	نام نامعلوم
۱۲۱	۳	ان الذی	ان الذین	۱۴۸	۳	سپید	سبد	″	۸	سرہ عربی	سراج عربی
		اتخذ والعجل	اتخذوا العجل	۱۵۴	۵	سنہ ہجری	۱۱۷۷ سنہ ہجری				
		سیائی طمہ	سینا طمہ	۱۵۶	۸	ہرگا	ہرگاہ				
۱۳۴	۹	تابح	تاراج	۱۵۷	۶	لہ	کہ				

نقل اسناد

عزیز القدر ارادت نشان لالہ سوہن لعل بعافیت باشند

عریضہ مرسلہ ایشان معہ کتاب تواریخ منظر در آمدہ کاشف مرقومات گشت از مطالعہ کتاب مسروری بیرامون طبع پیدا شد لہذا ہنڈوی مبلغ پنجاہ روپیہ سکہ کلدار بر دوکان لالہ ہر جس رائے جواہری امرتسر نزد ایشان فرستادہ شدہ خواہد رسید لازم کہ برین نمط مدام نویسان حالات باشند

المرقوم اسوج سدی سویم سمت ۱۸۹۵ مقام لاڈوہ

فضیلت و کمالات دستگاہ لالہ سوہن لعل مورخ لاہور بعافیت باشند

اندرینوقت قدری از اجزای تواریخ دادہ آن فضیلت دستگاہ بملاحظہ در آمدہ و یکصد روپیہ برای ایشان معرفت رفعت دعوالی مرتبت لالہ خوشی رام مرسل میشود باید کہ از او صول نمودہ بتصرف خویش آرند و بفور در ود پروانہ اجزای تواریخ مذکور کہ باقی اند زود تر بامطرف روان سازند بر وقت رسیدن آن ہر چہ مناسب خواہد بود زیادہ تر بیرون آن کمالات دستگاہ خواہد گردید المرقوم ہشتم اگست ۱۸۴۶ء مقام سہو متصل تہال بہوپال

(sd.) J. D. Cunningham.

سند دستخطی میجر هنری پی بانڈ صاحب بہادر ڈپٹی سکرٹری بورڈ ممالک پنجاب وغیرہ

A Jágír valued at 1,000 Rs. annually, as noted below, subject to the payment of ¼ "Jamá", is granted for life to Sohan Lál, Vakíl, under the authority of Government Letter No 1253, dated 18th July 1850.

Mangá, Táluqua Mattewal, Zillah Amritsar.	*Rs. a. P.* 1,000-0-0

By Order,
(Sd.) H. P. Bond,
Dy. Secy., Board of Administrat[ion]

Lahore.
The 31st May '51.

نمبر ۱۰ مندرجہ نقشہ سویم

آنکہ

Compared with Persian.
(Sd.) Bulákee Chund,
Offg. Translator

سند جاگیر بنام سوہن لعل وکیل دربار ساکن لاہور

ازانجا کہ مطابق منظوری حضور نواب مستطاب معلی القاب لارڈ گورنر جنرل بہادر دام شوکتہم مندرجہ خط انگریزی صاحب سکرٹری اعظم گورنمنٹ نمبری ۱۲۵۳ مرقومہ ہیجدہم جولائی سنہ ۱۸۵۰ء یہ جاگیر یکہزار روپیہ سالیانہ باخذ چہارم جمع جاگیر بموجب تفصیل ذیل تا حین حیات بایشان عطا شدہ این سند را سند مکمل دانستہ بخیر اندیشی و وفاکیشی سرکار انگلشیہ شامل باشند ترجمہ این سند بر صدر مرقوم است فقط تحریر بتاریخ ۳۱ - مئی سنہ ۱۸۵۱ء مقام لاہور

تفصیل جاگیر

الـــ

مانگہ متعلقہ متی وال ضلع امرتسر

الـــ

مہاراجہ رنجیت سنگھ
راجہ دھیان سنگھ
جمعدار خوشحال سنگھ

Lálá Sohan Lál Súrí Khatri, a vakíl at the Court of the Mahárájá Ranjít Singh through 21 years of that monarch's reign and through the entire period during which his successors occupied the throne of the Panjáb till the deportation of his last son and successor Mahárájá Dalíp Singh by the British Government in 1849 to Chandálgarh near Banáras, took advantage of his exceptional opportunities to compile a voluminous manuscript of some 7000 pages relating the events of the very stirring times in which he lived. His habit of noting down what passed seems to have been learned from his father Lálá Ganpat Ráí, who before him had been vakíl not only to Mahárájá Ranjít Singh but also to his father and grandfather Mahán Singh and Charat Singh, had kept similar records of all he saw for some 40 years previously. He died in very advanced life in [illegible] A. D., and has left many MSS behind him, but they are not of any special value, as his son used them all in his great compilation. Sohan Lál's work may be divided into three distinct portions—(1)—a chronicle of events of which he was personally cognizant as a contemporary, (2)—a chronicle of events that his father recorded as a contemporary, and (3)—memoirs of still earlier Sikh History according to the ideas on the subject prevalent in the beginning of the 19th Century. Like all Panjáb historians Sohan Lál opens his work with the doings of Gurú Nának and carries on the record to his own times, but the value of his account of the Gurús and their immediate successors is that it is an earlier one than that in the other native books one generally sees, and he goes into details about minor personages not usually noticed except by name. As to the great value of the rest of his work there can be no doubt as it is that of a contemporary who was an actual eyewitness of much that he relates. Sohan Lál, who did not die until 1852 A. D., commenced writing in 1812, and his father's MSS date back till not long after 1770, and even previous to that, for he remembered Adína Beg Khán and Ahmad Sháh Abdálí, and made notes about them: so that we have in these volumes the chronicles of court contemporaries, ranging over nearly 80 years. It is difficult to imagine a record of more importance to the history of the Panjáb.

The original MSS are in a very elegant and correct style of Persian, but are written in a rapid cursive hand, which is very hard to read until one is accustomed to it. But this fact enhances their value, as it shows that they have not been "touched up." They have had a history to themselves in the curious vicissitudes they have undergone since Sohan Lál died, but this does not affect us now except in the loss thus of some leaves here and there, notably of some lent to Sir Herbert Edwardes on the Wars between the Sikhs and the English, which were never returned.

The value that the great Mahárájá himself placed on these records is shown by the fact, that he more than once rewarded Sohan Lál for them, as detailed in correspondence and *Sanads* still in the possession of the family, and by his ordering a copy to be prepared for the use of the British Government between 1832 and 1834, as noted in the original MSS., vol. iii, p. 569. Murray, Wade, and Prinsep, all placed a very high value on them and extensively used them, and so did Cunningham in his *History of the Sikhs*, (Ed. 1849, p. 139, footnote,) whose obligations were acknowledged in a letter to the author under date 8th August 1846. Subsequently the MSS were submitted to the 5th Congress of Orientalists of Florence in 1878, who under the signature of Professor de Gubernatis considered that they ought to be published; and to the Senate of the (then) Panjáb University College, who formed a Sub-Committee to consider them. They reported that "the book is of rare authority as regards the history of the Sikhs, and records the daily occurrences in the private and public life of Mahárájá Ranjít Singh with such accuracy and detail, that it cannot be surpassed by any other relating to that Prince, and naturally forms one of the most reliable sources regarding the events of his rule."

Lastly failing a more competent person, the owners of the MSS offered them to me to edit and bring before the English public in a translation; and all I can say on my own behalf is, that I have done everything in my power to give a worthy rendering of so important a work.

Ambala, 4th May 1884.

R. C. TEMPLE.

UMDAT-UT-TAWARIKH.

VOLUME I.

COMMENCING FROM GURU NANAK, SAMVAT 1526 VIKRAMADITYA=A. D. 1469 DOWN TO AHMAD SHAH DURRANI, SAMVAT 1828=A.D. 1771.

IN PERSIAN

By Lala Sohan Lal, son of Ganpat Rai, and grandson of Lala Hukumat Rai, Suri, Vakil at the Court of the Maharajas of the Panjab, and Author of the Biographies of Maharajas Ranjit Singh, Kharak Singh, Sher Singh and Dalip Singh, published by the permission of Lalas Mul Chand and Harbhagwan Das, Suris, son and grandson of Lala Sohan Lal.

TO BE EDITED

IN ENGLISH

BY CAPT. R. C. TEMPLE, F.R.G.S., M.R.A.S., &C., &C., BENGAL STAFF CORPS,

AUTHOR OF

"LEGENDS OF THE PANJAB,"
"WIDE-AWAKE STORIES,"
EDITOR OF "THE INDIAN ANTIQUARY" AND "PANJAB NOTES AND QUERIES."

"DISSERTATION ON THE PROPER NAMES OF PANJABIS,"
EDITOR OF DR. FALLON'S "DICTIONARY OF HINDUSTANI PROVERBS," &c.

To be published on finding a sufficient number of subscribers.

PRICE PER COPY INCLUDING POSTAGE.

Government, Chiefs and Nobles ... Rs. 2 4 0 | Public ... ... Rs. 1 2 0
Students, if applied through Head Masters ... As. 12.

Half bound copies of the above can also be had by paying a quarter more than the above charges.

PRINTED AT THE ARYA PRESS, LAHORE, A. D. 1885.

انتخاب دفتر دوم

از

عمدة التواریخ

در بیان حالات فرخنده مآل که جامع حالات تاریخ سنگهان اعنی مشتمل مختصر حالات صاحبان
سرکار فیض ... و راجگان عالیشان و دیوانیان عظام [illegible] والطباعی
ارباب کمال ... [illegible] اقبال

سنه [illegible] مطابق [illegible]

من تصنیف نتیجة المورخین مقرب حضوری لاله سوهن لعل صاحب سوری مورخ روزنامچه تواریخ سنگهان
و وکیل دربار گردون مدار مهاراجه رنجیت سنگه صاحب بهادر والی ملک پنجاب در ظل حمایت جناب وحید الدهر علامة العصر

داکتر جی ڈبلیو لائٹنر صاحب بهادر

رجسٹرار و بانی مبانی پنجاب یونیورسٹی کالج

حسب فرمایش مهاراسا [illegible] که نسبت بزرگی ... تیار ... ز تحاب از چهره قلم برداشته

سنه [illegible] مطابق [illegible]

در مطبع حسینی واقع لاهور بروایی روازه طبع گردید

باهتمام سید محمد حسین

انتخاب دفتر دویم

از

عمدة التواریخ

دریں زمان فرحت و انبساط اقتران کتاب جامع حالات تاریخ سنگهان یعنی مشتمر مختصر حالات صاحبان
سرکار فیض مدار راجگان عالیشان و دیوانیان عظام آثار و حکمار والمبانی
ارباب کمال و سادهوان فقیران اصحاب حال و قال
در سنہ [illegible] مطابق [illegible]

من تصنیف زبدة المورخین مقرب حضوری لاله سوهن لعل صاحب سوری مورخ روزنامچه تواریخ سنگهان
و وکیل دربار گردون وقار مهاراجه رنجیت سنگه صاحب بهادر والی ملک پنجاب در ظل حمایت جناب وحید الدهر علامة العصر
ڈاکٹر جی ڈبلیو لائٹنر صاحب بهادر
رجسٹرار و بانی مبانی پنجاب یونیورسٹی کالج

حسب فرمائش نیاز اساس بنده هرگوبند سهی که نسبت فرزندگی به مصنف عالی تبار میرسد نقاب حجاب از چهره قلم برداشته

سنہ [illegible] مطابق [illegible]

در مطبع حسینی واقع لاهور بهائی دروازه طبع گردید

باهتمام سید احمد حسین

قیمت فی جلد [illegible] سو صفحه [illegible]
دفعه اول
۳۰۰ کاپی

التماس

درین ایام تواریخ سنگهان عالیشان باسم عمدة التواریخ مولفه مورخ نگین بیان سخنور شیرین زبان عالم معاملات
واقف موافق سلطنت لاله سوهن لعل صاحب عرف سوری وکیل دربار گردون وقار مهاراجه صاحب بهادر والی پنجاب
مرتب گردید. بنده ارادت اساس هربهگوانداس که نسبت فرزندزادگی بجد امجد بزرگوار یعنی مصنف عالی تبار میدارد
بخدمت شائقین با تمکین و سخن سنجان بلاغت گزین عرض می نماید که اجتماع نسخه مولف مرحوم مغفور قریب چهار هزار صفحه
[illegible]

Copy of a letter dated Lahore, *15th January* 1879, *received from* Dr. G W Leitner,

Delegate of the late International Congress of Orientalists for the Panjab

I beg to return the four volumes of your Diary of Ranjit Singh" with a letter of thanks from Professor Angelo de Gubernatis the General Secretary of the late International Congress of Orientalists held at Florence, for having sent it to the Congress, and expressing the view that its publication would be desirable

—o—

Translation of a letter dated Florence 19*th September* 1878 *from* Professor Angelo de

Gubernatis *Secretary General, Fourth International Congress of Orientalists.*

The undersigned thanks Mr Harbhagwan Das for having sent the "Diary of Ranjit Singh," to the Congress the publication of which is to be desired.

چونکه بنده بعرق ریزی و جانفشانی این تواریخ را طبع کنانیده است کسی صاحب بلا اجازت بنده قصد ترجمه
طبع کردن نفرماید که حق تصنیف محفوظ است ۞

العبد
نیاز اساس بنده هربهگوانداس
سوری ساکن لاهور متصل بازار
گمٹی

مورخه ۲۴ ماه مئی [illegible]ء

سری گنتای نمبر

انتخاب از کتاب فصاحت مآب عمدة التاریخ در باب اجلال و نکار ناهنجار و گردش سپهر بدار کیفیت مصاحبان سرکار فیض مدار و دیوانیان عظام آثار ومنشیان صفا عنف نثار موافق صدق وسداد بلا الفاظ خوش آمد گویان بلا بنها داز دستیاری طبع وقاد و نیر ذهن هداد

امروز بهای هنر ترم عود یکی است ✤ اصوات نجاح و بربط رعود یکی است
در گوش کسانی که زغفلت مستند ✤ آواز خر و نغمهٔ داؤد یکی است

افسوس صد افسوس ازین گردش سپهر بیدار که در هر دم و هر آن شیون و فنون بو قلمون خاصه لازمه دست منجومیان فلکی قیاس و مهندسان دقیقه شناس درزاویه مادهٔ حیرانی و پریشانی منزوی بوده اوقات بملالت و کلفت بسر می برند و مرکز دار محیط سهام الام میشوند مجهولان حمق اساس حرف ناشناس در چهار اضلاع عمود بوده منشرح البال و فارغ الحال میباشند دانایان فصاحت نشان آفتاب درخشان را بمنزله گرده نان تصور مینمایند و نادانان جهل عنوان از خوان الوان نعمای بی منتها عذب البیان و رطب اللسان اندام روان لواطه آئین از روز بازار بسیار ساده لوحان و طی آلکین را روزگار بیشمار مشاسیخان به علت آئینه مبتلا بر نایان در ضعف احشا کر مک شب تاب خود را آفتاب عالمتاب می انگارند خفاش بد معاش پهلو به شمس میزند حکیمان کامل الصناعة از مطالعه عین الحکمت و غایة الطلب غافل و ذاهل از مفرح القلوب تقویت قلوب بهم نرسانیده از قانون شفا شفای عاجل و آجل بالخطر ناخته نفیسان اکبر طبیب نهت در شرح اسباب خود گرفتار بوده مشاهده علامات امراض و اعراض افلاس دیگران به کنایات و اشارات نمیفرمایند تا به شفای استقام چه رسد از اکبر کار با اصغر رسیده آنچه موضوع کبری بود محمول صغری گردید آنچه قضیه صادقه ذریافت میشد به کاذبه گرائید مقدمات کلیات و جزئیات که در قرطاس قیاس مقترن گردیده باستثنای معانی مقصوده نسبر دانستند در نتایج براهین جدل و مغالطه بروی کار آورده ند این قیاسی است از مجربات متواترات خارج از حد سیات و همیات رفع به خفض مبدل شد نصب به کسر متغیر گشت مضاعف فطرتان بمثال مهموز اراجوف و حیران صحیح الشأن میان ناقص نشان هر دم مقرون به غم و مفروق از خوشی روان از منجم رحم ندانسته از علم هیئت ظاهری خطوط و دوایر فلکی ملاحظه نموده از مهندسی اشکال مختلفه اعداد ساخته از علم اختیارات اضطرار گردیده

از تقویم خطوط جداول شگرفی معاینه کرده از کافیه کفایت دیده صرف اوقات بنحو شایسته در هدایات انسانی نموده از
شافیه شفای روحانی ندیده و از مراح الارواح بشرح هدایت نرسیده بلکه با وجود شرح مولانا می خود در ضلالت گرفتار
است از علم منطق و منطق الطیر تمایزی و تخالفی ندیده و از علم بلاغت و فصاحت ابلاغ پیام مراد داشته از مطول مختصر
پسندیده از شرح هدایه ضلالت مراد داشته از عین الحکمت جهل انگاشته با وجود شمس بازغ عقل کامل و سلم التهی
نفس و اصلاح در گو خسران ابدی منهمک شده هیهات هیهات معالجی حاذق و حکیمی حاذق کجا که معده اماره الناس
را از اغلاط غیر طبیعی جهل و حمق مبرا سازد و جوارش عود مکرمت دنوشدارو می مرحمت از قرابادین قادر می شافی
حقیقی حواله فرماید علاوه اینمراتب ماسبق حرف آشنا پروری درین دوران دون اثر بالکل از صفایح قوالیس
ستره گشته که آشنایان این زمانه خود شناوری نموده دیگری را که بر امید دستگیری اوشان در بحر تردد تا آسمان
روزگار دست و پاے میزند غریق لجه حیرت و کلفت ساخته بساحل مراد میرسند درین زمان دون پرور یکانگی
را بهتر از یکانگی و دو رنگی را اولی از یکرنگی میدانند سفهاے هزل آمین و دو نان مزاج الکین و سفلهای اشتهار
تضمین و وبیران مضحکه تزئین شمع مجلس سخندانی و چراغ بزم همه دانی میباشند کار با تر خیالی و طنز
مزاح افتاده است ✤ خدمت صد ساله و فضل و هنر در کار نیست ✤ شاهزادگان عالیشان از نسل خواقین جهان
در طلب و تفحص نان حیران و پریشان و دونان افلاس نشان بر سریر نشاط و انبساط شادان و کامران
افسوس ز دست چرخ سفله نواز ✤ شهزاده به محنت و گدازاده به ناز ✤ نرگس ز سرافکندگی سرافکنده به پیش صد
پیرهن حریر پوشیده پیاز ✤ در زمان سلف رسمی بود مستمره که اگر کسی صاحب احتیاج بنابر رفع الحاج المحتاج سلام
امیری از امرای بلند اقتدار میپرداخت بمجرد شرفیابی کامیاب بمقاصد دلی میشد و بعد از چندی از تفحص
و تجسس احوال هریک کامروای مطالب و آرب میفرمود ندالحال هیهات صد هیهات ازین دولتمندان زمانه
که اگر عمری بر در دولت ایشان رفته آید همانروز اول است حصول مرام یکطرف از گرفتن سلام هم عار دارند
که صاحب حاجت را سزاوار احسان خویش نمیدانند ✤ احوال خجسته خصال ظفر جنگ فتح نصیب
مصر دیوانچند سخن پرور بی ریب و رنگ شجاع و ظفر جنگ مصر دیوانچند وضع غریب داشت که با وجود
اسباب دنیاوی دولت و افواج عزیت در مزاجش غالب بود و اوقات عزیز خود را در تند کار استهزاء و هزل
و لغات فرحت آیات بسر می برد و در تسخیر ملتان و کشمیر و منکیره مساعی موفوره بر روی کار آورده معزز و مفخر
بین الاقران و الامثال گشت توپخانه را از بند و بست امورات مرجوعه اش رونق ابدی حاصل شده در هر امور
خیر اندیشی و بدطلبی سرکار مطمح نظر میداشت و همراه این مصنف تاریخ انتحا دولی بمنصه ظهور می آورد و در باب
اتمام این نسخه بدیع آمین باعث و مدلو دو در سمت یکهزار هشتصد هشتاد و نهم ماه ساون

مطابق ۱۹ - جولائی سنه ۲۰ عیسوی بمرض قولنج ازین جهان فانی بعالم جاودانی شتافت الحال مهذب الاخلاق و یگانه آفاق مصر سکهدیال برادر حقیقی آن بزرگوار قایم مقامش در تمام افواج ظفر امواج رونق ده امورات مفوضه خود میباشد +

سردار فتح سنگه کالیانواله سرگروه قدیمی بود در باب صلح و جنگ اختیار کلی میداشت و در نیک و بد همراه سرکار گفتگوی شایسته مینمود در هنگامه ترائین گره آنروی آب ستلج جان بجان آفرین تفویض ساخت +

سردار فتحسنگه دباری سرگروه قدیمی بود و بعد از تصرف لاهور جان بجان آفرین تسلیم نمود +

سردار عطر سنگه پسرش مردی بود نکته فهم و در علم موسیقی شوقی تمام میداشت در لقب ملتان خرمن هستی خود را بآتش فنا سوخته نسل خاندان خود را منقطع ساخت +

سردار مت سنگه بهرانیه سرگروه قدیمی بود و خیر اندیش سرکار و در حسن خدمت دقیقه از دقایق حزم و احتیاط فروگذاشت نمیکرد در مکان منڈی متصل پونچهه جان بجان آفرین تسلیم ساخت +

سردار جوالا سنگه پسرش بهمه صفت موصوف و قایم مقام پدر بزرگوار خویش میباشد +

سردار دل سنگه اگرچه در ابتدا همراه سردار فتحسنگه کالیانواله اتفاق میداشت لیکن بعد از رحلتش از تقدیم خدمات شایسته بمرتبه والا پایگی سرگردگی واصل شد باوجود ضعف قوی در معرکه جنگ کار جانبازی بروی کار آورده در مقام جهلو جنگی هنگام قیام سرکار در انجا رخت هستی بربست +

سردار عطر سنگه پسرش اوقات بفرحت و مسرت بسر میبرد و اسم پدر بزرگوار خود را روشن میسازد +

سردار حکم سنگه اٹاریوالہ اگرچه در ابتدا از متوسلان خالصه صاحب سنگه بهنگی بود اما از طلوع اختر اقبال از انجا منحرف شده درین سرکار دولتمدار آمده مرتبه سرگردگی حاصل نموده مصاحب همدم گردید بمرض فالج جان بحق تسلیم ساخت +

جگت سنگه برادرش قایم مقام برادر کبیر صاحب فوج و اسباب +

سردار نهال سنگه اٹاریوالہ مردی غریب طبع و صحبت فقرا و ساده سنگت میداشت به نیکنامی ازین سپنجی سرای رحلت ساخت +

سردار شام سنگه پسرش بر مسند پدر بزرگوار جلوس نحست مانوس میدارد و از بهادران عرصه کارزار میباشد +

دیوان حکمان سنگه ساکن گجرانواله اگرچه در ابتدا مرزبان سرهند مشهور است یعنی باندال خرچ و انتظام چم مرد عجیب از ابتدای شعور اکثری بصحبت اولیای الهی و خدمت اینطایفه علیه مشغول بود از نظر کیمیا اثر فقرا مس وجودش طلای احمر گشت و به تهانه داری و مستاجری دار السلطنة لاهور مقرر و معین شد هر قدر

سادھو بیراگی و سنیاسی وغیرہ کہ در تیرتھ کہ درلوہاری لاہور فرود می آمدند وجہ قوت لایموت بہر یکی میرسانید وعلاوہ بران روزینہ مردمان غریب ومفلس سکنان لاہور از اناث بیوہ وزال بدرجۂ کمال مقرر ومعین نمودہ بہ نیکنامی ازین جہان فانی راہ پیدا رو وساخت ولاش اورا بکمال تعظیم احراق فرمودند و دوکاکین تمام شہر مسدود گردید وہزاران ہزار فقیران ناقوس ومفاتیح برای نوازیدند واکثری در دیوانی سرکار گذرانیدند اوقات بسر بردہ ❊

دیوان سنگہ پسرش نام پدر بزرگوار خود را روشن میدارد ودر حویلی پدر بزرگوار خود اندرون قلعہ محاذی دفترخانہ سکونت میدارد ودر گفتگوی وقیل وقال فقیر وضع است ❊

بہائی گوربخش سنگہ مصاحب خاص الخاص حضور وشریک بزم فرحت وسرور بود پیر مردی خوش گوی واکثری در ضمن حکایتی یا نقلی بطریق ضحک واستہزا عرض صاحب احتیاج میساخت وجواب دہ بعضی الفاظ زبانی سرکار بطریق مزاح میشد اگر حضور براحدی مرحمت وعنایت میفرمودند بمدح ووصف او میگرائید اگر بہ شخصی عتاب وخطاب جلوہ نمائش می پذیرفت بہ ذم میفرمائید از کتاب گلستان یک بیت در تعریف حمیدہ اوست فرد اگر شہ روز را گوید شب است این ❊ بباید گفت اینک ماہ وپروین ❊ یک دو روز پیش از انتقال سرکار در خانہ اش تشریف بردند چیزی بطریق نذر حوالہ ساخت اگرچہ در ابتدا سرکار دولتمدار آن نذر را بنظر نیاوردند لیکن بسبب پاس بعضی امور در گرفتن آن توجہ فرمودہ در باب انصرام کرام امور مرجوعہ بر زبان مبارک آوردند بیان طراز گردید کہ بعد از ارتحال مزاحمت وتعرض ہمراہ فرزندان نباید ساخت سرکار عالی ہمین طور توجہ مصروف فرمودند ❊

بہائی دلسنگہ ومہان سنگہ وبہاگ سنگہ وسرجن سنگہ پسرانش در سرکار معززاند بہائی بہاگ سنگہ در ملتان سنگہ جان بحق تسلیم نمود وہر سہ دیگر بر عہدہ خود مشغول بہائی مہان سنگہ باغ ولفریب متصل چوبارہ جہجہ بہگت جی تیار کنانیدہ ❊

بہائی ہمت سنگہ جہلیہ والیہ اگرچہ در ابتدا نزدیک راجہ جسونت سنگہ نابہہ والہ متوسل بود لیکن بسبب ذہاب وایاب بعہدہ وکالت در سرکار مقرر گردیدہ بمقتضای قسمت ازلی از آن طرف رشتۂ توسل گسیختہ در سلک سرداران منسلک گشت وروز بروز پایۂ اقتدارش برافزودہ عرض معروض اکثر کسان اطراف میساخت وہمراہ صاحب علم رغبتی دلی میداشت واکثری باشتغال اصغای کتب تواریخ میپرداخت وہمراہ مصنف تاریخ غریب سخنان شیرین بر روی کار می آورد وکتب تواریخ وآئین اکبری ونجوم می شنید ونکتۂ دقیق علم را بقدر حوصلہ واستعداد خود یاد داشتہ از دیگر مباحثۂ آن میفرمود واکثری این

کتاب مستطاب را می شنید و از اصغای آن فرحت تمام می اندوخت مردی سخن فهم و قابل دوست بود و از تمامی امور اشتغال کتاب را ضروری میداشت و در تمام امیران و سرگردگان کسی را مثل خود تصنیف ساخت آری مردی دقیقه رس بود که یکمرتبه نکته از علم اصغا نموده بعد از سالها سال در حفظ میداشت و بسیاری از نغمه مصنف بر زبان می آورد و در علوم هندی خصوص بیدانت استعداد قرار واقعی پیدا کرده بود در سمت بکهزار و هشتصد و هشتاد و نه در امرتسر از دست لچهمی خسیس النسب زهر شیرین ممات چشیده جهان فانی را پدرود ساخت افسوس صد افسوس که روز چارشنبه وقت دو گهری روز باقیمانده کتاب اکبرنامه از بنده می شنید و در الشب این واقعهٔ هایله نمودار شد +

سردار اربیل سنگه پسرش در حین حیات پدر بزرگوار پیمانهٔ زندگی لبریز ساخت +

سردار کشن سنگه و اجل سنگه هر دو نبیرهٔ آن فراست آئین قایمقام پدر بزرگوار هستند و سرداران مذکور به زیور حسن استعداد و ذهن وقاد محلی و مزین اند مردان قابل دوست و علم شناس اند +

بهائی سیوا سنگه و امر سنگه برادرانش به جمیع اوصاف متصف اند و بهائی سیوا سنگه در نظامت صوبهٔ ملتان مشغول و بهائی امر سنگه قایم مقام برادر خود در سرکار عالی آمد و رفت میدارد و در غریب و مسکینی مزاج خود از برادر بزرگوار بهتر و انسب است و در علم بیدانت استعداد شایسته میدارد و مردی گویا و شاعر است و در علم بهاکها اکثری اشعار میفرماید +

سردار بدهسنگه سرکردهٔ متکبر و مغرور بود و بر سلام اکثر کسان نظرے نمیداشت میگویند که چیزی از علم خوانده بود در مرض وباسمت ۱۸ در ماه ساون جان بحق تسلیم نمود +

امر سنگه پدر بزرگوارش سردار عطر سنگه و وساوا سنگه و لهنا سنگه برادرانش بر تمام افواج در ملک خود اختیار کلی میدارند +

سردار هرداس سنگه باینه ساکن دوآبه مردی خندان روی و خوش گو و هزل شعار بود در مرض پیوند چار آخشیجی گسیخت +

هرداس سنگه نلوی در هنگامهٔ آنروی آب اٹک داعی اجل را لبیک گفته +

دولا سنگه پدر حقیقی او در ضمن سرکردگان میباشد +

کرم سنگه چاهل وضع خوب داشت و عرایض غریبان و متوسلان وغیره در سرکار عالی میبرد و حتی المقدور در ضمن استهزا و ضحک کار رهبری را میساخت و به نیکنامی مرغ روح او از قفس کالبد پرواز نمود +

گورمکه سنگه پسرش قایم مقام پدر خود میباشد +

سردار جوده سنگه رامگهریه سرگروه قدیمی بود سرکار عالی پاس آداب ظاهری سردار مذکور مطمح نظر میفرمودند در امرتسر ازین جهان فانی بعالم جاودانی شتافت *

جوده سنگه و امیر سنگه سوڈیا نواله هردو پدر و پسر صاحب افواج و فراس الناس بودند بعد از ملاحظه گرم و سرد گردش روزگار جهان فانی را پدرود ساختند *

کرم سنگه گلسیه مصاحب ضعیف و پیر مرد بود با وجود ضعف قوی همت مردانه میداشت از عالم فانی بجهان جاودانی شتافت *

جمعیت سنگه پسرش در سری کوت سرخروئی ابدی حاصل ساخت در عین گرمی هنگامه کارزار بگذشت الحال

وزیر سنگه بر مسند کامرانی متمکن میباشد و نام پدر خود را زنده میدارد *

گربهاسنگه در ایام هولی کوشش بسیار ببرروی کار می آورد و پیاله زندگانی اش لبریز گشته بود او در سرکار آمد و رفت میدارد *

میان غوثی خان مردی جابر و صاحب حکم بود کسی را در نظر نمی آورد هنگام مهم کشمیر در اثنای راه جان بحق تسلیم نمود *

سلطان محمود پسرش اوقات بفرحت بسر میبرد *

فقیر عزیز الدین فقیر صاحب جامع الکمالات صوری و معنوی و مجمع حسنات دنیوی و اخروی در بندوبست امورات سرکار بتایید پیر لی ریب و بدو پیر روشنضمیر دلپذیر سرآمد ارباب زمان و عمده اصحاب جهان زبده خیاران دارین برگزیده محسنان کونین واقف مواقف علوم کلیات و جزویات سالک مسالک مدارج نظریات و تصدیقات شارح اشارات علوم کاشف مشکلات علوم استظهاری خداوندی مطاع الامم للفهم بهمه صفت موصوف میباشد و در اخلاق مهذبه چنان استعدا و فطرتی میدارند که عدیم المثل اند و وضیع و شریف از تهه کار حسن الطاف عذب البیان و رطب اللسان اند و در تمامی امورات سرکار دولتمدار اقتدار کلی میدارند موتمن خلوت و مستشار جلوت اند به تقریرات شایسته مضامین معروضه گذارش بینما با اکثر کسان از خوان نعمتش کامیاب و جهانی از زلالی منهالیش بهره یاب گاهی سوای لفظ خیر از زبان مبارک نبرآمده و در آشناپروری و فیض گستری و یکتادلی و صفاقلبی وحید دهر مصنف این تاریخ عمر عزیز خود را در صحبت سراسر برکت بنحو شایسته صرف نموده و از فضل مفضل حقیقی بخیریت و عافیت باشند چندین مصاحبان درین سرکار دولتمدار رویت و اقتدار میدارند لیکن بنج سوای در دولت جائی دیگر

نرفته است معالطراز توشیح دراسم شریف بیت عظیم است احسان واکرام او * زبان قاصر آمد از وصف
او * یکی هست در علم وفضل وکمال * ز اقبال آن نوشهی ذو الجلال * ادیب وظریف وسخن پروری
لبیب وعفیف وکرم گستری * دعالیش دوای دل دردمند * یگانه بدانش به بینش بلند * نکوئی از و
هر زبان ظاهر است * جبینش منور ورع باهر است * در بند وبست امورات متعلقه گوبند گهره اشتغال میدارند
وبجمیع اوصاف حسنه متصف سلامت باکرامت باشند *
نور الدین نور آعلی نور از سخاوت حدیثش حتی الامکان برفع حوایج ضروریه صاحب احتیاج کوشش
بلیغ بعرصهٔ ظهور می آرد خورد و بزرگ از التعریف وتوصیف او شیرین زبان در بند وبست قلعه لاهور
اختیار کلی میدارند ودر تمامی اخلاق حسنه متصف اند معالطراز توشیح آنکه بیت نکته فهم وصاحب
علم وذکا * واثق آمد او زجمله در عطا * روز وشب دریا ونوشه هادی هست * از عنایتهاش هردم شادی
است * لطف سلطان باد بر حالش مدام * در تفاعفهاش بالدم التمام * یارب از فضل وعنایت
جاودان * نیک حافظ باش ز آفات زمان *
شاه دین محلی بحلیه دراست فراست میباشد وخلیق وگویا وقابل شناس هست وهمراه این مصنف تاریخ
رابطه قدیمی را ملحوظ نظر میدارد سلامت باکرامت باشند *
لاله حاکم رائے باوجود تعلق در وحدت است واز مجالست وملاقات اهل دنیا وارسته و بحبت کار
رب العباد پیوسته *
لاله بشنداس خلف الرشید اوشان مردی قابل وخلیق وگویاست *
راجه دهیان سنگه در ابتدائی ساکن جمون میباشند روز اول اگرچه پایه دیگر میداشتند لیکن از
ظهور قسمت ازلی بمرتبه والا پایگی رسیدند وڈیوڑهی سرکار بعد از عزل جماعدار خوشحال سنگه حواله
گشت الحق صاحب حوصلهٔ فراخ وحلیم وباوقار است وغور وپرداخت متوسلان خود را ملحوظ نظر میدارد *
راجه گلاب سنگه وراجه سوچیت سنگه بر تمام افواج سواران چار یاری وملک کوهستان اختیار
جزوی وکلی میدارند وراجه صغیر مردی جابر وصاحب حکم ومتکبر است کسی را در نظر نمی آرد *
راجه هیرا سنگه صاحب اقبال ودولت است کوکب طالع او بر فلک اعلی در بیت الشرف تابان
ودرخشان است واختر السماء فیروزی ونصرتش بر سپهر کامگاری ودر اوج بختیاری لامع است *
جماعدار خوشحال سنگه اگرچه در ابتدائی از قوم برهمن ساکن آنروی آب جون است لیکن بحسب
قسمت ازلی درین سرکار دولتمدار بمرتبه سرکردگی وسرداری رسید ودر نسق ونظام ڈیوڑهی سرکار

فیض آثار کوشش بسیار وسعی بیشمار بر روی کار آورد و رفاہیت حال و مال حاصل ساخت مردی خندان روی و خوش گفتار است*
تیج سنگه برادرزاده اش برکپوی معلی مختار و در حیص بیص امورات قواعد پلٹن و تقسیم مواجب آنها سرگرم و مستعد میباشد و دیا سنگه برادرش در مرض و باجان بجان آفرین تفویض ساخته*
سردار دہنا سنگه ملوئی مردی غریب وضع سخن پرور واکثر اوقات در صحبت فقیران و سادگان و اصفیای گیتا پوتہی گرنتہه صاحب اشتغال میدارد صاحب حال و قال است حتی المقدور دقیقه از دقایق تقدیم خدمات سرکار نامرعی و فروگذاشت نمیسازد و در ہنگامه قصور بلاقصور مصدر خدمات شایسته و نیکو ترددات بایسته گردیده معزز بین الاقران والامثال گشت خالصه بچهتر سنگه و حکم سنگه فرزندانش بر افواج و بندوبست امورات سرداری واقف و مطلع*
سردار جوند سنگه موکل سرکرده صاحب فوج است و در خلوت انیس و ہمدم سرکار عالی و مقرب درگاه فیض اشتباه و در استهزاد هزل عدیم المثال و در مضحکه لاعدیل با صاحب علم رغبتی ندارد*
الارڈ صاحب و ونتوره صاحب در تمامی اخلاق عدیم المثال و در بندوبست قواعد پلٹن وغیره ید طولی نمایان میدارند و در تجدید وضع خود صاحب فراست و استعداد اند و اہلیت شعار میباشند و در ہنگامه آرائی و تدبیر رائی خود را وحید الدہر تصور میسازند از ابتدائی آمدن تا الی مدت الحال مورد نوازشات کبری و عطیات عظمی سرکار دولتمدار میباشند لیکن بسبب عدم دریافت احوال این ملک کسی را از ارباب دانش در نظر نمی آرند در دولتش دو ہین نفسی من الانفاس را مساوی خود تصور نمیسازند*
سردار دلیا سنگه مجیٹهیه مردی متکبر و مغرور است عقل خود را از تمامی زیاده میداند بقدر دو سه ماه اتفاق اقامت بنده ہمراه سردار مسطور جلوه نمایش یافته بود فیما بین سلوک و صفائی جلوه افروز بماند*
سردار رتن سنگه گهرجاکیه وضع غریب میدارد صاحب افواج و درجه مریخ اند. سوبہا سنگه کاسیه پسر جوده سنگه کاسیه اسم پدر خود را روشن میدارد و ملک قدیمی آنرومی آب در تصرف میدارد*
سردار فتح سنگه مان اگرچه در ابتدای از متوسلان صاحبزاده بلند اقبال بود لیکن بعد از چندی در حضور سراسر نور متوسل گردیده و در بندوبست ناحیه منکیره مشغول است*
سردار گلاب سنگه کهبه اگرچه در ابتدائی در زمره متوسلان خاص الخاص بود لیکن الحال سردار تمام افواج گهورچڑه میباشد*
سردار ہری سنگه ناوه سرکرده صاحب فوج است از انتظامات خطه کشمیر رفاہیت حال و مال حاصل ساخته درکمان

گوجرانواله حویلی و باغ عمده تیار کنانیده است ✦

رام سنگه نلی سرکرده پسر مرداست ملک لب دریای اٹک در تصرف میدارد و گذر اوقات بفراغت و آسودگی میسازد و سرکردگان بسیار و بیشمار میباشند که ارقام احوال ایشان را دفتری جداگانه میباید ✦

دیوان محکم چند در فنون سپاهگری و دلاوری عدیم النظیر بود و بشجاعت و مبارزت بلاعدیل از ابتدای صبح شعور دیوانی سرکار رسیده است در مقابله وزیر فتح خان وغیره خدمات شایسته بر روی کار آورده در تهانه داری قلور مستقل و مستحکم بود ملک آنروی و این روی آب در تصرف خود داشته آمدنی آنجا حواله افواج متعینه میساخت در سخن پروری و کرم گستری شهره آفاق و در اجرای احکام سرداری معروف روزگار در سرای فلور جان بجان آفرین تفویض ساخت ✦

دیوان موتی رام مردی والامنش است و اکثری در صحبت فقیران عالی نهاد و سادهان والا نژاد و گیتا و مهابهارت وغیره اصغا میسازد و اگر احدی از فقرا مجاذیب الفاظ درشت و ناملایم ظاهر مینماید از تحمل در نیکی می باشد در سرکار ولتهدار صاحب اعتبار و اقتدار است و در عرض و معروض صاحبان احتیاج حتی الامکان تفاوتی نمیسازد ✦

دیوان رامدیال فرزند ارجمندش در معرکه کارزار سری کوٹ ترددات شایسته بعرصه ظهور آورده جهان فانی را پدرود ساخت و بعد ارتسام دیوان کرپارام فرزند خورد همین آن بزرگوار بنظامت خطه کشمیر مشغول و در اجرای احکام سرداری و امضای اوامر ملکداری ید طولی نمایان میدارد ✦

لاله شیودیال برادرش شهر نوا واقع لب دریای ستلج در تصرف داشته گذر اوقات بفراغت و آسودگی مینماید ✦

دیوان دیویداس مرد صاحب ضمیر خوش تقریر نیک منظر رفیق آشنا پرور صاحب همت والا نهمت تمامی کسان از خوان نعمای بی منتهایش بهره یاب و همگی مردمان از آلامی بیکرانش کامیاب و در سخن پروری و کرم گستری بیعدیل در فیض رسانی و بنده پروری لاتمثیل بر خلاف دیگر برادران این زمانه دون پرور است در هشت ماه بیماری در امرتسر انتقال ساخت ✦

باهوا بنداس مردی حسد و لنغض اساس است پشت کوژش کوره الیست پر از شرر شر و قد مبارکش نور علی نور در عرصه لا یعنی یکتا و در میدان زیاده گوئی بی همتا در رد و قدح حساب کاربداران و برآورد نویسی اختیار کلی میدارد و اگر کسی از متاجران وغیره تابع مرضی او می شود هنگام گذارش حساب الف خیراندیشی در حق او بر زبان آورده از بازخواست سرداران رهائی حاصل میکناند و اگر احدی از او

منحرف می شود و روز دیگر باز و پیش حوالی افغانان نرسیده فنا میگردد هنگام محاسبه برادرکلان خود سلوک مرعیه شته
خارج از دائره بیان بیرون از احاطه ترجمان برادرانش بکار و بار خود مشغول اما مشارالیه در پاس ادب
آداب ظاهری یگانه روزگار است مردی خلیق مزاج بجز بلی و نشاط و عیش و انبساط گذرا و قات می سازد ✣
دیوان شنکرداس ساکن وزیرآباد مردی خلیق و خندان روی است در ابتدا سجدست صاحبزاده
نیند اقبال معزز بود الحال در سرکار دولتمدار مفتخر است و دفتر سرکار متعلق باد ست ✣
تاراچند مردی خوش شکل خندان روی است در سرکار معزز است ✣
دیوی سهائے مردی قابل دوست عام شناس بود در ابتدای زمان کراخیال تصنیف این کتاب
استعا ساخت باصرار و استبداد تمام بمطالعه پرداخت از مشاهده حسن عبارات دلپذیر و برگزیدگی استعارات
بی نظیر خطی وافی اندوخت و جان بحق تسلیم نمود ✣
دیوان گنگارام مردی هندوستانی خلیق وکیل بود اول بر عهده دفتر دمن بعد در کار ریاست متمکن
و مستقر گشت و جان بجان آفرین تسلیم ساخت ✣
اجودهیا پرشاد پسرش اگرچه شاگرد قبله گاهی عظامی است لیکن مردی متکبر و نخوت شعار است ✣ و
دینا ناتھ نامی از متعلقان دیوان متوفی بر عهده دفتر ممتاز و متعین است ✣
مصر بیلی رام مردی خندان روی و خلیق و خویشتن پرور و متعلق نواز است با وجود خزانچی شدن سرکار
غربت در طبع او غالب است و در باب پاس بعضی مراتب بزرگی یگانه آفاق
جسا مصر ایضاً توشه خانه سرکار اندرون موتی بازار میدارد ✣
و ساکهاسنگه عدالتی به نیکنامی جهان فانی را پدرود ساخت و بعد از ان دیگر عدالتیان بجزای
اعمال خود رسیدند ✣
بهاک سنگه پسرش مردی متواضع است نام پدر خود را زنده میدارد ✣
بهادر سنگه مردی راست گو است ✣
الهی بخش مردی وضع خوب میدارد با وجود اسباب دنیاوی در عام برادری شامل مهر چند ٹوپی
اگرچه اول در زمره مالک کلاه دار بوده است اما بعد از مرور ایام صاحب توپخانه گردید ✣
هیرا سنگه ٹوپی ایضاً شیو . . . میدهشت الحال از سواران سرکرده است ✣
مظهر علی صاحب کهرتال است ✣
امام شاه توپخانه خود اندرون قلعه لاهور میدارد ✣

منشی رامدیال در ابتدای زبان بعد از تصرف دار السلطنۃ لاہور منشی سرکار عالی بود حتی المقدور در غور و پرداخت اہل قلم سعی بسیاری نمود بہ نیکنامی ازین سپنجی سرا بدر رود ساخت +

منشی لچھمن سنگہ بخوبی حال و حسن مآل با وجود اسباب دنیاوی ترک کردہ دوسری کا نشی جی با تفاق بہائی مہر سنگہ مصاحب کار ترک کردہ اقامت ساخت پسران او در سرکار عالی مرفہ الحال و فارغ البال ...

لالہ سربدیال و لالہ سردہارام ہر دو برادران غریب وضع ہستند و ہر کسی کہ سخن دلی بزبان می آرند تفاوت نمیکنند برادر صغیر در تمامی امورات دینی و دنیاوی و تقدیم ادب آداب ظاہری و باطنی تعلیم از حضرت فقیر صاحب گرفتہ است مردی خندان رو خوش گفتار است سلام ہر کس میگیرد +

منشی شیودیال با وجود تعلق در خدمت پسران او در کاربار نوشتخواند مشغول +

لالہ رامداس مردی خلیق و متواضع و اہلیت شعار است و لالہ کرم چند و کشن چند سعادتمندان با نشان اند +

لالہ کاہن چند مردی خلیق آشنا پرور است گو ست و ہمراہ مصنف تاریخ اتحاد دلی و در دو قابو ...
لالہ دلباغ رائے و دیوان دیویدتا مل ہر دو منشیان در کار راجہ صاحب اند و لالہ مذکور را کال گڑہ ...
باغ عمدہ تیار کنانیدہ است ہنگام مراجعت سرکار عالی از اشنان کٹاس جی روز دیوالی در سمت ۱۸...
کہ سرکار رو لنمارہ باغ ہبیت فرمودند +

احوال فقیران سبقہ و حال

بہگت جیہجو جیو در عہد جہانگیر بادشاہ فقیری کامل بود بیرون شاہ عالمی دروازہ مکان شریف میباشند بہ سال شدہ کہ ریاضت آسامی پرشوتم داس دران مکان آمدہ نشست ریاضت منش و صاحب و برکت نمود از تصفیہ قلوب با نجاح مراد ہر کس میپرداخت بارادہ اشنان سری گنگا جیو از لاہور روانہ شد بانزوی آب جان سبحان آفرین تفویض ساخت ہر قدر مبالغ کہ از سرکار برای آن پیر رسیدند فی حوال محتاجین و مساکین میساخت من بعد باوادوار کاداس از مریدان آن بزرگ نہاد ... لوالیف انام گردید و چندین ایکمنہ دلفریب کہ الحال ہبرہن میباشند بنا کردہ اوست ہر قدر کہ مبالغ از سرکار بانحیہ ان بطریق نظر داخل میشد صرف عمارات شایستہ مینمود و مکان موصوف از ابتدا او رونق تازہ پذیرفت در سمت ۱۸ جان سجان آفرین سپرد بعد از ان باوا دوارکاداس درانی می نشستند باغ جنوبہ روبہ تازگی شدہ اوست اگرچہ مرد فقیر است لیکن گفتگو بسیار میکنند +

بهای پنجاب مردی فقیر و مع مجذوب داشت و بهر طور بلا از زبان خود میگفت لعرسه شهود میرسید +
موسوم شاه فقیر کامل بود و مزارش بیرون لوهاری دروازه است +
دولا شاه فقیر واصل بحق بود در کتاب مثنوی سی حرفی هی در مضمون تصوف میگفت مزارش در نیاز بیگ است +
میان لب شاه فقیر مجذوب و کامل بود در ابتدای زمان که سرکار عالی در لاهور تشریف آمدند از بیگ کار
آفاق بسیار ادعیه درخواست میفرمودند موافق دعا فقیر موصوف زیاده از آن بمنقه شهود رسید بمصنف
تاریخ بسیار لطف و کرم میفرمودند سبق می شنیدند و میفرمودند که در تمامی این علوم نیازمند را بهره وافی
حاصل خواهد شد مزار اوشان در موتی بازار است +
بهای وستی رام جی صاحب سرآمد ارباب اشتیاق برگزیده اصحاب عرفان بودند با دوست و دشمن
یکرنگ و با خویش و بیگانه همرنگ به اینچنین غربت مزاج دلج تلطف امتیاج هدی مثل آن ذات عالی صفات
بعالم وجود بوجود نیامده و با وصف اطاعت ورزی تمام سرداران بانکسار و انحصار طبع کسی مانند آن
حمیدا الخصایل در عالم کون و فساد نديع غور غربا و ضعفا را خاصه لازمه خویش میدانست و در پاس
آداب ظاهری تعلیم ده بزرگان اعصار و دانایان روزگار در اظهار قیل و قال ملایم مثل مقناطیس
با وجود افلاس از اخذ مبالغ و اجناس اجتناب و احتراز میساخت و الفاظ شیرین و حروف نمکین از زبان
مبارک میفرمودند الحق فقیری بود کامل وارسته و از تعلقات پیوسته بجناب واهب العطیات
و تلقی قدرت ربانی و مشیت جل المتین رضای سبحانی به نیکنامی ابدی ازین سپنجی سرای بعالم جاودانی
شتافتند روز اکادشی ماه پوه سنه ۱۸۹۹ آن برگزیده روشن ضمیران برزبان آورد که امروز روز مبارک
انتهاض ازینجهان فانی بعالم جاودانی است هرکسی را که اراده شرف احراز ملاقات بوده باشد بهر پای
شود چنانچه بسیاری مردمان از لاهور و غیره اطراف از استماع این معنی آمده حاضر شدند هردو فرزندان
رشید و غیره اقربای که بسبب ایتلاف بگریه و زاری درآمدند لهذا ذات عالی صفات فرمودند که
امروز یا تراب بنابر پاسخاطر شمایان نموده می آید فرداعزم صمیم ازینجهان فانی نموده خواهد شد منقول
معتبران چنین است که پدر بزرگوار خجسته اطوار ذات عالی صفات بهای بلا بخدمت بادشاه و نهم مشرف شده
از اسنجا لقاول نیک یافت تفصیل آنکه گوروصاحب جیوفرمودند که از حسن خدمت تو خوشنود شده ام
مایان در قالب عنصری حلول ساخته در خاندان شمایان او تار خواهیم ساخت لازم که شادی از ازدواج که ذاتی
باید نمود بنابران معتقدی جناب گوروجی ذات عالی را صبیه خود حواله ساخت و فرزند ارجمند تولد شد بهای هرنام و
بهای هر بیج به درجه بالائی رسید بدانا داد در بلس بعضی امور فقیر با وجود کثرت مال و اسباب دنیا و جمع دقیقه از دقایق

حزم و احتیاط فروگذاشت و نامرعی نساختند با وصف موجود بودن اسپان و فیل و جاگیرات بها الطریقه ساده‌دلان بجلوه اعلان آوردند هردو ازین جهان فانی بعالم جاودانی متوجه شدند سما بدین بزرگ بیرون مستی دروازه زیر قلعه بادشاهی می باشند الحال بهای کاهن سنگه و بهای رام سنگه و بهای گوبند رام صاحبزاده های آن حمیده الخصایل بر مسند هدایت و رهنمائی زیب ده میباشند و شگفته خاندان عالیشان ضیای ده دودمان متقیل بیان خود هستند و بصفات حسنه متصف اند و روش بزرگان خود را مطمح نظر میدارند ٭

بهای دیرا فقیر کامل و واصل بحق بود از صحبت امرا و سلاطین اجتناب و احتراز تمام میداشت هر کسی که بشرف ملازمت میرسید اخت بر زمین می نشانید و بعد ازان فی الفور می پرسید که در خدمت بهای تهی رام جیو مشرف شده اند یا نه اگر میگفت بهره یاب نشده ام بان طرف میفرستادند و صورت بنا بر تجا بر زبان می آوردند و نذر نیاز احدی نمیگرفتند مدت بشمار سال منقضی شده که آن ریاضت کیش مرتبه اول از هندوستان آمده بود همراه جد بزرگوار الطاف آثار فیض رسان عنایت اقتضای لاله حکومت رای جیو رابطه اتحاد دلی داشت بنا علیه بعد ازان اکثر مرتبه که قبله گاهی فیض رسانی مطاعی مکرمی نجه سنتش حد و تعه نذر بهره یاب میشدند به لحاظ معرفت سابقه وجه نذرانه گرفته ادعیه از دیاد مراتب میفرمودند بکهای ابدی ازین دار فانی بعالم جاودانی ارتحال ساخت فقیر کامل بود اکثر مرتبه بالاتفاق لاله صاحب بدریافت ملاقات اوشان بهره یاب میشد ٭

رحمان شاه فقیری خوب بر داشت هنگام ضرورت در سر کار میرفت ٭

مائی گلابی عورت فقیر وضع مجذوب میدارد و بهمه صفت موصوف در تصفیه قلوب یگانه آفاق است و مصنف این کتاب در خدمتش رابطه نیاز میدارد بی‌نظیر روشنضمیر است و مبدع انواع کشف و کرامات و مجموع اصناف خوارق عادات است ٭

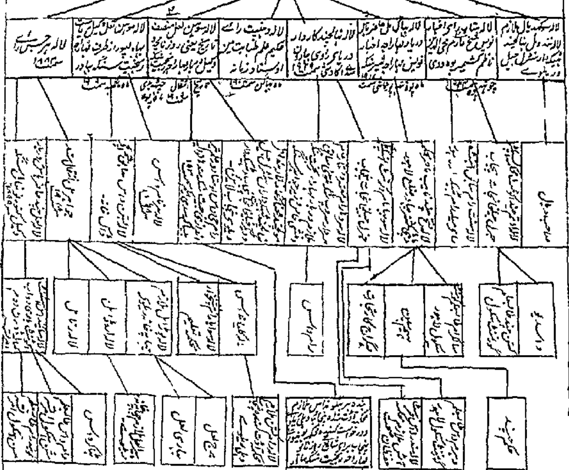
میر نتهو شاه اسم مشهور است و سید امیر بخش لقب میدارند مردی خلیق بهمه صفت موصوف شاعر و حکیم و سخن پرور و کرم گستر آشنا نواز عاجز دوست سراسر مغز بی پوست بودند تمامی کسان لاهور از ذات شریف اوشان بهره یاب منافع بودند یعنی آن عالی نژاد معرفت قبله گاهی عظامی و چند روز بار روح مبارک رسیده بقتله معقول رسید و با جهالان آنملک زیاده از حد اصرار داشتند در باب آن محبت در اخبار بمنعه اعلان آوردند و ساعی دادند که خشت های لاهور بمنزله بنیاد بزرگان است تا دم حیات سفر از لاهور اختیار نفرمودند ناچار جهان فانی را پدرود ساخته رهگرای عالم قدس شدند ٭

اشاران بزرگ منش اینست ٭ تا چند قدم بهر فراغت سودن ٭ ممکن نبود زندگی و آسودن ٭
آسودگی از دیار دنیا دنی ٭ روزی ماند که من نخواهم بودن سری بی لطف باشد شراب آلوده
لبی لعلی ترا از کتان ماهتاب آلوده ٭ نیست دل در سینه ام الم المیم کرده چشم خواب آلوده یا زلف تاب آلوده ٭
حلل کنج آن لب میگون رسید بیهوش مرده کار مرا ساخت افیون شراب آلوده ٭ الحال سید عنایت شاه
آن خجسته خصال زیب ده خاندان خود میباشد ٭ وقف موقف هدایت و تقوی ناهج مناهج رشد ددی غوث اعظم
شیخ غلام محی الدین نقشبندی بهمه صفت موصوف در فصاحت افصح الفصحا در بلاغت ابلغ البلغا
لالی متلالی تقریر شایسته برشته بیان منتظم و مسلک میفرمودند که آدیال نیاز خصال امانی و آمال این
فدویت اشتمال بالامال میشدند در تمامی علوم دستگاهی میداشتند خصوص فقیر کامل و ولی واصل
بحق بودند یک بیت در تعریف راست می آید بیت. صفت علم تو از مدحت ما مستغنی است ٭ فکر ما شاطه
عید با حسن خدا داد کند ٭ در آشنا پروری و بنده نوازی و کرم گستری بعدیل بلا تمثیل آنجد گوهم
بالاتر و فرد جداگانه می باید البته تحریر کلمات آن فیض آیات در کتاب لطایف طرائف مرقوم خواهد
شد چند ابیات تصنیف آن خجسته صفات است ای آنکه چو جان در دل ما جا داری ٭ خوش آنکه
کز خوش رابطه با ما داری ٭ چون روح ندیدیم ترا لیک چو روح ٭ با مای دور حجاب ما داری ٭ هر جا که
و کلفتی که نلاق نهاد ٭ از بهر مجردان افاق نهاد ٭ هر کس که ز طاق منقلب گشت به جفت ٭
آسایش خویش جمله بر طاق نهاد ٭ مصنف این تاریخ از مدت بیست و پنج سال کامل از صحبت سراسر
برکت آن معالی نشراد فیض سمات بهره یاب ابدی گردیده از سنه ۱۲۴۸ هجری جهان فانی را بدرود
ساخته رهگرای عالم جاودانی شدند. حکمت مآب قادر بخش مردی خلیق غریب و قنع بود اکثر کسان ازو
فیض یاب میشدند تاریخ وفات اوشان آه. قادر بخش جیو رفتند زین دنیای دون مصنف این
تاریخ از ابتدای مفرح القلوب تا کلیات قانون در خدمت شریف اوشان خوانده است الحال حکیم کامل
وحدانیت د اصل خدا بخش دستگیر خاندان خلد و باعث کامرانی بیماران و محتاجان می باشد ٭
خلیفه غلام رسول بهمه صفت موصوف میباشد و در علم و حلم یگانه آفاق و خالی از حسد و بغض هستند چند
کتاب علم صرف و نحو تا مطول در خدمت شریف خوانده است سلامت باکرامت باشند که عدیم المثل و
بی نظیر اند و هزاران هزار کسان تحصیل علم از ذات با برکات مینمایند ٭
وحید زمان حافظ روح الله مردی واقف تمام علوم است و بهمه اوصاف ظاهری و باطنی عیان و
بیان حاجت ترجمان نیست نیاز مند علوم غریبه از ذات مصدر حسنات حاصل نموده است بنابر

حج تشریف برده بودند هنگام مراجعت در بمبئی بندر جان بجان آفرین تفویض فرمودند +
لاله سهجرام در ابتدای زمان در عمل سنگهان در لاهور نجومی بود تقادیم معرفت قبله گاهی عطای
باطراف می فرستادند جهان فانی را پدرود ساخته من بعد کمی مثل او ستان پیدا نشد الحال
صاحب علم معه و مطلق است +
عدیم المثل گوسائین پرنشیل بسیار راست گوی نیز قوی عبادت شعار ریاضت آثار است در علم هندی کامل
است هر جس رای از و اصلان جناب ایزدلیست و خلوت گزینست +
گوسائین بر جنابته مرد معتبر است و معتمد است بهمه صفت موصوف گوسائین مدسودن صاحب زاده او شان
در سرکار مختار است +
جماعه دار شام سنگه بر دیوڑی سرکار می باشند از حسن سلوک اصغیر و کبیر راضی و خورسند اند +
صاحبزاده کهرک سنگه صاحبزاده بلند اقبال کوکب برج کامگاری است و در جمیع امورات سرداری
نیکو واقف لیکن علانیه اجتناب و احتراز خودمی دارد و در ابتدای هنگام مختاری بیبه رام سنگه
بسیار کارخانه ریاست و افواج می داشت از گردش روزگار بیبه مذکور در محبس ناکامی رسید و بعد از چندی خلاصی
یافت لیکن شیرازه امورات بر نهج سابق صورت استقرار نه پذیرفت الحال هم بیبه مذکور در سرکار صاحبزاده می
باشند سردار شمشیر سنگه خسر پوره بلند اقبال است و در سرکار مختار بر امورات +
حکیم مریتیم داس مردی خلیق صاحب علم و صاحب استعداد است در علم حکمت دستگاهی می دارد به تمامی اوصاف یگانهٔ
روزگار است +
دیوان دهنپت رای مردی ظریف لطیفه پرکس سردار شمشیر بهادر حاصل ساخته صرف اوقات
بخوشالیته بر روی روزگار آورد +
دز سنز از سرداری ثمره شجره بختیاری نونهال سنگه قره باصره خلافت است در هرسته قیام میدارند +
صد سپاس آن منعم حقیقی که دفتر دویم در احوال رئیس والا اقبال زیب ارقام پذیرفت صد شکر و سپاس
واهب ذوالافضال + که این دفتر ثانی شده از لطف و کمال + احسنت بران صاحب تصنیف فراوان + زنیکونه ترم
ز د رقمی عز و جلال +

شجرہ نسب مصنف عالی تبار موجب قاعدہ انگریزی حسب حالات موجودہ سنہ ۱۸۷۹ء مطابق سمت ۱۹۳۶

انتقال لاله گنپت رائے والد مصنف

افسوس صد افسوس از گردش چرخ ستمگار و فلک کجرفتار و سپهر نیرنگساز و آسمان شعبده باز که در هر دم و هر آن
نقوش بوقلمون حوادث و از نیرنگ گوناگون مصائب بر روی روزگار عالم و عالمیان آورده کشتی حیات
و زندگانی از اقاصی و ادانی در بحر عدم و فانی انداخته متعلقان آن رهگرای وادی نابود را در گرداب
اضطرار و بیقراری و امواج وقایع و اضطراری انداخته غریق لجه اشکباری میسازد و بعد از الکتابات بسیار
و سراب بیشمار طریق انیق اصطبار و شکیبائی ملاحظه و معائنه مینمایند مبین انیمقال کلفت خصال انکه
درین هنگام ملالت انجام که دلهای خلایق از هبوب ریاح عاصفه هموم و اهتزاز اهویه صرصره غموم در کرده
انقباض بود تا بتاریخ نهم ماه ساون روز یکشنبه بتاریخ بیست و ششم شهر ذی الحجه سنه ۱۲۹۳ ھ ۱۸۷۶ع روز
بدو پس ودی بوقت دو پهر والد بزرگوار خجسته اطوار پسندیده ارباب صغار و کبار حمیده الخصائل احسان
ذوالاقتدار و الامتنان خجسته اطوار بلند دانش مبارک روزگار عمده عالی طبعان اعتبار زبده بلند همتان
استظهار فیروبان مطاع غلامان ملجای نیازمندان ماوای مستمندان مصدر عنایات بیکران مظهر
نوازشات بی پایان مهبط اشعه لمعات قادر ذوالجلال مورد بارقه تفقدات ایزد متعال منظر انظار
رحمانی مطرح انوار یزدانی قانون شفائی بیماران مفرح القلوب دل افگاران رافع امراض محتاجان
دافع اغراض مسکینان پیشوای حکیمان کامل الصناعه مقتدای اطبا افضل البضاعه حاوی لغات عجیبه
کشاف نکات غریبه سالک مسالک فروع و اصول ناهج مناهج معقول و منقول شمس فلک دولت و
اقبال مشتری سپهر فضل و نوال زهره طلعت مه جبین عطارد سیرت فطرت آگین و مهر روشنضمیر منشی نظم
بدیع قوانین انشا مخترع براهین املا صرفی کنوز فطرت نقاد خزاین خبرت غواص بحر معانی غریق لجه سخندانی
واقف مواقف همدانی صاعد مصاعد سبحانی آفتاب عالمتاب مرحمت و نعم مشتری جهان آرای بالطف
و کرم فارس مضمار فراست کامله شاهسوار عرصه فطانت شامله یکه معرکه سخنوری رمح معقول عرصه
دانشوری مهذب الاخلاق یگانه آفاق رشیق البیان طلیق اللسان افصح الفصحا ابلغ البلغا شمع انجمن
بلاغت چراغ شبستان فراست گل گلستان کیاست نور حدیقه و بهجت سخندان آوان افلاطون
زمان عمده ارباب تحقیق زبده اصحاب تدقیق فهرست جرائد اخلاق رضیه مورخ صفحات شمائل سنیه
گلدسته بهارستان انشائے و مثنوی بهارستان دانائے یکتائی دهر وحید العصر خجسته منظر آفتاب
مثال مبارک پیکر در بیت الشرف اقبال منطقه البروج فلک عز و علا معدل النهار سپهر فیض و عطا مرکز دایره کمال

محیط دوایر نوال عارف دقایق عقول و نفوس ماهر حقایق معقول و محسوس شمع شبستان عرفان مشکوة
کاشانهٔ ایقان شیرازه بند کیات مستطاب و سلیخ الابواب الهیات و منخول مجلد مجموعه آداب مروّت
و سخنگوئی مرجع افاضل زمان مجمع علمای اعیان ضیا افروز آئینه تیره درونان جهالت روشنگر مرآت دل
تیره طبعان ضلالت منور چراغ آشنائے معطر دماغ شناسائے مطلع انوار غیب مخزن اسرار لاریب کشف الاحرا
مجالس ارباب صدق و یقین سبحه الابرار محافل اصحاب حق الیقین مکین مکان ذروهٔ اعلی فصاحت
جالس بزم عالی فراست سخن سنج معانی آگاه دقیقه رس بلا اشتباه نکته شناس ارباب فطن و
ذکا معنی دان اصحاب عقل و ذکا جامع محسنات لفظی و معنوی مجمع حسنات دنیوی و اخروی مصدر
تشبیهات متنوعه مظهر ترصیعات مختلفه مبدع قوانین استعارات مخترع براهین استعارات مخترع براهین
تشبیهات صحیح النسب بیمثال مضاعف کن اجوف فطرتان بدرجه کمال مقرون اشعه تجلیات ربانی
مفروق ظلمات تعلقات نفسانی منظور درگاه سبحانی مقبول بارگاه صمدانی شارح سرّ امر و اشارات
کونین مبین ضمایر و کنایات دارین استظهاری و مطاعی مکرمی مخدومی دام ظلاهم از این جهان فانی العالم
جاودانی توجه فرموده‌اند هنگام دوپهر چند اسهال سرخ و سعال بعرصه اعلان آوردند و تمام شب در
تفکر و تحیر منقضی و سپری شد علی الصباح بعد از ظهور و رویهٔ ذر علامات رویه بائین شایان لوازمات
آخرین بمنصه شهود رسید هنگام فی زوال یوم مبارک اداوس دوشنبه سایه همای پیرایه از سر ما
غلامان در عالم ظاهری مفقود و معدوم فرمودند موافق تجویز بزرگان زبان بیان عالیشان آن
سمو المکان بیمثال دوران بائین شایان بعد از نثار ازهٔ زهیب و فضه روی روزگار آمد پشت اتفاق
شکست شیشه هوش و حواس بسنگ اجل پاره شد طایر وهم و خیال از تخیله حواس طیران و پرواز
ساخت غبار ملال و سیکال پیرامون اذیال نیاز اشتمال گردید غنچه قلوب نیاز اسلوب از صرصر مصائب منقبض
و پژمرده گشت   افسوس که نامهٔ جوانی طی شد ÷ این تازه بهار زندگانی دی شد ÷ آن مرغ
نفس که بود دام دلها ÷ خود هیچ ندانیم کی آمد و کی شد ÷ لاله را دل در داغ تفکر و تردد فرو رفت
نرگس بیمار بر بستر انکدار سرنگون گشت گل گلاب از ملاحظه خارجان خار غموم و هموم از سرخی بزردی گرایند
گل عباسی از رنگ خونین الام سرخروئی ابدی حاصل نمود گل سوتیا تجنیس خطی خود در عالم
حوادث آثار معائنه ساخت یاسمن بدن سمین خود را در بوته غموم و کلفت مذاب گردانید هیهات
چگونه و چه نویسم که آن نوشدار روحی مقوی قلوب نیاز اسلوب فدویان و معجون دلکشا مزیل امراض
متوحشه دلهای نیازمندان کجاست اما دالناس از چشمه سار فضل و احسان آن مصدر عنایات بی‌پایان

بهره یاب و متفیض من الالناس از ینابیع مرحمت امتنان آن مظهر نوازشات آن واهب بی نام و نشان
کامیاب عالم عالم ذکور و جهان جهان ناس از خوان نعمای متوافره و آلای متکاثره آن معدن علوم کلی و
جزئی احتظاظی و التذاذی کافی حاصل ساخته در تمامی اطراف و همگی اکناف از شاگردان و تلمیذان
آن فصاحت و بلاغت نشان رونق و شهرت صیت در رغررانش و آوازه لالی متلالی املاآن یکتا
گوشواره گوش جهان و جهانیان و سامعه افروز عالم و عالمیان گردیده +

زهی ذاتی که بیمثل و نظیر است + بعلم و عمل مستثنی و بیراست + تاریخ وصال بیمثالش + برآمده که
او روشن ضمیر است + در هزار و هشتصد و هشتاد و چار + کرد رحلت آن شهی والا تبار + آفتاب اوج علم
و حلم و عمل + گشت پنهان در سحاب انکدار + آسمان شد تیره وقت رفتنش + از جهان فانی
ناپایدار + زار تحال آن بزرگ نیکفال + محو شد عیش و نشاطی روزگار + قافله سالار این دار فنا +
رفت در دار البقا من اضطرار + گشت مخفی زیر خاک آنجهان + مهر لفکری این دان در روزگار +
کشتی تاب و توان ناتوان + غرق شد در بحر ناپید اکنار + سر زبان از یاد الطاف شریف +
میشوم در اضطراب بیشمار + گشت طیران طایر هوش و حواس + بهر انعدام آن بزرگی ذو الوقار +
چونکه رفت آن صاحب عقل و ذکا + هر طرف اسباب حیرت شد تیار + روز روشن گشت تیره در
جهان + با هزاران اضطراری بیشمار + چشم من چون نرگس بیمار آه + ناتوان و لاغر و زار و نزار +
گشت از هجران تو ای جان جان + روز و شب نالان و گریان اشکبار + ناله و آهم ز درد و دیر مند +
رفت بر بالای این نیلی حصار + مخفی و محتجب نماناد که بسبب گردش فلکی موافق اهل یونان قران مریخ
و زحل در برج سرطان واقع شده و علاوه بران در یاد ساون که آفتاب عالمتاب در برج صدر تحویل ساخت
بسبب ظهور احتراق کواکب عالم عالم اناث ذکور از مرض هیضه دقی و اسهال در طرفة العین جان بجان
آفرین تفویض ساختند و مطابق اهل هند قران پنج کوکب در حوت از زحل شمس عطارد قمر بعد از گذشتن
قمر تحویل زهره دران شده و ضمیمه این نحوست سنکرانت ساون روز شنبه شده که پنجروز زحل دینا
می آیند و در روز زحل و مریخ آنچنان صدای وفات و ندای ممات ظاهر گردیده که معلوم صغیر و کبیر
است حاجت بتحریر و تقریر ندارد +

تمت بالخیر

احوال راجگان آن روئے ستلج

ازانجا که مصنف این تاریخ غریب ساکن دار السلطنت لاهور و از سبب بعد مسافت از حالات آن طائفه چنگو
مطلع و واقف نیست لیکن بفحوای خدا اصنافوع ماکدر از انکه از بسیار روی از نهر ار پر روی روزگار و نشور ان
اولی الابصار حالی واشکار میسازد که در ایام سابقه زمین اران بهیرارد ر مکان سند و والی اوقات گذاری
مینمودند از غلبه و استیلای حکام بادشاهی آن ملک را گذاشته بایکدگر کنکایش و صلاح نمودند که اقامت
مکان محفوظ بالکل مرتسم صفحه خاطر نیست تجویز خانه بدوشی اختیار و مقرر باید نمود موافق مشوره یکدگر
خانه‌های سرکی دار چهپر بنا هی بجاوه ظهور آورده در مالوه رسیده اند و در موضع کانگر قیام پذیر شدند بحسب
اتفاق فقیری کامل و اولیائی واصل باسم کالوناتهه در تهانا رونق استحکام میداشت تمامی کسان و رجال بخدمت
فقیر موصوف حاضر شده بسجدات نیاز آیات سقی المبین و متبین الجبهه گشتند موافق مشیت ازلی فقیر
معزالیه بر زبان آورد که ملک مالوه در تصرف زمینداران بهیرار خواهد در آمد تمامی زمینداران بهیرار
ازین فال مسرت خصال متفرح الحال و آسوده بال شدند و در انجماعت سرآمد اقوام مهراج نامی
زمیندار بود فقیر مشار الیه را امر نمود که مکان نو تیار باید ساخت موحی الیه موافق ارشاد فقیر صافی نهاد
موضع جدید باسم مهراج مهیا کنانیده بعد از چندی جهان فانی را پدرود ساخته جان بجان آفرین
تفویض کرد در خانه مهراج موهن نامی فرزند گرامی قدر ولادت یافت و نامبرده نیز از والد بزرگوار
بتقدیم خدمات فقرای الهی سعادت ابدی و مغافرت سرمدی بهم رسانید از دعای اجابت انتمای فقرا
در کاشانه موهن لوها خلف الرشید اسمش روپچند و مشهور به لوها تولد شد و از نامبرده پهول رونق
ده کارخانه ریاست و بهار افروز گلستان ایالت گردیده به شگفته پیشانی اوقات بسر برده از مشار الیه
پنج پسر متولد گردیدند یکی راما دویمی تلوکا سیومی رکهو چهارمی سخت مل پنجمی بکهاست و پهول بیک
فقیری کامل شمیر پوری مرلی نام خورسند گردیده بر زبان آورد که از اولاد شما مهاراجگان عالیشان خواهند شد
یکموضع باسم پهولکی تیار باید کنانید موحی الیه حسب الامر فقیر معزالیه به بنای مکان عمده پرداخت در تکمیل آن مکان
در تقدیم خدمات لائقه مساعی بلیغ بر روی کار آورد مشهور السنه صغیر و کبیر است که بحسب اتفاق مظهر
تجلیات ایزدی لی هیتا و مهبط اشراقات قادر یکتا عنایت و مرحمت پیوند گورو هرگوبند در مالوه تشریف ارزانی
فرمودند و در مکان دینی کی بفاصله سه کروه از کانگر راما مذکور و تلوکا وغیره برادران بشرف ملازمت کیمیا
خاصیت سعادت دارین و مفاخرت کونین حاصل ساخته و هم بتقدیم خدمات شایسته و نیکو بندگیات بالیته

مفتخر بین الاقران والامثال شدند ذات عالی صفات از عنایات متوافره و تفقدات متکاثره یک پوشاک خاص
و شمشیر و حکم نامه مرحمت فرمودند و ارشاد واجب الانقیاد شرف ایراد یافت که از اولاد و احفاد شما هر کس
روی نکوئی و بهبودی مشاهده خواهد ساخت و هم ریاست اینملک از مکمن بطون بمنصهٔ شهود جلوه نمایش
خواهد پذیرفت بعد از چندی که رو صاحب از مالوه نهضت بابرکت فرمودند شمشیر خونریز مخالفان نزد
راما ماند و پوشاک فرخنده نشان تلوکا مذکور برده بود. از چند پشت از اولاد راما پسری خجسته پیکر مبارک اختر باسم
آلاسنگه ولادت باسعادت یافت و در عروج معارج اقبال و ترقی و تزاید اجلال زیاده از اسلاف خویش
رتبه والا پایگی یافت در سنه [illegible] میگویند که قحط بسیار در اکناف اقطار و اطراف امصار آشکار شده
بود آلاسنگه مذکور خدمات فقرا الهی بدرجه نهایت از دست خود میساخت از اتفاقات حسنه بهائی لچهنه
نامی فقیر قوم دکل بر مشار الیه دعای نیک نمود که یک دم زدن و طرفة العین اسپان و غیره اسباب
نزول فراهم و موجود شد و مردمان اینملک اکثر خوارق عادات و کشف کرامات فقیر موصوف بیان
مینمودند در وقتی من الاوقات هنگام خلوت فقیر موصوف به آلاسنگه ظاهر ساخت که بسبب اعمال شنیعه در حبس
مسلمانان خواهی در آمد تا آنکه دم واپسین هم نجات حاصل نخواهد شد. الحال از ین دعای اجابت انتمای
فقرای خدا دوست از حبس ناکامی برآمده سرداری اینملک خواهی نمود و فقیر معز الیه در سنام تشریف
میبرد شنیت وار برادران آلاسنگه و غیره یکیک مبلغ بعتابه یکیک ده گرفته می بخشید در اتفاقات حسنه آلاسنگه
هم در الوقت حاضر شد. فقیر موصوف مبالغ از مشار الیه بسبب اراده ازلی درخواست نمود موافق مشیت
قادر مطلق در آن روز مبالغ نزد مشار الیه موجود بودند تمام و کمال در اذیال نیاز خصال انداخته بنظر آن
معدن تجلیات واهب متعال در آورد و فقیر معز الیه از تعداد مبالغ استفسار ساخت آن نیاز اساس
برزبان عبودیت اقتباس آورد که همگی و تمامی مبالغ بدون احصا و شمار آورده ام و تعداد آن هم دوام
فقیر معز الیه از راه نوازشات کبری و تفقدات عظمی برزبان فیض نشان آورد که دیهات بشمار عنایت
و مرحمت شده اند و هم ریاست اینملک از عین عنایات متوافره و نوازشات متکاثره حواله گشته
و آلاسنگه در ابتدای بموجب ارشاد لازم الانقیاد فقیر حسب اولا لونگوال بفاصله هفت کروه از
سنام و چهل کروه از پتیاله و بعد از آن دو یمی برناله بفاصله شانزده کروه از کانگر سیوم چهاجلی بفاصله پنج
کروه از سنام مرتب و تیار کنانیده نشست دور السنه خاص و عام چنین است که علی احمد خان تهانه دار سنام
از طرف بادشاهان اسلام آرام تمام گذرایام در سنام بسر می برد بسبب اتهام قطاع الطریقی آلاسنگه
را به پاپوسی تمام و سلوک ناملایم نزد خود طلبیده در محبس ناکامی نشانید مدت هفت ماه در حبس اوقات

عالالت آیات بسر برد برادران وغیره خیر اندیشان باصفا وخیر طبعان بهریا بایلد گر متفق اللفظ والمعنی شده
منتظر وقت معهود گردیدند واندرون وبیرون شهر مخفی ومتواری گشته اطلاع محبت خودها به آلاسنگه
رسانیدند مشارالیه خود را عمداً بیمار ومریض گردانید، ومردمان همراهی بسرعت وشتابی بنابر مداوا ومعالجه
ذهاب وآیاب میساختند وضمن آمد ورفت مرة بعد اخری وکرة بعد اولی بدرجه مترادف پرسش چوکیداران
تفحص نگاهبانان موقوف گردید وکشتی آفتاب عالمتاب در بحر اخضر مغرب فرو رفت ونهنگ شب حجاب ظلمات
برانگیخت آلاسنگه که مثل ماهی بی آب بیقرار بود از توجه خداوند حقیقی بهالی خود از گرداب کلفت مشاهده
ساخته امید نجات خود بهر روی کار آورد وآن شب کلفت نشان را صبح اقبال دانسته به تغییر لباس بساحل
مراد رسید وبیرون شهر فایز شده وبر اسپ صبا کردار سوار گردیده لفظ مبارک فتح واهگورو جیکی در عین
سواری بر زبان نیاز ترجمان آورد ولعب بازان مرتبه ثانی تمام همراهیان بصوت عالی حرف صدق ظاهر
ساختند واز ظهور این معنی در تمام شهر شور وغوغا بجلوه ظهور رسید که آلاسنگه از دست جور وتعدی
روهیله‌ها بیرون شتافت خان مذکور از استماع این خبر ملالت اثر قرین آلاف کلفت وملالت گردیده
مردم روهیله‌ها را به تعاقب مامور گردانید از میمن عنایات قادر ذوالجلال ونوازشات ایزد متعال
هزیمت فاحش وشکست متوحش بر روهیله‌ها فایز گشت وافواج ظفر امواج آلاسنگه مظفر ومنصور گردیده
ودر مکان محفوظ خویش وارد شده گذر اوقات بعیش ونشاط بسر برد معروف السنه خورد وبزرگ
است که سوکهه داس سنگه نامی ساکن کالی کی بفاصله بیست کروه از سنام نزد آلاسنگه بر امورات مالی وملکی مختار
کلی وجزوی بود امنت مشارالیه بسنگه مذکور تاکید تمام وقدغن مالاکلام بر زبان نیاز ارتسام آورد که مکان
عمده وجای گزیده بعمارات متین ومرمت سنگین مرتب وتیار باید کنانید که تا مرور مدت کثیر وبسیار
یادگار بر صفحه روزگار بوده باشد سنگه مذکور موافق اظهار معز الیه گهری خام پتیاله مرتب وتیار گردانید
سیف آباد ۳ سنه کرده بعد از آن سنو رسته کرده است من بعد مکان‌های پخته وعمده مهیا وآماده گردیدند
وآلاسنگه مذکور اکثری در شکار اوقات فرحت آیات بسر می برد بحسب رضای وارادهٔ ازلی در وقت
شکار معمولی ذهب از لقد بر تو ده کلان معاینه ومشاهده ساخت بصلاح گوربخش سنگه جای مستحکم و
مکانی مستقل بسم ڈیوڑهی مرتب وتیار کنانید وگذر اوقات بعیش ونشاط بسر برد وگوربخش سنگه
مذکور از دل وجان بتقدیم خدمات وینکو بندگیات آلاسنگه مذکور مساعی جمیله بر روی کار می آورد وهنگام
محنت احمد شاه ولایتی در هندوستان کیفما اتفق مشارالیه بشرف ملازمت بادشاه پرداخته وقیقه
از دقایق حسن خدمت فرو گذاشت ونا مرعی ننمود وهم در انجاح بعضی امورات شیوه رسوخ عقیدت

بجا آورد بنا بران شاه مشار الیه او را بالاتفاق سردار جسا سنگه بخطاب راجه راجگان سرفراز و ممتاز
فرموده و در هنگام فرحت ارتسام سمت ۱۸۲۱ که سنگهان عالیشان از دریائے ستلج عبور فرموده بانهدام
اساس سرداری و بالانعدام بنیان نامداری سرداران اسلامیه پرداخته موضع سرهند را خراب و پایمال
ساختند بهای گوربخش سنگه بالاتفاق راجه آلا سنگه متفق اللفظ والمعنی همراه سنگهان عالیشان گردیده و
به ادائے حسن خدمات دقایق فدویت بجلوه ظهور آورده از تمامی پنتهه خالصه جی راجه آلا سنگه را
سردار آنروی آب ستلج مقرر و معین کنانید بعد ازان ترقی در امورات ریاست جلوه نمایش پذیرفت
و مفتخر و معزز بین الاقران والامثال گشت و علاوه بران صاحب افواج بحر امواج و اسپان صبا رفتار
گردیده و در انصرام امورات ما یحتاج فقرایان مساعی جمیله بر روی کار آورده به نیکنامی اوقات گذاری
بجلوه ظهور آورد و منقول السنه صغیر و کبیر چنین است که از آنجا که صیت سخاوت و سخا و میش مشهور
روزگار گشت و هم عمل و دخل در مواضعات قریب جوار راه یاب گردید بسبب انقلاب ادوار سپهر غدار
نجیب خان بداعیه جدال و قتال از هندوستان در آنسرزمین وارد شد و گهری خام پتیاله را مسمار و
منهدم ساخت و هم عمل و دخل خود در اینملک بجلوه ظهور آورد و لهذا از بند و بست اطراف و اکناف بر
ڈیوڑهی رسید راجه آلا سنگه در آنمکان اوقات گذاری میساخت و آن حصن حصین را مامن عافیت
خویش تصور نموده بود باستقلال تمام و استحکام مالاکلام در آنجا قیام بجلوه ارتسام آورد تا مدت
دو نیم ماه نائره جدال و قتال مشتعل ماند از فیما بین در ضرب و زدن و قتل و کشتن هیچ حرفه اهمال
بر روی کار نیامد آخر الامر بهای گوربخش سنگه را پیمانه حیات لبریز گشت و جهان فانی را پدرود ساخت
مردمان متوسل از سبب ظهور محاصره شدید و احاطه بی ندید در بروز سانحه ناگزیر بهای مسطور در غموم
روز مزید گردیدند راجه آلا سنگه باقتضای جلادت فطری و شجاعت طبعی در میدان کارزار مستقل و
مستحکم گردیده بر زبان نیاز ترجمان آورد که بهای مذکور خیر اندیش با صفا و خیر خواه بیریا بود در
تقدیم حسن خدمات شایسته ید طولی نمایان میساخت هر چند بنا بر استعانت و امداد کسی از سرداران
اینروئی و آنروی آب بسیار تفحص و تجسس نمود کمتر بهم رسید ناچار بنا بر استغاثه اینمعنی و فریادرسی
نیازمندان در جناب قادر ذو الجلال رفته است فی الحال هنگام خجسته ارتسام بهره یابی خویش عرض
والتماس احوال نیاز خصال بنحو شایسته و طرز بایسته خواهد ساخت از عنایات قادر بیچون که خس و
خاشاک امکان را در ارادت او دخلی نیست شکست فاحش و هزیمت متوحش به نجیب خان واصل و
حاصل گشت و از مهب افضال ایزد متعال رایح فتح و فیروزی بر پرچم اقبال وزیده و کوکب اقبال

مخالفان در وبال تحویل ساخت بعد از مرور عرصه سه روز این فتح نمایان و نصرت شایان بجلوه اعلان
رسید و نجیب خان هوش و حواس گم کرده قرار بر فرار داد و تمام اسباب سرداری از توپ و دیگر لوازمات
درآمد راجه آلا سنگه ظهور این معنی را از تایید اقبال قادر ذوالجلال دانسته به ایزد متعال تصور ساخته به سرزمین
پتیاله رخت قیام آورد و به تجدید تعمیر آن مکان پرداخت بعد از مرور عرصه کثیر به نیکنامی ابدی داعی اجل را
لبیک نموده جهان فانی را پدرود گردانید از راجه آلا سنگه راجه سردول سنگه ولادت باسعادت یافت و
از راجه مذکور در ابتدای سن شعور دو پسران عالیشان متولد گردیدند راجه همت سنگه و راجه امر سنگه حسب
قضای جهانی سردول سنگه را در ریعان ایام جوانی پیمانه حیات و زندگانی لبریز گشت در و بروئے پدر
بزرگوارش واقعه هایله هذا بجلوه ظهور آمد دل موالفت منزل پدر از ظهور سانحه ناگزیر پسر قرین آلاف
آلاف غموم و اضعاف اضعاف هموم گردید ناچار بصبر و شکیبائی پرداخت موافق صلاح و تدبیر مشیران دولت
راجه امر سنگه بر پتیاله مقرر و معین گشت و همت سنگه بدون توالد و تناسل جان بجان آفرین تفویض
ساخت و از راجه امر سنگه راجه صاحب سنگه پسری گرامیقدر ولادت یافت بحسب گردش روزگار فیمابین
رانی و راجه نزاع و عناد حالی و عیان شد در آن اثنای سرکار دولتمدار در ناحیه پتیاله نزول فیض شمول
فرمودند از هیبت سطوت قاهره و صولت باهره بالکل آشتی و مصالحه بر روئے روزگار آورد بعد ازچندی
راجه مذکور ازینجهان فانی انتقال ساخت و من بعد راجه کرم سنگه پسرش بر مسند کامرانی الی هذا التاریخ
جلوس فرحت مانوس میدارد اگرچه تحریر احوال خجسته خصال راجگان پتیاله را دفتری جداگانه می باید
لیکن اندکی از بسیار بر طریق یادگار بر صفحه روزگار آشکار نموده شد تا بر معبران فراست آگین و منشیان
درایت آگین مختفی و پنهان نماند بعد ازین در ترقیم احوال خجسته خصال تلوکا پسر دوئمی پهول
مصروف اوقات مشرف صاحبان اولی الالباب میشود — بر مرآت ضمیر منیر عقلای با تدبیر
حالی و آشکار باد که از تلوکا دو پسران گرامیقدر ولادت باسعادت یافتند یکی باسم چودهری سورتیا
و دوئمی بنام سورجا دوئمی جان بجان آفرین تفویض ساخته داعی اجل را لبیک گفت و از تلوکا
بسیار از بسیار زار و نزار گردید بحسب اتفاق حسنه بهالی مولا اهل فقیر درویش لفافه جامه شیخ گردی
از بهر قیام میداشت در محل اقامت تلوکا تشریف شریف ارزانی فرمودند تلوکا معه والده اهلیه
بشرف ملازمت پرداخت اهلیه مشار الیه بسبب لبریز شدن پیمانه حیات و زندگانی پسر دوئمی در چه
اضطراب و گرداب التهاب غوطه میخورد بر زبان نیاز نشان آورد که طول عمر سورتیا از عنایات بتابیا
جلوه ظهور پذیرد که از اولاد او تا سه پسران میباشند و ازین غریبه یک پسر ستیق اعلان میدارد

فقیر موصوف از راه عنایات علیٰ و نوازشات کبریٰ مالی و مبرہن ساخت کہ از تفضلات واہب العطیات یک پسر تو ارجمند خواہد شد و علاوه بران سرداری اینملک درا ولاد شما بجلوه ظہور خواہد رسید آن مونث عزیزه برزبان عبودیت نشان آورد کہ ازراه خوارق عادات و کشف کرامات خویش پسر متوفی را معاینہ و مشاہده باید کنانید کہ ازین معنی ممنون تفضلات کاملہ و مرہون تفقدات شاملہ خواہم شد و علاوه بران ربقۂ اطاعت و انقیاد آن والا نہاد در گردن نیاز نژاد خواہم انداخت فقیر موصوف برزبان عنایت ترجمان آورد کہ ہنگام ظلمانیت لیل حاضر باید شد بحسب اتفاق وقت شب فقیر معز الیہ بر بستر استراحت خوابید و تلوکا ازراه رسوخ عبودیت و وثوق فدویت قدم فقیر معظم الیہ میمالید ہرگاه اہلیہ مشار الیہ درانمکان فرحت نشان وارد شد معاینہ و مشاہده ساخت کہ بطرف قدم دویم فقیر موصوف پسر متوفی حاضر است وازکمال تفرح و ابتہاج در مالیدن قدم فقیر موصوف سعادت ابدی بجا آورده فارغ البال و منشرح البال میباشد از کمال ایتلاف رحمی والده او بسرعت سراسیمہ شتافتہ آن نور حدیقۂ کامرانی و نور حدقۂ جوانی را ہمدوش و ہم آغوش گردانید بمجرد ظہور تعانق پسر ش مخفی و پنہان گشت و آن عفیفہ از اختفای پسر مورد آلاف ہموم و اصناف غموم شد سر در گریبان تأمل و تفکر فرو برد فقیر معز الیہ برزبان فیض ترجمان آورد کہ او را از دور ملاحظہ و مشاہده کردن احسن و سزاوار بود بسبب ہم آغوشی تو باز غائب و پنہان گشتہ الحال باز طلبیدنش مشکل و محال است بار دیگر فقیر معز الیہ برزبان فیض نشان آورد کہ از عنایات بینہایات واہب العطیات باولاد تلوکا ہم سروری و سرداری و ریاست و نامداری و حکومت و جہانداری مالوه مرحمت و عنایت گردیده از اولاد سوریتا خلف الرشید تلوکا سرداران اینملک مالوه خواہند شد و سوریتا مکان نابہہ مرتب و تیار کنانیده است و در باب انصرام امورات تعمیر و ترمیم جہد بسیار و کوشش بیشمار برروی روزگار آورده بہ نیکنامی ابدی گذران اوقات ساخت و خدمت فقرا از دل و جان بجلوه اعلان رسانید منقول السنہ صغیر و کبیر ساکنان ملک مالوه میباشد کہ در مکان نابہہ کنگا نام تالابیست لبنا صاف پنج کرده مسافت میدارد و در آنمکان فقیر مرتاض باسم دت صاحب از دکہن تشریف

آوردند مردمان ساکنان آن نواحی از سرنگونی طالع دوا ثر ولی بخت بران وا رسته
جهان پیوسته بجناب رحمان یکوائے عوام کالانعام بجلوه ارتسام آوردند وفی الواقع
در استیصال بنیان سے زاری خود ها جهد موفور و سعی نامحصور بجلوه ظهور آورده آتش
زن خرمن هستی خود ها شدند آن فقیر معزالیه به زبان فیض نشان آورد که اے
مریدان با صفا بالای سرای رفته نقاره فتح و فیروزی بنوازند که عنقریب از مشیت
افضال ایزد متعال نسیم عنبر شمیم ظفر و فیروزی بر پرچم دولت و اقبال و اعلام رفعت
و اجلال می وزد و مرد شایسته کار آمدنی بمقتضای فحوای این مردی از غیب برون
آید و کاری بکند. درینجا وارد شده سزای کردار ناهموار به این گروه فجار داده دمار
می برارد که درینضمن از توفیقات قادر بیچون و تائیدات ایزدلی شبهه ونمون چوهدری
سوریتا در آن مکان وارد گشته شکست فاحش بآن طایفه باغیه رسانید بسیاری
کشته و مجروح شدند و باقیماندگان قرار بر فرار دادند آن مرتاض از ظهور اینمعنی
ادعیه وافیه مشعر سرداری ملک بالوده بر زبان عنایت ترجمان آورد و اینمعنی
علاوه مراتب ماسبقه گردید و از چوهدری مذکور دو پسران گرامی نشان بجلوه
اعلان آمدند یکی بجیت سنگه پسرش راجه بهاگ سنگه جیند واله است
دوم بهیم سنگه پسرش راجه جسونت سنگه نابهه است که الحال بسرداری
آن ملک مشغول است و بجیت سنگه پسرش در سرکار ربالی بهره یاب است.
بهای بهگتو در خدمت گورو هر گوبند سعادت جاودانی ماحصل ساخت از اولاد
مشارالیه بهای دیال پدر بهای گوربخش است و از بهای مذکور هفت پسران متولد
شدند دیسو سنگه و بنات سنگه سوکها سنگه بجیب سنگه کرم سنگه
وغیره پسر دیسو سنگه بهای لعل سنگه میباشد و از سوکها سنگه بساو انسنگه
دیگران بی اولاد ماندند بر سرداری ایشان بهای لعل سنگه متصرف است.

آئین صاحبان عالیشان در سنه ۱۲۳۱ھ ۱۸۱۶ء

للہ الحمد والمنت کہ کتاب مستطاب عمدة التواریخ اتمام پذیرفت من بعد در ترقیم دفتر سیوم مصدع اوقات شنگرف صاحبان اولی الابصار گردیده ازانجاکہ طبائع مردمان روزگار و دانایان اعصار خصوصاً طبیعت فیض طویت سرکار دولتمدار در باب آئین فرنگیان عالیشان نہایت رغبت تمام وشوقی مالاکلام میدارند لہذا نظر بر ہمینی کہ ہرگاه این نسخہ بدیع آثار بنظر آفتاب اثر صاحبان عالیشان بگذرد در دل فیض منزل خود خیال عنایت اشتمال آورند کہ این مصنف لاہوری را چہ قسم در باب الفاظ آئین و تاریخ مہارتی و استعدادی بکمال میباشد و این کتاب منحصر بر سہ قسم گردیده **قسم اول** در آئین ہا صاحبان عالیشان **قسم دوم** در اظہار کوائف ملک صاحبان سموالمکان و نوادرات و عجائبات آن اقلیم خجستہ نشان **قسم سیوم** در ارقام تواریخ احوال فرخندہ خصال آن فیہ عالیہ از ابتدای حضرت عیسے علیہ السلام تا تصرف ملک کلکتہ و ہندوستان۔ **قسم اول** در باب اظہار و ارقام آئین ہاے آنچہ بہ مصنف این تاریخ بدیع آثار از کتاب ساتنگر فنامہ نوادرات و غرائبات و کتاب ابوطالبی و کتاب حدیقة الاقالیم و کتاب روضة الطالبین بمطالعہ فصاحت لامعہ رسیده بقلم بدیع رقم سپرده ٭

آئین ملکداری و اتفاق سلطنت ٭ آئین سپاه و لشکر و وجہ سرداران ٭ آئین تعین و تجویز عدالت وغیره ٭ آئین بیان فوج بادشاہی ٭ آئین جنگ صاحبان عالیشان ٭ آئین ضبط و ربط عدالت ٭ آئین رسم صفت شجاعت در جنگ ٭ آئین کمپنی و اجرای کاروبار کمپنی ٭ آئین حاکم شہر و ملک ٭ آئین تربیت و تعلیم علم ہنر وغیره ٭ آئین کارخانجات بیوپار ٭ آئین تربیت اطفال غربا ٭ آئین تربیت یتیم و بیکس ٭ آئین عقل معاش و صرف اوقات ٭ عدالت امریکہ یعنی آبنای نو ٭ خصوصیات ملک امریکہ ٭

آئین صفات حمیده بادشاه وغیره احوال خجستہ خصال آن کوکب برج اقبال ٭

قسم اول — صاحب بصیرتی باشد کہ این لالی متلالی آبدار و گوہر شاہوار بچشم عبرت بین ملاحظہ شاہد سازد

آئین سلطنت و ملکداری — آئین ملکداری آنست چون از تمامی کارخانجات سلاطین ذی شان ملک مقدم است لہذا احوال ملک را مقدم داشتہ اند چراکہ از اجتماع مبالغ و زر لفظ منعم و صراف و شاه وغیره مشہور میشود و تصرف ملک باعث بر استحکام بنیان سلطانی و آساس

خاقانی میباشد الفاق قوم انگریزان عالیشان در قوانین ضبط و ربط و نظم و نسق ممالک بدرجه نهایت میباشد که در تمامی اقلیم بهتر نخواهد بود چنانچه بادشاه در امضای امور سلطانی و اجرای احکام خاقانی مختار کلیات و جزئیات است و بادشاه عدالت آثار نصفت دثار میباشد و بجمیع صفات حسنه و فضایل چهارگانه موصوف است و وزرا و امرا و ارکین دولت متفق اللفظ والمعنی در حفظ و هوشیاری احوال ملک هستند و احدی از ارباب دولت طاقتی نیست که بر غربا و ضعفا دست تمرد و غلبه دراز سازد لاجرم جمعیت شیرازه رعایا و انتظام و انعقاد برایا و انضباط امورات سلطنت بنهج شایسته و طرز بایسته متصور است اگر بادشاه ملک ظالم و سفاک بود و درمیان ارکین سلطنت بی اتفاقی جلوه نمایش یابد هرچند که اسباب دولت و اقبال و کارخانجات ثروت و اجلال بدرجه کمال باشد فی الحال زوال پذیرد و اقبال آن ملک در وبال فایز شود و رعایا پایمال در رنج و نکال گردد و خللی کلی دران اقلیم جلوه اعلان پذیرد و فتنه و فساد از هر طرف مثل شعله آتش جلوه اشتعال سازد احوال ملک هندوستان شاهد اینمقال است در زمان سابق

ملک انگلیند بسیار در طول و عرض خورد بود و دیگر ملک فرنگ وسیع و فراخ جلوه نمایش میداشت و بادشاه ممالک بطریق راجگان طوایف الملوک بوده اوقات گذاری مینمودند بسبب بی اتفاقی یکدیگر بادشاه ڈنمارک وغیره بر ملک انگلیند تصرف و تسلط کما ینبغی بجلوه ظهور آوردند چنانچه عمارات عالی تیار و مرتب کرده بادشاه ڈنمارک شاهد حال است من بعد که قوم انگریزان سمو المکان متصرف شده بالاتفاق اقوام آبادی ممالک محروسه و معموری بلاد مقبوضه و رفاهیت خلایق منصه شهود جلوه فرموده بنابر انتظام مهام مالی و ملکی بادشاهی قوم ممالک متفق اللفظ والمعنی گشته چهار فریق بنابر آبادی مواضع مقرر و معین فرموده اند فرقه اول برای بندوبست امورات عدالت فرقه دوم متعهدی که نسق و نظام ملک و تحصیل مبالغ خزانه بخشی و داروغه و اهتمام اخراجات و صرف روبکارات بر ذمه الیشان واجب و متحتم است فرقه سیوم امیران و مشیران و مدبران امور مملکت که بر تمامی معقدمات مالی و ملکی مختار میباشند فرقه چهارم سرداران و رئیسان لشکر که حفاظت حدودات ملک و قلاع و مقرر و مامور کردن سپاه جنگی در خشکی و تری بر ذمه انها واجب و لازم است غرضیکه اینچهار فرقه در تمامی امورات مبالغ و نقدی و معامله اختیار کلی میدارند و بادشاه را سوای صلح و جنگ موافق مصلحت ارکین سلطنت امری دیگر نیست و در مهمای امور ملک و اجرای کاروبار او امر برگشات هیچ اختیار نباشد بلکه تغیر و تبدیل به صلاح شمرده بادشاه منحصر

به اختیار اقوام است. الحمد صاحبان عالیشان میفرمایند که بادشاه نگاهبان رعیت است برای حفاظت وحراست ملک وخلایق او را مقرر ومعین کرده ایم اگر شرائط رعیت پروری مع حفاظت ملک بجلوه ظهور آرد تمامی وضیع وشریف مطیع ومنقاد هستیم واگر بادشاه جفاکار وسفاک وغرض دوست وشهوت آثار وجهالت شعار ونادان وبیوقوف باشد ومقامات ملک را باحسن وجوه نفهمد تبدیل کردن بر ذمه همت والا واجب ومتحتم است وشخصی را که نیک نیت وعالی همت ودر شجاعت وعدالت وعفت و عقل وکیاست ودانائی وفهم مهتر مختار تصور فرمایند خواه از اولاد بادشاه خواه از اشراف واکابر بر طریق سرداری ونامداری بر اورنگ خلافت نشانند و او را واجب التعظیم دانسته مشار الیه فرمانبرداری بجا می آرند واز امرا وبموجب کنکالیش ومشوره آئین عدالت باتفاق قوم سر موی تخالف واجتناب نسازند اتفاقاً اگر بادشاه از روی تعصب یا تحکم بلا تجویز وصلاح قوم خلاف آئین بکسی از ادانی واسفل ومساکین وعاجز حکم کند آن شخص هم بادم جواب باصواب خواهد داد که نمیدانم تمالکم کس هستند کیستند واگر بادشاه از روی لیاقت وحیا پاسی بصلاح ومشورت وکلای عدالت بنا اجرای امری از امور حکم سازد واگرچه از امیران فخام باشند فی الحال در تقدیم آن سعادتمندی ومنافرت سرمدی بجا آرد وگاهی اجتناب واحتراز از احکام واوامر آن ننمایند ❊

آئین سلطنت - اگر بادشاه بقضای الهی جان بجان آفرین تفویض سازد پسر کلان بادشاه که بجمیع اوصاف متصف باشد بر سریر بادشاهی می نشانند در صورت از پسرانش هر کسی را که شایسته امور سلطنت ولایق اجرای خلافت بود اختیار نمایند واگر بادشاه لاولد بود شخصی دیگر از سلاطین ماضیه یا از خاندان اشراف واکابر عصر که متکفل مقدمات سلطانی ومتحمل بار خطیر خاقانی باشد اختیار نمایند واو را در خانه ای نشانند قسم واقسام مؤکده وعهد وپیمان مستحکمه بگیرند ودر آنروز جشن عالی آراسته سازند ووضیع وشریف اقوام حاضر شوند واگر آن بادشاه بعد مرور اوقات کثیر تغیر در پیمان ومواثیق ساخته از قسم اقسام برگردد وظلم وجفا وبد معاملگی شعار کند اراکین سلطنت باتفاق صلاح اقوام رئیس خلعت سلطنت را از و خلع سازند وقایم مقامش دیگری را که بزرگ و شورستانی بجای آفرین باشد بر تخت نشانند بنا بر آن بادشاه را غیر از نیک سلوک وخوش معاملگی ولطایف دلدهی باکابر دادن امری دیگر مرکوز ضمیر والا نظیر نبوده ووجهی من الوجوه خللی وفسادی در مقدمات بادشاهی بظهور نمی آید چنانچه استقرار ممالک محروسه وثبات اقالیم مقبوضه وشوکت وحشمت روز افزونی اقبال وتضاعف جاه وجلال وزیادتی دولت ومزید ثروت قوم انگریزان عالیشان بر دیگران

دلیلیست ساطع وحجتی هست لامع که از غایت عیان احتیاج بیان ندارد و دیگر طریق و آئین که صاحبان
عالیشان رونقی تمام و رواجی مالا کلام میدارد در تمامی اقالیم سبعه احسن و اولی و انسب و احری است چنانچه
در اقالیم دیگر بادشاهان ممالک خود در حق و ناحق مطابق مرضی خود می نمایند یعنی باعث خرابی ملک
و ویرانی رعیت هست قیاس باید ساخت که رسم و آئین صاحبان سموالمکان که باتفاق قوم معین است
گاهی فتنه و فساد و خونریزی و مردم آزاری درآن ملک راه نمی یابد و بمقتضای عقل معاش آئین
قصوری در بند و بست ممالک بظهور نمیرسد مگر از مشیت الهی که نوع انسان را ناگزیر است اگر از
قوه بفعل بمنصه اعلان رسد مجبوریست لیکن آدمی را در نسق و نظام امورات جزوی و کلی تدبیر شرط
است پس از هر یک بادشاهان اطراف و سلاطین اکناف که طریقه موافقت و طرز مؤالفت
و آئین حفظ و هوشیاری و رسم حزم است و خبرداری بجلوه ظهور آرد و از استحکام مبانی اتفاق گاهی
غبار ملال بر اذیال فیض اشتمالش نرسد. دولت همه ز اتفاق خیزد ٭ بی دولتی از نفاق خیزد ٭
دیده باید که صاحبان عالیشان در عهد عنایت عهد بدر دره صدف عنایات ایزد قدیر حضرت جهانگیر
که در رغز فیض پروری او گوشواره گوش خلایق است صاحبان سموالمکان در کلکته کوتهی بیوپار
درست و مرتب کنانیدند و بعد از آن از اتفاق و موافقت یکدگر در ممالک هندوستان که جهانگیر
عالم مشهور است و هم در سواد و بلاد هست و ولایات قبضه و تصرف خود بجلوه ظهور آوردند و من بعد
در هر روز و هر دم افزایش و ازدیاد میپذیرند این تمامی امورات و همگی مقدمات محض از اتفاق
یکدگر میباشد ٭

آئین حاکم و سپاه ملک و فوج و درجات سرداران - باید دانست که اولا درین قوم
شریف درجات سرداران است که هر یک سردار بمراتب و القاب و کار خدمت خود راسخ قدم
و ثابت دم میباشد و کار دیگر برا هرگز در خیال و نظر نیاورده در انجاح مقاصد و مطالب و منتهای
مرام و مآرب امورات خود هر دم و هر لحظه ساعی و سرگرم بود و گاهی لوازمات و اسباب آن از محو و منسی
نمیسازد و القاب هشت قسم هست و ماسوای آن بمصنف این کتاب مستطاب معلوم نیست اول
سارجن دویم ایجتین سیوم لفتنت چهارم کپتان پنجم میجر ششم کرنیل هفتم لارد هشتم دیوک نائب
بادشاه و هر یک از تفرق سه درجه دارد اول و اوسط و خورد که بعد اول و میانه بدرجه اعلی رسد
و در تدبیر خبرو آزمائی و جنگ آرائی و تعین سپاه و افواج ظفر امواج حکم عنایت شیم سردار
ذوالاقتدار خود بمنزله امر واجب الاتباع حق سبحانه و تعالی و تقدس تصور سازد و سرمو از آن تخالف

وتباعد وعدول ونقایه مد بجلوه اعلان نیارد و بر تقدیریکه از ارشاد و لازم الانقیاد آن سرکاره الانشراد
سجاوز نماید فی الحال بقتل یا بسزای سزاوار در کنار خود ملاحظه کند در کتاب عالی مآب صاحبان عالیشان
هرگز هر گز خطا و تقصیر اینچنین مخطی معاف و بخشش نیست که بر صفایح زلات و خطیات او قلم عفو
رقم کشیده آید و مکانات برای لشکر چهاونی لشکر جا بجا بکمال حصانت و رزانت و وسیع و فراخ جا بجا مقرر
و متعین است که سوار و پیاده بقواعد بندوق و توپ وغیره همیشه موافق آیین خود بقواعد
مشغول بوده باشد و همواره استعمال آن بجلوه اشتغال آرند مبادا در عدم استعمال این و رزش این
قواعد فتوری و قصوری راه یابد و در سواری و جلوداری و مقرر ساختن سرداران لطرسپاه
سرداران ممالک هندوستان و پنجاب بوجهی من الوجوه بظهور نمی آرند بلکه یک کس
بعد از آن دوازده کس از سوار و پیاده بر وفق درجه خود در جلو سرداران حاضر بوده احکام لشکر
بسر میبرند و هر وقت خبر هر یک در جنگ میگیرند هر کس که در میدان محاربه و مقاتله جست و چالاک
میدانند او را درجه زیاده میسازند و شخصی را که جبن و عدول لقصور مینمایند از سخنان بها درانه در نشیب
غرور شجاعت و جوانمردی می اندازند چنانچه پنجاه کس از سواران و پیاده خواهند بود که برای حراست
و نگاهبانی حویلی بادشاه همه وقت و هر حال موافق بهره خود هوشیاری شبانروزی میسازند
تمامی سرداران سپاه هنگام اشتعال نوایر جدال و قتال بعهده خودها حاضر بوده آماده و مستعد
صف پیکار و کارزار باشند و هنگام انطفاء شعله مقابله و مقاتله بکار و بار خانه داری و شغل بازی
و اطفال خودها اوقات بسر میبرند و روز یکشنبه بنا بر سلام و مجرای بادشاه شرفیاب میشوند
لیکن از ارشاد بادشاه بیرون نیستند و هیچکس را یارای و طاقت بیرون و خارج شدن از
انگلیشیه مرتسم بر صفحه خاطر عاطر نباشد و اگر فجاءة و ناگهان صف کارزار آراسته و پیراسته گردد
از تمامی قلمرو متوسلان باصفا در طرفة العین حاضر گردیده غازه سرفروی بر چهره شجاعت
بهره می افروزند و به مجرد اشتهار خبر جدال و قتال بدون طلب تمامی سرداران وغیره آماده
پیکار و مستعد کارزار شوند و احیاناً در آن هنگام محاربه و مجادله اگر احدی از شامت اغفال گشته
اشتمال از جاده اطاعت و انقیاد و دایره صدق و سداد احکام بادشاه قدم بیرون نهد
اگرچه از امرای عالی تبار بوده باشد از خدمت مأموره تغیر و تبدل شود و بسزای سزاوار
فایز گردد و از تمامی رئیسان و دو الامکان کسی را مقدور شفاعت خطیات و زلالیش نباشد تا به
فتنه و فساد چه رسد که باعانت او همپا کند و شریک کار او تواند شد درینصورت تا هم بادشاه

نوع مرضی وزرا و امرا میباشد و وزرا و امرا ایشم در اطاعت و انقیاد ایشان بجان می کوشند از اینجا
اقبال لا یزال انگریزان عالیشان که در ترقی و تصعید مدارج اقبال و افزایش و تصاعد
اجلال است گاهی تخالف درین قوم واقع نشده لهذا یوما فیوما تمامی ممالک و اقالیم در حوزه
تصرف و اقتدار ایشان می در آیند

آیین نشست و برخاست بادشاه وغیره در عدالت و بند و بست امورات

سلطنت چهار کس از ادنی و اعلی و اوسط که به امانت و راستی و فراست و مزید فهم و کیاست موصوف
و بصفات حمیده متصف و باخلاق پسندیده باشند باتفاق قوم انگریزان عالیشان تجویز و تدبیر
نموده ارباب عدالت تعیین و مقرر کرده اند و شخصی که پیشوا و نایب بادشاه باشد او را بخطاب
لارد مخاطب میکنند و نشست هر یک در خانه عدالت که او را بزبان انگریزی پارلیمنت گویند
درجه بدرجه مقرر است و پیش خانه عدالت بسیار وسیع و فراخ و در سقف آن بجای چوب
همه از سنگ درست و ثابت کرده اند و این دالان برای عوام الناس و ادنی و فرومایه
مقرر است و خانه عدالت که در آن ارباب عدالت نشینند از دالان سابق مقدار چند قدم بلند است
و دروازه علیحده وار د محاذی آن دالان میباشد که بر چند زینه پایه درست و مهیا کرده اند پس اگر
از مردم رعیت رئیس قوم یا وسیه بوده باشد بر زینه اول فروتر نشیند و کسانیکه از قوم علما و شرفا
و کپتان و میجر و کرنل و جنرل باشند یک پایه زینه از آن بالاتر اقامت سازند و لارد که نایب بادشاه
است یک زینه پایه دیگر در ترقی نشیند و از همه اعلی تر یک زینه جای نشستن بادشاه هر کرسی کلان
که از مخمل سرخ کار چوبی و زردوزی ساخته اند مقرر است و لباس بادشاه چه کرتی و چه کلاه از پشم
ولایت است و وجهی من الوجوه تفاوت نیست لیکن کلاه بادشاه هنگام جلوس عدالت بجلال
متلالی و محلی بدر و غرر و لعل عالی میباشد که سوای بادشاه هیچکس از امرای و وزرای قدرت و مجال
نیست که کلاه چنین بر سر تواند نهاد و این کلاه مخصوص به دربار عام و جای عدالت است و هنگام گلزار
است و همیشه کلاه بادشاه بطور عوام الناس میباشد و سواری بادشاه بر گاڑی کلان است که
هشت اسپ یکرنگ به گاڑی می بندند و در هفته دو روز برای عدالت مقرر است و سواری بادشاه
درین دو روز بصورت اعلی میشود و شان و تجمل بادشاه در سواری چنانست که بقدر پنجاه سوار چتری
بردار و همین قدر نشان بردار و پانزده کس سازنده های رباب و بربط و عود و چنگ وغیره و بوق
و صدای خوش و آهنگ و آواز دلکش سازنده ها نوازان و سماع خوانان همراه سواری نواب میباشند

وده کس خدمتگار عقب گاڈی میروند و بر گاڈی علامت اسد و شیر درست کرده اند و این نشان مخصوص
برای بادشاه است دیگرے این علامت را نمیسازد و درمیان شهر بعضی اوقات و وقت شب ابر
تفحص بعضی احوال و تجسس برخی مقدمات بادشاه تن تنها پیاده کوچه بکوچه و شوق بشوق سیر و
تفرج مینماید و امرای و وزرا هم همین عادت پسندیده خوی حمیده میدارند و این افعال را کسر
شان و شوکت و نقصان جاه و صولت نمیدانند بلکه عین هنر و صواب میپندارند آنچه تعلق امور
عدالت که از مقدمات مالی و ملکی بوده باشد بیست چهار کس سابقه ارباب عدالت بمیزان تحقیق و
کیاست و قسطاس تدقیق و فراست سنجیده درجه بدرجه بر کاغذ تجویزنامه مرقوم قلم فصاحت
رقم نموده و دستخط کرده از نظر فیض اثر بادشاه بگذرانند و بادشاه بعد از ملاحظه و تدبیر بعقل و دوراندیشی
از صلاح و مشورۀ هر کدام از بیست چهار که مطبوع سازد دستخط بران نوشته اش فرماید اگرچه بادشاه
را در قتل کسی قدرت و مجال نیست لیکن در جانبخشی مختار است بدینطریق که اگر احدی از امرا و وزرا
و ارکان و شرفا و حکما و علما معروف و مشهور الناس که در تمامی عمر کارهای صواب و نیک
کرده باشد و بحسب قضا و سرنوشت ازلی بمقتضای بشریت حرکت ناشایسته و امری ناپسندیده
ازو ظاهر شود و اگر بادشاه نظر بر قدیم الخدمتی و لیاقت عمل و علم و فضل و کمالش کرده جانبخشی
او بظهور آرد ارباب عدالت از قتل او فی الحال موافق صلاح وقت دست بردار میشوند و اگر بادشاه
بی تجویز و صلاح و تدبیر و مصلحت ارباب عدالت بقتل کسی فرماید ارباب عدالت بادشاه را
درین باب هیچ ظاهر نسازند لیکن آن شخص قاتل را العوض مقتول بقصاص قرار واقعی رسانند
هر چند قاتلان اظهار نمایند که ما نوکر و متوسل بادشاه ایم بموجب حکم بادشاه بر قتل کسی اقدام کرده
ایم درین باب هیچ تقصیر نیست اهلکاران عدالت باورد اعتبار نسازند و گویند که بادشاه بدون
صلاح ارباب عدالت جرأت و دلیری ساخته است غرض که امر عدالت بر تمامی احکام سلطنت
غالب و متولی میباشد و تمامی مردمان ولایت بر تبعیت احکام عدالت متفق اللفظ و المعنی هستند
و علم عدالت را فرض کلی میدانند این بیست چهار کس که ارباب عدالت میباشند بعد از سنه سال
ایشان را تغیر و تبدل سازند و دیگر آنرا که بحلیه فراست و دانش و زیور کیاست و بینش مزین
و آراسته باشند قائم و متعین فرمایند که مبادا اوشان بنابر قدامت و دریافت احوال ملک
هر یک از رعایا و غیره طرفداری و جانبداری احدی من الاحاد سازند چنانچه در عدالت بطرز
سابقه رشوت خوار و مرتشی را دخلی نیست هر که رشوت خورد و بار دیگر ظاهر شود و لبسزای خود واقعی

فایز گردد خانمان ضبط شود بنا بر سزای وعبرت دیگران اینقدر همراه او بظهور می آرند و هرگاه
بسبب اتفاق جلوس باد شاه نو بجلوه اعلان آید یا کدام کار نو تجدید خواهند که منصب شهرو دانند
دستور آن برینوجه و آئین است که حکمنامه عدالت مرقوم قلم عنایت رقم نموده در شهر او قریه
و قصبات ممالک مقبوضه و اقالیم مفوضه و دیگر وزر روانه سازند و از هرجای صدر دو کس یکی از اشراف
و دویمی از اخلاف طلبدارند و تاریخ ورود عدالت در حکم بنگارند که در فلان تاریخ در روز باتفاق
قوم روز عدالت مقرر شده تمامی دو دو کس از هرجا در صحن قد العین حاضر شوند پس قوم انگریزان
عالیشان که احکام عدالت را مانند وحی آسمانی تخیل و تصور میسازند بروز مرقوم بسر و چشم حاضر میشوند اگر
دو کس لایق مسند او ارسلطنت باشند و در قوم اختلاف واقع است که یک طایفه در دل خود خیال
میسازد که باد شاه ما این باشد و قوم دیگر میخواهد که شخص دویم مسلط و غالب گردد در این حال انفصال
اینقدر به نظر مقرر است که وضیع و شریف و صغیر و کبیر مردم نواحی و اطراف و اکناف ولایت
فرنگستان چه اشراف و دهقان بقطار در رویه قایم سازند یکی از ارباب عدالت باتفاق قوم
اسم و خطاب اندو کس که مستحق خلافت اند مر قوم ساخته از یک سر مردم تا قطار آخرین باواز بلند
رفته گذاهر مینماید که حکم عدالت بالاتفاق قوم که هر که از بند و اختیار باشد نامش اصغا نموده دست
بر داشته قبول سازد و هر که را رغبت و میل بر دیگری باشد بر حال خود بوده خاموش شود بعد از آن
شمار و اعداد او نمایند که دست برداشته چند عدد است و آنانکه بحال خود بی بر داشتن دست نیز افتاده از
چند عدد میباشند پس بطرحی که از اقوام و اعداد مردم بیشتر و زیاده باشند بران عمل اقدام مینمایند
تا که در شمار و حساب یک کس زیاده بود او باد شاه شمارند و همچنین در سر مقدمات مالی و ملکی نیز
همین بجا آرند و عمل کنند و اگر ارباب عدالت و کار پردازان باد شاهی سوای معمول مقرری محصول
چیزی اضافه نمایند اگر بقدر رد و فلوس هم باشد بدون رضامندی و اتفاق قوم و آئین سابقه
بوجهی من الوجوه اجرای آن صورت نمی بندد ✚

آئین دیر کشیدن جنگ - اگر بسبب اتفاق معامله دنیوی هنگامه کارزار بمدت دراز
کشد و خزانه بنحو شایسته و طرز بایسته صرف افواج ظفر امواج وغیره لوازمات محاربه و مقاتله
گردد و غنیم در صف پیکار متقابل و مجادل باشد درانحال بضرورت وقت منعمان و دولتمندان
شهر و اطراف را در عدالت طلبیده از ایشان استطلاب و استمداد مبالغ بطریق سود بجلوه ظهور
آرند و وعده مستحکم شفقه ظهور بخشند که بعد از انطفای شعله مقاتله و وقت امنیت و آسودگی رعایا و برایا از

آمدنی ممالک محروسه عاید و واصل خواهد شد و تا ادای زر اصلی سود آن شهر بشهر و ماه بماه حواله
بیازند و درآن حال تمام اقوام صرافان و تاجران و سوداگران و زرداران و سرداران اتفاق
سازند که اگر از مساعدت و نقصان مبالغ بادشاهی تاب مقاومت و مقابله در بادشاه نخواهد ماند
ملک و مال بتصرف و غلبه غنیم لئیم خواهد رسید و عمارت ننگ تمامی خراب و ذلیل خواهد شد
و تمامی اثواب و اسباب و زیورات و مبالغ در ید اقتدارش خواهند رسید پس درینوقت
بالضرورت استعانت بادشاه در دادن مبالغ باید ساخت پس هرکس که بقدر یک لکهه روپیه
نقد در خانه موجود و مهیا دارد نصفی ازان پنجاه هزار روپیه وام بقدر حیثیت بادشاه بدهد و سود آن
ماه بماه بگیرد و درینصورت ملک و مال بسلامت از آفات مصئون و مامون میشود و بعد رفع
فتنه و فساد جنگ و جدال از آمدنی ملک بمرور ایام زر قرضه بوصول میرسد و نقصان و
خسارت احدی من الاحاد نشود بلکه نفعی و منفعتی هریک درباب اخذ سود حاصل میگردد و نام
نیک از قوم متمولان و دولتمندان ظاهر شود +

آئین رسوم غلامی و آزادی — رسم غلامی و خواجگی و مملوکی و مالکی در ملک فرنگستان
نیست بلکه صغیر و کبیر و نقیر و قطمیر خود را آزاد میگویند برخلاف ممالک دیگر هندوستان که بنام
غلامی اعزاز و افتخار میسازند بلکه در ولایت انگلند امرا و وزرا و تمامی ارکین سلطنت و
خلافت از نام نوکری و توسل هم عار تمام دارند و ظاهر میسازند که تعظیم و بزرگی سلطان محض
برای نام هست زیرا که بند و بست امورات و نسق و نظام معاملات مالی و ملکی و انصرام امورات
دنیوی و انفصال مقدمات صوری و معنوی سوای بادشاه بیچاره ظهور نمی آید لاجرم بنا بر
سرداری و ریاست بر خود مقرر و معین کرده ایم و تمامی امورات مرجوعه ممالک محروسه
بنفس نفیس خودها سرانجام و انصرام پذیر گردانیده میباشیم و تنخواه درو جه صرف معیشت باحتیاج
بنحو شایسته میگیریم و برای نسق و نظام و بند و بست اجرای عدالت که باعث آسودگی حال
و موجب رفاه بال است چندکس را مقرر نموده بالطاعت و انقیاد امر ارباب عدالت ربقه
فرمانبرداری در رقبه جان نیاز نشان انداخته ایم و باهمی اقوام در صف کارزار در معرکه
پیکار بسبب حراست ننگ و ناموس داد جلادت و شجاعت داده صرفه زر و مال نمیسازیم و اگر
نه ما غلام کسی نیستیم و اطلاق نام غلامی و خواجگی و نوکری برخود نهادن محال تصور مینمایند لیکن در
تقدیم ادب و آداب و پاس قواعد تسلیمات و کورنشات دقیقه از دقایق فروگذاشت نمی سازند

واحترام وتعظیم امر و نواهی بادشاه و سرداران خود که مطابق آیین بوده باشد سر مو تخلف و تغافل ننمایند و همچنین سلطان آن ملک راز دیاد قدر و مرتبه و ترقی منزلت و رتبه هر یک از آحاد الناس بر ذمه همت خود واجب و متحتم دانسته در افزایش هر یک توجه موجه مصروف میدارد و بادشاه در اجرای و امضای امورات بنرمی و رفق و اطمینان و تسلی و خاطرداری هر یک کوشد و هنگام دربار عام تاج از سر برداشته تا مدر او قات ایستاده و قایم باشد و مجراییان نیز کلاه از سر دور کرده و سر نگون نموده و یک زانو بر زمین نهاده و پشت خم ساخته بطریق رکوع سلام عرض سازند و بعد سلام مجراییان بادشاه بر کرسی زرنگار و مرصع کار بجلوس میمنت مانوس فرماید و شهزادگان و برادران بادشاه یمین و یسار بر کرسی ها خورد بنشینند و بعضی امرای عظام را نیز کرسی عطا شود اما دور تر اقامت سازند و باقی امرایان و سرداران و جرنیل و کرنیل و لارڈ بر حسب المراتب دور و نزدیک ایستاده باشند •

آیین پیش آمدن جنگ - اگر بادشاه خواهد که قومی را بجنگ و پیکار مخالف ناهنجار مامور و تعیین سازد تمامی رئیسان را طلب فرماید و خود قیام نموده پیش مجلس ایستاده و کلاه از سر دور کرده باواز بلند احکام عالی بیان سازد که درینوقت ضرورةً مهمی بظهور رسیده اگر شما کمر همت چست بسته مهم را بانجام رسانند هر آیینه موجب حراست و نگاهبانی ممالک محروسه و نام آوری قوم خواهد شد بمجرد استماع این سخن تمامی سرداران شرایط تسلیمات بتقدیم رسانیده عرض نمایند که ما بندهاے در مسلک مستقیم عبودیت و منهج قدیم فدویت ثابت قدم و راسخ دم میباشیم در انهدام بنیان مخالفان و انعدام اساس معاندان سعی بیشمار و کوشش بسیار بمنصهٔ ظهور خواهیم آورد و از عنایات بیغایات او تعالی و اقبال عدو بال بادشاه را نتیجهٔ فتح و فیروزی از مهب افضال ایزد متعال خواهد رسید. اگر بادشاه از روی تحکم بادشاهانه امر فرماید که بر هنگامهٔ کارزار رفته نبرد آرائے کنند پس تمامی سرداران جواب باصواب دهند که ما بندهای زر خرید و غلام هستیم که مطابق فرموده عمل سازیم پس تمامی کارها بتدریج و اطمینان قلوب بظهور میرسند •

آیین افواج بادشاه - فوج بادشاهی بکمال استحکام و استقلال در جاهای مقرری چهاونی دارند و روزانه و شبانه موافق آیین خودها در چوکی و پهره سرگرم بوده دقیقه از دقایق حزم و احتیاط و حراست و حفاظت نامرعی نمیگذارند و سوار و پیاده که بقد بالا و تنومند و قوی هیکل و صورت و ترکیب اعضا پسندیده و وجیه بوده باشد انتخاب نموده و بحلیه شمایل اخلاق حمیده و زیور خصایل و سیرت سعیده

مجلے وبدہ لوکر و متوسل میسازند ولی ازآن ملبوسات سرخ وبرگزیدہ یکرنگ پیراستہ بانواع انواع
قواعد وقوانین محاربہ ومجادلہ چنانچہ فیما بین انگریزان عالیشان معروف است پیراستہ گردانیدہ
یکیک اسپان صبارفتار برنگ سیاہ ومشکی وسفید وکمیت وسمندہ وغیرہ جابجا رسالداران
کمینہ گان را وقت معاینہ قواعد آنہا سروری کافی وبہبودی وافی واحتظاظ متوافرہ والتذاذ متکاثرہ
حاصل گردد چنانچہ دو مرتبہ مصنف کتاب تنگرفنامہ نوادرات وعجائبات مشاہدہ نمودہ آمدہ غرض
ایکلام ضمنیت ارتسام اینست سواران اسپان خاصہ جناب شاہی کہ میباشند وجہ خوراک وپوشاک
وغیرہ از سرکار عالیہ بادشاہ بدست می آرند وسوای آن بیست روپیہ درماہ ہریک مقرر و
معین است ودرماہ بلا فرصت ووقت ہنگام طلوع ماہ نو بدست می آرند در نوبت اول جنگ
فرانسیس یک لکھہ پنجاہ ہزار سوار وہشتاد ہزار پیادہ ہمراہ بادشاہ انگلینڈ بروقت ظہور رسیدہ است و
ہنگام رفتن جہ یو ڈرات یکصد وپنجاہ جہاز جنگی خورد وکلان بنا بر جنگ آزمائی تیار ومرتب بودند
از آنجملہ دو جہاز بنام بادشاہ میگویند کہ یکصد وہشتاد ضرب توپ بران نہادہ اند وتعریف مضبوطی
وتوصیف استحکامی جہازات جنگی خارج از دائرہ بیان است کہ احدی از صاحبان عالیشان امیر ومحصل
نیست وقوم انگریزان سموالمکان در محاربہ ومقاتلہ جہاز غازہ شہرت از تمامی اقوام برعارض ننگ
ناموس خود می افروزند وسن بعد کہ ممالک کثیر واقالیم خطیر در ید اقتدار وتصرف صاحبان عالیشان
وآمدہ اند بالفعل جہاز جنگی تیار ومرتب کنانیدہ اند وآنچنان کثرت جہازات وبسیاری آلات محاربات
واسباب جنگ ومقابلہ وافواج مکمل ومسلح باتفاق یکدیگر در اطراف واکناف ولایت انگلینڈ جابجا
ظہور میدارد کہ کسی را از فرانسیس وغیرہ قدرت ومجال نیست کہ بارادہ تسخیر آن ولایت پردازد وہمیشہ
مستمرہ کہ در وقت جنگ وجدال تمامی جہاز جنگی باتیاری ساز واسباب محاربہ مستعد وبیکار باشند
وہنگام آشتی وصلح در جاہای محفوظ خود با احتیاط تمام فرود گردانند درین قوم شریف آنچنان اتفاق
وموالفت میباشد کہ حاجت تحریر نباشد +

آئین جنگ صاحبان عالیشان - آئین جنگ صاحبان عالیشان چنان است کہ ہرگاہ معرکہ
جدال وقتال روبکار آید دنا حریف خود را مطلع وآگاہ گردانند کہ در فلان روز وتاریخ صف کارزار
آراستہ خواہد شد وشیران بیشہ دغا ودلاوران معرکہ کہ میدان شجاعت وبہادری خواہند داد باید
کہ شما ہم در عرصہ کارزار محاربہ ومقاتلہ تیار ومستعد شوند این معنی دلیلست قاطع وحجتی است ساطع بر معنی
کہ مخالف در دل خود ہراسان گردد وتاب مقابلہ در خود ندیدہ راہ اطاعت وانقیاد در رقیہ جان بجو

نشان اندازد و کسانیکه از سرداران لشکر تمرد و غا اختن صلاح دارند و بهر آمیختن متفق اللفظ و المعنی
نباشند از اصغای خبر مجادله از تمامی افواج اجتناب و احتراز ساخته در سلک متوسلان صاحبان
عالیشان منسلک شوند اگرچه تمرد سرداران را در ولایت صاحبان عالیشان عزتی و افتخاری نیست
لیکن بنابر پاس بعضی امورات ریاست جز تنقیه و اخراج ایشان قرار واقعی نگیرند و اگر احیاناً کسی راه
فریب و دغابازی و مکر و حیله سازی بیخبر و بی اطلاع با جهازات حرب مستعد کارزار گردد بنام
دغابازی و نامردی مشهور آفاق گردد و اگر احدی بیخبر فی الفور جاده پیمای قتال و جدال شود صاحبان
عالیشان که اخبار نویس در هر ملک خصوص در اقالیم معاندان و مخاصمان فرستاده اند بمجرد استماع
روانگی افواج طرف ثانی مستعد بهر پیکار و کارزار شوند چنانچه منقول است که فیما بین بادشاه
فرنگیان عالیشان و فرانسیس آتش جدال و قتال روشن و افروخته گردید تا چند نوبت در
جهازات نایره جدال و قتال تابان گشت و هیچ کس را هزیمت فاحش دست بهم نداد آخر الامر
بادشاه فرانس بضرورة وقت صلح داشتی نموده در ملک خود رفته و جهازات جنگی بکمال
متانت و استحکام تیار ساخته با امیران خود مشوره و صلاح کرد که با فرنگیان در میدان مقابله
مقابل شدن و هزیمت دادن بسیار متعذر و ناممکن است اگر بیخبر و بی اطلاع ایشان روانه گردیده
داد جلادت و بهادری داده آید بسیار احسن و اولی است که فرنگیان از انبساط شیرازه سلوک
و صفائی غافل و ذاهل خواهند بود و درینوقت عروس مدعا بر کرسی الضرام مطالب بنحو بهترین آیین
دلگزین جلوس خواهد ساخت بنابران بادشاه فرانس بدغاکاری و بیخبری با جهازات جنگ
مستعد مقابله و مجادله گشته روانه گردید بادشاه از روی اخبار حقیقت کار آگاه شده در عرصه
سرعت و شتابی قریب هشت منزل جهاز نو سوای سابق تیار و مرتب گردانیده و اسباب پیکار و
آلات کارزار درست و مهیا نموده و خاطر از جمیع ابواب فراهم کرده ببادشاه فرانس نامه بهمین مضمون
مرقوم ساخت که بی اطلاع یکدیگر تیاری جنگ و جدال ساختن مقرون صلاح صاحبان عالیشان
نیست شاید موافق عقل صواب اندیش امیران اراده فتح صلاح مرکوز خاطر میباشد بادشاه فرانس
نهایت پریشان و نادم گردیده در جواب آن تعلیم آورده که فیما بین شیرازه دوستی و اتحاد
منعقد و مضبوط و عزیمت جنگ و جدال هرگز مرتسم ضمیر منیر نیست المکاران جهازات را مرمت و درست
کرده باشند دیده باید که در شنیدن اخبار تصمیم رفع فتنه و فساد گردیده لهذا بزرگان روزگار
گفته اند که سخن شنیدن هیچ دولتیست و مراد از سخن اخبار صدق راستست +

آئین خزانه و مالگذاری - رسم و آئین خزانه و مالگذاری سرداران ولایت اینست که ایشان
پاس حرمت خود را از تجاران و مهاجنان و سوداگران و خزانه مقرری بجهت طلب پیاده و رکیبال
بر وقت سوای مطالبه موافق آئین خود حواله میسازند و زمینداران بحضور پادشاه طلب نمیکردند و
غیر از ادای وجه مقرری سرکار سرخیری رسوم نانکاری و زمینداری و ابواب حواله نمی نمایند و اگر
حاکم سوای محصول مقرری بدون مرضی رعایا چیزی درخواست نماید رعایا به مقابله و مجادله پردازند
هرچند زمینداران را استعداد و طاقت مقابله مشکل و محالست لیکن دست از تردد و زراعت و
کشت کار باز میدارند از بسکه زمین لایق زراعت خراب و بنجر گردد و محصولات سایر و اجناس
خشکی و تری از نسبت دیگر ملکها زیاده است و سوای آن آمدنی ابواب و خانه شماری بعدد
دروازهای حویلی و سقفهای و کوشکها و غیره مثل کاذی و رهره بر خزانه مقرر است و تمام
آمدنی خزانه انگلند بیست و پنج کرور روپیه مقرر است از آنجمله پنجاه لکه روپیه از آمدنی مال باشد
و باقی تمام آمدنی سایرات است و اخراجات جنگ و کارزار صاحبان عالیشان بسیار است
در ایام سابق که فیما بین فراسیسیان و انگریزان سمو المکان خرچ و اخراجات شده بود دیگی یکصد و
سی و نه کرور و هفده لکه هژده هزار هشتصد و هفت روپیه بصرف در آمده و بقدر دو کرور پنجاه لکه روپیه
از دولتمندان ولایت قرض حسنه موافق آئین گرفته بودند باقی آمدنی خزانه خشکی [illegible]
آئین ضبط و ربط عدالت - نسق و نظام امورات عدالت چنان است که در مقدمات مالی
و ملکی مدعی و مدعی الیه هر دو رجوع در عدالت کرده وکیل اختیار سازند و قضایای تا ماه و سال طوالت
و مدت دراز کشد و هر دو کس در صرف وکیل عدالت مبلغ کثیر بنحو شایسته خرچ سازند و آخر الامر
هر کس در دعوی ملزم و کاذب شود خرچ طرفثانی هم ذمه اوست چنانچه در کلکته هم اینچنین رواج
یافته است و در اثبات حق و رفع نالش و داد دهی و لو خواه ذمه یا درستی فریادی یا سخاطر
در رویت احدی من الاحاد منظور نظر فرست اثر صاحبان عالیشان نیست پس رشوت و نذر را چه
دخلی میباشد و اگر احدی لطف دادن نذرانه درمیان آرد اگرچه صاحب الحق بوده باشد او را
در دعوی کاذب ساخته بسزای لایق رسانند که موجب عبرت دیگران بوده باشد و اگر امیری
یا بادشاهزاده از میان کشت کار سوار بگذرد و زراعت تلف و پایمال حوافر خیول گردد و
اگر از رعایا کسی نالش و فریاد اینقدر بعدالت رجوع سازد وجه خسارت و زیان زراعت موافق
حساب و آئین خود بطریق مضاعف حواله کنانند و دیگر سرکار هم جریمانه سنگین بگیرند که دیگران

باردیگر چنین کار ناشایسته نسازند درینصورت غرض اہل عدالت انست کہ زبردست زیردست را آزار ندہد وغنی فقیر را نیازارد *

عدالت خون — در مقدمہ خون اگر کسی اتہام یک لکہہ روپیہ جرمانہ بدہد منظور نیست چراکہ ارباب عدالت قاتل را القصاص رسانند و جرمانہ و معاوضہ اصلا نخواہند و ہرگز معاف نکنند لیکن در انہدام بنیان ربانی واقع امر صنع صمدانی یعنی قتل آدمی لحاظ تمام میدارند لاجرم چندی بلطائف الحیل باز دارند چنانچہ اگر کسی بتقصیر خون اسیر پنجہ تقدیر شدہ دستگیر گردد و بحالت بازپرس بجنون اقرار کند ارباب عدالت بتجاہل آمدہ او را مجنون و دیوانہ خیال و تصور ساختہ چندی محبوس و اسیر دارند و اگر سہ کرت ہمچنان مقر شود و پیمانہ حیاتش لبریز گردد او را القصاص رسانند و اگر از راہ فراست و دانائی ہوشیار شدہ و سخن فہمیدہ انکار کند بر مدعی اثبات درخواست سازند و مدتی دراز بلطائف الحیل ولیت و لعل بسر برند و درینمدت ممتد اگر مدعی راضی شود یا در وسط محکمہ عدالت مدعی احضار نگردد درانوقت درخواست نمایند کہ مدعی حاضر نیست درینوقت خونی را از قید خلاص و رستگار سازند و سزای دزدان بر کمی و بیشی مال موقوف نیست چہ اگر دزد عزیمت دزدی میکند ہر قدر کہ بدستش می آید بگیرد و از طرف خود چیزی باقی نمیگذارد و در ولایت فرنگستان دزدان نقب زن و راہزن و کیسہ بر بسیار است و رسم مردمان ولایت چنین است کہ مبالغ و اشرفی و فلوس و ریزگی طلا و نقرہ و گہڑی جواہرات ہمیشہ در کیسہ و جیب خود میدارند بلکہ خالی دست سوای زر گرفتن نقد جائی روانہ نمیشوند و بعضی اوقات در میان سیر و تماشا کہ اژدحام عوام الناس زیادہ از قیاس میشود در اثنای طریق و عین فراہمی خلائق اگر کیسہ بر دست در جیب کسی انداختہ بسرعت و شتابی بجیب و کیسہ خود اندازد کسی او را مانع نمیگردد و اگر ہنگام انداختن دست مالک جنس دزد را بگیرد فی الحال دزد بقتل مامور شود و مال بصاحب مال برسد و اگر دزد دست از کیسہ بیرون نمودہ است و در دست خود دارد مالک جنس را ہیچ قدرتی و مجالی نیست کہ او را بگیرد و سارق ظاہر سازد و اگر دزد بگوید در انوقت سارق در عدالت صاحبان عالیشان نالش کند آنصاحب مال فی الحال محبوس گردد و بعد از ان جرمانہ ناحق حاصل سازد و در ولایت فرنگستان دزد و قطاع الطریق و راہزن و قزاق سوار اسپ اند کہ شعار او شان راہزنی است و اکثر دولتمندان کہ مال و دولت خاندان بسیار عشرت خرچ کردہ بحالت تباہ و مفلسی رسیدہ از جہت وجوہی روزگار و کسب و پیشہ عار تمام دارند

لاجرم با دزدان اوقات بسر می برند و سر راه در میان وادی دشوار گذار که نشان آبادی چپ و راست
نباشد در گوشه کمین گاه اقامت سازند و هر گاه ملاحظه نمایند که گاڑی سواری از راه دور میرسد نزدیک
گاڑی بتعجیل تمام بر اسپان صبا رفتار رسیده تمام مال و اسباب گاڑی غصب کرده میگیرند۔

عدالت زنا و آئین آن۔ در مقدمه زنا چنان رسم و آئین است که اگر مردی با زنی بزبردستی
و میلان خاطر خود بتمردی و سینه زوری صحبت نماید و آن زن بعدالت رجوع کرده نالش سازد
زانی متمرد مقتول سازند و اگر زن و مرد بخوشی خاطر یکدیگر و رضا و رغبت جانبین مباشرت نمایند
ارباب عدالت مواخذه و مزاحم نشوند که موافق اتحاد قلوب یکدیگر جواز دارند و لیکن در صورت رضای
جانبین هم آشکارا و ظاهر نیست و در پرده اخفا مردمان بافعال خود مختار اند و بارتکاب فعل قبیح هرچه
خواهند بکنند محتسب اندرون خانه چه کاره، و کوتوال ولایت را قدرتی و طاقتی نیست که بر گفته کسی معنوی
و اتهام کسی مخلی احدی را بگیرد و اگر در اقوام شریف النسب اگر با وجود رضامندی فیما بین چنین فعل
ظاهر شود و در میان مردمان و در و نزدیک اشتهاری یابد در محفل اناث پارسا و عفیفه
خجل و شرمگین گردد و مطعون و ملعون خاص و عام گردد و زنان قبایل اشراف روی او را گاهی
ملاحظه ننمایند و از مجالس خود خارج و بیرون سازند. دیگر آئین عدالت در زنا چنین است که اگر مردی
بزن خود یا دیگری از اقربای و قریب جوار مردی تحت و فوق ملاحظه نماید اگر در همان حالت اتصال
و جماع کار آنهر دو بضرب شمشیر خونریز یا سوای آن تمام گرداند در عدالت درست و مستحق است
و اگر سلاح در دست نداشته باشد و تا آوردن حربه آنهر دو زانی و زانیه از یکدیگر جدا شوند و انکار سازند
کسی نمی تواند که بکشد و بقصاص فایز سازد و اگر در عدالت فریاد می آید بغیر از سه کس گواه عدالت
منش انصاف شعار دعوی او صادق و راست نگردد و شخصی پادری قوم فرانسیس ترجمه کتاب
انجیل بحضور بادشاه حق آگاه اکبر بادشاه گذرانیده بود و دران ترجمه این روایت مرقوم ساخته که
علمای یهود بنابر الزام حضرت روح الله عیسی علیه السلام زن زانیه در خدمتش آوردند و سوالی مشکل
در دل خود نمودند که اگر آنحضرت در حق زن زانیه امر قتل فرماید خواهیم گفت که شما همه مردم را به مهربانی
و عطوفت و ترحم و فیض و کرم هدایت و امر میفرمائید و خود بر خلاف آن امر میفرمائید و این معنی خلاف
عادت است که قول و فعل نزدیک نیست و اگر حکم بعفو و بخشش کرد میگوییم که سایر حلال و حرام درین صورت
از میان عالم برخواست و در هم کتاب عدالت از جهان فانی رفت حاصل کلام آنکه چند کس متفق اللفظ
آن زانیه را در خدمت جناب موصوف برده خطاب کردند که در حق این زانیه چه امر میفرمائید. و آنحضرت

در آنوقت درمیان حویلی بر زمین سرنگون اجابت حمایت اساس میداشتند جواب فرمودند که درحق این آیه حکم رجم منصوص و متیقن است اما اول کسی سنگ بردارد و بزند که از ابتدای عمر تا یوم الحال مرتکب معصیت و عصیان نشده باشد و بانگشت مبارک خود چیزی بر زمین مرقوم فرمودند آن مردمان بی حیثیت که بگرد آنحضرت ایستاده بودند هر یک را نظر بر خطوط مرقومه افتاد به قدرت قادر مطلق و اعجاز پیغمبر برحق هر شخصی که در عمر خود هر گناهی که کرده بود بی کم و کاست از آن خطوط برخوانده و شرمسار و خجل گشته از آن حویلی روانه شد و آن زانیه ایستاده ماند پس آنحضرت بسوی آن زن توجه موجه معروف فرموده استفسار فرمودند که آنهمه مردم کجا روانه شدند و درحق تو چه ظاهر ساختند زانیه بزبان آورد که تمامی مردمان ازینجا بیرون رفتند و درحق من چیزی نگفتند حضرت فرمودند که باید توبه بکنی که مرتکب چنین فعل شنیع در زمان استقبال نشوی آن زن شرمسار و خجل گردیده بیرون رفت *

آئین شجاعت و اطاعت بادشاه - انگریزان عالیشان در شجاعت و مردانگی و تدبیر و فرزانگی و علوهمتی و سموهمتی مشهور الآفاق میباشند و تمامی افواج ظفر امواج را اطاعت و فرمانبرداری سالار ذو الاقتدار لشکر فیروزی پیکر بمنزله فرمان داور جهان آفرین است و آنکه از حکم سردار خود سرمو تجاوز و تفاوت بسازد فی الفور مقتول گردد یا بسزای لائق رسیده برطرف شود و باز بعلم بنا بر بدنامی او را اسجال و برقرار نسازند و هم در جای دیگر از ولایت نوکری او نشود و این حکم بر تمامی نوکران است خواه متعهدی خواه نوکر سپاه گردد و اگر کسی از متوسلان از میدان محاربه و مقاتله فرار بر قرار دهد و هزیمت را غنیمت شمرد این از تمامی تقصیرات صغیره و کبیره زیاده است که تقصیرش هرگز معاف نشود و ضرور بقتل رسد خواه امیر یا وزیر یا بادشاهزاده بوده باشد و در میان انگریزان صاحبان عالیشان آئینی است مستحکم که اگر افواج بدرجه مضاعف باشد تاهم رو نگردانند در صورت مجرم و تقصیری باشد و اگر لشکر مخالف چهار چند بود و در آن وقت معدود میدارند اما سردار فوج را تدبیری شائسته باید کرد که مدبرانه پشت برگرداند و رشته صلاح و همت بی نظیر را از دست ندهد و از میدان کارزار حرب کنان بدر رفته از مهلکه بجای امنیت پناه گیرد و لشکر خود را ضائع و تلف نسازد و اگر از جانبین راه ذهاب و ایاب مسدود شود ناچار آماده و مستعد کارزار گردیده مردانه و دلیرانه جان بجان آفرین تفویض سازد و اگر از عنایت بی نهایت ایزد متعال ظفر و فیروزی حاصل شود مرتبه او بالاتر شود *

آئین مبالغ و مال غنائم - اگر مال و اسباب مبالغ و اثواب بقدر لکها و کرورها از غنیمت بدست دلاوران عرصه هیجا و شیران بیشه وغا حاصل آید حق سپاه و سرداران قسمت شود و این آئین چنانست

کہ تمام اسباب و مال و اموال غنیمت و تاراج بذیرہ سردار فوج مجتمع و فراہم گردد و بنیلام شود و برموجب
و درماہ سپاہ تفریق شدہ تقسیم شود و بدینصورت تمامی افواج در تقسیم حصہ علی السویہ بدست می آرند و
آئین فراسیس و پرتگیش چنان ہست کہ ربع مال غنیمت حوالہ سپاہ نمایند و باقی سہ حصہ داخل سرکار
بادشاہ فرانس گردد اما مقصود تقسیم قوم انگریزان عالیشان از علی السویہ است کہ نسق و نظام
امورات و بند و بست مقدمات صاحبان عالیشان محض بر اتفاق یکدگر میباشد و ازینمعنی جسارت
مبارزان معرکہ کارزار و جرات دلاوران عرصہ پیکار در تزاید و افزایش میشود زیرا کہ بخواہش
نام نیک و طمع دولت و جاہ و استدعای مال و اسباب و التجای مبالغ و الثواب خوف مرگ
و اجل را در خاطر نیاوردہ در شجاعت و دلاوری و مبارزت و بہادری پای ہمت بکمال استقلال
دل و استحکام قلبی مستحکم ساختہ بتوقعات اخذ مال و تراجات گرفتن منال در بحر ناپیداکنار پیکار غوطہ
خوردہ گنج در رغر رشاہوار و لالی متلالی آبدار حاصل سازند خواہ تلاطم امواج اندر دریای جان
امتزاج غریق گشتہ کشتی حیات بر ساحل مرگ مفاجات برند در صورتیکہ در عرصہ کارزار جان بجان
آفرین تفویض سازند آنچہ مواجب و درماہہ اوشان مقرر ہست بلا فرصت و اہمال رسانیدہ بدہند
و پسر را فی الحال قایم مقام پدر سازند و اگر پسر لیاقت و استعداد پدری نداشتہ باشد و او را بمدت
معدود بتجلیہ فراست و کیاست موافق آئین خود محلی و مزین سازند و اگر آن سپاہی فوتی پسری
نداشتہ باشد کسی را از اقربای او بجایش بحال و برقرار سازند غرضیکہ رسم و آئین فرنگیان عالیشان
در ہیچ ممالک نخواہد بود لیکن برای ضبط و ربط افواج ظفر امواج و سرداران عالیشان این رسم و
آئین از تمامی ممالک محروسہ و اقالیم معمورہ بسیار بہتر و اولے است و اگر موافق مشیت الہی کہ فتح
و ہزیمت بران موقوف است سردار قدیم نبرد دیدہ و جنگ آزمودہ دگر مرد و سرد زمانہ چشیدہ
را شکست و ہزیمت عاید گردد او را موافق آئین خود ضایع و تلف نسازند مگر آنکہ برای عبرت دیگران
او را چندی از نظر اندازند و باز بعد از مرور ایام معدود سرافراز و ممتاز بعطای خلعت فاخرہ نمودہ
بحال و برقرار سازند*

آئین منع لاف و کذاف - درمیان صاحبان عالیشان عادت و خوی لاف و کذاف
بہادری و شجاعت بطبع لبایع نیست بلکہ درمیان انیفریق عیبی تمام میدارد لیکن اگر کہ جنگ و
محاربہ در پیش آید سردار فوج کہ در صف کارزار ترددات شایستہ نمودہ فتح و نصرت بر اعدا نمودہ باشد
موافق ارشاد لازم الانقیاد بادشاہ کیفیت محاربہ و حقیقت مجادلہ کم و بیش بیان و ظاہر سازد

وسوای استفسار کسی را قدرتی ومجالی نیست واگر دیگری دران مجلس بادشاه تعریف جنگ آوری نبرد یسرای آن سردار آشکار نماید آنسردار دران مجلس خاموش بوده نظر بر زمین دوخته بر چهره خود عرق حمیت از رو لاجرم سرداران عالیشان شما وهرکه بالمشافه بوده باشد خورسند نمیدارند بلکه آنرا از مرلقصیر سازند وخود ستا را دروغگو وکاذب ونامرد وجبن مطلق میدانند ودر صورت در محفل فیض منزل صاحبان عالیشان خوش آمدگوی را رواجی ورونقی نیست برخلاف دیگر ممالک که خوش آمدگوی وخود ستا را در مجلس بعزت می نشانند ولاف گزاف را سرمایه رفاه حال وذخیره آسودگی بال دانسته وثبات والتفات بدوست مشغول شده دیگری را از جهالت ابدی وحمق سرمدی معدوم ونابود خیال مینمایند دلاوران عرصه کارزار را که مانند رستم در تمام اطراف مشهور ودر اکناف معروف اند مثال زال در دل سرا پا رنج وملال تخیل دارند ❊

آئین کمپنی واجرای کاربار کمپنی ومعنی آن ـ کمپنی در لغت صاحبان عالیشان اجتماع قوم بکار وبار مهمات ممالک وقوت وزور تمامی مساوات وبرابر بهت ودر اصطلاح طایفه سوداگران وتاجران وبیوپاریان ومهاجنان را گویند که مال واسباب خود را یکجا نموده بشراکت وسهم کاروبار تجارت وسوداگری نمایند واز ولایت فرنگستان کمپنی چند اقسام است چنانچه گروهی که در هندوستان و بنگاله وچین ودکهن کاروبار بازرگانی دارند آنها را کمپنی ملک شرقیه می نامند وآنانکه در ملک غربی وامریکه علاقه انصرام امورات میدارند کمپنی غربیه میگویند وهمچنین کمپنی ممالک روم وشام وغیره را باسم آنملک موصوف کنند وهریک باج ده وخراج گذار بادشاه باشند اما مردم کمپنی بنگاله وغیره زیاده از هزار کس خواهند بود که هریک از ایشان بخانه خود در انجاح حوائج ضروریه بسر می برند وکار پردازان ایشان انصرام کاروبار وسرانجام امورات مینمایند ودر جمیع امور اختیار کلی وا گذاشته لمحه ولحظه غافل و ذاهل نیستند از آنجمله بیست چهار کس مدار المهام ومختار امورات جزئیات وکلیات اند ومصلحت وکنکاش از اتفاق وکونسل عدالت وتجویز وتدبیر ممالک محروسه وتحقیقات حساب آمدنی موضعات وقصبات و نفع ونقصان وضرر وزیان وانصرام کاروبار بادشاه در عهد ایشان است این بیست چهار کس مواجب زیاده می یابند وبعد از دو وسه سال تغیر وتبدل ایشان میشود ودر مرور مدت دو وسه سال از مواجب سنگین جمعی وافی ودولتی کافی حاصل مینمایند اما کمپنی که در فرنگستان هست در اصل مهاجنانند از امرایان وسرداران بادشاهان وزمینداران عمده ملکی درجه کمتر واقل دارند چنانچه معروف است اگر شخصی از متوسلان سلطانی در بنگاله مقرر ومامور شود در درجه اول از نوکران کمپنی در تنزل باشد وکمپنی

که مردم ولایت را متوسل ساخته در ملک هندوستان وغیره روانه نمایند پیشتر از اموری اوشان
فرمانان جهاز بعضی سرداران بادشاهی داخل نمایند هرگاه که مدار المهامان بادشاه بدان دستخط
فرمایند و بادشاه هم منظور دارد درانوقت متوسلان سلطانی انها را شمار و تعداد سازند واگر کم و بیش برابر
قابلیت را افزون نمایند و زیاده را موقوف کرانند درانوقت جهاز کمپنی روانه شود و درین باب تقید
تمام و تاکید مالا کلام است که مبادا کمپنی از ارشاد بادشاه زیاده نوکر نموده بفرستد یا کسی از متعلقان
ارباب عدالت فرار برقرار داده در جهاز روانه گردد و هنگام رسیدن جهاز از سفر هندوستان
وغیره برای تفحص مال و اجناس تاکید بسیار است خصوصا برای پارچه بنگاله و ابریشم و پارچه ابریشمی
و افیون قدغن بلیغ است که سوای کمپنی کسی را قدرت نیست که برای سوداگری یا بطور سوغات
در ولایت همراه برد و اگر از هندوستان صندوق اسباب یا لاری و مال ابریشم یا تولا افیون برآید یا ثابت
گردد تمامی اسباب را قرق کنند و من بعد هرچه مال نو بوده باشد در سرکار شاهی ضبط شود
بالفعل به هیچ بها نه و معاوضه بدهد درانوقت خلاصی و رستگاری او از دست محصلان بجاه و نظر درآید
دیگر آنکه بادشاه باتفاق کارپردازان شاهی در نگاهداشت افواج و لامیته گماشته معاون کمپنی است
که با جریان و مالگذاری سرکار شاهی اندیشد اگر کمپنی را بسبب اتفاق نابهی دشمن پیش آمده نقض
برای حفاظت و حراست کوتهی ها وغیره مکانات مقبوضه مطلوب در کار شود بمقدور بادشاه دست عرض
از برقدمه سازند کارپردازان بادشاهی بنتیجه التماس آنها را استمداد بابت زکمین عرض نمایند و در
نگاهداشت افواج نو و تعیین کردن سپاه بجانب های مقرری سعی کمال بجا آورده و اصلاح آرند
واگر احیانا مخالف مقابل و مجادل گردد فوج بادشاهی با استمداد و اعانت آنها مامور و متعین شود
لیکن بنا بر قومیت و تعلق ملک فرنگستان حکم بر عمله کمپنی چنان است که مردم ولایت فرنگستان
که در غیر ملک قدم فرسائی و مرحله پیمائی نموده بنوکری و کاروبار کمپنی مشغول میباشند بشرطیکه
خوراک و پوشاک وغیره لوازمات اخراجات از کمپنی حاصل شود و اگر کسی از اخراج سرافواج صاحبان
عالیشان بحالت پیری و ضعف قوی و نحافت اعضا ناچار گردد یا در ضعف کار از صحت بیرون شود
یا بیماری صعب باد لاحق بود و لایق کاروبار نماند تا دم حیات مستمرات از وجه او اکل و شرب
و پوشاک و مداوا و معالجه باحتیاط تمام خبرگیران باشند و اگر احدی از مردم ولایت از عدم
خبرگیری سرداران کمپنی تلف و ضایع گردد و مختار سرکار سزای لایق نماید و حاصل شده وجه جریمانه در
سرکار بادشاه حواله سازد و در ملک سمیت متفرقه هفت بیست جهاز جنگی با اسباب و آلات

محاربه و مجادله هموار ه از جانب بادشاه برای نگاهبانی و حراست جهازات کمپنی بالکل از سرداران
عمده کراوراایدزانی باشند در مکانات صعب المرور و جاهای عسر العبور جابجا برای مقابله و مقاتله لشکریان
رومی و حبشی و انگلیسیه وغیره مامور و تعیین اند که بوقت مقابله داد جلادت و شجاعت میدهند +

معنی کمپنی موافق حدیقة الاقالیم - لفظ کمپنی بزبان انگریزان عالیشان عبارت از طوایف
مردمان هست و آنخواه ده و باشند خواه صد خواه زیاده ازان و آن از قسم جماعهٔ تجاران میباشند پس چند
بازرگانان مال و اسباب و مبالغ خود را بدست چند آدم عمده و برگزیده از زمرهٔ خویش که از خرید و فروخت
هندوستان نیکو مطلع و آگاه باشند تفویض مینمایند و از بادشاه حکم نافذ گرفته عهد مستوثق بجلوه ظهور
می آرند که سوای ایشان دیگری از طرف هندوستان نزود و در عوض آن یعنی چند لکهه روپیه سالیانه
بخزانه بادشاه رسانیده میدهند و نیز از بادشاه اولا اجازت میگیرند که در هندوستان هر جا مطابق
مرضی و خواهش خود قلاع مستحکم و حصار متحفظه تیار و درست سازند و سپاه برای حراست و نگاهبانی
قلاع نوکر نگاه داشت نمایند و هر قدر که ملک تو از هندوستان از صلح یا جنگ در احاطهٔ تصرف خود آرند
مبلغ معهوده موافق آئین رسانیده دست خودی ابدی حاصل سازند چنانچه کمپنی انگریزان عالیشان
در سنه یکهزار و یکصد و نود و شش هجری بود بمبئی و مندراس و ارکات و بنگاله و بهار وغیره ممالک
هندوستان را از بادشاه بعوض سی و شش لکهه روپیه سالیانه اجاره گرفته زر معهوده بخزانه
رسانیده میدادند و سوای آن از مال و اموال تجارت هندوستان فی صد چهار روپیه بطریق محصول
در خزانه بادشاه عاید میساختند و کمپنی انگریزان عالیشان در وقت جهانگیر بادشاه در هندوستان
مقرر گشت و موافق اجازت بادشاه عمارات چند در بندر سورت بنا بر رهایش و سکونت گماشته های
خود تیار و مرتب گردانیدند من بعد ارمغان و تحایف و نوادرات و غرایبات فرنگستان بنظر بادشاه
گذرانیده چند جا ها از سرنگیان پرتگیز گرفتند و رفته رفته در بمبئی و مندراس و دیگر بنادر بندر تهان
کوتهی ها ساختند و در بیع و شری اشیای فرنگ و هند اشتغال نمودند و در عهد سلطنت محمد اورنگزیب
عالمگیر بادشاه رخصت تعمیر کوتهی در بنگاله حاصل ساختند چنانچه کلکته در ان اثنا تیار و مرتب
شد و که ناظمان هندوستان تعرض و مزاحمت به انگریزان عالیشان بجلوه ظهور نیارند و من بعد
از سبب نفاق و خصومت و عناد رئیسان هندوستان بر تمام ممالک متصرف و متسلط شدند +

آئین سافانن لار میر یعنی حاکم شهر - در آئین فراست آئین صاحبان عالیشان که
سجانیه فراست کامله نمایند است تا که ممکن و میباشد چنان جلوه استقرار و استحکام میدهند که

یکی را که بمیزان دانش و بینش سنجیده باشد و بعقل و فرهنگ و دانائی و راستی یکرنگ و بدیانت
و راست گوئی و امانت و حق جوئی ممتاز باشد باتفاق قوم بمصلحت و کنگایش رئیسان و
سرداران او را بحکومت شهر برگزینند و او را لارد میر نام سازند و در آن روز که ابتدای سال
است همه مردم شهر و گرد نواحی از وضیع و شریف مجتمع و فراهم گردیده و او را مغسول الاعضا
ساخته و لباس لایق سرداران عظام پوشانیده در عدالت و کلیسای همراه برده قسم و اقسام
مستوثق و عهد و پیمان مستحکم گیرند که درین سال براستی و دیانت و حق شناسی و امانت بصدق مجری
و راست روی در میان خلق خواهی پرداخت و تمامی رعایا را از کردار شایسته و اعمال بایسته
خویش منشرح و منفرح خواهی ساخت و او را در ماه و مشاهره سنگین مقرر و معین مینمایند و در آن روز
همراه رسمیت مستمره و آیینی است مستقره که قریب دو هزار آدم خورد و بزرگ ماکول و مشروب
باتفاق یکدیگر بجلوه ظهور می آرند و در آن روز مشغول العیش و النشاط فرحت و انبساط میشوند آنگاه
بازی چیتهی شرطی در آیند چنانچه معروف و مشهور است اگر بیست روپیه فی کس شرط مقرر
سازند لکهه و لکهه روپیه بهم میشود چون باتفاق مشیت ازلی مال و اموال لغیب یکی گرد و آنکس
توانگر و منعم شود چنانچه در یکسال یک کفش دوز دو لکهه روپیه یافته بود و سوای آن اکثر غربا و ضعفا
بوسیله این بازی بدولت دنیوی رسیده اند و میرسند و غرض صاحبان عالیشان آنست که
باتفاق قوم موجب رفاهیت و آبادی ملک گردد

آیین کدخدا ساختن غریب زادها — در ملک فرنگستان رسمیت مستوثق و آیینی است مستحکم
که اگر طفلی غریب و عاجز را کسی از عهد خوردسالی تا زاد پرورش نماید و نظر بر حقوق فدویت در رسوخ
عبودیت و تقدیم حسن خدمات و نیکو بندگیات او نموده در دل الطاف منزل خود خیال نماید که او را
کدخدا سازد اولا با خویشان و دوستان متفق اللفظ و المعنی شده مصلحت و کنگایش نماید چنانچه
خرج شادی و وجه معاش او را اقرار واقعی فراهم کرده مجلس راحت و مسرت و محفل بهجت و فرحت
آراسته و پیراسته گردد و گروهی نشاط مانوس و آن انسان راحت نشان بر بستر عروسی
رونق ده گردیده تمام شب انیس و همدم گردانیده قران زهره و مشتری در برج حوت مشاهده و
ملاحظه ساخته تماشای نشاط و شادمانی تمام شب و روز بزم طرب و انشراح و مجلس فرح و ابتهاج
آراسته و پیراسته گردانند و خلقی بسیار و جمعی بیشمار که از خویشان و اقربایان و دوستان آشنایان
مجتمع و فراهم میشوند هر کسی موافق آیین خود نذر و سیم القدر حوالمیان زند که اکثر از حالات تمامی

بتوانگری و دولتمندی فایز گردد و بفراغت و آسودگی بر فاهیت حال و آسایش بالی گذراوقات
بسازد و در معاش و معیشت کافی باشد در ینصورت طرز پسندیده و آئین حمیده قیاس
خیریت اساس باید نمود که مردم رئیسان و سند داران والا تبار را از امداد و مدد روپیه بنیاد و روپیه
و مردم اوسط را از صرف پنج شش روپیه چندان نقصان و زیان نمیباشد لیکن از طفیل و
وسیله دست مبارک صاحبان عالیشان نامرادی بمرادی میرسد و فایده میشود و فقره حقیر
پهلو به پهلوی آفتاب بی نظیر اجلاس میسازد و درک شب تاب را روشنی و تابندگی فراوان و
ضیا و درخشندگی بی پایان حاصل میشود ❋

آئین تربیت و تعلیم علم و هنر وغیره — تربیت و تعلیم اطفال عمدگان و رئیسان هندوستان وغیره ممالک برینوجه است
که معلم و ادیب را با مشاهره معقول متوسل میسازند و در خانه خود نشانیده تعلیم علم و هنر میسازند و در ممالک انگلستان
بطور دیگر میباشد که سرداران قوم و امیر و وزیر پسران خود را به مدرسه و مکتب دور دست روانه سازند
و خرج سالیانه معه خوراک و در باب استاد و نفس شراد فراش و سنج و داکتر و حجام و گازر وغیره
مصارف لازمی از روی حساب فهمیده حواله مینمایند و اگر بحسب اتفاق مدرسه بقدر مسافت قلیل
نزدیک بوده باشد در روز یکشنبه که در آئین صاحبان عالیشان روز تعطیل و تاخیر است
فرزندان خود را بنابر ملاقات و معانقه جسمانی طلب دارند و اگر مدرسه بمسافت دور دست باشد
بعد از انقضای یکسال طلب دارند و تا مدت بیست سال تحصیل علم و هنر کما ینبغی اوقات بسر می
سازند و رسم خواندن چنانست که اول حروف تهجی را یاد دهانند تختی ها بر لوح درست و ثابت
گردانند بعد از آن مصدرات و تصریفات و صیغه های ماضی و مستقبل و امر و نهی وغیره سوال و
جواب علوم او را آموزند بعد از آن حکایات غریب آثار و نقلیات عجایب روزگار که اطفال را
از خواندن آن احتظاظ وافی و التذاذ کافی حاصل میشود تا دو سال تعلیم دهند که بمطالعه
کتاب مستعد گردد و چیزی قابلیت و استعداد در و پدید و از هر مشتملیات فهمیدن حاصل گردانند
بعد از آن مدتی در علم حساب او را مهارتی و استعدادی حاصل گردانند هرگاه که از نوشتن و خواندن
علم فراغتی حاصل شود کتب علم دین و عقاید و حکمت و هیئت بر خوانند که قیاس منجمان دقیقه
شناس و عقل مهندسان فلکی اساس از انضباط قواعد و براهین آن در تزاید و ترقی میشود و
سلطان فرنگستان علوم غریبه و فنون عجیبه و کتاب های فضیلت چنان آسان ساخته اند
که مبتدیان را در تعلیم آن چندان وقت نمیباشد بلکه اشکال فلکی را بکمال عقل و دانائی درست

و تابت انداخته اند که حیرت گاه اولی الابصار و ارباب نقاد است و چند الکتاب بطریق حمایه است که صد کتاب از هر علم از یک دکان صحاف میسر و حاصل میگردد و غرض که دولتمندان دستمان فرزندان و دختران خود را از ابتدای سن چهار سالگی سوای نوشتخواند بتعلیم علم و انواع هنر و اقسام صنع و بدایع امورات معطل و بیکار نمیدارند هر کسی که در علم موسیقی و آلات نغمه و سرود و خیاطت و سواری اسپ وغیره مهارتی وافی و استعدادی کافی نداشته باشد در خدمت رئیسان و سرداران معیوب و مذموم بود و گویند که والدین او عاجز و غریب بودند و استطاعت و قوت اخراجات تربیت او نمیداشتند بنابران فرزندان ایشان از زیور هنر و فنون عاری و خالی ماندند علی الخصوص بعضی دختران که رقص و سرود و نغمه ندانند نهایت عیب و کمال باشد و مردمان عمده و رئیس در مناکحت ایشان رغبتی دلی ننمایند و اگر در صورتیکه دختر بحلیه علم سرود و نغمه آراسته و پیراسته باشد امیران روزگار و دولتمندان اعصار او را طالب بسیار و در راغب بیشمار بوده بجان و مال خریدار باشند و تعلیم فرنگستان موقوف بر صرف مال کثیر است اگرچه مردمان فرنگستان بیدردی و سخت دلی و بیمهری کرده فرزندان خود را دور دست برای تعلیم میفرستند اما بنظر انصاف درست گوئی بیمهری والدین کمال شفقت و عطوفت است و نیش او شان سراسر نوش که به لیاقت علم و هنر استعداد تمام و جودت طبع و ذکا و حدت ذهن حاصل فایز گشته اوقات خود را به لهو و لعب بگذرانند و تمام عمر بعیش و کامرانی و نشاط و شادمانی بسر برند و مهر و شفقت والدین که از حصول علم و هنر و کسب معاش و باز دارد در حق طفلان کمال قهر و دشمنی است که از هنر و کسب عاری و معطل شده عاقبت الامر به ذلت تمام و خواری مالا کلام روزگار بسر برند +

آئین تربیت و تعلیم اطفال غربا - مردمان غربا و ضعفا طفلان خود را در مکتب خانه شهر هر روز میفرستند و باز هنگام شب طلب میدارند و در هر هفته یکروپیه برای استاد صافی نهاد حواله میسازند و برای تعلیم دختران خانه علیحده مقرر و معین است و طریق خواندن علم در مدرسه چنانست +

التماس

از کتب خانه مصنف همین قدر مضمون دستیاب شد بشرط برآمدگی مضمون دیگر هدیه ناظرین کرده خواهد شد +

استفسار کپتان وید صاحب از وکلای اجلامی بنابر تصنیف کتاب مستطاب تاریخ راقم
و برقیمه کردن فقیر صاحب جی در سرکار والا و شرفیابی راقم در سرکار دولتمدار و استفسار
عاصم جو هم و بیرتن خلیفه بدکیش و اظهار راقم در باب انتقال خلیفه و بیان تحریر فتح غنیم
و سرکار والا اقتدار و عطای خلعت انعام کپتان صاحب از فقیر صاحب جامع کمالات
صوری و معنوی مستفسر شدند که بانصاحی در آمد که لاله سوهن لعل کتاب تاریخ سرکار والا تصنیف
ساخته فقیر صاحب از راه استماع و تقدیمی بر زبان آوردند که لاله مذکور محلی بحلیه فراست و کیاست
و مردی قابل شعار کتاب تاریخ با آیین شایسته و لعبارات و لیسته تیار ساخته کپتان صاحب فرمودند
که هنگام شرفیابی سرکار والا استماله کتاب تاریخ کرده شود که اشتیاق بسیار صاحبان در مطالعه احوال
بهجت اشتمال سرکار والا میباشد و فقیر صاحب جی از احوال هذا در سرکار دولتمدار معروض نشتند
سرکار والا بتاریخ ۲۹ ماه بیساکه سمت ۱۸۸۱ راقم تاریخ را طلبیده بزبان فیض نشان آوردند که احوال
کتاب مستطاب در سرکار دولتمدار حالی باید ساخت که سرکار والا مرتبه اول کدام جا مهم جنگ و
هنگامه ساخته است بنده ظاهر کرد که در اول عمر هفت سال در کوت مهاراج دیره کرم سنگه دولو
تاخت و تاراج ساخته بفتح و فیروزی در گوجرانواله مراجعت فرموده اند و بعد از آن مقدمه گهانی
سنگه صاحب والا قدر سرگباشی جلوه اعلان پذیرفت فرموده بیست است و یعنی تاریخ
تفاوت نیست بنای تاریخ احوال بهجت اشتمال خوب ظهور شده و این کتاب لایق اصغای صاحبان
است بنابر آن پارچات عمده پوشیده و کره های طلائی در دست انداخته و کتاب گرفته راه رفته
بخدمت کپتان صاحب حاضر شوید باز از راه عنایات تنخواه هفتصد روپیه بنام فقیر امام الدین در
معامله ملک نانچه و خلعت دو شاله و پارچات عمده بنام حمید عطا شد تنخواه مبلغ هفتصد روپیه از
عدم التفات دلی فقیر سطور بدامن تحصیل نیامد و نفیس گوی سرکار والا از پندت مدسودن مستفسر
شدند که خلیفه بدکیش اکنون شهر سنگه محاصره سخت کرده است احکام نزد اظهار نمایند پندت مذکور
ظاهر کرد که در این وقت و در زائچه طالع برج سنبله و برج ذو جسدین است که هم فتح سرکار و خلیفه و
شکست هر دو بتقسیم میرسد آید سرکار والا کرمی که امتحان علم سرمیک بود ندکه فتح یک کس و شکست
یک کس میشود و فتح شکست هر دو متصور و متحقق نیست پندت مذکور بیان کرد که در علم بیان
که سنبله برج ذو جسدین است همین دریافت میشود سرکار دولتمدار بهانی رام سنگه جی جامع علوم
صوری و معنوی مهبط انوار ایزد متعال مورد افضال ذو الجلال وحید الزمان یکتای دوران

فرمودند که کسی را منصف ہذا سازند که در گفتگوی سرکار والا و پندت صاحب تصفیه سازد که کدام تحقیق درست است بهائی صاحب جی سرمودند که مردمان عالم لاہور میگویند که لاله سوہن لعل در علم نجوم استعدادی تمام میدارد لیکن ما را اطلاع اینمعنی نیست از زبان عالمان علم در لاہور شنیده ایم سرکار والا فرمودند که خوب شد گنگا جی در خانه پیدا شده است بنده درگاه ارشاد عالی مواد فرمودند که لاله مذکور امیند سال در سرکار ذباب وآیاب میسازد وگاہی باظهار اینمعنی نپرداخته است الحال انصاف ہذا نماید بنده درگاه ظاہر ساخت که از طالع سنبله پنڈت صاحب که برج ذوجسدین است فتح و شکست ہر دو طرف معلوم میشود وگفتگوی سرکار والا درست است که فتح و شکست یک کس میگردد سرکار والا اقتدار که روشن ضمیر و صفا قلوب اند بر زبان مبارک آوردند که از گفتگوی شما معلوم میشود که نزد علم نجوم تمام برج ویکراست بنده التماس ساخت که درست است در علم یونانی طالع وقت ہذا برج میزان از دلایل و شواہد برج ہفتم و کواکب دیگر معلوم میشود که خلیفه بدکیش خیت ارتحال بعالم جاودانی بسته و خبر راحت اثر انتقال او عنقریب در سرکار دولتدار می آید فرمودند که اینمعنی درست است لیکن اینچنین شخص تا اینوقت در سرکار دولتدار بہره یاب نشده که حکم بانیطور گفته باشد بنده التماس ساخت که اندری علم نجوم عرض کرده ام و عرصه دو روز خبر فتح خلیفه بدکیش در سرکار دولتدار می آید لیکن پنڈت مذکور از اصغای حکم نجوم راقم ہذا چین بجبین گردید زائچه است

عقرب سنبله قوس میزان اسد جدی سرطان حمل جوزا دلو حوت ثور

بتاریخ ۲۵ ماه جیٹھ سمت ۱۸۹۸ کپتان صاحب معرفت جیت سنگه کیدان در سرکار والا اقتدار التماس ساختند که صاحبان عالیشان را اشتیاق مطالعه کتاب تاریخ سرکار والا بدرجه اقصی میباشد مصنف تاریخ نزد صاحبان حاضر شده به ملاحظه کتاب تاریخ پردازد و حسب الاظهار صاحبان احوال ہمینت اشتمال سرکار والا بیان نماید سرکار تلطف آثار راقم را در حضور ساطع النور بہره یاب کنانیده ارشاد فیض مواد فرمودند که معه جیت سنگه بدریافت ملاقات فرحت آیات کپتان صاحب باید پرداخت و کتاب تاریخ را بمطالعه کپتان صاحب باید آورد چنانچه راقم باتفاق او باحراز ملازمت کپتان صاحب بہره اندوز گردید کپتان صاحب به شگفته پیشانی و شیرین زبانی استفسار خیریت و عافیت فرموده بزبان مبارک آوردند که صاحبان عالیشان از اصغای

فرحت انتهای خبر قابلیت واستعداد ایشان وتصنیف کتاب تاریخ سرکار والا عتبی تمام شوخی الکلام
در آئینه ضمیر صفا نظیر پرتو انداز است اولا احوال تشریف آوری میکاف صاحب بیان نمایند
راقم هذا از احوال صاحب بلاتکلف در خدمت کپتان صاحب عالی ومبرهن ساخت از انجا که احوال
صاحب موصوف بعبارات شایسته وطرز بایسته که مبنی بر تاسیس اساس اتحاد مکررین عالین
بوده باشد رقمزده کلک فراست سلک شده بود بنا علیه کپتان صاحب بدرجه زیاده منشرح
الصدر گشته از زبان فیض ترجمان فرمودند که آنچه صاحبان عالیشان تعریف تصنیف کتاب
تاریخ شنیده بودند زیاده از ان بدریافت رسیده که مصنف این تاریخ محلی بحلیه فراست کاملیت
واین کتاب مستطاب لائق مطالعه صاحبان عالیشان است اگر شما در لودهانه رسیده محلی بالطبع
شده از اول تا آخر کتاب تاریخ در سماعت صاحبان عالیشان بیارند باعث خوشی خاطر
صاحبان خواهد شد وهم انعام وافر از طرف صاحبان عطا خواهد گردید بنده در جواب آن عرض
پرداخت که اگرچه صاحبان سمک کنوز فطرت ومعیار گنجور خبرت اند لیکن راقم ربقه توسل حضور شرف
در رقبه جان میدارد حسب الارشاد بنابر سماعت کتاب تاریخ در خدمت گرامی حاضر خواهد شد و
سوای اجازت بندگان حضور انور چه قدرت ومجال که قدم از دایره اطاعت وانقیاد بیرون کرده
آید موافق ارشاد فیض مواد حضور دولت در زیابی ایاب بسعادت دارین خود متصور است کپتان
صاحب فرمودند که در سرکار والا اقتدار عرض کرده شما را همراه خود خواهیم برد وکپتان صاحب جهت
ماموری راقم همراه خود در سرکار گردون وقار گذارش کنانیدند سرکار والا آثار در جواب آن فرمودند
که عنقریب لبعد چندی از پیشگاه جاه وجلال رخصت بطرف لودهانه خواهد گردید حالا در چنین توقف
و تعطل باید داشت ٭

۱۶ - ماه ساون سنه عرض کردن کپتان صاحب بنابر ماموری راقم بذالطرف
لودهانه ورخصت از سرکار والتماس عطای خلعت معه اسپ ومبالغ وغیره بر تخصیص
سکندر خان وکیل صدقات وخیرات لشکر اندر ماه ساون بهنگام روانگی لودهانه کپتان صاحب
به مصنف تاریخ جهت روانگی لودهانه تاکید مزید فرمودند راقم هذا بزبان آورد که بنده ذله بردار خوان
آلای متواتره سرکار والا اقتدار وسوای ارشاد واجب الانقیاد در روانگی متعذر ومحال کپتان
صاحب بنابر روانگی بنده بطرف لودهانه در سرکار والا معروض داشتند در اینجا که با استماع کپتان صاحب
در سرکار والا انید در از حد میباشد لهذا ایک راس اسپ سواری خاص ومبالغ سه صد روپیه نقد و

یک بچوبہ و یکصد روپیہ در ماہہ بر ساہنہ وال عطا شدہ. و انگی بند. و منظور بخشید حضرت سکندر خان وکیل از سرکار و دلتمدار جلوہ اعلان پذیرفت و خلعت ہفت پارچہ معہ دو شالہ و کمخواب و مبلغ پانصد روپیہ نقد و تنخواہ یکہزار روپیہ و زیورات و پوشاک یازدہ پارچہ معہ یک زنجیر فیل بہ نواب ڈیرہ اسمعیلخان مرحمت گردید و تاکید مزید جلوہ نمایش پذیرفت کہ از متابعت و فرمانبرداری و مالگذاری و عقیدت شعاری دقیقہ از دقایق ہوشیاری و خبرداری فروگذاشت نباید ساخت روز سنکرانت ماہ ساون سمت سرکار تلطف آثار پوشاک ہای و مادہ گاوان و اسپان و فیل و مبالغ نقد خیرات و سنکلپ فرمودہ بہ مستحقان و محتاجان حوالہ فرمودند و در میزان راحت نشان اجلاس فرمودہ موازنہ بہجت نشانہ بجلوہ نمایش آوردند و مبالغ بہ سادہان آنروی آب و غیرہ عطا شدند. +

نقل عرضی بطرف سرکار والا

بعز عرض فیض معرض بندگان تعالی معالی اشرف اقدس ارفع اعالی دام اقبالہ غلام موہن لعل میرمنشی غلام نیاز ارتسام در لودہانہ بخدمت گرامی ورجت بندگان کپتان و ڈ صاحب بہادر مشرف و سعید میباشد و کپتان صاحب موصوف سہ روزہا بسماعت کتاب تاریخ بندگان مغفور یک روز یکشنبہ بنا بر برخواست مقرر و معین فرمودہ اند و در کتاب مذکور کہ ذکر ہمت قوی بنیاد و نہمت خداداد و علو مدارج اقبال و سمو معارج اجلال سرکار عالی مسطور است از اصغای آن بدرجہ نہایت منشرح الصدر میشوند و بندگان لاٹ گورنر صاحب بہادر را ارادہ ملاقات راحت آیات سرکار اشرف اعلی در ماہ اکتوبر کہ اخیر اسوج و ابتدائی کاتک بودہ باشد منقوش صفحہ خاطر است درین روزہا عریضہ حاکمن صاحب بہادر از کشمیر بنظر گذشت کہ اگرچہ در سفر میباشم لیکن از توجہ و عنایات جناب مہاراجہ صاحب بہادر تمام اسباب مایحتاج موجود است کہ ہیچ چیز در کار نیست و بالکل فارغ البال و آسودہ حال میباشم لہٰذا انعقاد مجلس از شدید اساس اتحاد بندگان مہاراجہ بہادر متصور است کہ در انضباط اساس اتحاد و یگانگی یکتای دہر و وحید زمان اند و بارنس صاحب بہادر ہم تمام قیل و قال اخلاق حسنہ و شمایل رضیہ و ترقی مدارج و علو معارج سرکار عالی بخدمت جناب لاٹ صاحب بہادر بیان طراز شدہ اند و کپتان اقصاحب موصوف در ہمگی امورات مفوضہ خود خصوص تشید اساس یکجہتی و یکرنگی سرکار والا دقیقہ از

دقایق ہر مقدمہ فروگذاشت نمیسازند لہذا نواب لاٹ صاحب بہادر را از شنیدن اینچنین کلمات فرحت آیات عزم مصمم
بنا بر ملاقات میباشد؛ زیادہ حد ادب۔

نقل اسناد

نمبر ۱

عزیز القدر ارادت نشان لالہ سوہن لعل بعافیت باشند۔ عریضہ مرسلہ ایشان معہ کتاب تواریخ
بنظر ور آمدہ کاشف مرقومات گشت از مطالعہ کتاب سروری بسیار موزون طبع پیدا شد لہذا اسندومی
مبلغ پنجاہ روپیہ سکہ کلدار بر دوکان لالہ ہرجس رائے جواہری امرتسر نزد ایشان فرستادہ
شدہ خواہد رسید لازم کہ برین نمط مدام نویسان حالات باشند المرقوم اسوج سدی سویم
سمت ۱۹۰۱ مقام لادوہ ؛

[مہر [illegible]]

نمبر ۲

فضیلت و کمالات دستگاہ لالہ سوہن لعل مورخ لاہور بعافیت باشند
اندرینوقت قدری از اجزای تواریخ دادہ آن فضیلت دستگاہ بملاحظہ در آمدہ و بیعمدہ و سیدہ برای
ایشان معرفت رفعت و عوالی مرتبت لالہ خوشی رام مرسل میشود باید کہ آنرا وصول نمودہ بصرف
خویش آرند و کفور رو و پروانہ اجرای تواریخ مذکور کہ باقی اند زود تر باینطرف روان سازند بروقت
رسیدن آن ہر چہ مناسب خواہد بود زیادہ تر پرورش آن کمالات دستگاہ خواہد گردید المرقوم ہشتم اگست
سنہ ۱۸۴۶ء مقام سیہور متعلق تہال بھوپال ؛

[مہر [illegible]]

(Signed) J. D. Cunningham

نمبر ۳

عزت آثار لالہ سوہن لعل کتاب نویس مہاراجہ صاحب والی لاہور حفظہ
جزوہای کتاب تواریخ مہاراجہ صاحب والی لاہور جو تمنے برائے ملاحظہ حضور گذرانی تھی اگرچہ وہ سطح سے
اول آخر مکمل نہین ہے تاہم ملاحظہ اوسکی خورسندی حاصل ہوئی درینولا حسب الطلب تمہاری جزوہائے
مذکور واپس ہو کر قلمی ہوتا ہے کہ اس کتاب کو اخیر تک مکمل کر دو اور چھاپہ خانہ مین چھپوا دو کہ اس سے
بہت فائدہ تمکو حاصل ہوگا اطلاعاً قلمی ہوا اور اینجانب کو متوجہ حال اپنے کا سمجھو؛
المرقوم ۲۵ ماہ ستمبر سنہ ۱۸۴۸ء

دستخط
دیال مل سررشتہ دار

Signed W. Beecher
Deputy Secy.

نوٹ - افسوس صد افسوس کہ مصنف تواریخ ہذا در ماہ دسمبر سنہ الیہ از جہان فانی بعالم جاودانی شتافت ؛

نمبر ۴

سند دستخطی مسٹر ہنری ملیم بوہن صاحب بہادر ڈپٹی سکرٹری ممالک پنجاب وغیرہ

A Jaguir valued at 1000 Rupees annually, as noted below, subject to the payment of 1/4 "Juma;" is granted for life to Sohun Lall, Vakeel, under the authority of Government letter No 1253 dated 18th July 1850 :-

Manga Talooqua Mutteewal Zillah Umritsur	Rs A P 1000 - 0 - 0

By order

Signed H. P. Bond

Lahore
The 31st May
1851

Deputy Secretary Board of administration

نمبر ۱ اسناد جو نقشہ سویم

Compared with Persian
Sd Boolakee Chund offg: Translator

سند جاگیر بنام سوہن لعل وکیل دربار ساکن لاہور

ازانجا کہ مطابق منظوری حضور نواب مستطاب معلی القاب لارڈ گورنر جنرل بہادر دام شوکتہم مندرجہ خط انگریزی صاحب سکرٹری اعظم گورنمنٹ نمبری ۱۲۵۳ مرقومہ ہیجدہم جولائی ۱۸۵۰ء جاگیر یکہزار روپیہ سالیانہ باخذ چہارم جمع جاگیر موجب تفصیل ذیل تا حین حیات بایشان عطا شدہ این سند اسند تکمیل و التصحیح اندیشی دو فائیشی سرکار انگلشیہ شامل باشد و ترجمہ انگریزی این سند بر صدر مرقوم ہست فقط تحریر فی التاریخ ۳۱ مئی ۱۸۵۱ء مقام لاہور۔

تفصیلات جاگیر

الـــ سہ

مانگہ متعلقہ متی وال ضلع امرتسر

الـــ سہ

نمبر ۵

مهربان دوستان لاله سوهن لال صاحب زاد عنایتکم

بعد دعای دولت کشوف باد آنمشفق که بعذر بدخطی در دادن کتاب پنجاب مضر مانند از
آئین اتحاد بعید چه پرچه قرطاس را بر دوستی ترجیح و فوقیت دادند و بقول آنمهربان اگر از سر نو
تحریر کنانیم تا سر دست صرف سی چهل روپیه خواهد و ما را صرف برای مطالع درکار است پس
بعقل کجا گنجایش دارد که برای مطالعه چهل روپیه صرف شوند و یقین که آنمشفق هم از جهت اخلاص
این صرف عبث پسند نخواهند کرد و عذر بدخطی که هست مضایقه ندارد ما آنرا خواندن میتوانیم اکنون
مینویسیم که ما را صرف کردن سی چهل روپیه ناحق منظور نیست اگر آن صاحب همان کتاب بدخط را عنایت
خواهند ساخت مشکور و ممنون احسان آنمهربان خواهم شد و نیز برای ضیافت و نذر آن دوست
ده پانزده روپیه نذر خواهم داد و کتاب در عرصه پانزده روز واپس خواهد شد می شنیدم که در دوستی
دوستان تا جان دریغ نمیسازند و اند وست پرچه های قرطاس که بعد چندی ردی و بازیچه طفلان خواهند شد
در این دوستی دریغ میسازند اکنون التماس میدارم که اگر دادن منظور است تا همان کتاب بدخط تمام و کمال
با اجزاء آن مرحمت نموده باشند و اگر سوای ملک دادن منظور نیست تا جواب صاف ارقام شود که بر دوستی و بنا
اینها علی العموم شاکر و صابر مانم و سردست صرف چهل و پنجاه روپیه منظور نیست زیاده نیاز

راقم [مهر] سررشته دار صدر بورڈ

نمبر ۶

لاله صاحب مکرمی مخدومی لاله سوهن لعل صاحب زاد عنایتکم

بعد شوق ملاقات سابق بطلب تاریخ پنجاب پرداخته بودم تا اینزمان نرسید بعید از عنایت نموده و شنیده ام که
طبع اندوختار قدری علیل است قدری تردد هست الحال اقامی است که بعنایات خود آن کتاب بدست حامل
عریضه عنایت فرمایند بعد معاینه آن بزودی واپس خواهد شد - زیاده نیاز - راقم بنده ... لعل سررشته دار محکمه بورڈ پنجاب

نمبر ۷

شفقتی مکرمی لاله سوهن لال صاحب زاد عنایتکم

بعد اشتیاق و ... که شوق باد اجزاء تاریخ جناب میرسند امید که بعنایات دوستانه اجزای پیش از این جهت ملاحظه ایکمشت عنایت فرمایند
چه ضرور است که آنمهربان هم تکلیف کشند و نیازمند هم بار بار مکلف شود زیاده نیاز و به گوکل چند سررشته دار امرتسر مرو ز خط دوم
نگاشتم خاطر مبارک جمع فرمایند ٭

عریضه تلسی رام

صحت نامہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
اشتہار	۳	موافق	موروف	۱۱	۲۳	لنظر	نمدر	۱۸	۱۵	بیان	بہان	۲۴	۱۹	ارحام	آرتام
۱	۵	ہیزرفم	ہیزمرو	۱۴	۵	نبغہ	بنفشہ	〃	۱۷	متحیلہ	متخیلہ	۶	۲۰	بزہی	چیزی
۵	۱۲	آمینہ	آئینہ	〃	۹	امتلاج	امتزاج	〃	۱۲	سمین	سیمین	۶	۲۲	ر	را
〃	۱۳	حاشیہ الطیب	غایت الطیب	۷	۱۰	امصار	افتقار	۱۹	۱	متفی	متنفی	۳۶	۱	نواحی	نہیں
〃	۲۰	صحیح النبات	صحیح الثبات	۱	۱۲	احصار	امصار	〃	۲	مکاثرہ	متکاثرہ	〃	۱۸	بال اوشانیہ	بال اوشاہیہ
۲	۴	تارغ	بازغہ	۱۳	۲۵	شدنر	شدند	〃	۱۶	محفی	مخفی	۲۷	۶	منیت	میمنت
〃	۹	برصد	پرور	۱۱	۳	لبا	لبنا	۴	۵	سمت	سبب	〃	۱۵	میداسہ	میداء
۵	۱۰	مزاج	مزاح	۵	۵	بنرہ	بنیرہ	〃	۱۸	طسور	طہور	۴۰	۲	عنی	غنی
۳	۱۶	مہابنگلہ نیلی	مہاسنگہ نیلی	〃	۷	اربال	اذیال	۳	۱۹	جورا	جوڑا	۴۱	۹	معنوی	مثنوی
〃	۱۷	فلاغ	دماغ	۱۵	۲	تقاعیم	تقاویم	۲۰	۲۳	الشرفات	اشرافات	〃	۱۳	تمائید	تمائیہ
۵	۲۳	خرج	خیج	〃	۹	ہرجس سے	ہاکرجس سے	۲۱	۵	فرناک	فرنہاک	۴۳	۲	رحم	رجم
۴	۴	مضامیر	مزامیر	〃	۱۵	استعار	استعداد	۲۳	۲	متوازی	متواری	〃	۲۲	تفویش	تفویض
〃	۱۱	غاب	عتاب	〃	۲۱	ذوالفضل	ذوالفضال	۲۴	۲۳	والدہ طیبہ	والدہ ماجدہ طیبہ	۳۴	۱۳	قوتی	فوتی
〃	۱۵	فرزان	فرزان من	۱۴	۱	منصف	مصنف	〃	۲۴	الکتاب	التاب	۴۵	۹	چہارہ	جہاڑ
۵	۱۲	سوزمیہ	غربت	〃	۵	شیخ عارم محی الدین	شیخ عالم محی الدین	۲۶	۲	لیئے	لیے	〃	۱۵	الماس	التماس
۶	۱	مطبع	مطبع	〃	〃	شعف	مصنف	〃	۳	سرکاری	سرداری	۴۶	۱۶	چالہ	جالہ
〃	۳	امیرشکو بانوام	امیر شکیہ	〃	۸	شایع	اشاعت	۲۷	۲	ادعات شکر	ادقات شکر	۴۷	۲۰	شادی	شادی
〃	۱۶	محسان	مسیان	۱۰	۵	انکشابات	التہابات	〃	۱۱	شکر فنامہ	شکر فناس	۴۹	۳	غیرت	غیرت
〃	۲۲	مہالیش	بدستہالیش	〃	۷	واہزار	واہتزاز	〃	۱۸	ابنائی	دنیائی	〃	۱۱	ہدایہ	درایہ
۷	۹	سادی	شادی	〃	۱۷	الامرقی	الامیرہ	۳۰	۲	ادنی	اولی الاخری	〃	۲۲	قماس	قیاس
۸	۲۳	واختر السما	واختر سمار	۱۸	۱	نشکوہ	مشکوۃ	۳۱	۳	ذلات	زلات	۴۹	۱۷	بہ بذلت	بذلت
۹	۲	رام سنگہ نلی	رام سنگہ بلی	〃	۲	[illegible]	[illegible]	〃	۰	توجیہی	بوجیہی	۵۱	۲۴	بہر	بہرہ
〃	۱۴	حرمہین	نہین	۷	۹	فطریان	فطرتان	۴	۲۴	ذولابش	زلالش	۵۲	۴	تاسس	تاسیس
۱۰	۱۲	ونسانا تہ	ونیاناتہ	〃	۱۰	سراسر	سراپہ	۲۳	۱۹	محلی	مجلی	〃	۱۴	دولت	دولت ظہور
〃	۲۱	خورشید	امیرشید	〃	۱۴	ویروز	بروز	۲۴	۳	شتوقی سوتر	سوق	۵۳	۱۳	اجرائی	اجزائی

گذارش

یہہ انتخاب صرف نذر اون اصحاب علم اور شائقین تواریخ کے کیا گیا ہے جو صاحب کہ عالی ہمتی کو کام فرما کر خریداری کتاب عمدۃ التواریخ مکمل سے کہ عنقریب طبع ہونیوالی ہے بندہ کو مشکور احسان بیکران فرمانا چاہین اور قیمت اسکی بحساب سو صفحہ ایک روپیہ مقرر کی گئی ہے اگر اسی تقطیع اور قلم اور کاغذ ۳۰ پونڈ والے پر چھپوائی جاوے تو تخمیناً مبلغ عہ روپیہ فی جلد قیمت ہی ہوگی یا بحساب ایک روپیہ یا ہو یا جیسا کہ پنجاب یونیورسٹی مقرر کرے گی ؛

یہہ انتخاب جن صاحبوں کی خدمت میں بلا درخواست مرسل کیا جاتا ہے اگر اونکو خریداری مکمل جلد کا منظور ہو تو درخواست خریداری معرفت پنجاب یونیورسٹی کالج یا براہ راست پاس بندہ کے ارسال فرماوین ؛

جو صاحب شائق سیر رہتے ہیں اور استعداد قیمت نہیں خرچ کر سکتے تو غریب خانہ بندہ پر تشریف لا کر سیر فرماوین ؛

واضح رہے کہ دس جلد کے خریدار کو ایک جلد مفت نذر کیجاویگی ؛

العبد نیاز آساس بندہ مہر بھگوانداس ساکن لاہور متصل بازار گمٹی -